SİVRİHİSAR İLÇE MERKEZİN'DE TÜRK MİMARİSİ
(1988 SONRASI ONARIMLARI)
Yüksek Lisans Tezi

Sinan ÜNAL

Eskişehir,2018

SİVRİHİSAR İLÇE MERKEZİN'DE TÜRK MİMARİSİ (1988 SONRASI ONARIMLARI)

Sinan ÜNAL

Yüksek Lisans Tezi

Sanat Tarihi Anabilim Dalı

Danışman:Prof.Dr.Mehmet Erol ALTINSAPAN

Eskişehir
AnadoluÜniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

HAZİRAN,2018

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Sinan ÜNAL'ın "Sivrihisar İlçe Merkezinde Türk Mimarisi (1988 Sonrası Onarımları)" başlıklı tezi **11 Haziran 2018** tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca toplanan **Sanat Tarihi** Anabilim Dalında, **yüksek lisans tezi** olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

		İmza
Üye (Tez Danışmanı)	**: Prof.Dr.M.Erol ALTINSAPAN**	.....
Üye	**: Prof.Dr.Canan PARLA**	.....
Üye	**: Dr.Öğr.Üyesi Neslihan KORKMAZ**	.....

Prof.Dr.Emel ŞIKLAR
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

SİVRİHİSAR İLÇE MERKEZİ'NDE TÜRK MİMARİSİ

(1988 SONRASI ONARIMLARI)

Sinan ÜNAL

Sanat Tarihi Anabilim Dalı Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, HAZİRAN,2018

Danışman: Prof. Dr.Mehmet Erol ALTINSAPAN

Sivrihisar ilçesi batısında Eskişehir'e 85 km. doğusunda Ankara'ya 135 km. güneyinde Afyon'a 123 km mesafede yer almakta olup Sivrihisar Hititler,Frigler,Roma,Bizans,Selçuklu, Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti olmak üzere bir çok uygarlığa ev sahipliği yapmış ilçeler arasında yer almaktadır. Selçuklu döneminde bir uç şehir olan Sivrihisar bu konumunu ,Osmanlı dönemine kadar sürdürmüştür. Beyazid ve Kanuni döneminde Vilayet merkezi olarak Bursa sancağına,H.1265\M.1848 yılında Ankara vilayetine,1914 yılında , Eskişehir sancağına ve son olarak ise Cumhuriyetin ilanından sonra ise Eskişehir iline bağlı bir ilçedir. (1925)

Osmanlıların son dönemlerinden itibaren siyasi ve sosyal yönden özelliklerini kaybeden Sivrihisar günümüzde Ankara'ya çok yakın bir konumda olması ve Ankara-Eskişehir-Afyon karayollarının kesişim noktasında yer almasına karşın çok fazla bir gelişim gösterememiş ilçeler arasında yer almaktadır.

Bu çalışma kapsamında Türk mimari yapı unsurlarının 1988 yıllarından sonra yapılmış olan onarımların değerlendirilmesi ve yapıların fiziksel müdahaleler sonucunda ne kadar korunduğu ve gelecek nesillere hangi bir düzlemde yansıtıldığı hedeflenmekte olup yapıların yakın çevresi ve bugünkü durumları incelenerek yapılar üzerindeki tahribatları ve ekleri tespit edilmiş ,1988 yıllına ait fotoğraflar ile karşılaştırmalı bir çalışma yapılarak fiziksel ve işlevsel müdahaleleride kapsayacak bir şekilde bu tez çalışması hazırlanmıştır.

Bu çalışmalar dışında ayrıca cami,türbe,hamam,çeşme ve sivil mimari unsurların tip,plan,mekan düzenlemeleri ile süsleme özelliklerinin incelendiği ve 1988 yıllarından önce yapılan onarımlar hakkında bilgiler verildiği görülmektedir.

Anahtarkelimeler: Sivrihisar**,**Selçuklu,Osmanlı,Türkiye Cumhuriyeti,Cami,Çeşme, Hamam,Türbe.

ABSTRACT

Turkish Architecture in Sivrihisar District Center

(Repairs After 1988)

Sinan ÜNAL

Anadolu University, Institute of Social Sciences,June, 2018

Consultant:Prof. Dr.Mehmet Erol ALTINSAPAN

Sivrihisar district is located 85 kms. to the west of Eskişehir,135 kms. to Ankara to the east and 123 kms. to Afyon to the South,Sivrihisar district is home to many civilizations,including Hitites,Frigs,Rome,Byzantium,Sejuks,Ottomens nd Rebublic of Turkey.

During the Bayezid and Kanuni periods,the provincial governorate was bound to Bursa sanjak until the 17th century,to the Ankara province with the establishmet of the Ottoman provincial organization in 1848,to the sanjak of Eskişehir in 1914,and finally to the province of Eskişehir after republic was declared.

Sivrihisar has lost its political and social features since the last period of the Ottomans and is located in a very close location to Ankara and has not devoloped much in spite of being at the intersection of Ankara-Eskişehir-Afyon highways.

Within the scape of this study,it is aimed to evaluate the restoration of Turkish architectural building elements after 1988 and how much the buildigs are protected as a result of physical interventions and on what level the futuıre generations are reflected and damages and additions on the constructions are determined by examining the immediate surroundigs and present conditions of the buildigs.This thesis study was prepared in an comperative study with pysical and functional interventions.

In addition to these studiaes ,it is seen that the type,plan,sacepe arrangements and decoration features of mosque,tomb,bath,fountain and civil architectural elements are examined and informations about repairs made before 1988 are given.

Historial monuments are one of the most important assets that reflect the history of the saciety and reveal its culture and civilization Historical manuments are cultural,economical,polistrical and religious life of the era.It is thought that these works are incuded in the recils that should remain in the present from the present day with the repairs made except written sources.

Keywords: Sivrihisar,Seljuks,Ottomans,Rebublic of Turkey, Mosque,Foutain,Bath,Tomb.

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında Sivrihisar ilçe merkezinde yer alan Türk mimarisine ait yapıların,1988 sonrası yapılan onarımlarının incelenmesi amaçlanmaktadır.Bu konu kapsamında Sivrihisar İlçe merkezinde yapılan çalışmalarda yapılara ait onarımların hangi bir düzeyde yapıldığı ve yapıların özgün değerlerinin ne derecede korunabildiği aktarılmaya çalışılmıştır.

Ayrıca çalışmada 1988 yılında Prof. Dr. Mehmet Erol ALTINSAPAN tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanan Sivrihisar'da Türk Mimarisi adlı çalışma ile 2001 yılından Orhan Keskin tarafından hazırlanan Bütün Yönleriyle Sivrihisar adlı çalışmada yer alan mimari örnekler bu tez kapsamında karşılaştırılmıştır.

Bu çalışmanın oluşturulmasında,bana yardımları dokunan ve her konuda yardımlarını esirgemeyen Sivrihisar Belediyesi,Eskişehir Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü ve Eskişehir Anadolu Üniversitesi Kütüphanesi değerli çalışanlarına,benim meslek hayatımın değişmesini sağlayan değerli bilgilerini hiçbir zaman esirgemeyen ve yeni düşüncelerle hayatıma kattığı değerleri asla unutmayacağım saygıdeğer danışman hocam Prof.Dr.Mehmet Erol ALTINSAPAN'a,çalışma sürecinde tanıştığım ve her konuda yardımlarını ve desteklerinin hiçbir zaman esirgemeyen nişanlım Ayşenur AKIN'a her konuda benimle birlikte olduklarından şüphe etmediğim ve hiçbir zamanda maddi ve manevi desteğini esirgemeyen Merhum Dedelerim Adem ÜNAL ve Hasan ÖZEN'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.Ayrıca çalışma sürecimde kütüphane ve İlçe merkezinde yardımlarının esirgemeyen sevgili meslektaşım Fatih ÖZDEMİR'e tez kapsamında yer alan yapıların onarım kitabelerinin okunmasındayardımlarının esirgemeyen Arş.Gör.Süleyman AKSU ve Levent DUMAN'a Sivrihisar İlçe merkezinde çalışma sürecinde yardımlarını esirgemeyen Sivrihisar Kültür ve Sosyal Hizmetler Müdürü Meriç OKUR'a ve bu günlere gelmemde büyük pay sahibi olan Anadolu Üniversitesi ve Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü değerli öğretim elemanlarına teşekkürü borç bilirim.

Sinan ÜNAL

Eskişehir,2018

11/06/2018

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan "bilimsel intihal tespit programı"yla tarandığını ve hiçbir şekilde "intihal içermediğini" beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

.....

(İmza)

Sinan ÜNAL

(Adı Soyadı)

İÇİNDEKİLER

BAŞLIK SAYFASI……..ı
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ……..ıı
ÖZET……ııı
ABSTRACT iv
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ vi
İÇİNDEKİLER..... vii
KISALTMALAR DİZİNİ……x
1.GİRİŞ..... 1
2.KATALOG 7
2.1.Camiler 7
2.1.1.Akdoğan Mescidi..... 7
2.1.2.Bodur Cami (Kutbiddin Cami)..... 25
2.1.3.Balaban Cami 36
2.1.4.Elmalı Cami (Hacı Eskici Mescidi)(Elmalı Kuran Kursu) 59
2.1.5.Hazinedar Cami 71
2.1.6.Hoşkadem Cami 98
2.1.7.Hızır Bey Mescidi(Kubbeli Mescid) 120
2.1.8.Kurşunlu Cami..... 131
2.1.9.Namazgah(Bayram Musalla) 156
2.1.10.Ulu Cami 163
2.1.11.Yeni Cami (Aziz Mahmut Hüda Cami) 202
2.1.12.Yenice Cami..... 221
2.2.Minareler..... 233
2.2.1.Ak Minare..... 233
2.2.2.Kılıç Mescit Minaresi..... 238
2.2.3.Tek Minare 248
2.3.Türbeler..... 253
2.3.1.Alemşah Türbesi 253
2.3.2.Ali Dede Tekkesi 268
2.3.3.Cafer Tayyar Türbesi..... 276
2.3.4.Kudbeddin Dede Türbesi 281
2.3.5.Hamdi Baba Türbesi..... 288

2.3.6.Mahmud Suzani Türbesi 293
2.3.7.Yunus Hoca Türbesi(Kümbet Cami) 307
2.4.Hamamlar 320
2.4.1.Ermeni(Gavur)Hamamı 320
2.4.2.Kumacık Hamamı 329
2.4.3.Yeni(Çifte)Hamam 338
2.4.4.Seydiler Hamamı 346
2.4.5.Sinan Paşa Hamamı 360
2.5.Çeşmeler 366
2.5.1.Akdoğan Çeşme 366
2.5.2.Acı Çeşme 371
2.5.3. Acem Çeşmesi 375
2.5.4.Ak Çeşme 380
2.5.5.Balaban Çeşmesi 388
2.5.6.Baba Çeşmesi 393
2.5.7.Çoban Çeşmesi 397
2.5.8.Demirci Çeşmesi 400
2.5.9.Elmalı Çeşme 405
2.5.10.Garip Çeşme 408
2.5.11.Garipçe Çeşme 413
2.5.12.Habib Çeşmesi 418
2.5.13.Hacı Mut Çeşmesi 422
2.5.14.Hasancık Çeşmesi 427
2.5.15.Hisarbağı Çeşmesi 430
2.5.16.Hörhör Çeşme 434
2.5.17.Kağnıpazar Çeşmesi 438
2.5.18.Kavakdibi Çeşmesi 443
2.5.19.Kurşunlu Çeşme 447
2.5.20.Kurtlu Çeşme 453
2.5.21.Mavi Kadın Çeşmesi 458
2.5.22.Nemane Çeşmesi 465
2.5.23.Osmancık Çeşmesi 469
2.5.24.Porsuk Çeşmesi 473

2.5.25.Üç pınar Çeşmesi..... 478
2.5.26.Yenice Çeşmesi..... 483
2.5.27.Yenice Mahalle Çeşmesi..... 488
2.6.Sivil Mimari Örnekler..... 493
2.6.1.Askerlik Şubesi 1 Nolu Yapı..... 493
2.6.2.Askerlik Şubesi 2 Nolu Yapı..... 503
2.6.3.Saat Kulesi..... 513
2.5.4.Zaim Ağa Konağı..... 526
3.SONUÇ..... 543
KAYNAKÇA..... 549
ÖZGEÇMİŞ

KISALTMALAR DİZİNİ

EKVKBKMA **:Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi**

EEMGM **:Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü**

BOA **:Başbakanlık Osmanlı Arşivi**

CM **:Santimetre**

ICANAS **:International Congress of Asian and North African Studies**

KM **:Kilometre**

M **:Metre**

VGM **:Vakıflar Genel Müdürlüğü**

1.GİRİŞ

Kuzey bölgesinde yüksek kayalıklarla çevrelenmiş olan ilçe 19.yüzyıl öncesinde kayaların renginden dolayı Karahisar olarak adlandırıldığı[1] ve bu yüzyılın ikinci yarısından itibaren kayaların biçim ve formu göz önüne alınarak Sivrihisar isminin oluşturulduğu görülmektedir.[2]

Sivrihisar ilçesi batısında Eskişehir'e 85 km. doğusunda Ankara'ya 135 km. güneyinde Afyon'a 123 km mesafede yer almakta olup Sivrihisar Hititler,Frigler,Roma,Bizans,Selçuklu, Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti olmak üzere bir çok uygarlığa ev sahipliği yapmış ilçeler arasında yer almaktadır. Selçuklu döneminde bir uç şehir olan Sivrihisar bu konumunu ,Osmanlı dönemine kadar sürdürmüştür. Beyazid ve Kanuni döneminde Vilayet merkezi olarak Bursa sancağına ,H.1265\M.1848 yılında Ankara vilayetine,1914 yılında,Eskişehir sancağına ve son olarak ise Cumhuriyetin ilanından sonra ise Eskişehir iline bağlı bir ilçedir. (1925)[3]

Sivrihisar ilçesi Türk tarihi itibariyle Eskişehir de yer alan diğer bölgelere göre daha önce bir yerleşimin olduğu,1175 yılına ait günümüze gelemeyen Kılıç Mescidin varlığının göz önünde buldurulması sonucunda bir görüş beyan edilmektedir.[4]Sivrihisar ilçesinde II.Kılıç Arslan döneminde başlatılan imar faaliyetleri,III.Giyaseddin Keyhüsrev ve II.İzzeddin Keykavus dönemlerinde de devam ettirilmiştir.[5]

13 yüzyıl'a girildiği dönemde Sivrihisar ilçe merkezinde imar faaliyetlerinin oldukça hızlı bir artış gösterdiği bu dönemde,II.İzzeddin Keykavusun(1246-62) maliye nazırı görevi üstlenen Necibüddin Bey'in yaptırdığı Hazinedar Mescidi,III.Giyaseddin Keyhüsrev 'in(1266-1284) santanat naibi olarak görev yapan Emineddin Mikail'in 1274 yılında Sivrihisar Ulu Camiyi yenilettiği,Emir-üs sevahil Sadeddin Hoca Yunus tarafından 1276 yılında Hoca Yunus Türbesi ve günümüzde kayıtlarda yer alan ancak bugünün bulunmayan Emineddin Medrese ve Kervansarayı imar faaliyetleri içerisinde yer almaktadırlar.[6]

Selçukluların son dönemlerinde çıkan siyasi olaylar sonucunda bu olayların Sivrihisar'ı etkisi altına almasıyla Moğolların Sivrihisar kalesini yıktıkları ve kalenin bir süre sonra

[1]B.Darkot(1966).Sivrihisar.*İslam Ansiklopedisi*.10.İstanbul.s.726-727
[2]C.Parla(2005).*Sivrihisar Bindirme Tavanlı Camiler*.Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Yayınları.s.5
[3]O.Keskin(2001).*Bütün Yönleriyle Sivrihisar*.İstanbul:Bayrak Matbaası.s.11
[4]Parla,2005,**a.g.k.**,s,7
[5]T.Özalp(1961).*Sivrihisar*.Eskişehir:Tam-İş Matbaası.s.66
[6]Parla,2005,**a.g.k.**,s.8

Karamanoğulları'na geçtiği[7] ve Selçuklu devletinin zayıf kaldığını ve gücünün azaldığını niteler şeklindedir.Selçuklu devletinin bölgede hakimiyete yitirmeye başlaması Osmanlılar ile Germiyanoğulları arasında Eskişehir bölgesinin ele geçirilmesine yönelik mücadelelerin başladığı görülmektedir.[8] 1299 yılında bölgenin durumu değişerek Osmanlıların eline geçmesine rağmen Orhan Bey döneminde Sivrihisar ve Sivrihisar'ın doğu bölgesinin Moğolların yerel beyleri tarafından yönetildiği görülmektedir.[9]

Orhan Gazi'nin 1334 tarihinde Osmanlı topraklarına kattığı Sivrihisar kısa bir süre sonra Karamanoğulları tarafından geri alındığı[10] ve Sivrihisar merkezde yer alan Mahmud Suzani Türbesi(1348) ile Kayakent köyündeki günümüze gelemeyen Ahi Orta Zaviyesi[11] yapıları bölgenin Osmanlılar ve Karamanoğulları tarafından 14.yüzyılda hakimiyet mücadelelerini verdikleri görülmektedir.

Orhan Gazi'nin oğlu Süleyman Paşa tarafından 1354 tarihinde Ankara alınarak Sivrihisar'ı Osmanlı toprakları içerisine katıldıysa'da[12],Sivrihisar'ın Osmanlılar tarafından uzun bir süre kontrol altında kalamadığı tekrardan Ankara dahil olmak üzere Karamanoğullarına geçtiği bilinmektedir.I.Murad Hüdevendigar'ın(1361-1389) Ankara'yı alması[13] sonucu Sivrihisar'ın Osmanlı egemenliği altına girdiği anlaşılmaktadır.[14]Ancak 1402 tarihinde Ankara savaşından Yıldırım Beyazıd'ı yenen Timur yönetimi tarafından Sivrihisar Karamanoğullarına verilmiştir.1415 yılına gelindiğinde Mehmet Çelebi tarafından Sivrihisar kesin olarak Osmanlı toprağı içerisinde yer almaktaydı.[15]

Sivrihisar İlçesi 15.yüzyıla girildiği dönemde merkezde Hazinedar,Hoşkadem ve Akdoğan mescidleri ve günümüzde bulunmayan Hamid,Kayalu,Kethüda ile Faruk Mescitleri yanı sıra Balaban ve Ziyaiye Cami yapı unsurlarının yer aldığı bilinmektedir.[16] Bu yapı unsurları dışında zaviyelerin yer aldığı merkezde 15.yüzyılda II.Murat dönemine ait Ahi Rüstem Zaviyesi ve Fatih Sultan Mehmet dönemine ait Ahi Hoca Baba Zaviyeleri ile II.Beyazıd dönemi kayıtlarında yer alan ancak günümüzde bulunmayan Cafer Tayyar ve Basri Şeyh

[7]S.Albek(1991).*Dorylaion'dan Eskişehir'e*.Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Eğitim,Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları.s.113-128
[8]H.Doğru(1992).*XVI.Yüzyılda Eskişehir Ve Sultanönü Sancağı*,İstanbul:Afa Yayıncılık.s.37
[9]Parla,2005,**a.g.k.**,s.8
[10]İ.H.Uzunçarşılı(1961).*Osmanlı Tarihi I*.Ankara:Türk Tarih Kurumu Basım evi.s.17
[11]E.Altınsapan(1999).O*rtaçağda Eskişehir Ve Çevresinde Türk Sanatı(11-15.Yüzyıllar Mimarisi)*.Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Yayınları.s.27
[12]H.Doğru(1997).*XV.Ve XVI.Yüzyıllarda Sivrihisar Nahiyes*i.Ankara:Türk Tarih Kurumu Basımevi.s.10
[13]Uzunçarşılı,1961,**a.g.k.**,s.38
[14]Uzunçarşılı,1961,**a.g.k.**,s.315, Albek,1991,**a.g.k.**,s.128
[15]Uzunçarşılı,1961,**a.g.k.**,s.315, Albek,1991,**a.g.k.**,s.129
[16]Parla,2005,**a.g.k.**,s.9

zaviyelerinin yer aldığı bilinmektedir.[17]Bu durum zaviye kuruluşlarının 15.yüzyılda varlığı devam ettirdiğini göstermektedir.

Osmanlı İmparatorluğu 15.yüzyılda gitgide batıya yönelmesiyle Eskişehir'in ekonomik ve siyasi ilgiden uzak bir bölge haline dönüştüğü,20.yüzyıla girildiği dönemde Türkiye Cumhuriyetinin kurulmsına kadar bu etkinin devam ettiği görülmektedir. [18] Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasından itibaren Eskişehir ile İstanbul'un ticari ilişkileri demiryolu vasıtasıyla bu dönemde ekonomik olarak canlanmaya başladığı görülürken bu canlanmada Sivrihisar oldukça olumlu etkilendiği görülürken,Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında kaybedilen topraklardan Anadolu'ya göç yolunun oluşturulması,Eskişehir ve Sivrihisar bölgesine yönelinmesine ve toplumsal-ekonomik açıdan değişmesinde büyük ölçü etki olunmuştur.[19]

Sivrihisar Selçuklu önemli bir yerleşim merkezi,Süleyman Paşa tarafından alındıktan sonra nahiye dönüştüğü görülmektedir.[20]15. ve 16. Yüzyıllarda Sivrihisar Hüdevendigar sancağına bağlı bir nahiye haline dönüştüğü,Sivrihisar Nahiyesi bu dönemlerde günümüzde yer alan sınırları açısından daha geniş bir coğrafya'ya hakim olduğu görülebilmektedir.[21]

Sivrihisar 1925 yılında Eskişehir'in Vilayet merkezi olması sebebiyle,Eskişehir'e bağlı bir ilçe merkezi olmuştur. [22] Günümüzde Eskişehir İli büyükşehir statüsünde yer alıp bugün Sivrihisar ilçesinde 73 Mahalle yer almakta olup 13 mahallenin merkezde yer aldığı,65 mahalle ise köy ve beldeler'den oluştuğu görülmektedir.İlçe merkezinde yer alan mahaller;[23]

1-Camikebir Mahallesi 2-Cumhuriyet Mahallesi 3-Demirci Mahalesi 4-Elmalı Mahallesi 5-Gedik Mahallesi 6-Hızırbey Mahallesi 7-Karabaşlı Mahallesi 8-Karacalar Mahallesi 9-Kubbeli Mahalle 10-Kurşunlu Mahallesi 11-Kılıç Mahallesi 12-Yenice Mahallesi 13-Yunusemre Mahallelerinden oluşmaktadır.

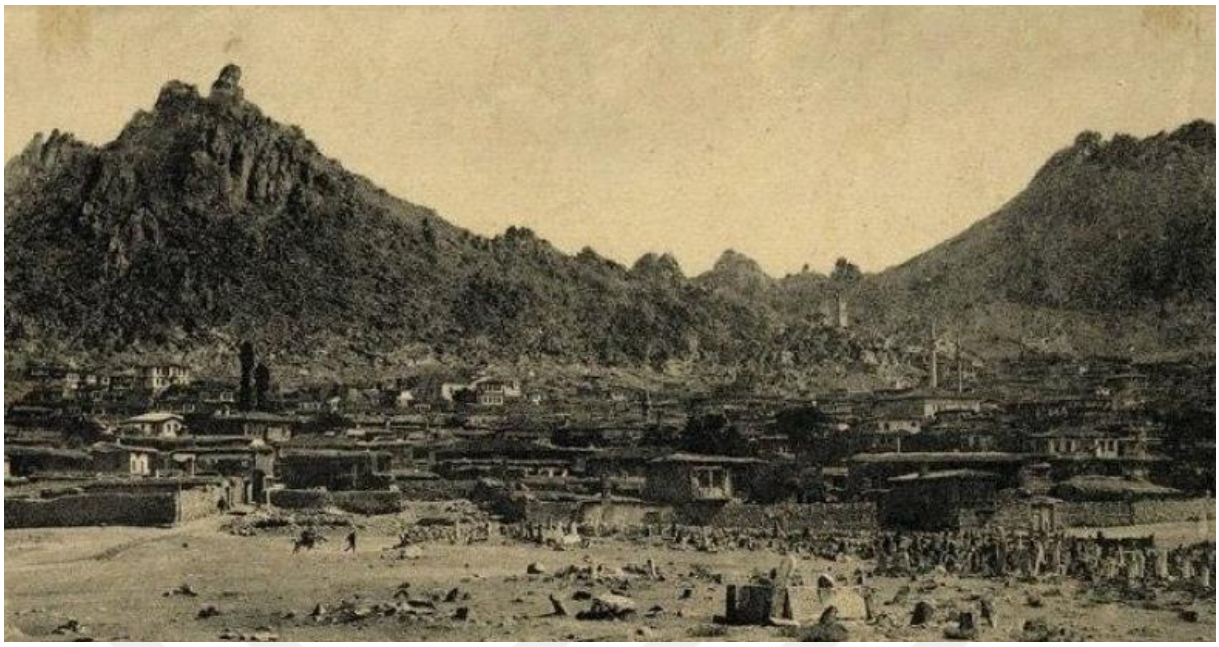
[17]Parla,2005,**a.g.k.**,s.9,**a.g.k.**,s.28.Doğru,1997,**a.g.k.**,s.107
[18]Altınsapan,1999,**a.g.k.**,s.30
[19]Albek,1991,**a.g.k.**,s.171
[20]Doğru,1997,**a.g.k.**,s.10
[21]Doğru,1997,**a.g.k.**,s.13-14
[22]Parla,2005,**a.g.k.**,s.10
[23]http://sivrihisar.web.tr/sivrihisar-belde-ve-koyleri.html (Erişim Tarihi:18 Nisan 2018)

Vaziyet Planı:1 *Sivrihisar İlçe Merkezi (https://parselsorgu.tkgm.gov.tr Erişim Tarihi:23-04-2018)*

Vaziyet Görünümü:1 *Sivrihisar İlçe Merkezi (https://parselsorgu.tkgm.gov.tr Erişim Tarihi:23-04-2018)*

Fotoğraf No:1 *Sivrihisar İlçe Merkezi(?)*
(http://sivrihisar.web.tr/eski-sivrihisar-fotolari.html Erişim Tarihi:23-04-2018)

Fotoğraf No:2 *Sivrihisar İlçe Merkezi(?)*
(http://www.hafizakaydi.org/fotograflar/ Erişim Tarihi:23-04-2018)

Fotoğraf No:3 *Sivrihisar İlçe Merkezi(2018)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:4 *Sivrihisar İlçe Merkezi(2018)*
(Sinan ÜNAL)

2.KATALOG

2.1.Camiler

2.1.1.Akdoğan Mescidi[24]

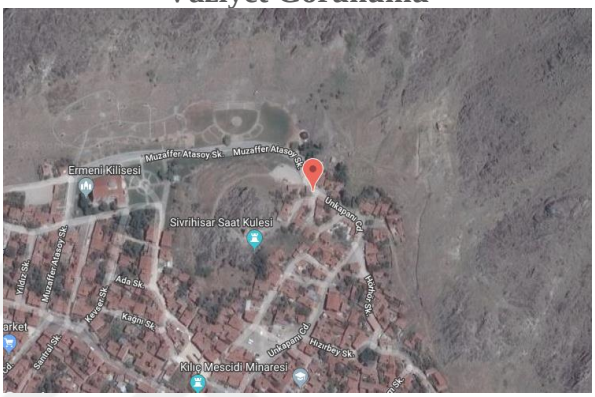
İl	İlçesi	Mahalle\Köy	Pafta\Ada\Parsel	Yapının İncelenme Tarihi:
Eskişehir	Sivrihisar	Kılıç Mahallesi	29-28-H-b\170\2	11.10.2017
Mülkiyeti: Vakıflar Genel Müdürlüğü				**İnceleyen** Sinan Ünal
Konumu: E.39.453546 B.31.537933				

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Akdoğan Mescidi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Akdoğan Cami (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Yapım Tarihi:H.570(M.1174-1175)[25] 15.Yüzyıl?[26]

Vakfiyesi: Tahsin Özalp bir vakfiyeden hareketle yapının Timurtaşpaşazade Umurbey Oğlu Selçuk Bey tarafından H.570(M.1174-75) yaptırıldığını ve Akdoğan Mescit ile Akdoğan Çeşmeye ,Gecek Köyünde'ki mescit ,minare ve Hamamkarahisar köyündeki hamam için Sivrihisar'da 36 Manifaturacı vakfettiğini bir yazılı kaynak göstermeden bize aktarmaktadır.[27] Ancak bu bilgiler 15.yüzyılda yazılmış olan orijinal bir vakfiyede yer alır. Bu vakfiyede Sivrihisar İlçesi'nde Umur Bey Oğlu Selçuk Bey'in Akdoğan mahallesinde(Kılıç Mahallesi) bir mescid yaptırdığı ve türbesine on nefer-i cüzdan vazettiği notu yer almaktadır.[28]

Kitabesi: Günümüzde kitabe bölümü günümüzde mevcut değildir.

Banisi: Selçuk Bey[29] | **Mimarı:** Bilinmiyor.

Tipi: Tek mekanlı ve ahşap direkli

Malzeme-Teknik: Yapı moloz taş malzemeli olup çimento harç,ahşap hatıllar ve yer yerde

[24]Keskin,2001,**a.g.k.**,s.171
[25]Özalp,1961,**a.g.k.**,s.40
[26]E.Altınsapan(1997).*Ortaçağ'da Eskişehir Ve Çevresinde Türk Sanatı(11-15.Yüzyıllar Mimarisi)*.Yayınlanmamış Doktora Tezi.Ankara:Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.s.70
[27]Özalp,1961,**a.g.k.**,s.40
[28]C.Parla and E.Altınsapan(2016).Sivrihisar Akdoğan Mescidi.*Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* Elazığ:Asos Yayınları,32,s,2(1-11)
[29]Parla and Altınsapan,2016,**a.g.k.**,s.2

devşirme malzemeler kullanılarak yığma tekniğiyle inşa edilmiştir.Mescit üzerinin ise kiremit bir çatı sistemi ile örtülü olduğu,kapı ve pencerelerin ahşap kasalardan ve pencerelerde demir malzemeden yapılmış parmaklıkların olduğu görmektedir.

Onarımlar: Yapının bilinen ilk onarımının 1920 gerçekleştiği çatısı ,pencere ve kapı doğramalarının yenilendiği öğrenilmektedir.(Hacı Hüseyin Taktak)[30]

1988 yılından yapının dış cephe beden duvarlarının,pencerelerin ve çatı bölümünün oldukça tahribata uğradığı ve iç bölüme dahi girilemediği,1997 yılında ise yapının 1988 döneminden daha çok tahribata uğradığı çatı bölümünün doğu ve batı cephe bölümünün ahşap malzemelerin tahribata uğradığı,kuzey cephenin çatı bölümünün çöktüğü pencere bölümlerinin oldukça tahribatlara uğradığı,iç bölümün kullanılmayacak halde olduğu ve iç mekanın bir çöplüğe dönüştüğü görülmektedir.

1998-2000 Yılında yapılan Onarımlar;

1-Yapının dış beden duvarlarının çimento harç ile tekrardan onarıldığı,tahribata uğrayan kısımlarda aslına uygun malzemeler kullanılarak yenilendiği,

2-Çatı bölümünün oldukça tahribata uğradığı görülerek 1980 yılında yapılan kırma çatı uygulamasının tekrardan yapıldığı,

3-Bindirme tavan örtüsünün tahribata uğrayan kısımların yenilendiği,

4.Pencere kasalarının oldukça tahribata uğradığı ve ahşap malzemelerle yenilendiği,

5-Mihrap yüzeyi temizlenip,taç bölümünün tekrardan aslına uygun yenilendiği,

6-Pencere bölümlerine demir parmaklık uygulaması uygulandığı ve nu onarımların dönemin muhtarı Ruhi GÜL tarafından gerçekleştirildiği öğrenilmektedir.[31]

7-Zeminin yerden 40 cm yükseltildiği öğrenilmektedir.[32]

2017 Yılında yapılan Onarım Çalışmaları;

1-Dış cephenin tamamen çimento harç ile sıvandığı

2-İç cephenin tamamen kireç ile sıvandığı

3-Kadınlar mahfili bölümü oluşturulduğu görülmektedir.[33]

Günümüzdeki Durumu: Yapı günümüzde oldukça sağlam bir şekilde gelebilmiş ise kendine özgü özellikleri kaybetmiş durumdadır.Yapı bugün dış cephe itibariyle çimento harç ile sıvanmış durumda olup dış cephe açısından son derece kötü bir görünüme sahip olduğu,pencerelerin ve kapı bölümünün son derece tahribata uğradığı,İç cephelerin aşırı derecede bindirme tavan sistemi dahil kireç sıvaların kullanıldığı,iç kısımda ayrıca

[30]Parla,2005,**a.g.k.**,s.1
[31]H.H.Gürkan ile 18 Şubat 2018 tarihinde yapılan kişisel iletişim
[32]Parla,2005,**a.g.k.**,s.14
[33]Gürkan,2018,**a.k.g.**,

rutubetlerin görüldüğü,ahşap direklerin ve bindirme tavan sisteminin oldukça tahribata uğradığı,mihrap bölümü üzerinde az çok tahribatların olduğu,iç kısmın da modern elektrik öğelerin kullanıldığı ve yapının orijinalinde bulunmayan yeni eklemelerin görüldüğü(Kadınlar Mahfili ve Ayakkabılık) tespit edilebilmektedir.

Plan ve Örtü Sistemi: Ahşap direkli ve tek mekanlı olan yapı dikdörtgen bir plandan oluşmaktadır.Örtü sistemi ahşap direklerin taşıdığı ahşap kirişlemelere sahip olup bindirme tavan örtü sistemine sahiptir.Çatı bölümü kırma çatı sistemi ile oluşturularak üzeri kiremitlerle kaplanmış bir durumdadır.

Dış Tasvir: Yapı dış cephe itibariyle 6.49x7.57 metre boyutlarında dikdörtgen bir alanlı kapsamaktadır.Doğu cephe bölümünün en kuzey bölümünde ahşap malzemeden yapılmış olan çift kanatlı bir giriş kapısı yer almaktadır.Bu giriş açıklığı üzerinde ahşap malzemeden ve ahşap desteklerle oluşturulmuş bir saçak bölümü oluşturulmuştur..Bu iki unsurun arasında kapı bölümünün üstünde antik dönemden kalan bir devşirme malzeme görülmekte olup, yapının bu cephe üzerinde aynı zamanda alt bölümünde daha büyük üç pencere açıklığı ve bu üç pencerenin orta kısmı hariç üst bölümde birer küçük pencerelerinde yer aldığı bu pencere bölümlerinin ahşap kasalı ve dikdörtgen çerçevelerden oluştuğu görülmektedir.Batı cephe bölümünde ise yapının doğu cephe bölümünden farklı bir karakter taşıdığı görülmektedir.Bu cephenin güney yönünde yer alan iki pencere açıklığı görülmekte olup doğu yönündeki pencerelerle aynı form özelliklerin taşımaktadırlar ve bu cephe önünde bir avlunun olduğu görülmektedir.Avlunun sınırları moloz taşlarla oluşturulmuş duvarlarla çevrilidir.Güney cephe bölümü ise mihrap bölümünün olduğu kısımdır mihrap bölümü dışa taşkın bir durumda olmayıp bu cephe üzerinde mihrap bölümünün iki yanında aşağı kısımda birer pencere olduğu,bu kısımların üst bölümlerinde birer pencerelre de yer verildiği görülmektedir.Pencereler doğu ve batı cephelerde bulunduğu form özellikleri gibi bu cephe üzerinde de uygulanmıştır.Ayrıca bu üç cephe pencereleri güvenlik amacıyla demir parmaklıklarla da kapatılmış bir durumdadırlar.Kuzey cephe bölümü ise bu üç cepheden tamamen farklı bir düzlemde oluşturulduğu görülmekte olup hiçbir bir pencere açıklığının olmadığı duvar yüzeyinin sağır bir cephe olarak düzenlendiği görülmektedir.Bu cephenin üzerinde dikkat çekici nokta ise batı yönünde aşağı kısımda kalan devşirme bir taş malzemedir.Ayrıca kırma çatı ile örtülü olan mescid dört cepheden saçaklarla da çevrelenmiş bir durumdadır.

İç Tasvir: Doğu cephe üzerinin kuzey yönünde bulunan bir giriş açıklığı ile içeriye girildiği görülmektedir.Giriş açıklığında iç mekana girildiğinde hemen kuzey cephede ayakkabılık raflarının olduğu batı ve kuzey cephenin yarıya kadar ahşap bir duvarla çevrelendiği ve bu alanın ise kadınlar mahfili olarak kullanıldığı düşünülmektedir.Dört cephede yoğun bir şekilde beyaz kireç sıvanın uygulandığı hatta beyaz kireç sıvanın da mihrap cephesi üzerinde de kullanıldığı görülmektedir.Mihrap bölümün alçı bir malzemeden yapılmış olup bize Ankara'da yer alan küçük ölçekli mescitleri hatırlattığı söylenebilir.Mihrap üzerinde geometrik motifleri görmek mümkündür.Minber bölümü ise günümüzde orijinalliğini tamamen kaybetmiş durumda olup sade bir örneğin yanı sıra ahşap farklı malzemelerin birbirlerine çakılması sonucu oluşturulduğu görülmektedir.Yapının çatı bölümü ise ahşap malzemeden yapılmış ve bindirme tavan örtü sistemi kullanılmıştır.

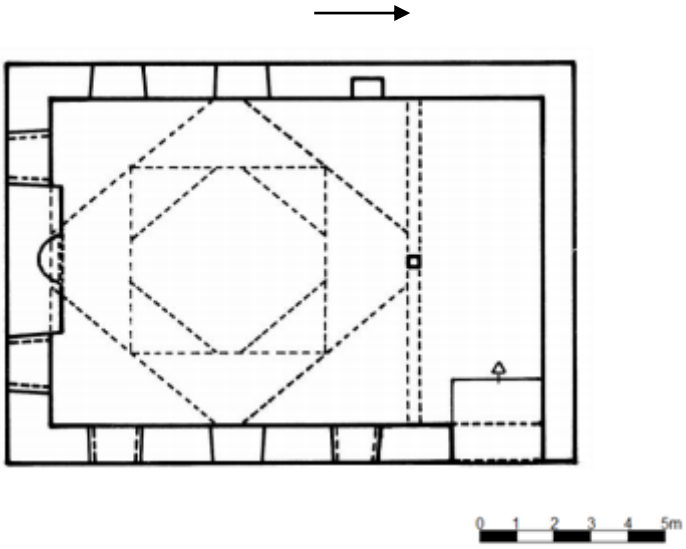
Süsleme: Akdoğan mescidi mimari plastik açıdan dış cephe ve iç cephede yer alan bazı tezyinatlı öğelerin görüldüğü tespit edilmiş durumdadır.İlk olarak doğu cephe üzerinde yer alan giriş açıklığı ile saçak kısmının ortasında kalan bölümde devşirme malzeme dikkat çekici olmakla birlikte tezyinat açısından bitkisel motifleri(yapraklar ve üzüm salkımları) ve geometrik motifleri(daire,baklava dilimleri,burmalı şeritler) görmek mümkündür.Güney cephenin doğu yönüne doğru büyük pencerelerinin alt kısımlarında bir şerit halinde 10umilerden10 devam eden biri büyük diğeri küçük dairelerin birbirine geçmeleri sonucu oluşan geometrik motifli bir devşirme malzeme bulunmaktadır.Ve son olarak dış cephenin kuzey cephenin batı cephesi yönüne doğru bir devşirme malzemenin olduğu görülmekte olup günümüzde oldukça tahribata uğraması sonucu motif hakkında bir yorum yapılamamaktadır.İç kısımda yer alan mihrap bölümü mescidin en önemli mimari plastikleri içerisinde yer almaktadır.Mihrap şeritler halinde oluşması nedeniyle üç yönden çevrelenmiş bir durumdadır.Birinci şeritte zencerek motifinin olduğu,ikinci şeritte ise sülüs karakterde yazılmış ayet yazısını,üçüncü şeritte ise sekiz kollu yıldız içerisinde,dört kollu yıldız motifini ve son olarak dördüncü şeritte ise stilize yaprak ve kozalak motifleri yer aldığı bu şeritler içerisinde görülürken mihrap nişi içerisinde ve köşelerinde altıgen motifini içerisinde bir altı kollu yıldız görmek mümkündür.Ayrıca mihrap bölümünün taç kısmı palmetlerle düzenlemiş olup eli böğründe motifini de andırmaktadır.

Değerlendirme: Tahsin Özalp bir vakfiyeden hareketle yapının Timurtaşpaşazade Umurbey Oğlu Selçuk Bey tarafından H.570(M.1174-75) yaptırıldığını ve Akdoğan Mescit ile Akdoğan Çeşmeye ,Gecek Köyünde'ki mescit ,minare ve Hamamkarahisar köyündeki hamam için Sivrihisar'da 36 Manifaturacı vakfettiğini bir yazılı kaynak göstermeden bize

aktarmaktadır.[34]15.yüzyıllar'da yazılmış olan bir vakfiyede Sivrihisar İlçesi'nde Umur Bey Oğlu Selçuk Bey'in Akdoğan mahallesinde(Kılıç Mahallesi) bir mescid yaptırdığı ve türbesine on nefer-i cüzdan vazettiği notu yer almaktadır.[35]Tabu tahrir defteri incelendiğinde tarihlendirme konusunda ilk vakfiyenin kaynak göstermemesi ve Selçuk Beyin 15.Yüzyılda yaşadığı görülerek yapının 12.yüzyıl yapısı olarak değerlendirmenin yanlış olacağı,yapının form ve mimari özellikleri göz önüne alınarak yapının 15.yüzyıllara ait olabileceği düşünülmktedir.[36]

Sivrihisar ilçe merkezinde yer alan yapı günümüzde dağlık bir tepe üzerinde yer almasına karşın 1988 ve 1997 yıllarında yapılan araştırmalarına göre halkın o dönemlerde ilgi duyulmadığı ancak günümüzde oldukça halk tarafından ilgi duyulan bir mescid olduğu görülmektedir.1988 yılından yapılan araştırmada yapının dış cephe beden duvarlarının,pencerelerin ve çatı bölümünün oldukça tahribata uğradığı ve iç bölüme dahi girilemediği,1997 yapılan yine aynı araştırmacı tarafından yapının o dönemden daha çok tahribata uğradığı,çatı bölümünün doğu ve batı cephelerinde yer alan ahşap malzemelerin,kuzey cephenin çatı bölümünün çöktüğü pencere bölümlerinin oldukça tahribata uğradığı,iç bölümün kullanılmayacak halde,içerisinin bir çöplüğe dönüştüğü görülürken,mihrap bölümü neredeyse korunarak gelebilmeyi başarabilmiş durumdaydı.2017 yılında tarafımız tarafından gerçekleştirilen araştırmada yapının 1998 ve 2000 yıllarda büyük bir onarım geçirdiği öğrenilmektedir.Çatı kısmın harap durumunda olan bölümlerin onarıldığı,oldukça tahribata uğrayan malzemelerin yenilendiği(1998),pencere kasalarının yine ahşap malzemelerle değiştirildiği,bindirme tavan örtüsünün aslına uygun bir şekilde tekrardan onarıldığı ve mihrap yüzeyinin temizlenip,taç bölümünün tekrardan yapıldığı görülmektedir.Yapı onarımları sonucunda kendine özgü özellikleri kaybettiği onarım çalışmaları sonucunda görülebilmektedir.

[34]Özalp,1961,**a.g.k.**,s.40
[35]Parla and Altınsapan,2016,**a.g.k.**,s.2
[36]Altınsapan,1997,**a.g.k.,**s.57

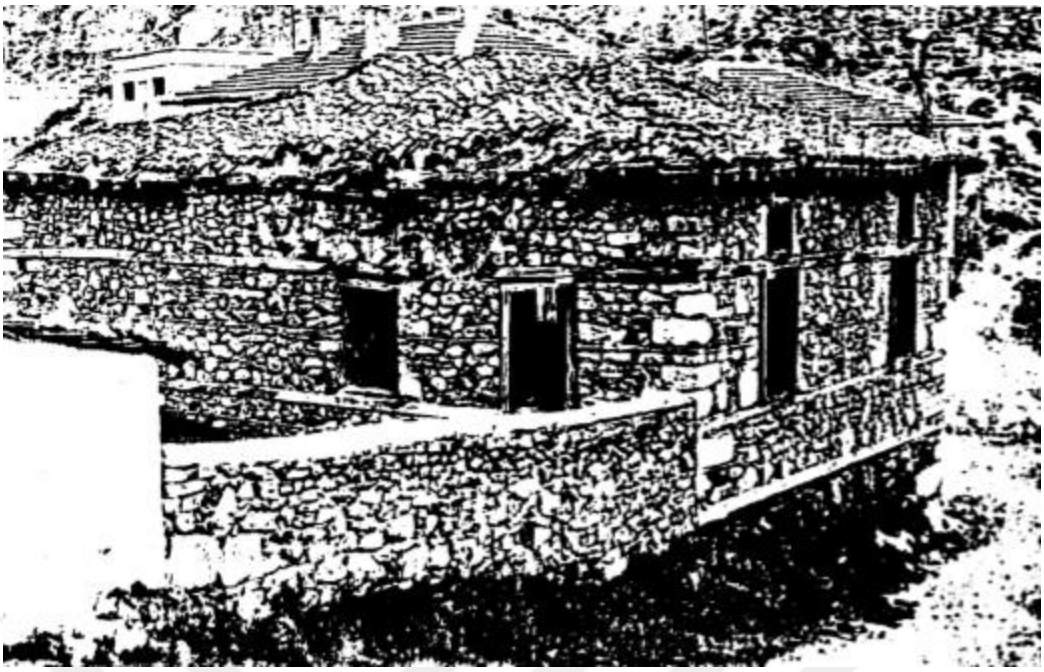

Çizim No:1*Bodur Cami Kuzey Cephe Bölümü*

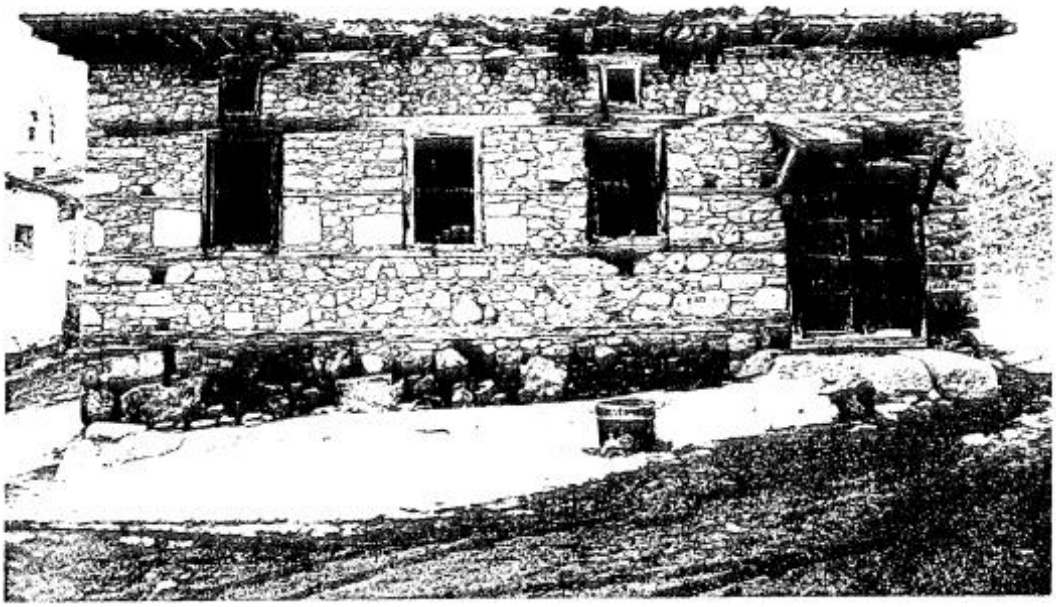
(Kaynak:Parla,2005,s.15)

Fotoğraf No:1 *Akdoğan Mescidi Doğu Cephe Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

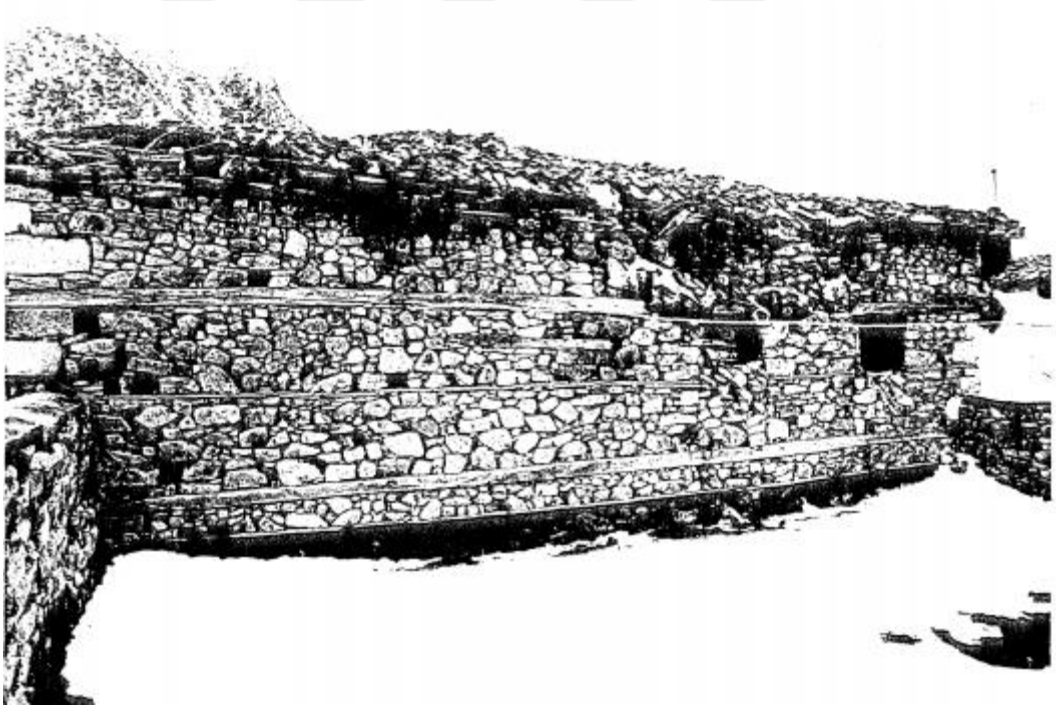
Fotoğraf No:2 *Akdoğan Mescidi Batı Ve Doğu Cephe Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:3 *Akdoğan Mescidi Doğu Cephe Bölümü(1997)*
(Erol ALTINSAPAN)

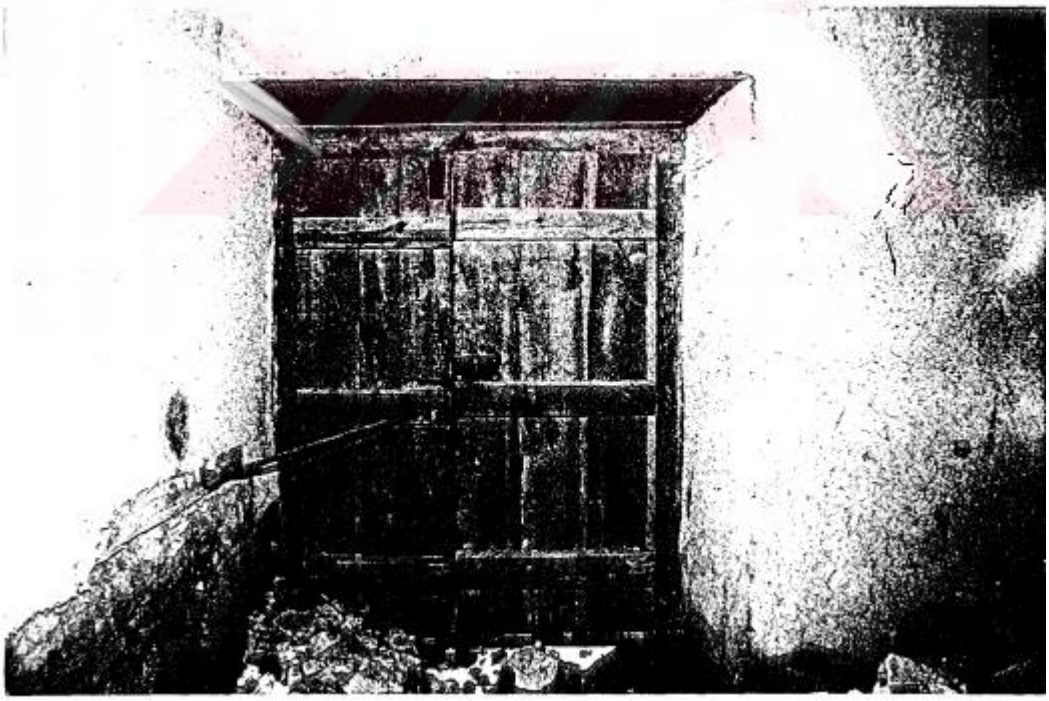
Fotoğraf No:4 *Akdoğan Mescidi Güney Cephe Bölümü(1997)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:5 *Akdoğan Mescidi Batı Cephe Bölümü(1997)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:6 *Akdoğan Mescidi Kuzey Cephe Bölümü(1997)*
(Erol ALTINSAPAN)

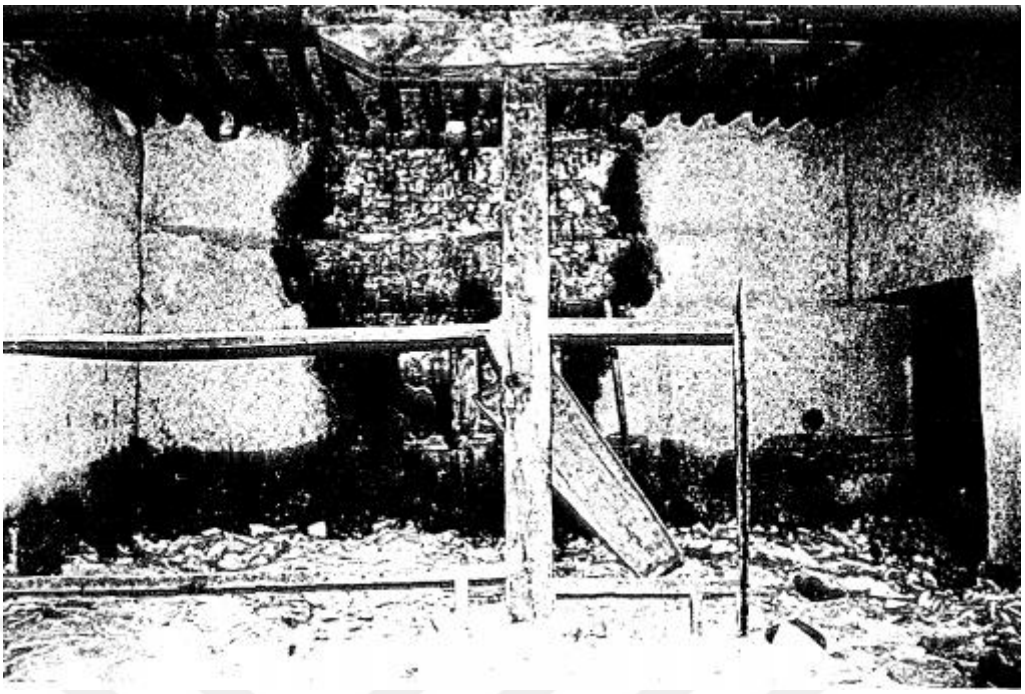
Fotoğraf No:7 *Akdoğan Mescidi Harim Kapı Bölümü(1997)*
(Erol ALTINSAPAN)

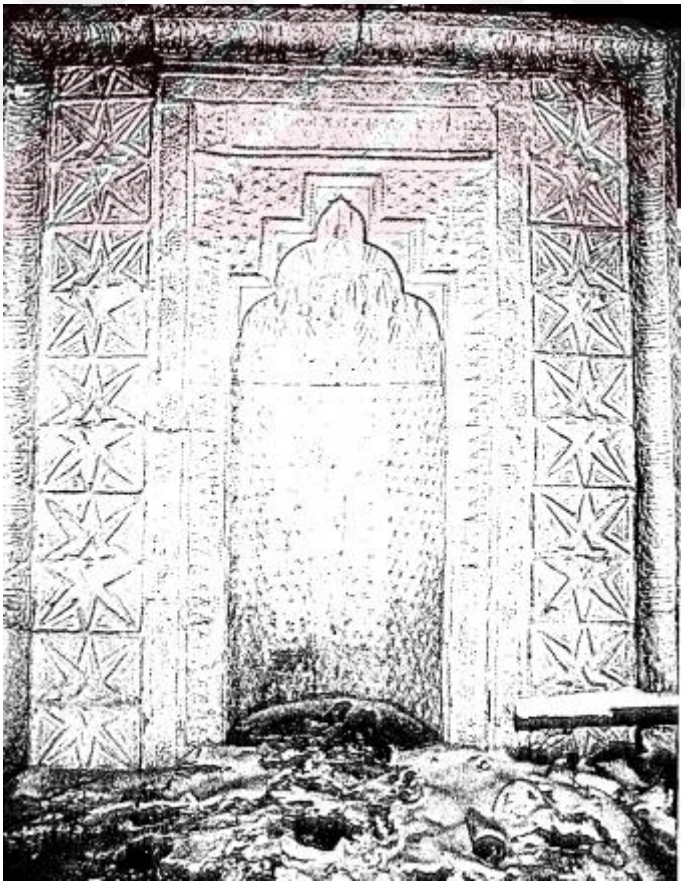
Fotoğraf No:8 *Akdoğan Mescidi Harim Bölümü Doğu Cephe Bölümü(1997)*
(Erol ALTINSAPAN)

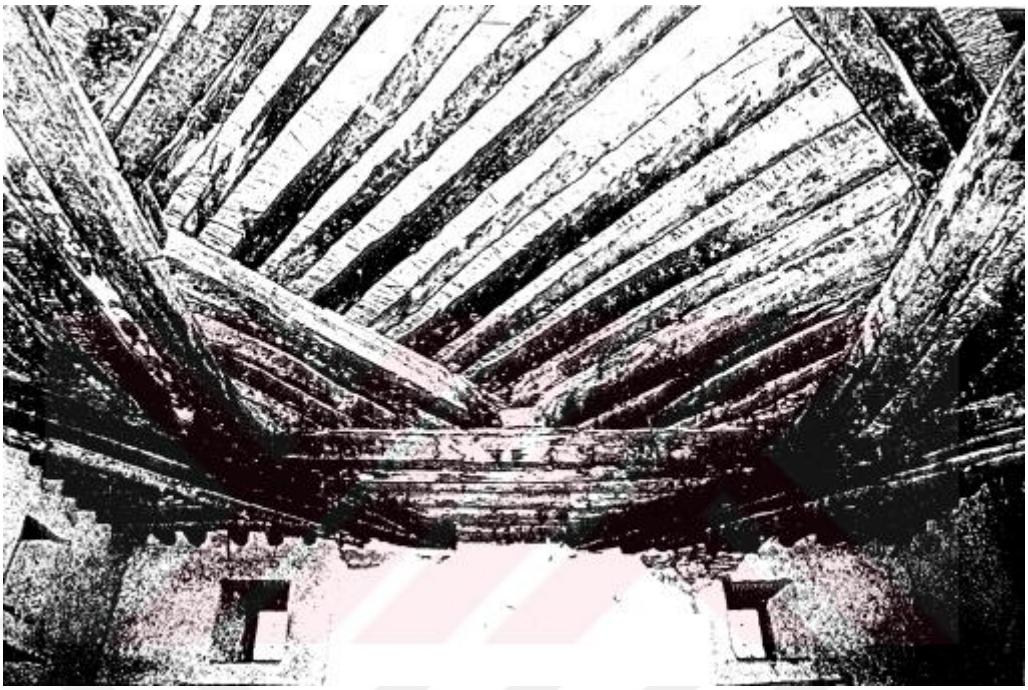
Fotoğraf No:9 *Akdoğan Mescidi Harim Bölümü Batı Cephe Bölümü(1997)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:10 *Akdoğan Mescidi Harim Bölümü Kuzey Cephe Bölümü(1997)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:11 *Akdoğan Mescidi Mihrap Bölümü(1997)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:12 *Akdoğan Mescidi Bindirme Tavan Örtü Sistemi(1997)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:13 *Akdoğan Mescidi Doğu Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:14 *Akdoğan Mescidi Güney Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:15 *Akdoğan Mescidi Batı Ve Güney Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:16 *Akdoğan Mescidi Batı Ve Güney Cephe Bölümü İle Avlu Bölümü(2017) (Sinan ÜNAL)*

Fotoğraf No:17 *Akdoğan Mescidi Batı Ve Kuzey Cephe Bölümü İle Avlu Bölümü(2017) (Sinan ÜNAL)*

Fotoğraf No:18 *Akdoğan Mescidi Harim Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:19 *Akdoğan Mescidi Kadınlar Mahfili (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:20 *Akdoğan Mescidi Minber Bölümü İle Harim Batı Cephe Bölümü (2017) (Sinan ÜNAL)*

Fotoğraf No:21 *Akdoğan Mescidi Kuzey Ve Doğu Cephe Bölümü(2017) (Sinan ÜNAL)*

Fotoğraf No:22 *Akdoğan Mescidi Mihrap Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:23 *Akdoğan Mescidi Bindirme Tavan Örtü Sistemi(2017)*
(Sinan ÜNAL)

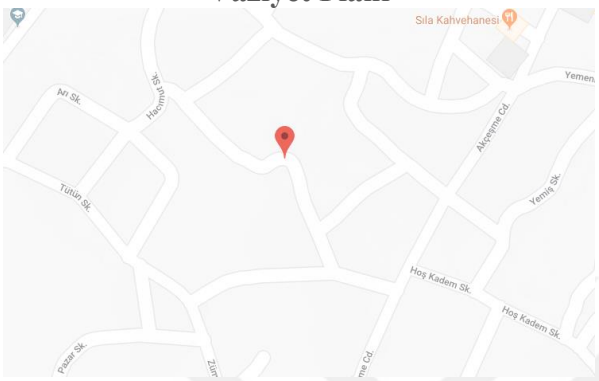

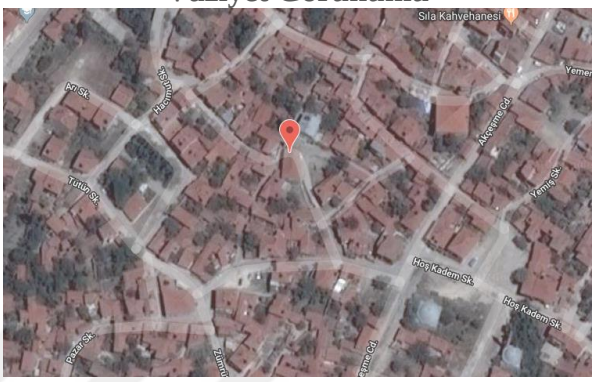
Fotoğraf No:24 *Akdoğan Mescidi Giriş Açıklığı Üzerinde Yer Alan Devşirme Malzeme(2017) (Sinan ÜNAL)*

Fotoğraf No:25 *Akdoğan Mescidi Kuzey Cephe Üzerinde Yer Alan Devşirme Malzeme(2017) (Sinan ÜNA*

2.1.2.Bodur Cami (Kutbiddin Cami)[37]

<table>
<tr><td>İl
Eskişehir</td><td>İlçesi
Sivrihisar</td><td>Mahalle\Köy
Karabaşlı Mah.</td><td>Pafta\Ada\Parsel
29-28-H-d\396\1</td><td>Yapının İncelenmeTarihi:
25-07.2017</td></tr>
<tr><td colspan="4">Mülkiyeti: Vakıflar Genel Müdürlüğü</td><td rowspan="2">İnceleyen
Sinan Ünal
Fatih Özdemir</td></tr>
<tr><td colspan="4">Konumu:E.39.450544 B.31.533970</td></tr>
<tr><td colspan="2">Vaziyet Planı

Vaziyet Planı 1 Bodur Cami (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td><td colspan="3">Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü 1 Bodur Cami (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td></tr>
<tr><td colspan="5">Yapım Tarihi: H.1252(M.1834)?[38] 15.Yüzyıl?[39]</td></tr>
<tr><td colspan="5">Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Kitabesi: Günümüzde kitabe bölümü mevcut olmayıp kitabe izleri günümüzde kaybolmaya başlamıştır.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Banisi: Bilinmiyor</td><td colspan="3">Mimarı: Bilinmiyor.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Tipi: İki gömülü altı bağımsız ahşap direkli.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Malzeme-Teknik:Günümüzde malzeme olarak yüzeylerin kaplandığı için orijinal malzemeler görülmemekteydi ancak tahribatlar sonucu yapının yarıklarından anlaşıldığı üzere yapı moloz taşlı olup çamur harçlı ve çamur sıvalı olduğu tespit edilmiştir.Bugün yapıya bakılacak olursa çimento harç ile dış cephenin sıvandığı üzerine kireç sıva çekildiği görülmekte olup iç cephenin ise kireç ile sıvandığını görmek mümkündür.Cami'nin kapı bölümü demir olup pencereleri ahşaptandır.Minare bölümü ise kesme taş ve tuğla malzeme ile yapılmıştır.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Onarımlar: 1972 yılında yapılan onarım;
1-Minare bölümünün şerefe altındaki bileziği kadar fotoğraflanıp çizimleri yapılarak yıkıldığı ve yapıya uygun bir düzenleme yapıldığı görülmektedir.[40]</td></tr>
</table>

[37]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi[EKVKBKM](2003).Tescil Fişi,N.17
[38]Özalp,1961,**a.g.k,**.s.82
[39]Doğru,1997,**a.g.k,**,s.23, EKVKBKMA,2003,**a.g.k.**,s.N.17
[40]Keskin,2001,**a.g.k.,s.**180-181

Yapının onarımlar konusunda 1987-1988 yılında yapılan çalışmada yapının o günkü durumu ile 2017 yılında yapılan çalışmalarda yapının birkaç bölümünün değiştiği görülmekte olup 1987 yılında mihrap bölümünde görülen en dış kalın silmede yer alan Arapça karakterli yazının silindiği ve 1988 yılında da bu yazı karakterinin olmadığı görülmektedir.[41] 1988 yılında ise minber bölümünün gövdesinin geometrik bezemeli olduğu oyma tekniğinin kullanıldığı,minber korkuluğu ve şerefe kısmında geometrik ve bitkisel süslemelerin yer aldığı ve bunların ajur tekniğinde yapıldığı görülmekte olup[42] 2017 yılında karşılaşan minberi ise günümüzde görülen minber olmadığı,sade bir gövde ile sade bir korkuluğa sahip olduğu tespit edilmiştir.1988 yıllarında görülen çimento harç ve beyaz badananın ise günümüzde değiştiği,1999 yıllında ahşap direkli ve çatı örtülü caminin ayrılan ön duvarının halk tarafından tamir ettirildiği öne sürülmektedir.[43]

Günümüzdeki Durumu: Cami ibadete açık bir vaziyette olup yapı oldukça sağlam bir vaziyette görülmüş ise de duvarların tahribata uğradığı,iç bölümün rutubet alarak sıvaların döküldüğü,ahşap direklerin ve pencerelerin tahribata uğradığı,Minber bölümünün değiştiği ve çatı bölümünün çöktüğü tespit edilmiş olup ilgili kurumların müdahalesi gerektiği düşünülmektedir.

Plan ve Örtü Sistemi: Yapı 188m^2 kapladığı alan itibariyle uzunlamasına yamuk dikdörtgen biçiminde mihrap eksenine dik açılı bir plan göstermekte olup tek mekanlı bölümden oluşmaktadır.Örtü sistemi bakımında yapı sekiz ahşap direğin taşıdığı bir ahşap tavandan oluşmakta olup üzeri basit kırma çatı ile örtülü ve kiremitlerle kaplanmış bir durumdadır

Dış Tasvir: Cami'nin kuzey cephe bölümü giriş kapısının bulunduğu bölümdür.Bu bölüm uzunlamasına yamuk dikdörtgen bölümün en dar bölümü olup sağında minare bölümü yer almaktadır.Giriş kapısı demir bir kapı olup çift kanatlı olarak yapılmış ve üzerinde eğimli bir saçak bölümü oluşturulmuş,kiremit örtü ile kapatılmıştır,bu giriş açıklığının sol üzerinde ise plastik bir pencere açıklığı yer almaktadır.Bu cephede yer alan minare bölümü cephenin kuzeydoğu köşesinde yer almakta olup minare kesme taş ve devşirme malzemeye inşa edilmiş dörtgen kaide'den oluşmaktadır.Bu kaide bölümünün kürsü kısmında ise iki sıra tuğla ve bir sıra kesme taş kullanılarak almaşık olarak düzenlenmiş bu kısmın kuzey cephesinde 0.48x0.58 m'lik bir kitabe bölümü mevcut olup günümüzde bu alan boş bulunmaktadır.Minarenin tuğla malzemeyle yapılmış olan pabuç kısmı ise köşeleri

[41]Altınsapan,1988,**a.g.k.**,s.61-62-63
[42]Altınsapan, 1988,**a.g.k.**,s.61-62
[43]Keskin,2001,**a.g.k.,s.**181

pahlandırılmış bir şekildedir.Pabuç kısmından sonra gelen gövde bölümü tuğla malzemeli silindir biçiminde forma sahip olup kısa bir gövdeye sahiptir.Gövde'den sonra gelen şerefe altlığı ince bir sıra tuğla'dan oluşturulmuş mukarnas düzenini hatırlatan iki sıra kirpi saçakları mevcut durumdadır.Şerefe korkuluğu tuğla örgülü,petek kısmı ise gövde ile aynı olup külah bölümü kurşun malzeme ile kaplıdır.Caminin diğer bir cephesi ise güney cephe, mihrap nişinin bu cephede yer aldığı ve sağın da ve solun da dört pencere olduğu ve pencerelerin aşağıda yer alanlarının daha büyük boyutlu yukarıda yer alanların ise daha küçük boyutlu olduğu ve hepsinin ahşap,dikdörtgen ve çift kanatlı olduğu görülmektedir.Doğu cephe bölümü ise uzun açılı dik bir duvarın oluşturulduğu bu cephede üç pencere açıklığının alt kısımda yer aldığı iki sıra pencerenin de yukarı kısımda yer aldığı,alt kısımda yer alan pencerelerin daha büyük olduğu,yukarı kısımda yer alan pencerelerin ise daha küçük olduğu ve güney cephede yer alan pencere özelliklerini taşıdığı görülmektedir.Batı cephe bölümde ise altı adet pencere açıklığı bulunmakta olup yine güney ve doğu cephede olduğu gibi alt kısımlardaki pencerelerin daha büyük üst kısımda yer alan pencerelerin ise daha küçük olduğu görülmektedir.Bu bölümde yer alan pencerelerde de aynı özellikleri göstermektedir.

İç Tasvir: Cami iç cephesi mihrap bölümü hariç bütün cepheleri sağır,beyaz bir badana ile sıvanmış bir durumda olup mihrap cephesi alçıdan yapılmış mukarnaslı bir nişe sahip olduğu görülmektedir.Mihrap nişin iki tarafında burmalı iki sütunce'nin olduğu mihrap etrafının ise geometrik süslemelerle çevrili olduğu ve karşılıklı olarak belli bir yükseklikte iki kabaranında yer aldığı bu geometrik bezemenin etrafını saran kalın bir silme ile çevrelenmiş olduğu,mihrap bölümün taç kısmının ise stilize palmet motiflerinden oluşan dendanlarla bezendiği görülmektedir.Minber ise günümüzde orijinal olmayıp sade bir gövde ile sade bir korkuluğa sahip olduğu tespit edilmiştir.Üst örtü ve taşıyıcı elemanlar ise sekiz ahşap direk üzerinde ahşap kirişlemeli ahşap bir tavan ile örtülü olup,sütun başlıkları ahşap kaplama ile kemere yakın biçimde birleştirilmiş olduğu ve düz ahşap olan tavanı taşıdığı görülmektedir.Pencere bölümleri ise ahşap çift kasalı olup çift camlar yerleştirilmiş olduğu,içerdeki kasa büyüklüklerin ise dışarıda yer alan pencerelere göre kasaların daha büyük yapılmış olduğu ama pencere açıklıkların aynı oranda kaldığı görülmektedir.Kadınlar mahfiline ise giriş kapısının hemen solunda yer almakta olup daha sonraları oluşturulduğu düşünülmektedir.

Süsleme: Yapı günümüzde mihrabı ve minare bölümü ile karşımıza tezyinatlı bir şekilde çıkmaktadır.Mihrap bölümü Ştuk malzemeli olup Ankara'da yer alan mihraplara benzemektedir.Mihrap mukarnaslı bir düzenlemeye sahip olup yapının güney cephesi'ni

hareketlendirmiştir.Mihrap üzerinde geometrik süslemenin ağırlıkta olduğu bunun yanı sıra bitkisel süslemelerinde yer yer olduğu görülmektedir.Tezyinat olarak zikzak,baklava,yıldız,poligon ve stilize palmet motiflerinin de tezyin edildiği görülmektedir.Minare bölümünün şerefe altlığı da kirpi saçaklarla bir düzenleme yapılarak minarenin hareketlenmesini sağlanmış olup yoğunluğu kısa gövde ve bu bölüme aktarmıştır.

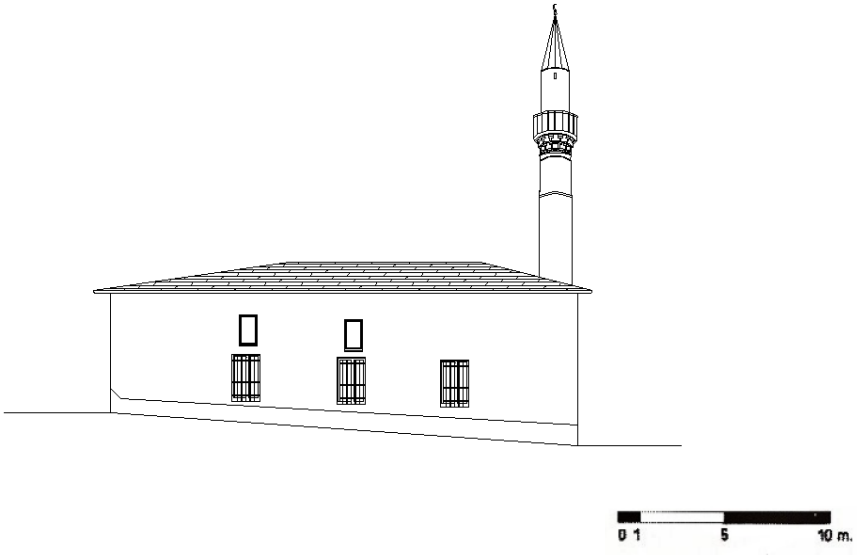
Değerlendirme: Cami üzerinde kitabe bölümünün bulunmaması sebebiyle tarihlendirme yapmak mümkün değil gibi gözüküyor ise de yapı üzerinde 1961 yılında çalışan araştırmacı Kutbuddin mescidi başlığı altında ;Sivrihisar Vakıflar defterinde s.53 de.H.1252(M.1834) tarihinde yapının Kutbuddin tarafından yaptırıldığını beyan etmekteydi. [44] İkinci bir tarihlendirme olarak ise 1997 yılında yapılan çalışmada şu bilgiler dikkat çekmekteydi;Hacı Kutbeddin Fakıh'ın 1454-1455 tarihli çakır defterlerine göre Sivrihisar ilçe merkezi'nde kendi adına bir mescid yaptırdığı ve mahallenin de aynı isimle anıldığı bilgisi yer almaktaydı. [45] Bu bilgiler ışığında yapının 1450'li yıllardan önce yapıldığı düşünülmektedir.1952 yılında yapılan tescil işlemlerinde ise yapının bir tarihlendirilmesi yapılmaz iken[46] 2003 yılında yapılan tescil fişinde yapının 15.Yüzyıllara ait olduğu bilgisi verilmektedir. [47] Bu tarihlendirmelerden 1997 yılında yapılan çalışmada görülen 1450 'li yılları tarih için uygun bulunmuş olup ancak yapının bugün bu tarihlerde yapılmış olabileceği dış cephe için söylemek doğru olmamakla birilikte iç cephe ve minare bölümlerinin bu tarihte yapılmış olabileceği uygun görülmektedir.Cami günümüzde Sivrihisar şehir merkezinde yer almasına karşın nüfusun yetersizliğinden dolayıçok ilgi duyulan bir ibadet alanı değildir.Yapı onarımları hakkında geniş bir bilgi bulanmaz iken yapının 1960'lardan önce bir deri deposu olarak kullanıldığı 1960'lar da tamir edilerek ibadete açıldığı ancak her yıl yapı ilaçlanmasına karşın On-On beş yılda haşerelerden arındırılabildiği,görülürken yapının kısmen kendine özgü özellikleri koruyabildiği görülmektedir.

[44]Özalp,1961,**a.g.k,**.s.82
[45]Doğru,1997,**a.g.k,,**s.23
[46]Altınsapan,1988,**a.g.k,,**s.62
[47]EKVKBKMA,2003,**a.g.k.**,s.N.17

Çizim No:1*Bodur Cami Kuzey Cephe Bölümü*

(Çizim:Sinan ÜNAL)

Çizim No:1*Bodur Cami Doğu Cephe Bölümü*

(Çizim:Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:1 *Bodur Cami Kuzey Cephe Bölümü(1987) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:2 *Bodur Cami Mihrap Ve Minber Cephe Bölümü(1987) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:3 *Bodur Cami Minare Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:4 *Bodur Cami Minber Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

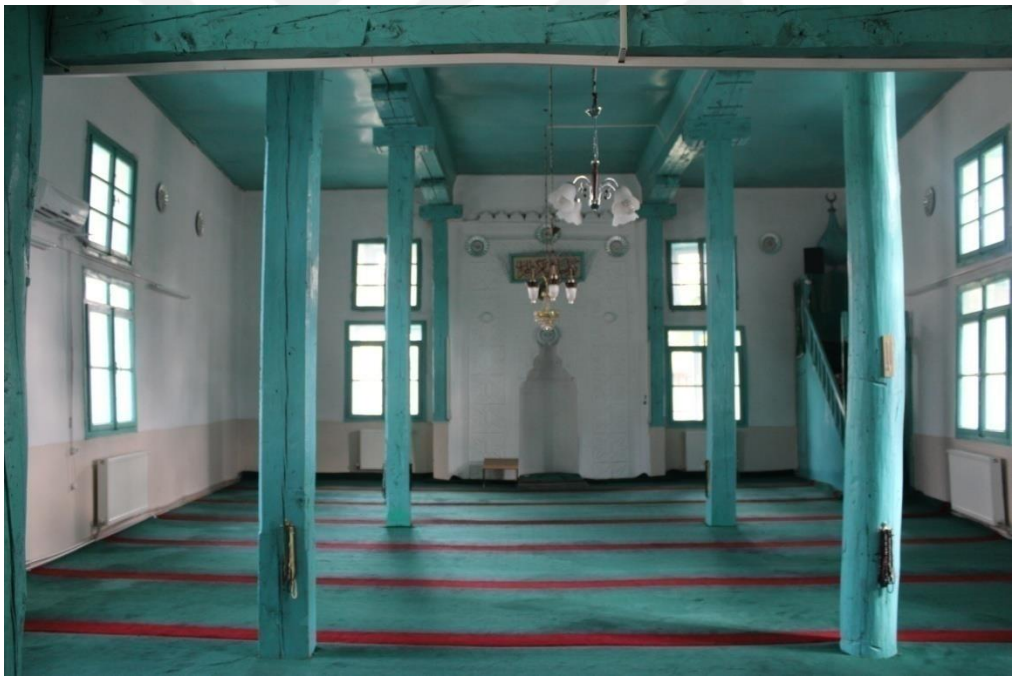
Fotoğraf No:5*Bodur Cami Kuzey Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:6 *Bodur Cami Minare Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:7 *Bodur Cami Doğu Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:8 *Bodur Cami Güney Cephe Ve Ahşap Sütunlar(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:9 *Bodur Cami Mihrap Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:10*Bodur Cami Minber Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

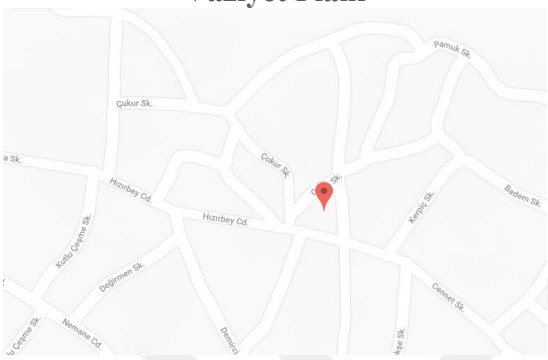
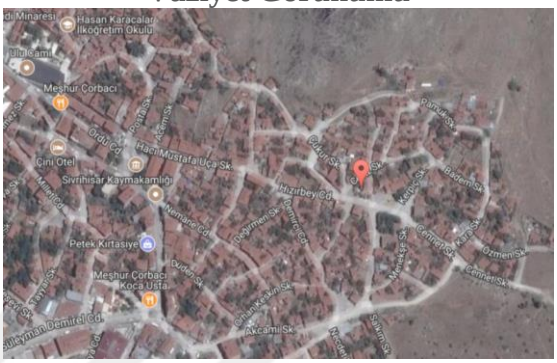

Fotoğraf No:11*Bodur Cami Kuzey Cephe Ve Kadınlar Mahfili(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:12 *Bodur Cami Cephe Üzerinde Rutubet İzleri (2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.1.3.Balaban Cami[48]

<table>
<tr><td>İl
Eskişehir</td><td>İlçesi
Sivrihisar</td><td>Mahalle\Köy
Camikebir Mah.</td><td>Pafta\Ada\Parsel
29-28-L-d\231\1</td><td>Yapının İncelenme Tarihi:
24.07.2017</td></tr>
<tr><td colspan="4">Mülkiyeti: Vakıflar Genel Müdürlüğü</td><td rowspan="2">İnceleyenler
Sinan Ünal
Fatih Özdemir</td></tr>
<tr><td colspan="4">Konumu: E.39.449613 B.31.542002</td></tr>
<tr><td colspan="2">Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Balaban Cami
(http://mapszoom.com/tr/index.php)</td><td colspan="3">Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1Balaban Cami
(http://mapszoom.com/tr/index.php)</td></tr>
<tr><td colspan="5">Yapım Tarihi: H.740(1339-1340)?[49] 14.yüzyıl?[50]</td></tr>
<tr><td colspan="5">Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Kitabesi: Günümüzde kitabe bölümü hakkında bilgi mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Banisi: Balaban Paşa[51]</td><td colspan="2">Mimarı: Bilinmiyor.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Tipi: On ahşap direkli</td></tr>
<tr><td colspan="5">Malzeme-Teknik: Yapı onarımlarıitibariyle malzeme unsurlarınınüzerinin çimento sıva ile kaplandığı bu sebep ile malzemelerin tanımlanması zorlaştığı görülmekte olduğu ancak 1988 yılında yapının moloz taşlı olup çamur sıva ile kapladığını görülmektedir.Aynı zamanda yapı üzerinde devşirme malzemeleri tespit edilmektedir.Minare kaide bölümünün kesme taştan ve devşirme malzemelerden oluşturulduğu pabuçluk ve diğer öğelerin ise tuğla malzemeden külah bölümünün ise kurşun bir malzemeyle kapatıldığı görülmektedir.Kapı bölümlerinde ise ahşap ve demir malzemeleri görmek mümkündür.Pencere bölümlerinde ise iç kısımların ahşap kasalı olduğu,dış kısımda yer alan pencere bölümlerinin alt kısımlarının ise plastik,üst kısımların ise ahşap kasalı olduğu tespit edilmiştir.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Onarımlar:Yapının 1988 yıllarından önce 1974 yıllarında halk tarafından büyük bir onarım geçirdiği,bu onarımlarda yapıya avlu bölümüne bir çeşme eklendiği,bu çeşmeye</td></tr>
</table>

[48]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi[EKVKBKM](2003).Tescil Fişi,N.A27
[49]Özalp,1961,**a.g.k.**,s80
[50]EKVKBKMA,2003,**a.g.k,**.N.A27
[51]EKVKBKMA,2003,**a.g.k,**.N.A27

H.1306(1808-1809) tarihli bir mezar taşı kitabesi yerleştirildiği yanı sıra bu tarihte Kadınlar mahfili eklendiği de görülmektedir.[52] 1988 yıllarından sonra ise yapıda yer alan giriş bölümünde ahşap direklerden oluşturulmuş üzeri sarmaşıklı bir sundurma malzemeyle kapatıldığı görülürken günümüzde bu bölümün dikdörtgen bir ayakkabılık bölümüne dönüştüğü üzerinin yatay bir çatı ve üzerinin kiremit malzemeler kullanılarak kapatıldığı görülmekte olup yapının dış cephesinde bu uygulamadan başka böyle bir yeni eklemelere uğramadığı görülmekte olup yapının tahribata uğrayan bölümlerin kısmen çimento harç ile sıvandığı görülürken yapının tekrardan onarım yapılması gerektiği boyalanan bölümlerin doğa etkisiyle tahribata uğradığı bunu yanı sıra minare ve güney cephe üzerinde yer alan devşirme malzemelerin yağmur etkisiyle tahribata uğradığı ve erimeye başladıkları görülmektedir.Harim bölümünün son derece değiştiği cephelerin beyaz badanalı olan bölümlerin açık yeşil renk'e boyandığı,ahşap direklerin ve Kadınlar mahfilinin yeniden ahşap malzemelerle kaplandığı,ahşap direklerin görünümünün dikdörtgen bir direk haline dönüştüğünde görülmekte olup yapı iç kısımlarının birkaç defa onarım geçirdiği çimento harç ile onarılmaya çalışıldığı,kadınlar mahfilinin alt bölümünün odalara ayrılarak bir depo ve imam odası olarak kullanıldığı görülmektedir.

Yapının onarımları halk tarafından gerçekleştirilmiş olup 2005-2007 yıllarından bu onarımların gerçekleştirildiği öğrenilmektedir.[53]

Günümüzdeki Durumu: Yapı günümüzde oldukça sağlam bir şekilde olup kısmen kendine özgü özellikleri koruya gelebilmiş durumdadır.Yapı dış cephe itibariyle tamamen çimento harç ile kaplanarak üzerinin boya yapıldığı,iç kısmının ise beyaz badana ile sıvandığı daha sonraları ise üzerin açık bir yeşil renk ile boyandığı görülmektedir.Ayrıca İç kısmında yer alan ahşap direklerin korunması için yapılan ahşap dikdörtgen kaplamalar görülmektedir. Kadınlar mahfilinde yenilendiği görülürken bu harimde yer alan iki öğenin sonradan eklemeler olduğu,pencere ve kapıların ise ahşap malzemelerinin korudukları görülürken bazı bölümlerin ise yenilendiği ve farklı malzemelerin kullanıldığı görülmektedir.Balaban caminin bazı bölümlerinin özellikle ahşap direkleri ve ahşap çatının tahribata uğradığı görülmektedir.

Plan ve Örtü Sistemi: Plan itibariyle düzgün bir dikdörtgen bir plandan oluştuğu görülmekte, dış ölçülerinin 12.50x19.50m,iç ölçülerinin ise 11x18 m'den ibaret olduğu toplam olarak dış ölçülerin 198m^2 olduğu,iç ölçülerin ise 200 m^2 olarak ölçümlerinin yapıldığı,daha sonra ise yapı üzerinin ahşap bir tavan ile kapatıldığı ve 10 ahşap direk ile desteklendiği,ahşap

[52]Altınsapan,1988,**a.g.k.**,s.41

[53]H.Akpara ile 24 Temmuz 2017 tarihinde yapılan kişisel iletişim,

direklerin taşıdığı tavan kirişlerine geçişte ise yavru merteklerin kullanıldığı,çatı bölümünün üzeri ise kırma çatı şeklinde olduğu ve alaturka kiremitlerle kaplandığı görülmektedir.

Dış Tasvir: Batı cephe bölümünde giriş sağlamak amaçlı olarak yapılmış merdivenlerle çıkılan merdiven bölümünün üzerinin bir oluklu bir saçla kapatıldığı,dikdörtgen bir ayakkabılık bölümü karşımıza çıkmaktaydı,daha sonra bu alandan içeri çift kanatlı demir bir kapıyla girildiği kapı sövesi olarak ahşap kullanıldığı aynı zamanda bu dikdörtgen alanda ahşap iki pencerenin olduğu demir parmaklıklarla kapatıldığı,cami cephesine dönülecek olursa bu dikdörtgen alanın önünde altta üç büyük pencerenin olduğu üstte ise daha küçük boyutlarda üç küçük pencerenin bulunduğu bu alt kısımda yer alan pencerelerin plastik kasalı olduğu,üst kısımda yer alan pencerelerin ise ahşap malzemeli olduğu ve demir parmaklıklarla kapatıldığı görülmektedir.Doğu cephe bölümü batı cephe bölümüne göre sağır bir yüzey bırakıldığı görülmekte olup bu cephe üzerinde iki küçük ahşap pencerenin yer aldığı görülmektedir.Kuzey cephe bölümünde ise doğu cepheye göre daha bir sağır yüzey olduğu muhtemelen daha sonraları yapı üzerinin tam ortasında bulunan bir pencere açıklığının yapıldığı bu pencere açıklığının ise ahşap bir malzemeyle ve demir parmaklıklarla kapatıldığı düşünülmektedir.Güney cephe bölümünde mihrap nişinin olması sebebiyle bu cephenin doğu ve kuzey cepheye göre daha hareketli olduğu görülmekte,mihrap nişi dışa doğru bir taşkınlık yapmadığı ve cephenin tam ortasına doğru bir konumda olduğu açılan pencerelerin buna göre yapıldığı düşünülmekte olup mihrap bölümün etrafında alt kısmına gelecek şekilde birer ahşap kasalı pencerelerin olduğu,üst bölümünde de daha küçük boyutlarda birer pencerenin yer aldığı bu pencerelerin ise ahşap kasalı olduğu görülmekte olup bu cephenin doğu cephe duvarına doğru küçük pencere bölümünün aşağı kısmında bir kabartma olarak tasvir edilmiş antik dönemlerden kalma geometrik süslemelerle oluşturulmuş bir devşirme bir taş levhanın yer aldığı görülebilmektedir.Yapının son dış cephe öğesi olarak minare bölümü oluşturmaktadır.Minare yapının güney batı köşesine gelecek şekilde düzenlenmiş olup kare kaidesinin kesme taş olduğu,giriş açıklığının kuzey cephede olduğu ve tek kanatlı demir kapı içe açıldığı,kaidesinin üzerinin ise bitkisel ve geometrik motifli devşirme malzemelerin yer aldığı,pabuç bölümünün ise bir sıra kesme taş,iki sıra tuğla ile almaşık düzende yarıya kadar örüldüğü daha sonra ise gövde ile pabuçluğun birleştiği bileziğe kadar tuğla örgülü olduğu bu bölümün yamuk bir plan teşkil ettiği görülmekte olup,minare gövdesinin ise düz sıra tuğla örgülü olduğu ve bu bölümde tuğlalarla oluşturularak beş sıra zencirek motiflerini görmek mümkün olmakla birlikte, dikine aydınlık açıklıklarını da görmek mümkündür.Minare bölümünün şerefe altı mukarnaslarla oluşturulmuş olup testere dişlerini saçak görevi

üstlendiği,şerefe korkuluğunun tuğladan yapılmış olduğu ancak daha sonraları çimento harç ile sıvandığı görülmekte olup petek bölümünün üzerininde çimento harç ile sıvandığı bu işlemin daha sonraları uygulandığı bu bölümün tuğla malzemelerle oluşturulduğu,petek ile külahın birleştiği noktada bir firuze renkli tek şerittin geçtiği külah bölümün kurşun ile kaplanıp bir hilali bir alem ile son bulduğu görülmektedir.Minare bölümünde iki bilezik olduğu bunlardan pabuçluk bölümü ile gövde arasının taş bir malzemeden olduğu ve üzerinin firuze renkli,gövde ve şerefe arasındaki bileziğin ise sade tuğla malzemeden,üzerinde hiçbir uygulamanın yer almadığı görülmektedir.Balaban camisinin dört cephesinde de aynı zamanda testere dişlerinin görülmekte,bunlar beş sıralı olup üçü düz,ikisi dişli oluşturulmuş olup çatının saçak bölümünü de oluşturmaktaydılar.

İç Tasvir:Dış cephenin batı cephe bölümünde yer alan dikdörtgen bölüme demir tek kanatlı bir giriş açıklığından girilmek suretiyle iç cephenin ilk bölümü ayakkabılık bölümü olduğu görülmekte olup bu bölümün batısında tek kanatlı ahşap pencerelerin olduğu girişinhemen yanında caminin harim ve kadınlar bölümüne açılan çift kanatlı ahşap söveli bir demir kapının olduğu görülmekte olup harim bölümüne bir diğer ahşap tek kanatlı bir kapıyla ulaşıldığı, kadınlar mahfilinde aynı şekilde oluşturulan bir giriş açıklığından oluşturulduğu görülmektedir.Mihrap bölümü nişinin kavsaralı olup beş sıra mukarnaslarla dolgulu olduğu mihrap nişin yamuk olduğu,mihrap nişinin iki yanında da aynı zamanda sütuncelerin yer aldığı,etrafının kuşatan geometrik ve bitkisel süslemeler ile rozetler ilçe merkezinde bulunan Bodur cami mihrabıyla benzerlikleri olduğu görülürken,dışa hafif taşkınlık yaparak,taç bölümünde ise stilize palmet dizelerinin dendanlar oluşturduğu görülmektedir.Mihrap üzerinde aynı zamanda yazı karakterlerini de görmek mümkündür.Yapının minber bölümünün günümüzde orijinal bir minber olmadığı yapıya muhtemelen günümüze yakın bir dönemde yaptırıldığı görülmekte olup süpürgelik bölümünün sade geçilmiş olduğu,gövde bölümünde ise çıtalarla oluşturulmuş üçgenin yer aldığı,korkuluk bölümünde ise bitkisel motiflere yer verildiği,köşk bölümünün sade bir geçişe sahip olduğu,köşk bölümünün bir külah ile kaplandığı ve hilalli bir alem ile son bulduğu görülmektedir.Kadınlar mahfili yapıya sonradan eklenmiş olup harimden ayrı bir kapıyla ulaşılmakta olduğu ön tarafının ahşap malzemelerle kaplanarak dekoratif öğeler yardımıyla hareketlendiği görülmektedir.Kadınlar mahfilinin aşağı kısmı depo ve imam odası için ayrılmış alanlardan oluştuğu,iç cephelere bakacak olursak süsleme öğelerine rastlanılmadığı görülmekte olup iç kısmın zamanında beyaz bir badana ile sıvandığı daha sonra ise günümüzde açık yeşil tonlu bir renk kullanılarak boyandığı görülmekte olup sadece doğu cephesinin bir niş ile hareketlendirilmeye çalışıldığı

görülmektedir.Pencere bölümlerin alt kısımda bulunanların dışa cephe göre biraz daha büyük olduğu görülürken ahşap kasalı ve çift kanatlı olduğu,üst kısımda yer alan pencerelerin ise son derece dışa göre daha büyük olduğu ve bir mazgal pencere görevleri gördükleri görülmekte olup ahşap kasalı çift kanatlı oldukları yalnızca üst kısmın kadınlar mahfilinde bulunan pencerenin üst kısımda yer alan pencerelere göre değil alt kısımda yer alan pencerelere göre düzenlendiği görülmektedir.Cami örtü sistemi açısından ise düz bir ahşap çatından oluştuğu görülmekte olduğu çatı bölümünü ise 10 ahşap sütunun taşıdığı bunlardan mihrap cephesinde ve kadınlar mahfilinde yer alan ikişer sütunun duvara bitişik olduğu diğer altı sütunun ise bağımsız şekilde olduğu ve üzerinin günümüzde koruma amaçlı olarak ahşaplarla kapladığı,ve bu sütunların bursa kemeri şeklide birbirlerine bağlandığı görülmekte olup ahşap direklerin taşındığı tavan kirişlerine geçişte ise yavru merteklerin kullanıldığı görülmektedir.Bu direkler yapıya aynı zamanda dikine böldüğü için üç sahınlı bir harim bölümünün oluşturduğu görülmektedir.

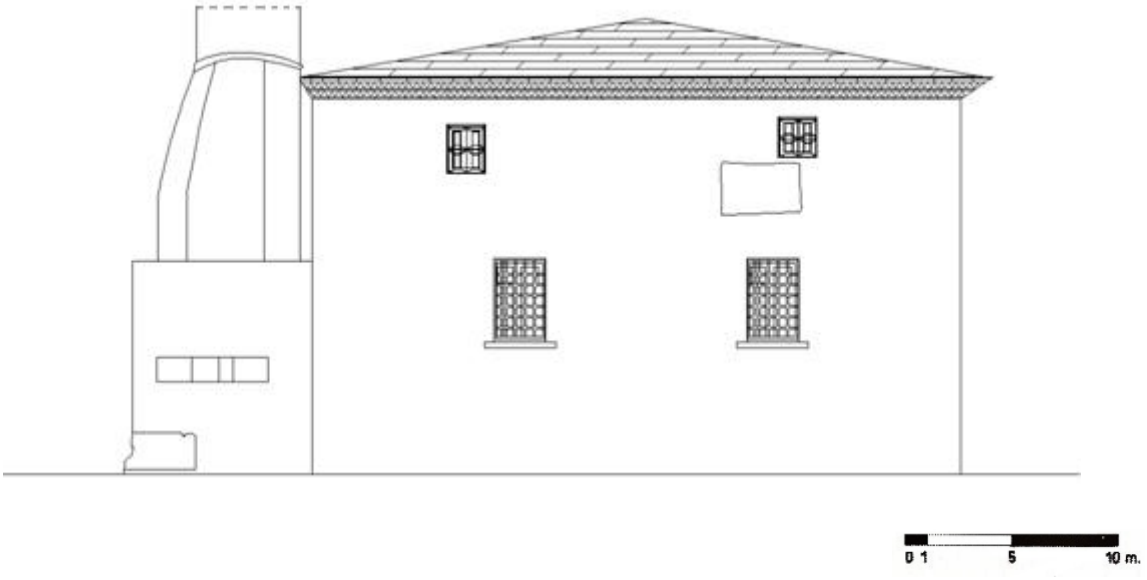
Süsleme: Balaban cami mimari plastik ve süsleme öğelerin dış cephede minare ve güney cephe üzerinde olduğu ve iç cephede mihrap bölümünün yer aldığı görülmektedir.Minare bölümünde gövde üzerinde yer alan zencirek motifi kullanıldığı ve bunun yanı sıra şerefe altlığında mukarnas dolguların yer alması sebebiyle minare bölümü oldukça hareketlendiği görülmektedir.Bunun yanı sıra kaide üzerinde bulunan üç parça devşirme malzemeler üzerinde de çok sayıda geometrik ve bitkisel motifleri görmekle birlikte,güney cephenin doğu cephe yönüne doğru üst pencerenin sol kısımda yer alan devşirme malzemede de aynı özellikler görülmektedir.İç cephede yer alan mihrap bölümünün süsleme unsurları ise nişin kavsarasının beş sıra mukarnas dolgulu olduğu nişin iki tarafında burmalı sütuncelerin yer aldığı,mihrap üzerinin ise beş sıra kuşakla çevrelendiği görülmekte birinci kuşakta yazı kuşağı görürken diğer kuşaklarda bitkisel,geometrik,rozet ve yer yer yazı kısımlarında görülmekteydi.

Değerlendirme: Tarihlendirme konusunda yapının tarihlendirmesin zor olduğu görülmekle birlikte yapıya 1960 yılında inceleyen araştırmacı yapının Balaban Paşa ile bir bağlantısının olduğundan yola çıkarak yapıyı H.740(1339-1340) yıllarında yapıldığını söylemektedir.[54]2003 yılında yapılan Vakıflara ait tescil fişinde tam olarak tarihler verilmese de yapının 14.yüzyıllara ait olduğunu söylemektedir.[55]Bugünkü yaptığımız çalışmalarda ise yapının orijinal bölgeleri olarak günümüzde mihrap ve minare bölümlerinin olduğu ancak

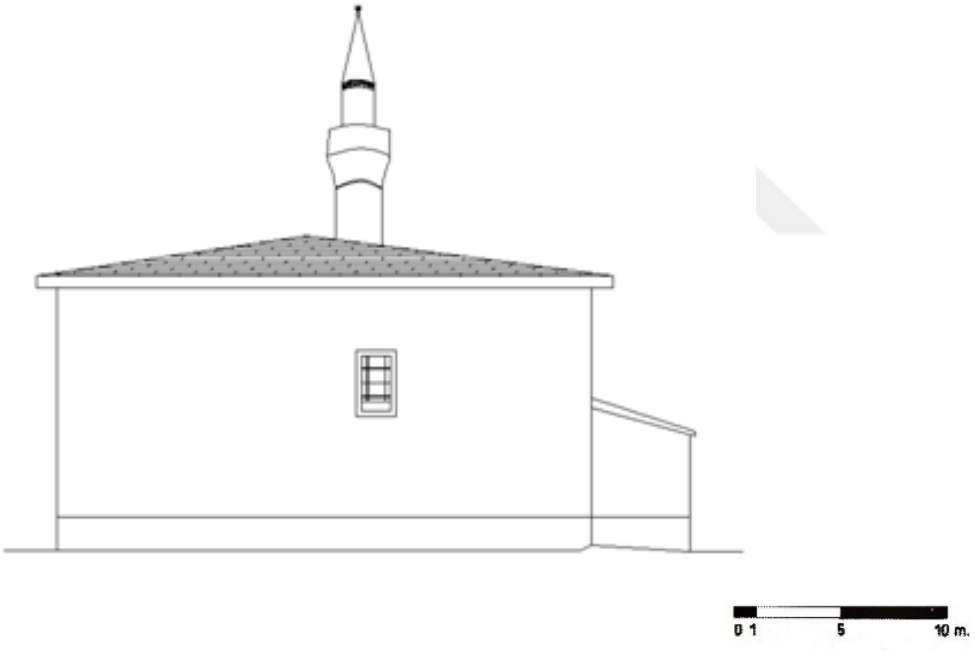
[54]Özalp,1961,**a.g.k.**,s80
[55]EKVKBKMA,2003,**a.g.k,**.N.A27

onarımlar geçirmesi sonucu bazı bölümlerin değiştirilmesini de göze alındığı takdirde yapının 14.yüzyıllara tarihlendirmemizin daha uygun olabileceği düşünülmetedir.Balaban Cami ilçe merkezinde yer alan camiler arasında halk tarafından sıklıkla hem ibadet amaçlı olarak hem de ziyaret amaçlı olarak sıklıkla kullanıldığı görülmektedir.Yapının 1988 yıllarından önce 1974 yıllarında halk tarafından büyük bir onarım geçirdiği,bu onarımlarda yapıya avlu bölümüne bir çeşme eklendiği,bu çeşmeye H.1306(1808-1809) tarihli bir mezar taşı kitabesi yerleştirildiği yanı sıra bu tarihte Kadınlar mahfili eklendiği de görülmektedir.[56] 1988 yıllarından sonra ise yapıda yer alan giriş bölümünde ahşap direklerden oluşturulmuş üzeri sarmaşıklı bir sundurma malzemeyle kapatıldığı görülürken günümüzde bu bölümün dikdörtgen bir ayakkabılık bölümüne dönüştüğü üzerinin yatay bir çatı ve üzerinin kiremit malzemeler kullanılarak kapatıldığı görülmekte olup yapının dış cephesinde bu uygulamadan başka böyle bir yeni eklemelere uğramadığı,yapının tahribata uğrayan bölümlerin kısmen çimento harç ile sıvandığı görülürken yapının tekrardan onarım yapılması gerektiği boyalanan bölümlerin doğa etkisiyle tahribata uğradığı bunu yanı sıra minare ve güney cephe üzerinde yer alan devşirme malzemelerin yağmur etkisiyle erimeye başladıkları görülmektedir.İç kısım son derece değiştiği cephelerin beyaz badanalı olan bölümlerin açık yeşil renk'e boyandığı,ahşap direklerin ve kadınlar mahfilinin yeniden ahşap malzemelerle kaplandığı,ahşap direklerin görünümünün dikdörtgen bir direk haline dönüştüğü görülmekte olup iç kısımlarının birkaç defa onarım geçirdiği çimento harç ile kapatılmaya çalışıldığı görülmekte,kadınlar mahfilinin alt bölümünün odalara ayrılarak bir depo ve imam odası olarak kullanıldığı görülmektedir.Yapının 2001 yılında araştırmalarında yapının dört ahşap direkli[57] olduğunda bahsedilirken yapı günümüzdeise 10 ahşap sütunun taşıdığı bunlardan mihrap cephesinde ve kadınlar mahfilinde yer alan ikişer sütunun duvara bitişik olduğu diğer altı sütunun ise bağımsız şekilde olduğugörülebilmektedir.Yapı günümüzde oldukça sağlam bir şekilde olup kısmen kendine özgü özellikleri koruya gelebilmiş durumdadır.

[56]Altınsapan,1988,**a.g.k.**,s.41
[57]Keskin,2001,**a.g.k.**,s.168

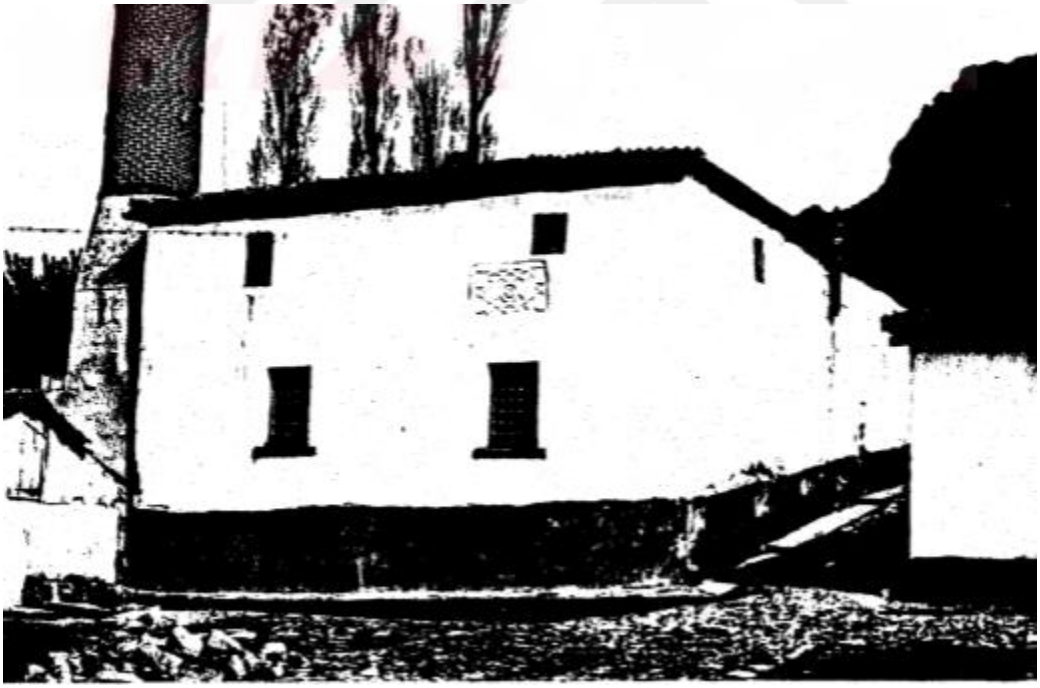
Çizim No:1*Balaban Cami Güney Cephe Bölümü*
(Çizim:Sinan ÜNAL)

Çizim No:2*Balaban Cami Kuzey Cephe Bölümü*
(Çizim:Sinan ÜNAL)

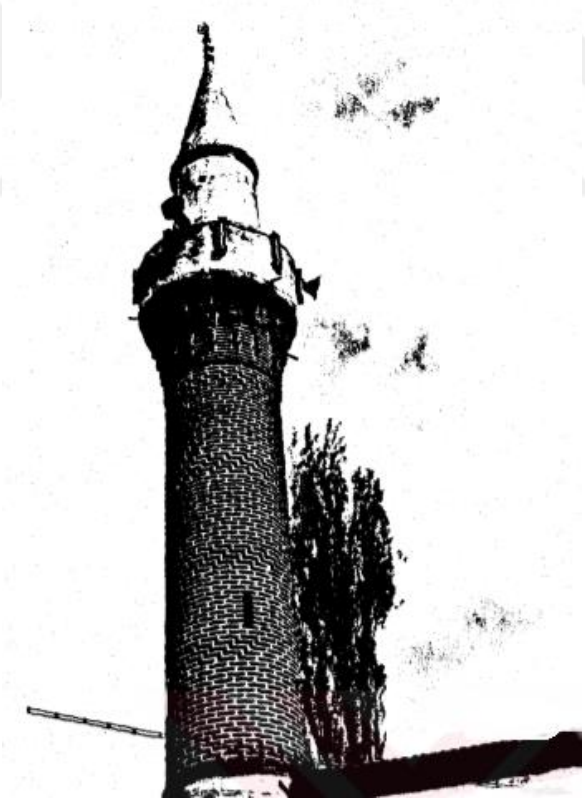
Fotoğraf No:1 *Balaban Cami Batı Cephe Bölümü ile Giriş Açıklığı(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

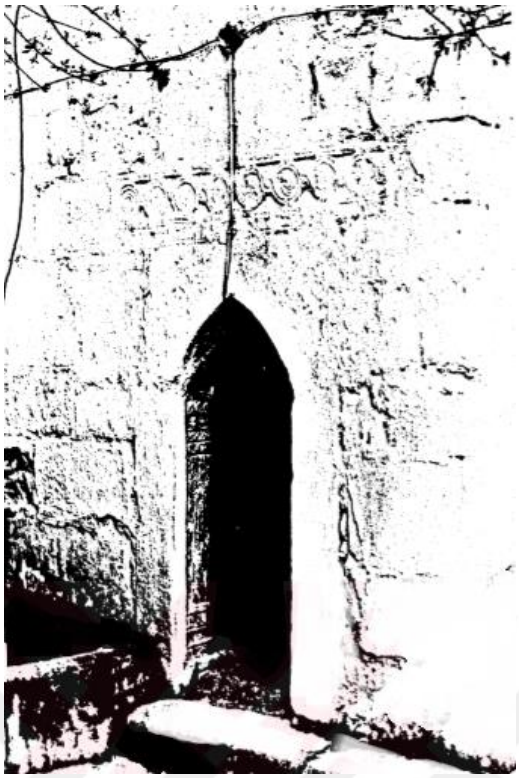
Fotoğraf No:2 *Balaban Cami Güney Cephe Bölümü (1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

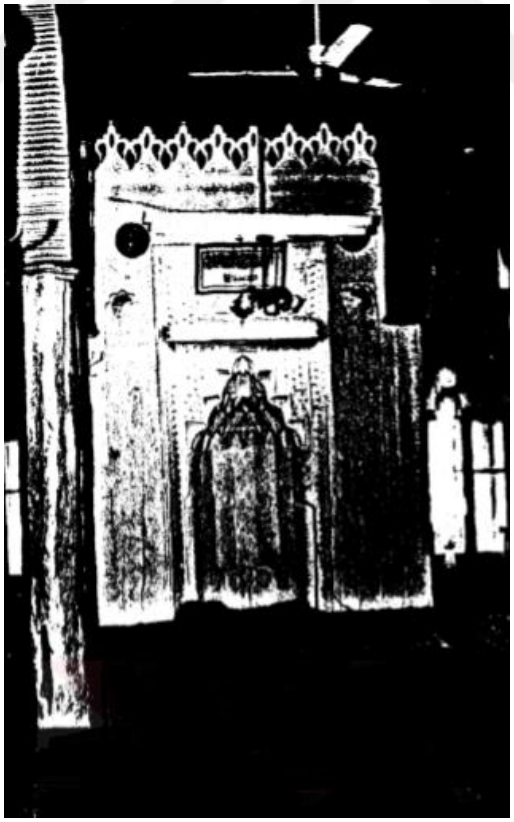
Fotoğraf No:3 *Balaban Cami Kuzey Cephe Bölümü (1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

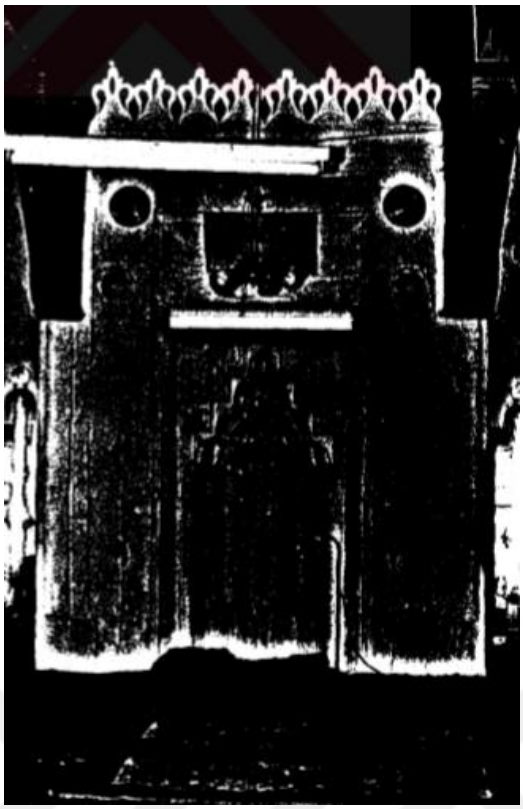
Fotoğraf No:4 *Balaban Cami Minare Bölümü (1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

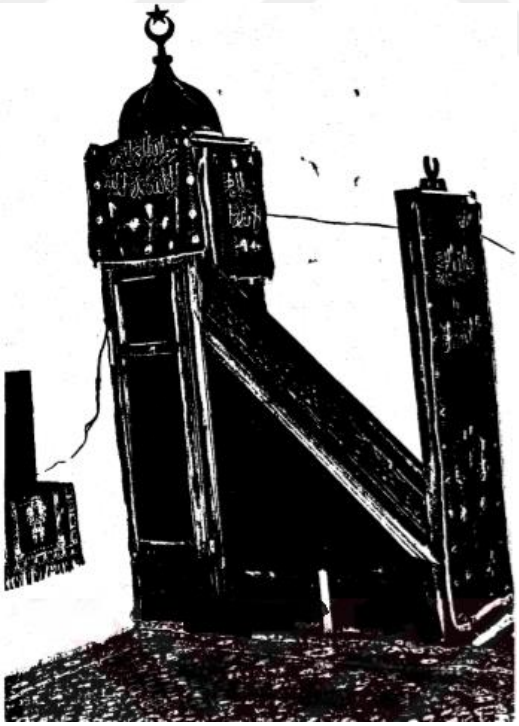
Fotoğraf No:5*Balaban Cami Minaresi Kuzey Cephe Bölümü Giriş Açıklığı (1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:6 *Balaban Cami Güney Cephe Mihrap Bölümü (1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

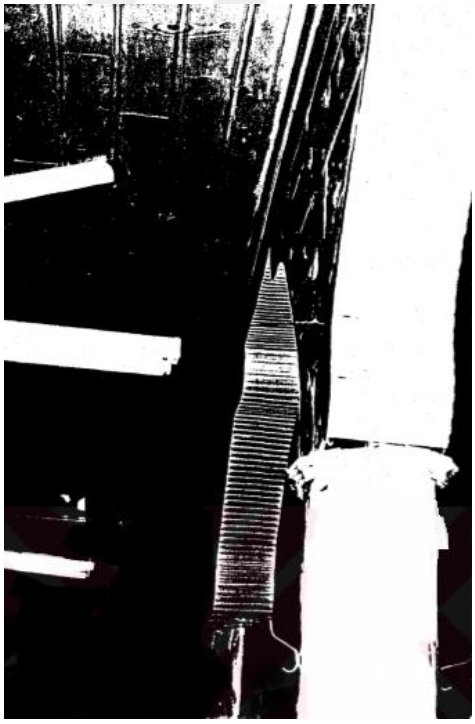
Fotoğraf No:7*Balaban Cami Güney Cephe Mihrap Bölümü (1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:8*Balaban Cami Güney Cephe Minber Bölümü (1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:9 *Balaban Cami Doğu Cephe Bölümü Ve Vaaz Kürsüsü (1988) (Erol ALTINSAPAN)*

Fotoğraf No:10 *Balaban Cami Harim Bölümü Sütun Ve Ahşap Tavan(1988) (Erol ALTINSAPAN)*

Fotoğraf No:11*Balaban Cami Genel Görünüm(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:12 *Balaban Cami Batı Cephe Bölümü Giriş Açıklığı(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:13 *Balaban Cami Doğu ve Güney Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

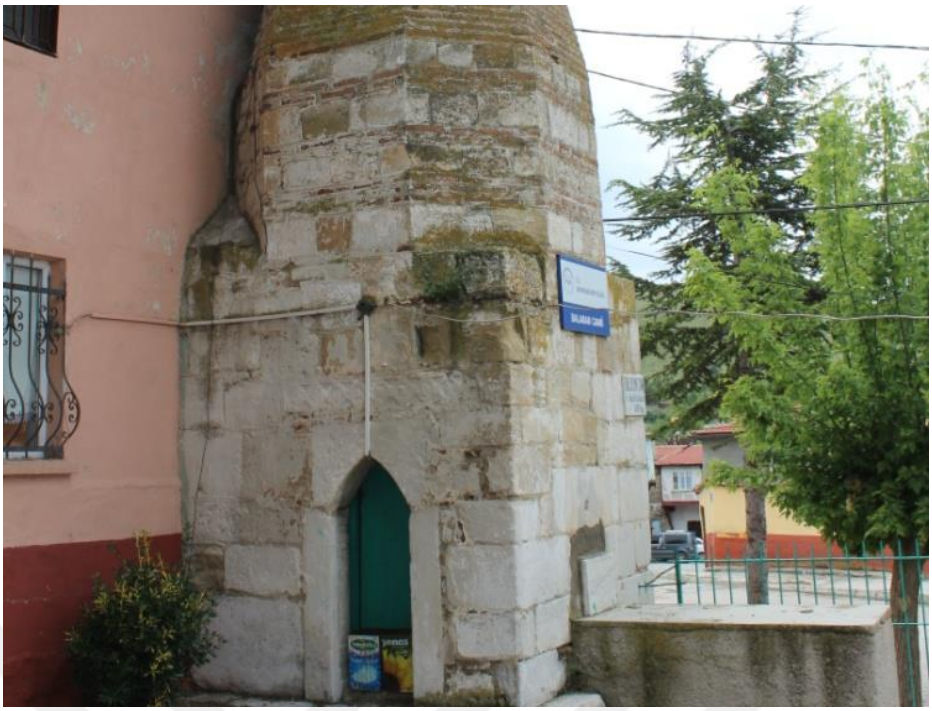
Fotoğraf No*:14* *Balaban Cami Kuzey Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:15 *Balaban Cami Güney Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:16 *Balaban Cami Minare Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:17 *Balaban Cami Balaban Cami Minaresi Kuzey Cephe Bölümü Giriş Açıklığı (2017) (Sinan ÜNAL)*

Fotoğraf No:18 *Balaban Cami Balaban Cami Ayakkabı Bölümü(2017) (Sinan ÜNAL)*

Fotoğraf No:19 *Balaban Cami Balaban Cami Harim Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

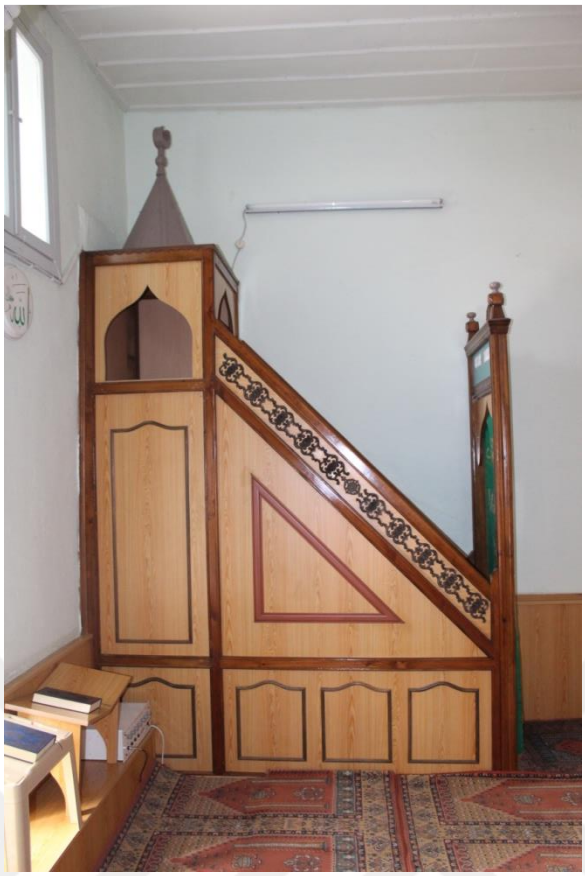
Fotoğraf No:20 *Balaban Cami Balaban Cami Mihrap Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:21 *Balaban Cami Balaban Cami Mihrap Bölümü Detay(2017) (Sinan ÜNAL)*

Fotoğraf No:22 *Balaban Cami Balaban Cami Mihrap Bölümü Detay(2017) (Sinan ÜNAL)*

Fotoğraf No:23 *Balaban Cami Balaban Cami Minber Bölümü (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:24 *Balaban Cami Balaban Cami Kadınlar Mahfili Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:25 *Balaban Cami Balaban Cami Kadınlar Mahfili Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:26 *Balaban Cami Balaban Harim Batı Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:27 *Balaban Cami Balaban Harim Doğu Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:28*Balaban Cami Harim Bölümü Sütun Ve Ahşap Tavan(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:29 *Balaban Cami Minare Bölümü Kuzey Cephe Devşirme Malzemeler(2017) (Sinan ÜNAL)*

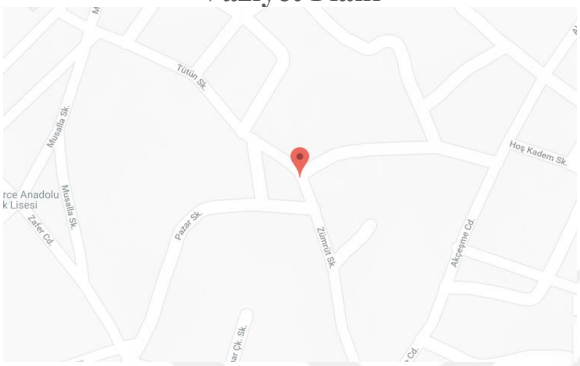
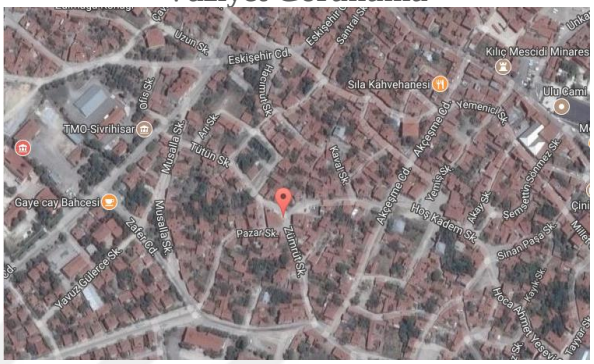

Fotoğraf No:30 *Balaban Cami Minare Bölümü Güney Cephe Devşirme Malzemeler(2017) (Sinan ÜNAL)*

Fotoğraf No:31*Balaban Cami Güney Cephe Bölümü Devşirme Malzeme(2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.1.4.Elmalı Cami (Hacı Eskici Mescidi)(Elmalı Kuran Kursu)[58]

<table>
<tr><td>İl
Eskişehir</td><td>İlçesi
Sivrihisar</td><td>Mahalle\Köy
Karabaşlı Mah.</td><td>Pafta\Ada\Parsel
29-28-H-d\370\1</td><td>Yapının İncelenmeTarihi:
30.07.2017</td></tr>
<tr><td colspan="4">Mülkiyeti: Vakıflar Genel Müdürlüğü</td><td rowspan="2">İnceleyenler
Sinan Ünal
Fatih Özdemir</td></tr>
<tr><td colspan="4">Konumu: E.39.449775 B.31.533327</td></tr>
<tr><td colspan="2">Vaziyet Planı

Vaziyet Planı 1 Elmalı Cami
(http://mapszoom.com/tr/index.php)</td><td colspan="3">Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü 2 Elmalı Cami
(http://mapszoom.com/tr/index.php)</td></tr>
<tr><td colspan="5">Yapım Tarihi: H.1250(M.1834-1835)?[59]</td></tr>
<tr><td colspan="5">Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Kitabesi: Günümüzde kitabe bölümü mevcut olmayıp kitabe izleri günümüzde kaybolmaya başlamıştır</td></tr>
<tr><td colspan="3">Banisi: Bilinmiyor</td><td colspan="2">Mimarı: Bilinmiyor.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Tipi:Onarım öncesi tek mekanlı /Onarım sonrası çok üniteli</td></tr>
<tr><td colspan="5">Malzeme-Teknik: Moloz taş örgülü olan yapı arası kerpiç harçlı ve ahşap hatıllarla yığma olarak inşa edilmiştir.Yapıda dış cephe tamamen çimento ile sıvanmış,pencere(Ahşap) ve kapılar(Çelik) günümüz malzemesiyle değiştirilerek uygulanmıştır.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Onarımlar: Vakıflar genel müdürlüğü tarafından yapılan 1952 yılına ait tescil fişinde yapının 1940’li yıllarda toprak mahsülleri ofisinin selektörü olduğu bilgisi yer almaktadır.[60]1952 yılında yine vakıflar tarafından alınan bilgilere göre pencere çerçeveleri kırılmış,içi moloz dolu bakımsız ve harap bir yer olduğu belirtilmektedir.[61]
1960 Yılında yapılan Onarımlar(Sivrihisar İslami İlimler Vakfı Tarafından)
1-Giriş kapısı ve pencerelerin ahşap malzemelerle yenilendiği,dış ve iç cephelerin sıvanmış olduğu ve çatının onarımlar geçirdiği öğrenilmektedir.[62]</td></tr>
</table>

[58]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi[EKVKBKM](2003).Tescil Fişi,N.A18
[59]Özalp,1961,**a.g.k,**s.81
[60]Altınsapan,1988,**a.g.k.**,s.58
[61]Altınsapan,1988,**a.g.k.**,s.58
[62]İ.Atmaca ile 14 Ocak 2018 tarihinde yapınla kişisel iletişim.

Yapılan Son Onarımlar:

1-Yapının tek mekanlı olduğu ancak onarımlar sonucunda çok üniteli bir yapıya dönüştüğü,

2-Ahşap pencerelerin yenilendiği ve demir parmaklıkların yapıldığı,çatı kısmının ise onarımlar geçirdiği,giriş cephesinde yer alan iki kanatlı giriş kapısının çelik kapıyla değiştiği görülmektedir.Ancak bu onarımların hangi bir tarihte gerçekleştiği bilinmemektedir.[63]

Günümüzdeki Durumu: Yapı günümüzde tamamen cami özelliğini kaybetmiş bir durumda olup sadece kuran kursu olarak hizmet vermektedir.Yapı dış cephe bakımından günümüzde çimento ile sıvanmış ve üzeri mavi renk ile boyanmış durumdadır.Yapının kimliği belirsiz kişiler tarafından cepheleri boyanmış ve tahribata uğratılmıştır.Bu tahribatları halk tarafında çimento sıva ile onarılmaya çalışılmıştır. İç cephede de sıva izleri görülmüş ancak iç cephe mihrap ve örtüsistemi korunabilmiş durumda olup,dış ve iç cephe orijinalliğini kaybetmiş durumdadır.

Plan ve Örtü Sistemi: Plan bakımından 13x17 m. Boyutlarında uzunlamasına dikdörtgen plandan oluşmaktadır.Üzeri ahşap kırma çatı ile kapatılmış ve alaturka kiremit ile örtülmüştür.İç kısımda kare mekanlı bir bölüm oluşturularak,Akdoğan Mescid'i bölümünde görüldüğü üzere yapının bindirme tavan tekniği ile örüldüğü görülmekte olup yanlar ve arka kısım,duvarlarla kirişler üzerine uzanan yuvarlak döşemelerle kapatılmıştır.

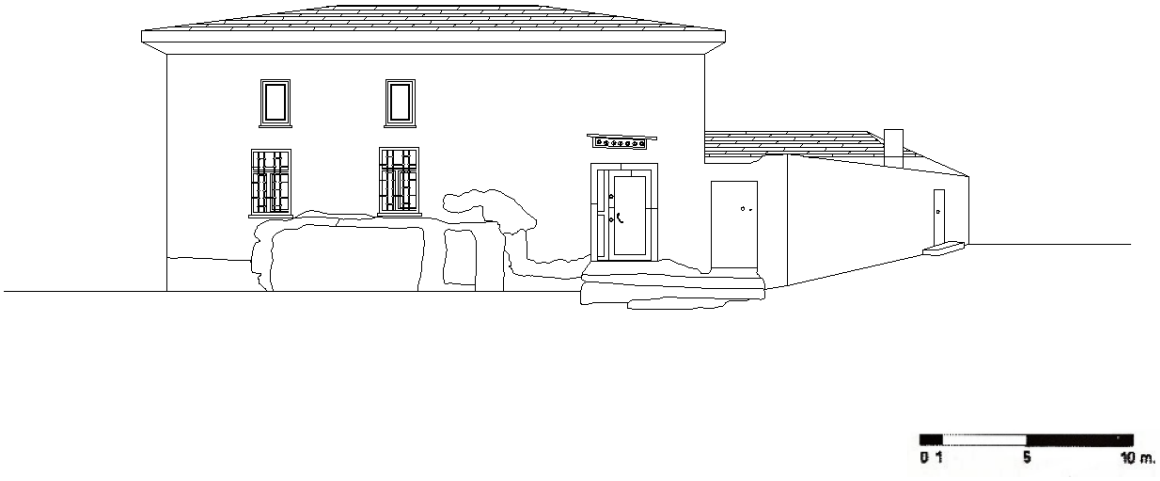
Dış Tasvir: Doğu cephe bölümünün güney tarafında dört pencere açıklığı bulunur bunlardan aşağıda yer alan pencerelerin iki kanatlı,yukarıda yer alan pencerelerin ise tek kanatlı olduğu gözlenmektedir.Bu bölümde aynı zamanda iki giriş açıklığından birinin oluşturulduğu cephedir.Bu giriş açıklığı üzerinde antik dönemden kalan bir devşirme malzemenin yer aldığı görülmektedir.Batı cephe bölümü de doğu cephe bölümüne benzer özellikleri göstermektedir, pencere düzenlemeleri dahil aynı olup giriş açıklığı görülmemektedir.Kuzey cephe bölümü ise sağır bir cephe olarak düzenlenmiş olup bu bölümden bahçeye giriş sağlandığı görülürken ikinci giriş açıklığının bu kuzey cephe üzerinde yer aldığı görülmektedir.Yapının kuzeybatı cephe bölümünebitişik olan dikdörtgen bir odaya yer verilmektedir.Kuzey cephe üzerinde hiçbir pencere açıklığı yer almamakta olup sağır bir yüzeyden oluşmaktadır.Kuzey cephe bahçe bölümüne doğu cephe üzerinde yer alan ikinci bir girişin yer aldığı görülmektedir.Güney cephe bölümünde ise farklılıklar ortaya çıkar bu cephede mihrap nişi yer almakta olup sekiz pencere açıklığı yer almaktadır.

[63]Atmaca,2018,**a.g.k.**,

İç Tasvir:Yapının onarımlar sonucunda altı bölüme ayrıldığı görülmektedir.Kuzey ve doğu giriş açıklıklarından,doğu cephe bölümünde tek kanatlı çelik kapının yer aldığı,kuzey cephe üzerinde ise tek kanarlı bir demir kapıya yer verilmektedir.Doğu cephesi üzerinde yapı iç kısma girildiğinde uzunca bir koridorun oluşturulduğu ve koridorun orta bölümünün iki ye ayrıldığı güney cephe duvarında bir çeşmeye yer verildiği görülürken bu cephe bölümünün iki giriş açıklığına sahip olduğu görülmektedir.İlk giriş açıklığının tek kanatlı ahşap bir kapıdan oluştuğu,iç bölümün dikdörtgen bir düzenlemeye sahip olduğu görülmektedir.Bu bölümde üç pencere açıklığına yer verilmektedir.İkinci giriş yine tek kanatlı bir ahşap kapıdan sağlandığı ve kare ölçülerde bir mescit bölümünün oluşturulduğu görülmektedir .Güney cephe bölümünde iki pencere açıklığı ve mihrap bölümü yer almaktadır. Mihrap nişi üzerinde alçıdan tezyin edilmiş geometrik düzenlemeler dikkat çekici olup bize Ankara'da yer alan alçı mihrapları hatırlatır.Mihrap mukarnaslı olup kendi dönemin özelliklerini yansıtmaktadır.Mescit bölümünün kuzey cephe üzerinde iki pencere açıklığına yer verildiği görülmektedir.Koridor bölümünün ikinci alanı üç bölüme ayrıldığı görülürken bu bölümler yine tek kanatlı ahşap bir kapıdan giriş açıklıklarına yer verildiği görülmektedir.Bu kuzey ve güney doğrultuda yer dikdörtgen odanın üç pencere açıklığında sahip olduğu görülürken diğer bölümlerin sağır bir yüzeye sahip olduğu görülmektedir.Koridor bölümünün kuzey cephe bölümünde ikinci açıklığının oluşturulduğu görülmektedir.Bütün cephelerde yer alan alt pencere bölümlerinin ise çift kanatlı ahşap bir düzenlemeye sahip olduğu ve üst pencere bölümlerinin ise tek kanatlı ahşap olup mazgal pencere oldukları görülmektedir.Yapının örtü sistemleri açısından yapının üç desteğe sahip olduğu,bu desteklerden ilki mihrap duvarına,diğer iki serbest direğin kuzeyde yer alanları birbirine bağlayan doğu-batı doğrultusunda kirişin tam orta kısmında bu hatta bulunan bir serbest destek ile desteklenmektedir.Bu hat bölümün doğu ve batı duvarlarına dayandığı birer destek daha bulunur.Destekleri kuzey ve güney yönünde birbirlerine bağlayan kirişler güney cephe duvarında,eksenin kuzeyinde doğu ve yönünde yer alan kirişe,kuzeyde ise kuzey duvarına oturmaktadır.Mescit bölümünde bu düzenlemeyle bindirme tavan bölümünün oluşturulduğu görülmektedir.

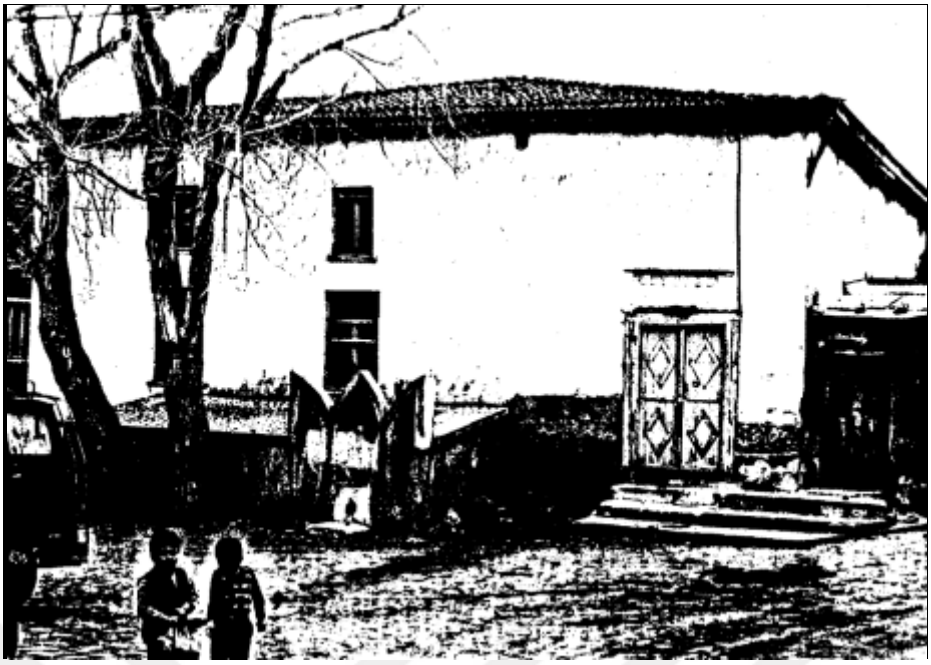
Süsleme:Günümüzde yapıya ait bir mimari plastik ve bezeme unsurlarına ön cephe diye tabir ettiğimiz doğu cephesinin kuzeyinde yer alan giriş kapısının üzerinde bulunan antik döneme ait frizde, bir süsleme öğesi olarak ise mihrap cephesinde gördüğümüz alçı malzemeden yapılmış olan geometrik düzenlemelerdir.

Değerlendirme: Cami üzerinde kitabe bölümünün yer almaması sebebiyle bu yapının 1960 yılında yapılan çalışmada yapım tarihi olarak H.1250(M.1834-1835) yılı verilmektedir[64].Ancak bu tarihle ilgili bir mimari öğe bulunamamıştır.Cami günümüzde Sivrihisar ilçe merkezinde yer almasına karşın terk edilmiş bir bina görüntüsü yansıtmaktadır.1988 yılında yapılan bir çalışmada yapının daha bakımlı olduğu görülmekte olup günümüzde boyaların döküldüğü yanlış onarımlar yapıldığı(çimento sıvalar) bir de bunlara insanların bilinçsizce yapmış oldukları tahribatlar yapıya kötü bir görüntü yansıtmıştır.Bugün gerçekleştirilen onarımlar pencerelerin,çatı bölümlerinin ve kapı bölümünün tamamen değiştiği görülmekte pencerelerin,ahşaplarının yenilendiği,çatının kiremitlerinin ve saçak bölümlerinin onarımlar geçirdiği ve günümüz malzemelerle yenilendiği tespit edilmiştir.Aynı zamanda yapının önünde 1988 yılında görülen Elmalı Çeşmenin günümüzde yok olduğu da tespit edilmiştir.

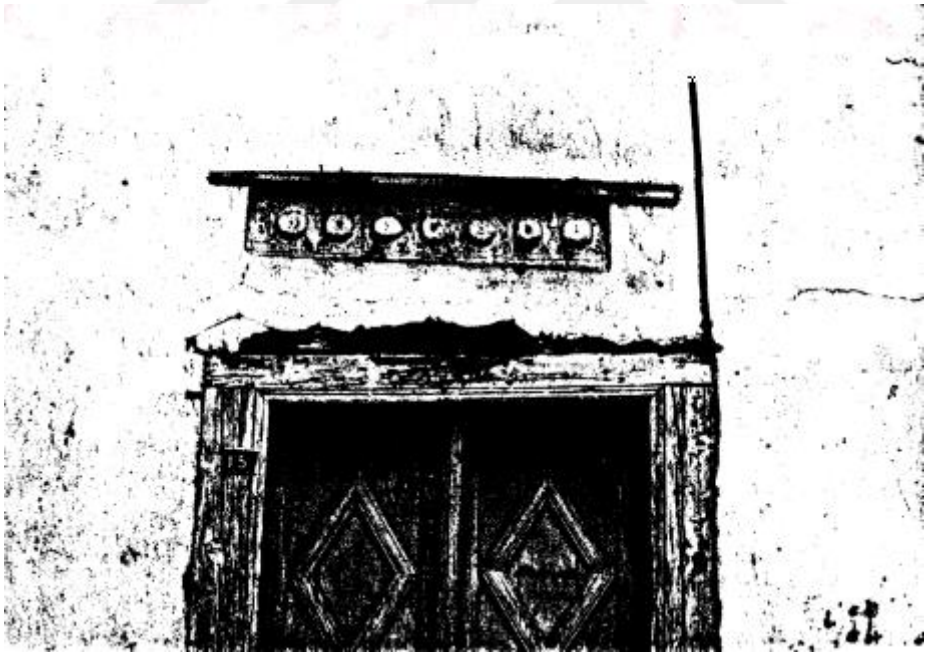

Çizim No:1*Elmalı Cami Doğu Ve Kuzey Cephe Bölümü*
(Çizim:Sinan ÜNAL)

[64]Özalp,1961,**a.g.k,**s.81

Fotoğraf No:1*Elmalı Cami Doğu Cephe Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:2*Elmalı Cami Giriş Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:3 *Elmalı Cami Doğu Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:4*Elmalı Cami Doğu Kuzey Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:5*Elmalı Cami Doğu ve Kuzey Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:6*Elmalı Cami Kuzey Ve Batı Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:7*Elmalı Cami Doğu Kuzey Cephe Giriş Açıklığı(2018)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:8*Elmalı Cami Doğu Cephe Bölümüne Bakış(2018)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:9*Elmalı Cami Doğu Bölümünde Yer Alan Oda(2018)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:10*Elmalı Cami Harim Bölümü Güneye Bakış(2018)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:11*Elmalı Cami Mihrap Bölümü(2018)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:12 *Elmalı Cami Bindirmeme Tavan Örtü Sistemi(2018)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:13*Elmalı Cami Harim Bölümü Kuzeye Bakış(2018)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:14*Elmalı Cami Bat Cephe Bölümüne Bakış(2018)*
(Sinan ÜNAL)

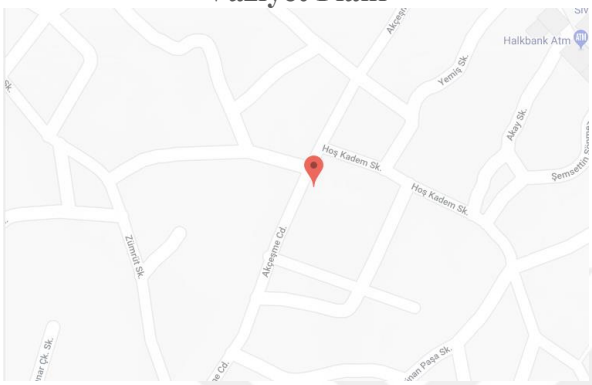

Fotoğraf No:15*Elmalı Cami Batı Cephe Bölümünde Yer Alan Oda(2018)*
(Sinan ÜNAL)

2.1.5.Hazinedar Cami[65]

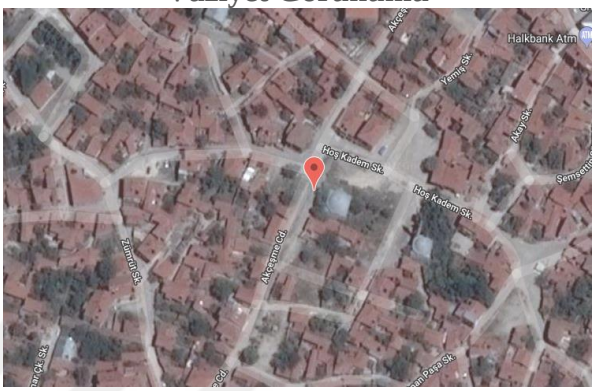
İl	İlçesi	Mahalle\Köy	Pafta\Ada\Parsel	Yapının İncelenmeTarihi:
Eskişehir	Sivrihisar	Karabaşlı Mahallesi	29-28-K-a\406\17	30.04.2018
				İnceleyenler Sinan Ünal Fatih Özdemir
Mülkiyeti: Vakıflar Genel Müdürlüğü				
Konumu: E.39.449758 B.31.534758				

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Hazinedar Cami (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Hazinedar Cami (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Yapım Tarihi:13.yüzyılın ikinci yarısı?[66]15.yüzyıl?[67]

Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.

Kitabesi: Günümüzde kitabesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.

Banisi: Hazinedar Necibüddin Mustafa?

Mimarı: Bilinmiyor.

Tipi: Tek mekanlı ve tek kubbeli

Malzeme-Teknik: Yapı yığma bir inşa tekniğinde inşa edilmiş olup moloz,kesme taşlar ile tuğla malzeme kullanımıyla almaşık bir düzen oluşturacak biçimde oluşturulmuş olup beden duvarlarının belirli kısımlarında kesme taşların yoğunluk kazandığı özellikle,kubbe kasnağında bu unsurları görmek mümkündür.Pencere bölümleri,kapı bölümleri ve kadınlar mahfilinde ahşaplar ve alçı malzemeleri(pencere şebekeleri-mihrap ve kubbe geçişlerinde) görülürken giriş bölümüne sonradan eklenen dikdörtgen bir ayakkabılık bölümü metal bir malzemeden oluştuğu görülmektedir.Pencere bölümlerinde kemerlerde malzeme olarak güney,doğu ve batı cephelerde alt pencereler ile kuzey cephedeki doğu alt pencerenin sivri kemerleri üç sıra tuğla,bir sıra taş malzemeler yapıya uygulandığı;kapı kavsarası ve kuzey cephedeki batı penceresinin sivri kemeri şaşırtma tekniğinde uygulandığı,mermer malzemenin kapı,pencere lento ve sövelerinde kullanıldığı,demir malzemenin ise pencere parmaklıkları

[65]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi[EKVKBKM](2003).Tescil Fişi,N.19
[66]Altınsapan,1988,**a.g.k,**,s.29
[67]G.Öney(1976).*Türk Çini ve Seramik Sanatı*.İstanbul:Yapı Kredi Bankası Yayınları.s.56

olarak kullanıldığı görülmektedir.

Onarımlar: Yapının bilinen ilk onarımının 1952 yılında gerçekleştiği bu onarımda;

1-Dış cephe bölümlerin bu dönem tahribata uğradığı ve aslına uygun bir onarım geçirdiği,

2-Üst örtü sisteminin toprak ve kiremit kaplı olduğu ancak onarımlarla kurşun ile örtüldüğü görülmektedir.[68]

1962 yılında yapılan onarımlar ise;

1-Tüm beden duvarları üzerinde tahribata uğramış olan taş ve tuğla kaplamaların yenilendiği ve derzlendiği,

2-İç cephe bölümlerin kireç ile sıvandığı,

3-Mihrap bölümünün iki tarafında yer alan kalemişlerinin bu dönemde temizlendiği görülmektedir.[69]

1965 Yılında Gerçekleştirilen Onarımlar;

1-Bu dönem kalem işlerinin muhafazasının yapılması gerektiği,

2-Eksik sıvaların tamamlanmasının gerektiği,

3-Kubbenin stalaktitli köşe bilgileri ile mihrabın onarılmasına,

4-Klasik tuğla döşemenin aslına uygun olarak yeniden yapılmasına,

5-Ahşap doğramaların tekrardan yapılmasına,

6-Muhdes girişin kapatılmasına ve esas kapının açılarak mescidin hazır hale getirilmesine karar verilmiştir.[70]

Son madde yer alan muhdes girişin hakkında bir bilgi bulunmamakta olup hangi cephede yer aldığı bilinememektedir.

2010 Yılında Gerçekleştirilen Onarımlar;

1-Tahribata uğrayan mihrap bölümünün üzerinin kireç ile sıvandığı,

2-Harim bölümüne ahşap malzemelerle kandınlar mahfili oluşturulduğu görülmektedir.[71]

2018 Yılında Gerçekleştirilen Onarımlar;

1-Kuzey cephe bölümünde yer alan dikdörtgen planlı ayakkabılık bölümünün kaldırıldığı,

2-Giriş açıklığı cephesi üzerinde yer alan tuğlalarla oluşturulmuş kavsara bölümünün tahribata uğrayan kısımların onarıldığı,

3-Mescid alanın çevre düzenlemesi yapılarak tarihi bir alan oluşturulduğu,

4-Harim bölümünün kapalı olması durumundan iç bölümün rutubetlenme sonucu tahribata

[68]Altınsapan,1988,**a.g.k,**,s.28
[69]Altınsapan,1997, **a.g.k,**,s.61
[70]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi[EKVKBKM](2003).Rapor,N:2708
[71]İ.Atmaca ile 30 Nisan 2018 tarihinde yapılan kişisel İletişim.

uğradığı ve yeniden beyaz kireç ile sıvandığı,
5-Harim bölümünde yer alan kalemişleri muhafazasının gerekli olduğu görülerek koruma çalışmalarının yapıldığı,
6-Yapı çevresinde yer alan bahçe duvarının kaldırıldığı görülmektedir.[72]

Yapının Günümüzdeki Durumu: Yapı günümüzde oldukça sağlam bir şekilde olup kısmen kendine özgü özellikleri onarımlar sonucu koruya gelebilmiş durumdadır.Yapının özellikle dış cephe itibariyle yeni eklemeler oluşturulduğu, kuzey cephede yer alan giriş açıklığının ön bölümüne dikdörtgen bir ayakkabılık bölümü eklendiği görülmekte olup yapının diğer dış cephelerinde böyle bir yeni eklemelerin olmadığı ancak tahribatların olduğu moloz ve kesme taşların araların açıldığı görülürken yapının,harim bölümü ise günümüzde kullanılmamakta olup yapının cephelerinin rutubet alması sonucu duvarlardaki sıvaların yerlere düştüğü özellikle onarımlar sonucu sıva altında kalan Kalem işlerinin bu rutubetlenmelerden dolayı zarar gördüğü ve yok olamaya başladığı,ayrıca iç kısımda bulunan Sivrihisar ilçe merkezinde tespit edilen alçı mihraplardan bir tanesinin bu yapı üzerinde yer almasına karşın alçı mihrap rutubetlerden dolayı zarar gördüğü,renk değişimine uğramış olduğu da tespit edilmektedir.

Plan ve Örtü Sistemi:Yapı kare plan oluşmakta olup tek mekanlı bir düzenlemeye sahip, örtü sistemi itibariyle kubbe'den oluştuğu,bu kare mekandan kubbeye geçişte dış kısımdan sekizgen bir kasnağın olduğu iç kısımdan ise pandantiflerin geçiş öğesi olarak kullanıldığı görülmektedir.

Dış Tasvir: Yapı dış cepheler itibariyle 13x13.42m. ölçülere sahip olmakla birlikte dış cephelerin,özellikle kuzey cephe bölümünün kot farkından dolayı aşağıda kaldığı,bu kot farkının batıda aynı ölçek'de olduğu görülürken diğer iki cephenin kot farkının fazla olmadığı görülmektedir.Yapının kuzey cephesi giriş açıklığı dikdörtgen ölçekli bir metal doğrama ile yapılmış ayakkabılık bölümünde oluştuğu,bu bölüme tek kanatlı bir metal kapıdan girildiği,asıl giriş açıklığının ise bu bölümden geçildikten sonra ulaşıldığı bu bölümün eksende bir giriş kapısı olduğu ve bu girişin ise mermer söveli dikdörtgen çerçeve içerisine alınmış basık kemerli kapısının üzerinde tuğla malzemelerle yapılmış çift sıralı altı kademeli bir kavsaranın yer aldığı görülmekte olup günümüzde ayakkabılık bölümü çatısı altında kalmış bir vaziyettedir.Bu cephede aynı zamanda kapı eksenine doğru sivri kemerli niş içerisinde alınlık bölümünün olduğu mermer çerçeveli karşılıklı iki ahşap pencerenin olduğu,bu pencerelerin üst bölümünden girişe doğru yakın dikdörtgen ölçüler de alçı

[72]K.Faydacı ile 30 Nisan 2018 tarihinde yapılan kişisel iletişim.

malzemeden yapılmış fil gözleri görmek mümkün iken bu pencerelerin den sol kısımda kalan pencerenin üst bölümünün çıkıntı teşkil ettiği ancak günümüzde tahrip olduğu görülmektedir.Doğu cephesi yapının kuzey cephesindeki alt pencerelerde yer alan özelikleri taşırken alınlık bölümlerinin tuğla dizilimleriyle hareketlendirilmeye çalışıldığı ,bu cephe üzerinde yer alan orta kısımda bulunan üst pencerenin sivri kemerli,alçı şebekeli ve fil gözleriyle aydınlık açıklığını olduğu,batı cephesinin ise alt kısımda yer alan pencerelerin aynı düzlemde olduğu ancak alınlık bölümlerinde tuğla düzlemlerin farklı olduğu hareketlenmenin fazla olmadığı,üst bölümde orta kısımda yer alan yuvarlak kemerli alçı şebekenin farklılık gösterdiği ,bu cephelerinin üç düzlemin neredeyse aynı özellikleri taşıdığı görülürken güney cephe yapının farklı bir karakter oluşturduğu gözlenmekte olup pencerelerin söveli ve lentolu dikdörtgenden,alt sıradakiler yer alanların demir parmaklıklı,üst sıradakilerin ise şebekeli(Fil Gözlü)bir düzenlemeye sahip olup alt kısımdakilerin üst bölümlere göre daha büyük ölçekli olduğu,bu nedeni ise yapının oldukça sık yerleşmenin etkisiyle yapımı sırasında dikdörtgen biçimli alınlıksız pencerelerle yetinildiği düşünülmekteydi.Yapının günümüzde minare bölümü bulunmamakta olup yapılış itibariyle varlığı hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır.Cephelere genel bir bakış olarak cephenin sekizgen kubbe kasnağı oluşmasıyla orta bölümün daha yüksek tutularak kademe oluşturulduğu görülürken saçaklar altında çift sıra kirpi saçakların olduğu da görülebilmektedir.

İç Tasvir: Kuzey cephe bölümünden ayakkabılık bölümü içerisinde bulunan çift kanatlı bir ahşap kapıdan içeriye girildiğinde iç bölümün 10.64X11.00 m. Ölçülerinde olduğu ve uzun bir şekilde koridorun oluşturulduğu bu koridorun ise ahşap malzemelerle oluşturulan doğu ve batı bölümde yer alan kadınlar mahfilinde de kaynaklandığı görülmekte olup içerisinin beyaz kireç ilesıvandığı daha sonra ise kubbe eteğine kadar fildişi renk ile boyandığı kubbe bölümünün ise beyaz badanalı olduğu görülmektedir.Güney cephe üzerinde yer alan mihrap nişinin iki tarafında (sağında ve solunda) yazıları,bitkisel süslemeler ve şehir tasvirlerini kalem işi tekniğiyle yapıldığı ayrıca minber bölümünün hemen üstünün sağ tarafında kalem işi tekniği görülürken pencere bölümlerinin ise iç kısımdan ahşap çift kanatlı olduğu ancak diğer camilerdeki gibi iki pencerenin olmadığı sadece ön tarafına ahşap malzemeden yapılmış dolap kapağına benzer unsurların olduğu görülebilmektedir.Bu iki bölümün daha sonraları üzerinin kahverengi tonda yağlı boya ile boyandığı koruma altına alındığı görülürken üst bölümde yer alan pencereleri ise alçı şebekeli olduğu ve buzlu camlarla fi gözleri oluşturulduğu ve bu alçı şebekenin çevrelerinin basit düzeyde alçıyla oluşturulmaya çalışmış süsleme öğelerinin yer verildiği,üst örtü sistemi açısından ise yapının kubbeye geçiş

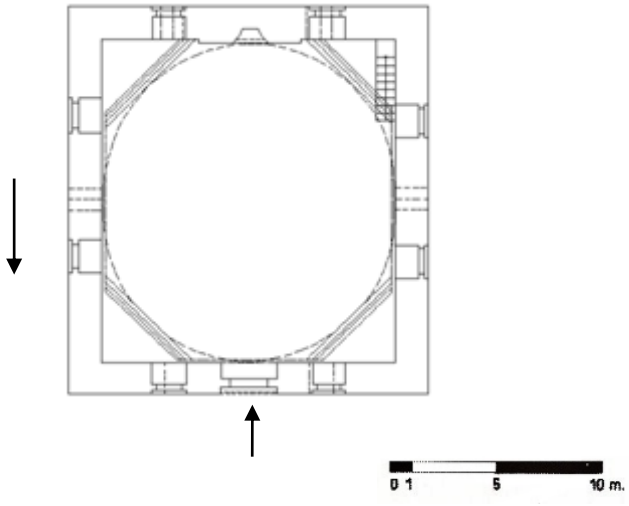
öğelerinin pandantiflerle geçildiği görülürken bu pandantifler üzerinde güney cephede(Güneydoğu ve Güneybatı) mukarnaslar'ın yer aldığı ancak kuzey bölümünde(Kuzeydoğu ve Kuzeybatı) ise bu bölümlerin tahribata uğradığı ve düz şeritler oluşturularak kademe görüntüsü verildiği kısmen mukarnaslar'ın olduğu görülürken yapı üst örtü bölümü beden duvarlarıyla taşınabilmektedir.Güney cephede yer alan mihrap bölümü ise yapının dikkat çekici noktaları arasında yer aldığı görülmekte,mihrap nişi alt bölümde dört kademe üst bölümünde ise mukarnas kavasaralı bir düzenlemeye sahip olmakla basamaklı bir kuşak ile sınırlandırılmış olan kavsara kemeri nişi iki yanında bulunan sütuncelere üzerinde oturmaktadır.Bu yer alan sütünce bölümü yivli ve bitkisel motifli silmelerden oluştuğu bu sütuncelerin küp şeklinde başlık ve kaidelerinin görülmekte olduğu mukarnas kavsaranın üzerinde mukarnas yuvalarının içlerinin yivlerle ve badem motifine benzer süsleme öğeleriyle doldurulduğu,mihrap bölümünün üst köşelerinin geometrik süslemelerle oluşturulduğu bu bölümün üzerine içte kareler şeklinde sekizgen oluşturulup ortasının doldurulması sonucu sekiz kollu yıldızların meydana geldiği ve bu sekizgenin içinde ise günümüz malzemesiyle oluşturulmuş sekizgen seramik parçasının yer aldığı görülmekte,niş kademeli ve bezemeli olarak dört şerit ve dört silmeden oluştuğu tespit edilebilmekteydi.Minber bölümü yapıya sonradan eklendiği süpürgelik bölümünde dikdörtgen malzemelerle oluşturulmuş ahşaplar görülürken,dolap bölümü oluşturulmuş olup kapılı ahşap yüzeyde baklava dilimleri görüldüğü,yan aynalık bölümünde ise geometrik motiflerin yer aldığı,korkuluk bölümünün ise düz ancak tutma yerlerinin geometrik öğelerle bezemeli olduğu,köşk bölümün sade olduğu üzerinde külah yer aldığı ve bir alem ile son bulduğu görülebilmektedir.

Süsleme: Yapı mimari plastik ve bezeme açısından incelendiğinde yapının dikdörtgen ayakkabılık bölümünde yer alan giriş açıklığı ile dört cephede yer alan pencere alınlıklarının ve üst pencere bölümlerinde süsleme unsurlarına rastlanıldığı,giriş bölümünde tuğlalarla kademler oluşturarak kavsara bölümü oluşturulmuştur.Pencereler de ise alt bölümde yer alan pencerelerin alınlık bölümlerinde tuğlaların farklı dizilimleriyle hareketlenmeyi sağlarken yukarı bölümde ise alçı malzemelerle yapılmış şebeke unsurlarına yer verilmiş olup iç kısmı fil gözleriyle aydınlatmayı sağlamışlardır.Alçı mihrap bölümünde yer alan bezeme öğeleri ise geometrik,yazı kuşakların ve bitkisel motifin yer aldığı,Mihrap kavsarasının etrafında ve köşeliklerinde birbiri içerisine geçmiş durumda altıgenlerin içerisinde altı kollu yıldızlar içerisinde bulunan altı kollu tekrarların yer aldığı,mihrap nişinin cephelerinde iç içe geçmiş kırık silmelerden oluşan birbiri içine geçmiş üç sekiz kolu yıldız ve sekiz kollu yıldız

içerisinde yer alan sekiz dilimli gülbezek motifinin tekrarından oluşan bir bezemenin bulunduğu,mihrap kavsarasının üzerinde yer alan pano içerisinde ise balık sırtı motifli çift silmenin oluşturduğu,kareye yakın biçimde bir çerçeve içerisine alınmış altı yapraklı çiçek ve rumilerde oluşturduğu bir şerit içerisinde bulunan,balık sırtı motifli bir şerit belirlendiği kare bir pano bulunmaktadır.Bu pano içerisinde birbiri içerisine geçmiş çizgilerin oluşturduğu yıldız ve baklava biçiminde motiflerden oluşan girift bezemeli bir zemin üzerinde çift sıra düz silme ile oluşturulan sekizgen bir çerçeve içerisine alınmış sekiz kollu yıldız motifi yer alırken göbek bölümünde günümüze ait bir seramik parçası yer alırken bu seramik parçası içerisinde Arapça yazı karakterini görmenin mümkün olduğu görülürken,içten dışa giden şeritlerden birinci şeritte birbiri içerisine geçmiş kırık silmelerin oluşturduğu beş kollu yıldız merkezler etrafında dönen altıgenler yer aldığı,dördüncü şeritte iç içe geçmiş altıgenlerin oluşturduğu altı kollu yıldız merkezli altıgen tekrarlarından oluşan motif,üçüncü şeritte ise bir ters-bir düz U motifinin birbirine tekrar etmesinden oluşan yüksek kabartmalı bir bezemenin yer aldığı,ikinci şeritte ise Sülüs yazı ayetlerinden oluşan yazı kuşağı bulunmak kaydıyla son bulduğu görülebilmektedir.Yapıda yeni bir ekleme olarak ise mihrap iç tasvir bölümünde de geçtiği üzere iç içe geçmiş kareler içinde bir sekizgen bir seramik parçasının olduğu görülebilmekle birlikte üzerinde sülüs hatla yazılmış Arapça bir yazının yer aldığı,alçı malzemeden yapılan diğer öğelerin ise kubbe geçişlerinde görülen pandantiflerde olduğu,bu yüzeylerde güney cephede mukarnaslara yer verildiği,kuzey cephede ise kademeler görülmekle birlikte önceden mukarnas düzenlemelere ait öğelerin görülebildiği fark edilebilmektedir.Yapının Sivrihisar ilçe merkezinde nadir bir şekilde bulunan kalem işleri motiflerinin bu yapı içerisinde oldukça fazla bir şekilde kullanıldığı görülmekte olup güney cephenin mihrap bölümünün iki yanında ve batı cephe bölümünde bulunana minber bölümünün üst kısmında yer alan bu kalem işleri tasvirleri şöyledir.Mihrap bölümünün solunda yer alan kalem işleri pencere üzerinde olup açık bir zemin üzerine,kahverengi,yeşil,mavi,ve siyah olmak üzere renklerin kullanıldığı,yer yer dağıtılmış rozet,çarkı felek,bitkisel motiflerin kullanıldığı ve palmet motifinin uygulandığı,vb. motiflerin arasından da muhtelif büyüklükte ve biçimlerde ayetlerin yer aldığı,Sağ bölümde ise yine pencere üzerinde görülürken açık gri bir zemim üzerine siyah çizgiler hakim olup yeşil mavi,kırmız ve kahverengi renklerin kullanıldığı ancak bu renklerin günümüzde bulunan renklerin solduğu,çiçek motifli bir zemin üzerine Kabe tasvirinin uygulandığı,Kabe'nin bulunduğu bölüm Harem'i Şerif tasviri orta kısımda yer aldığı görülürken üç dikdörtgenlerden biri olan Kabe motifi yer aldığı yapı topluğu diğer yapıların bulunduğu toplulukların hangi bir yapıları teşkil ettiği bilinmemekle birlikte,yan bölümde şamdan biçimde ayetlerin yer

aldığı,alt bölümlerde vazo,kase,testi ve diğer kap formların olduğu görülmektedir.Batı cephesinde yer alan süslemelerin kahverengi zemin üzerine açık gri,yeşil, ve mavi renklerin oluşturduğu ise rumiler ve hatayiler birlikte merkezi bir kompozisyon oluşturarak bitkisel bezeme örneğine yer verilmektedir.

Değerlendirme:Yapı, hem vakıflar tescil fişinde de hem de T.Özalp tarafından H.670(M.1271-1272) yılına tarihlendirilmekte ve Banisi olarak Necibüddin Mustafa gösterilmektedir. [73] G.Öney ise yapıyı 15.yüzyıla tarhlendirmektedir [74] ,1952 ve 1960'lı yıllarında yapılan restorasyon öncesine ait elimizde bulunan fotoğraflar ve mevcut durumu aracıyla değerlendirdiğimizde;yapıda kullanılan malzemeler,inşa tekniği,ve mimarisi olarak Selçuklu Dönemi ait tek mekanlı,üzeri kubbeyle örtülü yapılarına benzerlikleri nedeniyle yapının özgününde bu döneme ait olduğu düşünülebilir.Yapının iç cephede yer alan süslemelerin özellikle Kalem işleri'nin daha geç döneme yani Osmanlı dönemine denk geldiği anlaşılmaktadır.Günümüzdeki yapının tarihlendirmesinin dış cephe için problemli olduğu görülürken, iç cephede;mihrap,kubbe geçişlerindeki kalem işlerinin tarihlendirmede dönemsel bilgiler verdiği görülür. Yapının inşa edildiği dönemden itibaren günümüze kadar geçirdiği onarımlar sonucunda yapı üzerinde büyük ölçüde mimari öğelerin yenilendiği,kısmen kendine özgü özelliklerin kaybettirildiği düşünülmektedir.Onarımlar bölümüne bakınız

Plan No:1 *Hazinedar Cami*

(Çizim:Sinan ÜNAL)

[73]Altınsapan,1988,**a.g.k.,**s.29
[74]Öney,1976,**a.g.k.**, s.56

Fotoğraf No:1 *Hazinedar Cami Cephe Bölümü(Belirsiz)1964) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:2 *Hazinedar Cami Cephe Bölümü(Belirsiz)1964) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:3 *Hazinedar Cami Kubbe Bölümü(1964)*
(EKVKBKMA)

Fotoğraf No:4 *Hazinedar Cami Kubbe Bölümü(1965)*
(EKVKBKMA)

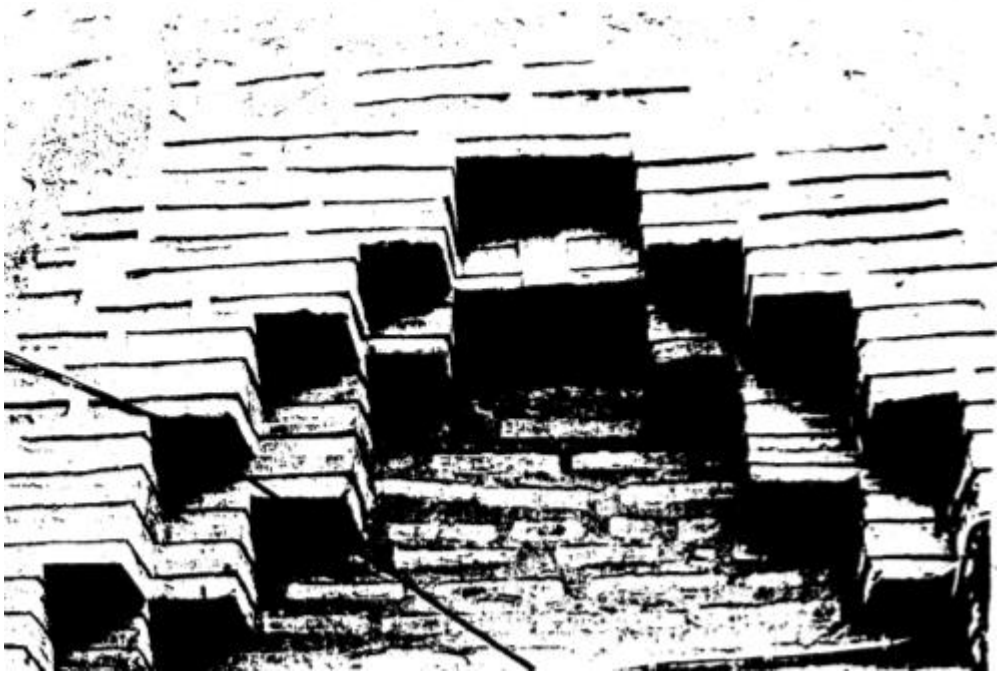
Fotoğraf No:5 *Hazinedar Cami Genel Görünüm(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

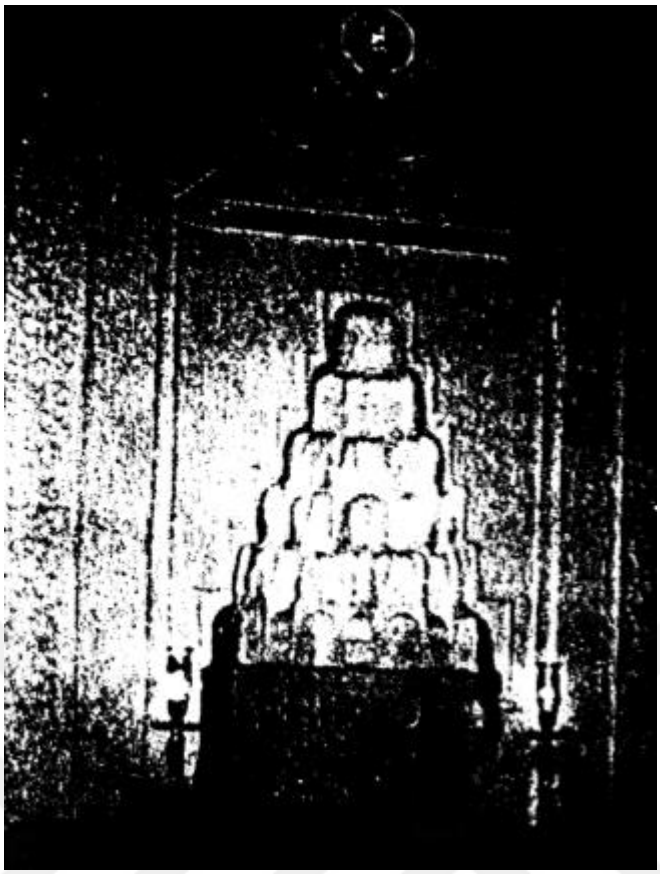
Fotoğraf No:6 *Hazinedar Cami Kuzey Ve Batı Cephe Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:7 *Hazinedar Cami Kuzey Ve Batı Cephe Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:8 *Hazinedar Cami Kuzey Cephe Giriş Açıklığı Kavsara Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

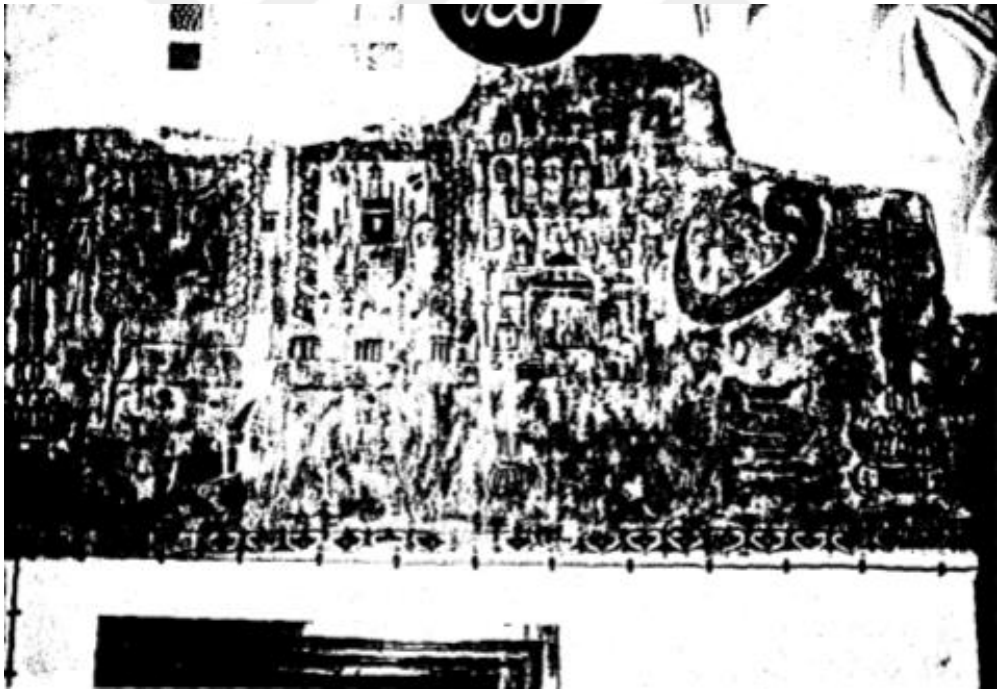
Fotoğraf No:9 *Hazinedar Cami Mihrap Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:10 *Hazinedar Cami Güney Cephe Ve Batı Cephe Kalem İşleri ile Minber Bölümü (1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

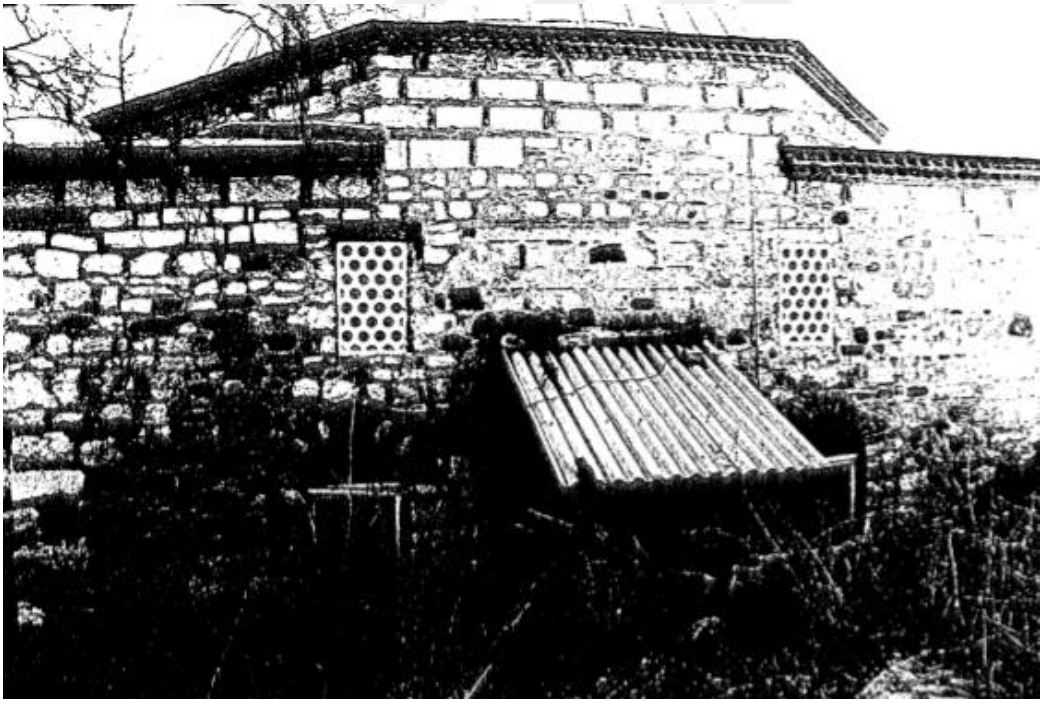
Fotoğraf No:11 *Hazinedar Cami Batı Cephe Kalem İşi(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:12 *Hazinedar Cami Güney Cephe Sağ Bölüm Kalem İşleri(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

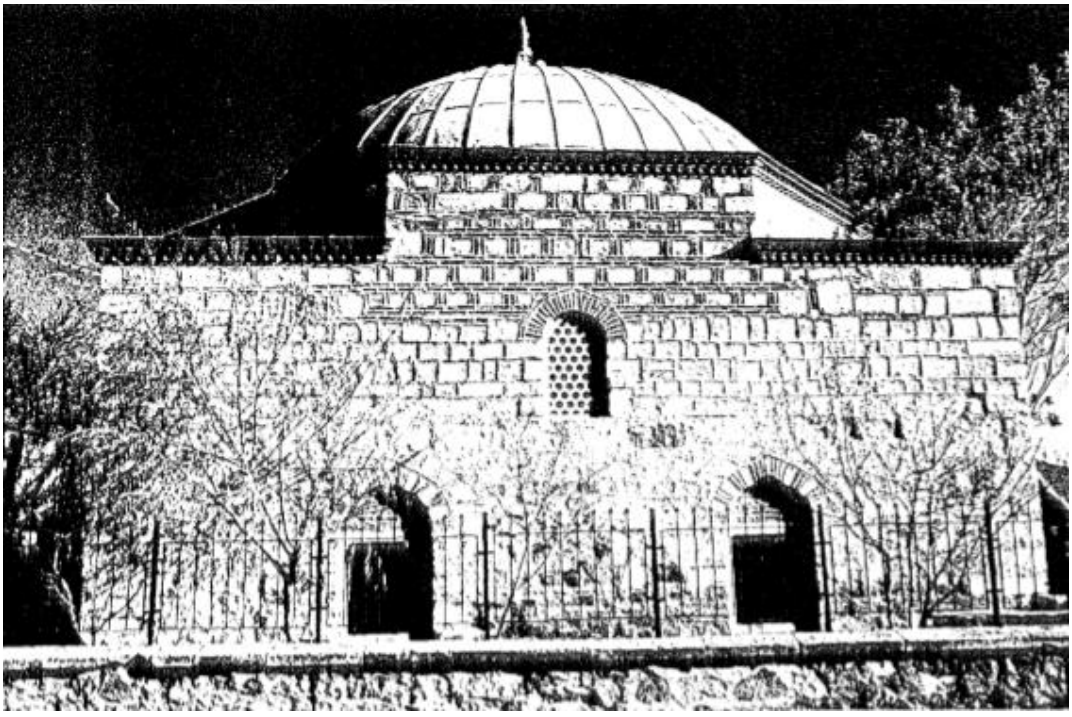
Fotoğraf No:13 *Hazinedar Cami Güney Cephe Sol Bölüm Kalem İşleri(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:14 *Hazinedar Cami Kuzey Cephe Giriş Bölümü(1997)*
(Erol ALTINSAPAN)

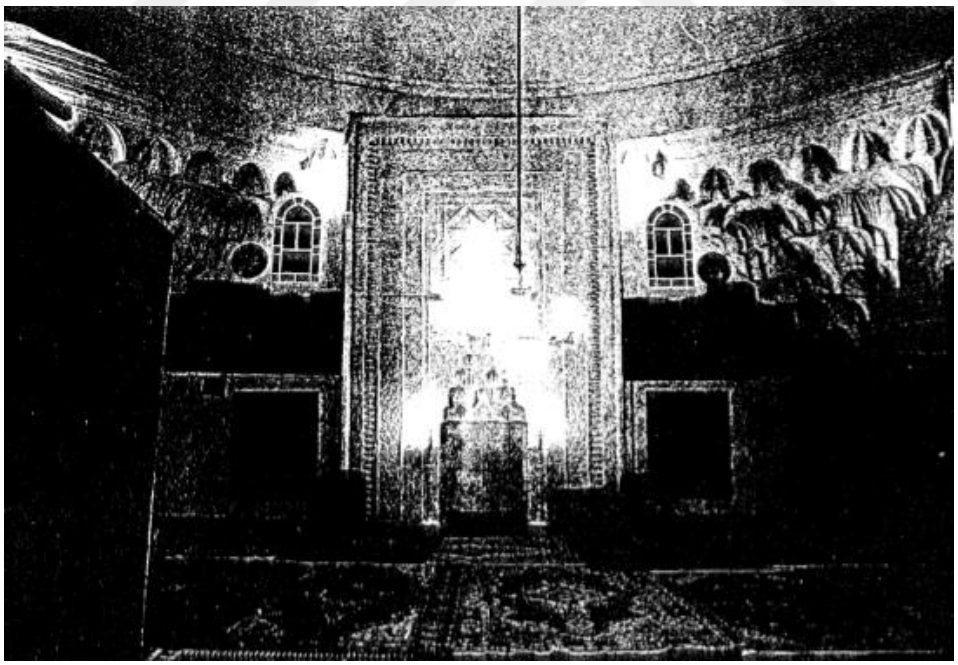
Fotoğraf No:15 *Hazinedar Cami Kuzey Cephe Giriş Açıklığı(1997)*
(Erol ALTINSAPAN)

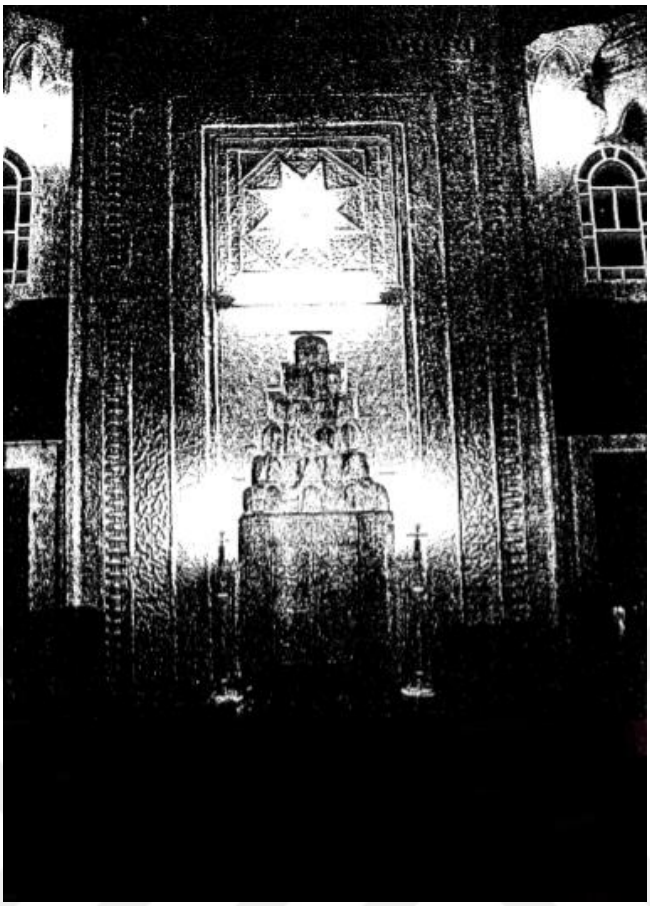
Fotoğraf No:16 *Hazinedar Cami Doğu Cephe Bölümü (1997)*
(Erol ALTINSAPAN)

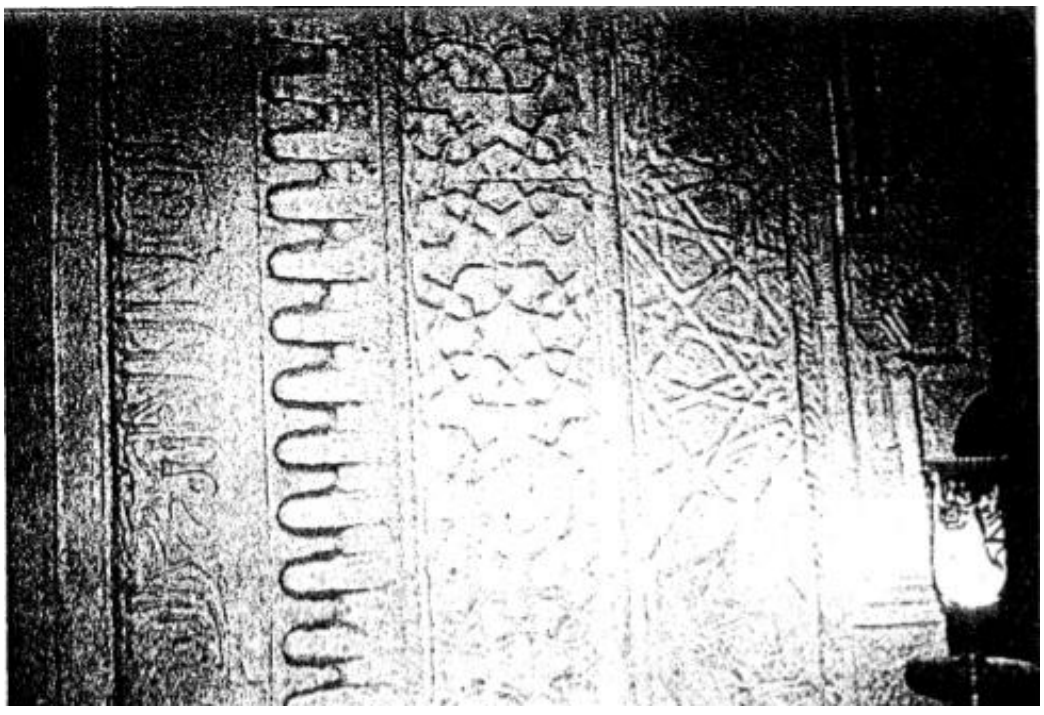
Fotoğraf No:17 *Hazinedar Cami İç Kısım Kuzey Cephe Bölümü Ve Kadınlar Mahfili İle Pandantif Bölümü (1997)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:18 *Hazinedar Cami İç Kısım Güney Cephe Ve Mihrap İle Pandantif Bölümü (1997)*
(Erol ALTINSAPAN)

FotoğrafNo:19 *Hazinedar Cami İç Kısım Güney Cephe Mihrap Bölümü (1997)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:20 *Hazinedar Cami İç Kısım Güney Cephe Mihrap Bölümü Detay (1997)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:21 *Hazinedar Cami Kuzey Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:22 *Hazinedar Cami Kuzey Cephe Bölümü Giriş Açıklığı(Ayakkabılık Bölümü)(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:23 *Hazinedar Cami Kuzey Cephe Pencere Bölümleri(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:24 *Hazinedar Cami Doğu Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:25 *Hazinedar Cami Doğu Cephe Pencere Bölümleri(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:26 *Hazinedar Cami Harim Kuzey Cephe Kadınlar Mahfili2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:27 *Hazinedar Cami Harim Doğu Cephe Bölüm(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:28 *Hazinedar Cami Harim Batı Cephe Bölüm(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:29 *Hazinedar Cami Harim Batı Cephe Kubbe Eteği(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:30 *Hazinedar Cami Harim Güney Cephe Kubbe Eteği (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:31 *Hazinedar Cami Harim Güney Cephe Mihrap Bölümü Detay(2017) (Sinan ÜNAL)*

Fotoğraf No:32 *Hazinedar Cami Harim Güney Cephe Mihrap Bölümü Detay(2017) (Sinan ÜNAL)*

Fotoğraf No:33 *Hazinedar Cami Harim Güney Cephe Pandantif Ve Mihrap Bölümü(2017) (Sinan ÜNAL)*

Fotoğraf No:34 *Hazinedar Cami Harim Batı Cephe Minber Bölümü(2017) (Sinan ÜNAL)*

Fotoğraf No:35 *Hazinedar Cami Harim Güney Cephe Kalem İşleri(Sol Bölüm)(2017) (Sinan ÜNAL)*

Fotoğraf No:36 *Hazinedar Cami Harim Güney Cephe Kalem İşleri(Sağ Bölüm)(2017) (Sinan ÜNAL)*

Fotoğraf No:37 *Hazinedar Cami Harim Güney Cephe Kalem İşleri Detay(Sağ Bölüm)(2017) (Sinan ÜNAL)*

Fotoğraf No:38 *Hazinedar Cami Harim Batı Cephe Bölümü Kalem İşi(Minber Sağ Üst)(2017) (Sinan ÜNAL)*

Fotoğraf No:39 *Hazinedar Cami ve Hoşkadem Cami Çevre Düzenlemesi(2018) (Sinan ÜNAL)*

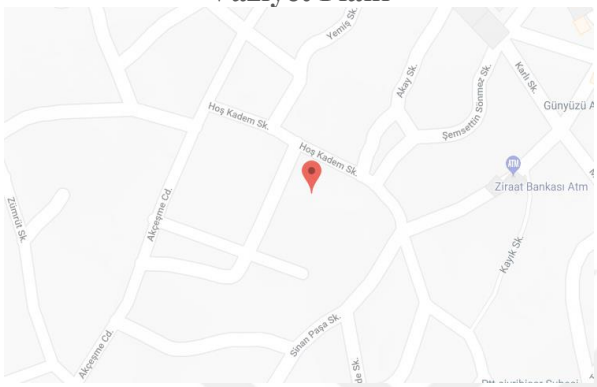

Fotoğraf No:40 *Hazinedar Cami Çevre Düzenlemesi(2018) (Sinan ÜNAL)*

2.1.6.Hoşkadem Cami[75]

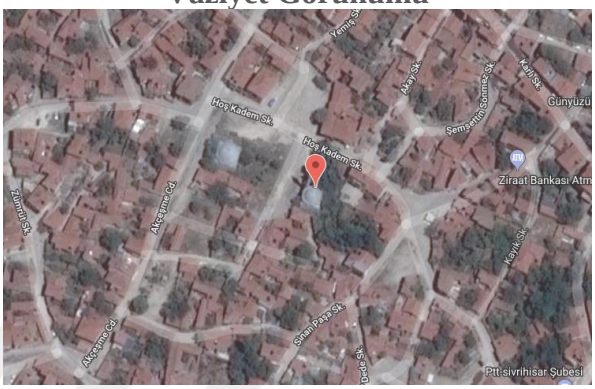
İl	İlçesi	Mahalle\Köy	Pafta\Ada\Parsel	Yapının İncelenmeTarihi:
Eskişehir	Sivrihisar	Karacalar Mah.	29-28-H-b\170\59	10.09.2017
				İnceleyenler Sinan Ünal Fatih Özdemir
Mülkiyeti: Vakıflar Genel Müdürlüğü				
Konumu: E. 39.449516 B.31.535520				

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Hoşkadem Cami (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Hoşakadem Cami (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Yapım Tarihi:H.670(M.1271-1272)[76]? 15.Yüzyıl?[77]

Vakfiyesi:15.Yüzyıla ait Başbakanlık Arşivi Tapu Tahrir Defterinde Hoşkadem'in mescidin imamına cema'at-i imamet'e,cema'at-i tevliyete ve Ahi müteveffatına vakf ettiğini dükkanların sayısı ve yerleri belirtilmektedir.[78]

Hoşkadem Cami;

Hortu(Nasrettin Hoca Mahallesi),Mülk değirmeni Şaban Beşe oğlu tarafından Hoşkadem cami'e vakfedilmiştir.[79]

Kitabesi: : Günümüzde orijinal kitabe bölümü mevcut olmadığı ancak bugün kitabenin yerinde yeniden yapılmış olan mermer levhayı görmek mümkündür.Bu mermer levhada: Bismillahirrahmanirrahim

HOŞKADEM

CAMİ

15 .YY yazmaktadır.

Banisi: Hazinedar Necibüddin Mustafa? Hacı Hoşkadem	**Mimarı:** Bilinmiyor.

[75]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi[EKVKBKM](2003).Tescil Fişi,N.A20
[76]Özalp,1961,**a.g.k.**,s.71
[77]Altınsapan,1997,**a.g.k.,**s.66
[78]Altınsapan,1997,**a.g.k.,**s.66
[79]Başbakanlık Osmanlı Arşivi(BOA).VAD.N.547vr22a

Tipi: Tek mekanlı ve tek kubbeli
Malzeme-Teknik: Yığma tekniğinde inşa edilmiş olan yapı moloz,kesme taş ve tuğla malzeme kullanılarak almaşık bir düzende oluşturulduğu,kubbe üzerinde ise tuğla malzemeler kullanılarak kapatılmış olduğu ve üzerinin kurşun ile kaplandığı görülmektedir.
Onarımlar: Hoşkadem cami'ninonarımları 1958,1962 ve 1965 yılları arasında gerçekleşmiştir.Bu dönemde kubbe,iç kısımlar,minare,kubbenin kurşunla kaplanması,pencereler de yer alan camların değiştirilmesi ve tahribata uğrayan beden duvarlarının çimento harç ile kullanılarak tekrardan onarılmasıdır.[80] 1988 yıllarında yapılan çalışmalarda yapı üzerinde bulunan dış pencere kasalarının ahşap olduğu ve iç kısmın tamamen beyaz badana ile sıvandığı bu nedenle caminin oldukça sade bir görünüme sahip olduğu belirtilmektedir.[81] 2012 yılında Yapılan Onarım Çalışmalarında 1-Dış pencerelerin bölümlerin plastik kasalarla değiştirildiği, 2-Dış cephede oluşan çatlakların çimento harç ile kapatıldığı, 3-İç kısmın beyaz badana uygulamasının yanı sıra turuncu renkler kullanılarak iç cephenin hareketlendirildiği ve iç cephede beden ve kubbe üzerinde oluşan rutubet izlerin de günümüz malzemeler kullanılarak giderilmeye çalışıldığı tespit edilmiştir.[82] 2018 Yılında Yapılan çalışmada; 1-Yapının bahçe düzenlemesi yapıldığı, 2-Yapı etrafının Ankara taşı kullanılarak çevrelendiği, 3-Haznedar ve Hoşkadem Cami arasında geçen yolun kapatılarak bir meydan oluşturulduğu, 4-Kuzey cephede yer alan mezarlrın kaldırıldığı ve yakın bir bölüme taşındığı öğrenilmektedir.[83]

Günümüzdeki Durumu: Yapı günümüzde oldukça sağlam bir şekilde gelebilmişse de 1958 ve 1987 yılları sürecinde bir çok defa restorasyon çalışmalarının etkisi altında kalarak kendine özgü özelliklerini kısmen kaybetmiştir.İbadete açık durumdadır

Plan ve Örtü Sistemi: 11x11 metre boyutunda olan plan bakımında ise kare bir gövde üzerinde yükselmektedir. Yapının üzeri kubbe ile örtülmüş olup kubbe sekizgen bir kasnak üzerine oturmaktadır.Kare gövde üzerinden kubbeye geçiş ise tromplarla sağlanmış olup beden duvarı 5,50-6 m. Yukarılarda kesilerek kasnaklara geçişler sağlanmıştır.Cephelerde

[80]Keskin,2001,**a.g.k.**,s.165;Altınsapan,1997,**a.g.k.**,s66
[81]Altınsapan,1988,**a.g.k.**,s34-35
[82]H.H.Gürkan ile 14 Ocak 2018 tarihinde yapılan kişisel iletişim
[83]İ.M.Ançı ile 14 Ocak 2018 tarihinde yapılan kişisel iletişim.

hareketlenmeyi sağlamak amacıyla da tuğladan yapılmış olan testere dişleri,köşelerde daha yüksek tutulmuş,yan kısımlarda ise bir metre aşağıdan geçerek yapıyı çerçeve içerisine almıştır.Kubbe üzeri ise günümüzde kurşun malzeme kaplanarak yıllar içerisinde tamir ve onarımlarında görülmesi sonucu orijinalliğinin kaybolmasına sebebiyet verilmiştir.

Dış Tasvir: Yapı günümüzde restorasyonlar sonucu dış cephe itibariyle değişmelerin yansıdığı görülmekte,kuzey cephe bölümünde giriş açıklığı çift kanatlı bir kapı ve bunu destekleyen tuğla aynalı kemer altında,geçmeli mermerden yapılmış basık kemerli ve mermer söveden oluşmaktadır.Bu kemer üzerinde kademeler şeklinde dışa doğru yükselen ve uygulamanın sağında ve solunda kabaraların yer aldığı ve basık bir lentonun uygulandığı da görülmektedir.Aynalı kemer ile lento arasındaki satıh da bugün yapılmış olan mermerden kitabe bölümü yer almaktadır.Bu cephe üzerinde giriş açıklığının sağında ve solunda mermer söveli olarak yapılmış olan plastik kasalı,birer pencere yer bulunmaktadır.Pencereler sivri kemer ile oluşturulmuş olup alınlıklar içerisinde motifler yer almakta olup sağ kısımda yer alan pencere bölümü alınlığında tuğla ile örgülü olarak yapılmış olan dört kollu yıldız ve altıgen şeklinde geometrik motifler yer alırken sol kısımda yer alan pencere alınlığında zencirek motifi yer almaktadır.Zencirek motifi üzerinde ise altıgen içinde altı kollu yıldız bu altı kollu yıldızın içerinde ise bir altıgen bu altıgeninin içerisinde de bir yıldız motifi yer almaktaydı.Aynı zamanda bu cephe üzerinde sağ kısımda kalan pencere bölümünün hemen sağ tarafında minare bölümü yer almakta olup kaide bölümü dışa doğru çıkıntı yaparak kare kaide'den oluşmaktadır.Kaide kesme taş malzemeli olup yer yer devşirme malzeme kullanıldığı da görülmektedir. Minarenin kürsü bölümü ise on iki köşeli olup ,eşit büyüklükte üç sıra kesme taşların aralarında yer alan tuğla malzemelerin zencirek motifi oluşturduğu, minarenin pabuç bölümünün ise düz tuğla örgülü yapılarak köşeleri pahlanmış bir durumda olduğu,gövde kısmının silindir biçiminde olup zencirek motifinde yapıldığı malzeme olarak ise tuğla malzeme kullanıldığı görülmektedir.Pabuç bölümün üzerinde ve şerefe altlığında birer bilezik yer aldığı,gövdeden şerefe geçişte tuğla mukarnaslarla ile sağlandığı,şerefe korkuluğunun düz tuğla örgülü on iki köşeli olduğu,petek kısmının silindir biçiminde uygulandığı ve gövde den daha dar tutulduğu görülmektedir.Külah bölümü ise kurşun malzeme ile kaplanmış durumda olup bir alem ile son bulunmaktadır.Caminin batı cephe bölümünde alt kısımda iki pencere açıklığının olduğu bunların hemen hemen orta kısmının üst bölümünde bir pencerenin olduğu'da görülmektedir.Alt kısımda yer alan pencereler mermer söveli olduğu ve dikine tuğla örgülü sivri bir kemerle geçildiği alınlık bölümünün ise tuğlalarla oluşturulmuş geometrik motiflerin görüldüğü,üst kısımda yer alan pencerenin ise

yer yer tuğla ve kesme taş söveli olduğu ve tuğla örgülü sivri kemer ile geçildiği görülmektedir.Doğu cephe bölümü batı cephe bölümü ile aynı özellilere yer verilmektedir.Güney cephe bölümünde ise doğu ve batı cephe üzerinde görülen pencere ve inşa tekniği aynı düzlemde oluşturulduğu görülmekte olup pencerelerin alınlık kısımlarında yer alan motiflerin değişiklik gösterdiği ,mihrap bölümünün dışa çıkıntılı olmadığı görülmektedir.Cepheler üzerinde yer alan alt kısımdaki pencerelerde plastik malzemelerin kullanıldığı üst kısımda ise ahşap kasaların kullanıldığı görülmektedir.

İç Tasvir:İç mekanların nerdeyse yarı yakın beyaz badana kullanılarak sıvandığı görülürken turuncu renkte boyaların kullanıldığı da görülmektedir.İç kısımda giriş açıklığı ile mihrap nişi aksında ve batı ve doğu yönlerinde birer sivri kemerli nişlerin yer görülürken bu nişler günümüzde malzeme deposu olarak kullanılmakta olup ahşap kapaklarla oluşturmuş bir düzenlemeye sahiptirler.Yapının örtü sistemi bakımından 9.00 metre çapında kubbe ile örtüldüğü geçiş elemanı olarak ise trompların kullanıldığı duvarlar üzerinde yer alan trompların kemerlerin ve bu kemerler arasında yer alan takviye kemerlerin kademeli sivri kemerleri biçiminde düzenlendiği görülmektedir.Tromp başlangıçları ile kubbe kasnağının bir sıra mukarnaslar ile dolgulu olduğu kubbe kasnağının mukarnas dolgu üzerinde aşağı ve yukarı dış bükey olmak üzere iki silmenin yer aldığı görülmektedir. İç kısımda yer alan pencerelerin dikdörtgen biçiminde çift kanatlı pencere uygulamaları olduğu alt katlarda yer alan pencerelerin üst katlara göre daha büyük ölçekte olduğu görülmektedir.Güney cephe üzerinde yer alan mihrap bölümü üç bölümden oluştuğu mihrap kavsarası'nın yukarısının altı sıra mukarnas dolgulu olduğu ve bir kademeli kuşak ile sınırlandırıldığı,üzerinin ise beyaz badana ile sıvandığı turuncu renklerle boyandığı görülmektedir.Minber bölümü ise yapının orijinalliğinde uzak bir görüntü sergilediği,mihrabın sağında ve batı duvarının bitişiğinde yer alan,üzerinin kontrplakile yapılmış olduğu,üzerinde hiçbir mimari plastik öğe taşımadığı görülmektedir.Minber korkuluk bölümünün ve köşk bölümünün son derece sade olduğu ve köşk bölümünün bir külah ile örtüldüğü görülmektedir.

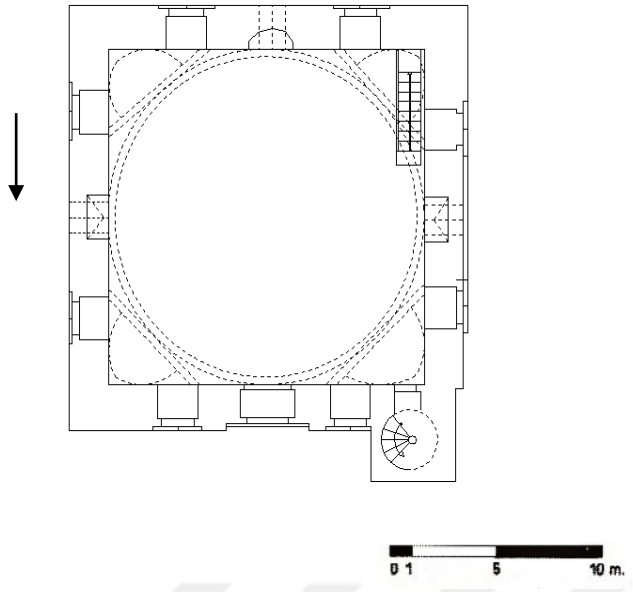
Süsleme: Yapı tezyinatları bakımından incelendiğinde beden duvarları,iç cepheler,pencere alınlıkları ve minaresinde karşımıza çıktığı görülmektedir.Bu tezyinatlar kullanılan malzemeler itibariyle tuğla ve taş malzemelerdir.Yapıda dikkat çeken tezyinatlar beden duvarlarında karşımıza çıkmaktadır tuğla ve taş malzeme kullanılarak iki sıra yatay bir sıra dikey tuğla arasına kesme taş malzeme kullanılarak almaşık inşa tekniğiyle yapı hareketlendirilmiş olmakta hazinedar Camisinde olduğu gibi kubbe kasnağının geçişinde testere dişileri kullanıldığı da görülmektedir.Pencere bölümlerinde sivri kemerli pencere

alınlıklarında farklılıklar olmak üzere Altıgen,Yıldızlar(dört ve altı),Zencirek ve Meander motifleri yer aldığını görmek mümkündür.Minarenin üzerinde ise ters tuğla dizisinin oluşturduğu zencirek motifi ile şerefe altı mukarnaslarla da minare hareketlendirilmeye çalışıldığı ve son olarak iç cepheye baktığımız zaman mihrap bölümünün mukarnaslı bir düzenlemeye sahip olduğu görülürken kubbe eteği ve trompların iç kısımlarının bir sıra mukarnaslarla dolgulu olduğu görülerek yapının iç cephesinin hareketlendiği gözlenmektedir.

Değerlendirme: Tahsin Özalp'in 1960'lı yıllar'a ait bir çalışmasında cami avlusunda yer alan bir mezar taşının 670/1272 yılına tarihlendirldiği ve bu mezar taşının Hazinedar Necübiddin Mustafa'ya ait olduğunu beyan eder ve yapıyı bu tarihe uygun bulmaktadır. [84] Ancak 15.yüzyıla ait Başbakanlık Arşivin Tapu Defterinde bani olarak Hacı Hoşkadem isminin yer aldığı görülerek,caminin form ve mimari özellikleri(inşat malzemesi,cephe düzenlemesi vb.)yapının 15 yüzyıla ait olabileceği düşündürmektedir.[85]

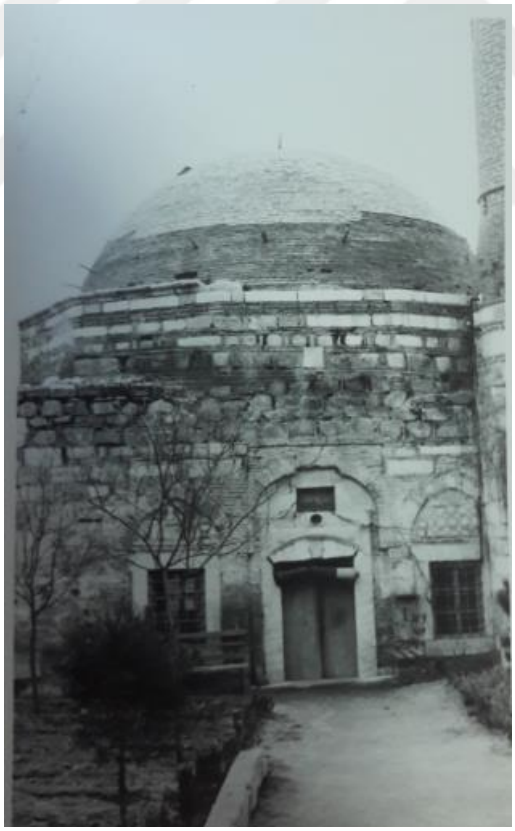
Hızır Bey Mescidi ve Haznedar Caminin mimari üslup açısından son derece Hoşkadem cami ile benzerlikleri olduğu görülmektedir.Pencere alınlıkları ve minare bölümlerinin tuğla işçiliği olarak değerlendirebiliriz.1988 yıllarında yapılan çalışmalarda yapı üzerinde bulunan dış pencere kasalarının ahşap olduğu ve iç kısmın tamamen beyaz badana ile sıvandığı bu nedenle caminin oldukça sade bir görünüme sahip olduğu görülmekteydi.[86]2012 yılına gelindiğin de dış pencerelerin plastik kasalarla değiştirildiği,dış cephede oluşan çatlakların çimento harç ile kapatıldığı,iç kısmın beyaz badana uygulamasının yanı sıra turuncu renkler kullanılarak iç cephenin hareketlendirildiği ve iç cephe beden ve kubbe üzerinde oluşan rutubet izleri de günümüz malzemeler kullanılarak giderilmeye çalışıldığı görülmektedir.Yapının bilinen büyük onarımları 1958 ve 1965 yılları arasında olmuştur.Bu dönemde kubbe,iç kısımlar,minare,kubbenin kurşunla kaplanması,pencereler de yer alan camların değiştirilmesi ve tahribata uğrayan beden duvarlarının çimento harç ile kullanılarak tekrardan onarılmasıdır. Yapının inşa edildiği dönemden itibaren günümüze kadar geçirdiği onarımlar sonucunda yapı üzerinde büyük ölçüde mimari öğelerin yenilendiği,kısmen kendine özgü özelliklerin kaybettirildiği düşünülmektedir

[84]Özalp,1961,**a.g.k.**,s.71
[85]Altınsapan,1997,**a.g.k.,**s.69
[86].Altınsapan,1988,**a.g.k.**,s34-35

Plan No:1*Hoşkadem Cami*

(Çizim:Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:1 *Hoşkadem Cami Kuzey Cephe Bölümü(1952'lı Yıllar)*
(EKVKBKMA)

Fotoğraf No:2*Hoşkadem Cami Batı Cephe Bölümü(1952'lı Yıllar) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:3 *Hoşkadem Cami Kubbe Ve Kubbe Kasnağı(1952'lı Yıllar) (EKVKBKMA)*

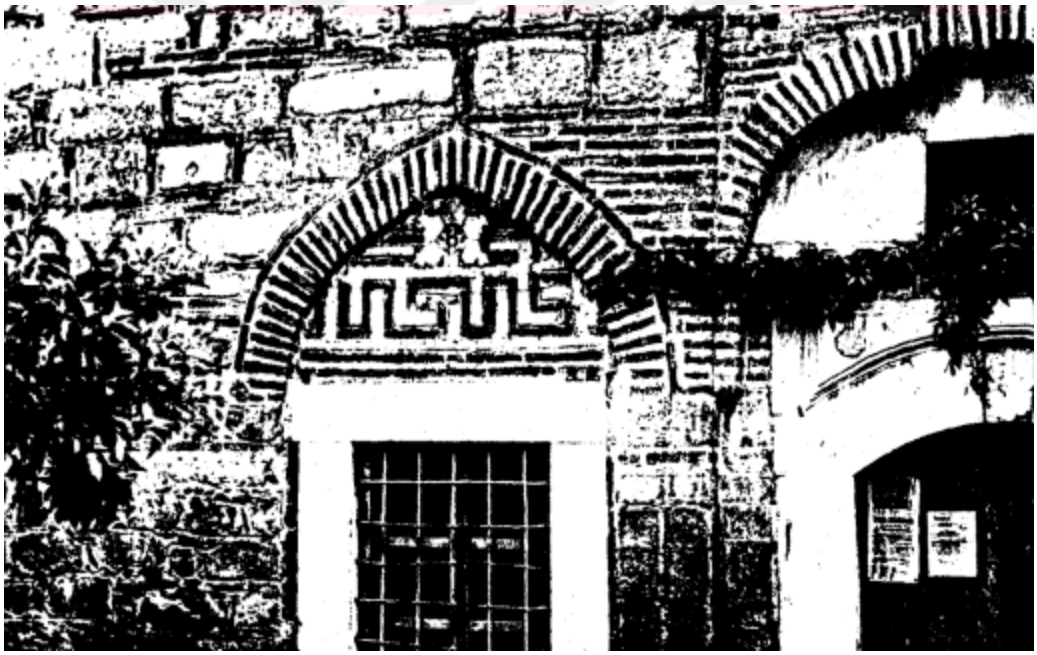
Fotoğraf No:4 *Hoşkadem Cami Genel Görünüm(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:5 *Hoşkadem Cami Kuzey Cephe Giriş Açıklığı(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:6 *Hoşkadem Cami Kitabe Bölümü Ve Kemer Formu(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

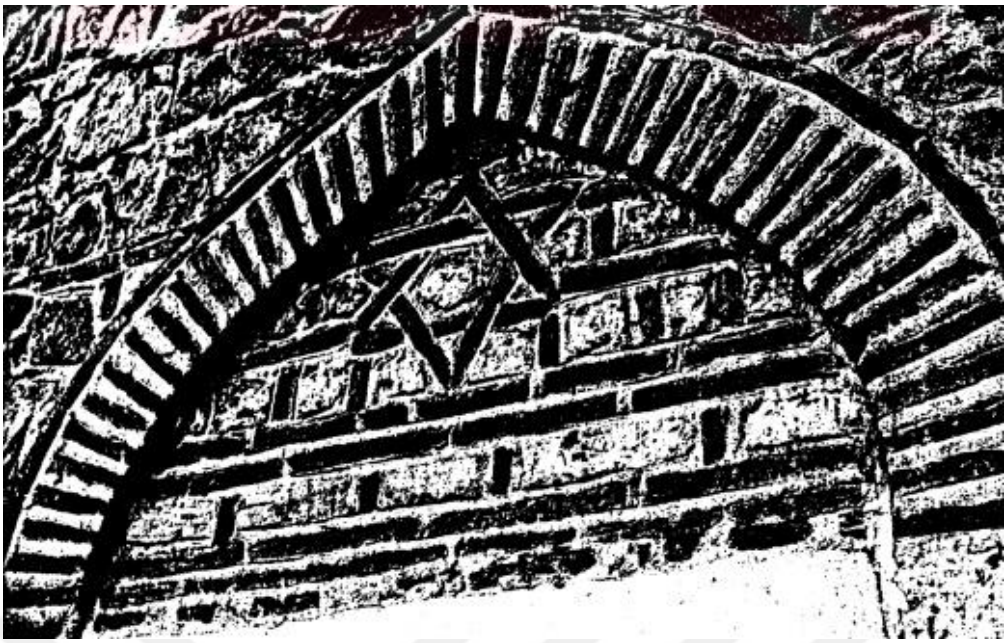
Fotoğraf No:7 *Hoşkadem Cami Kuzey Cephe Pencere Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

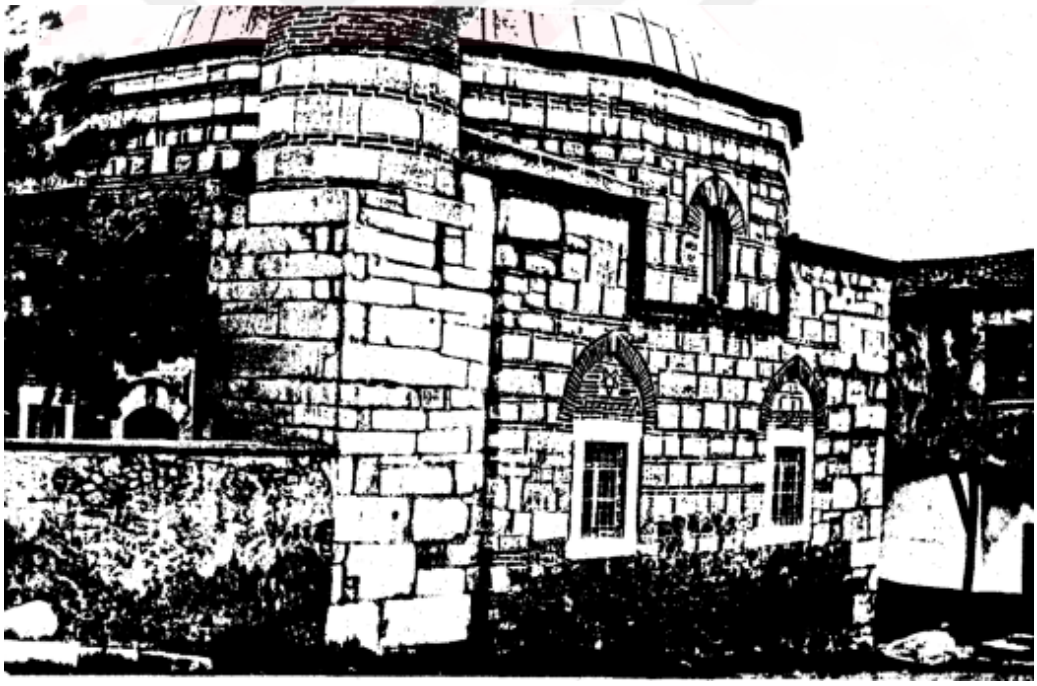
Fotoğraf No:8 *Hoşkadem Cami Batı Cephe Pencere Bölümleri(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

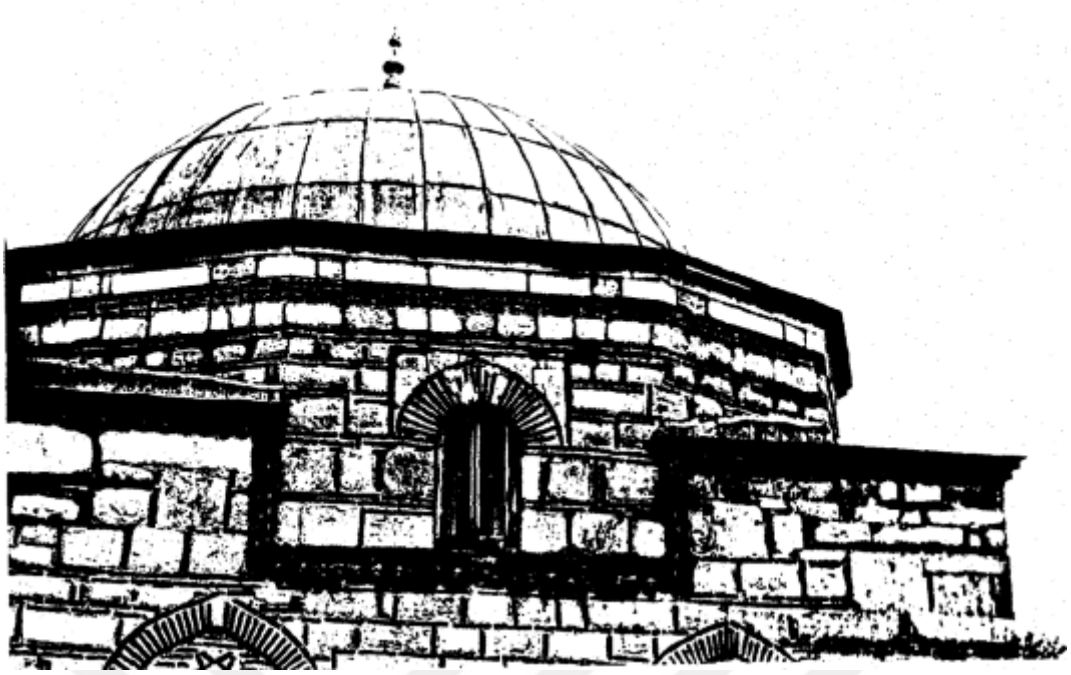
Fotoğraf No:9*Cami Batı Cephe Kubbe Kasnağı(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:10 *Hoşkadem Cami Pencere Alınlık Ve Kemerleri(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:11*Hoşkadem Cami Batı Cephe Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:12 *Hoşkadem Cami Batı Cephe Bölümü Kubbe Ve Kubbe Kasnağı(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

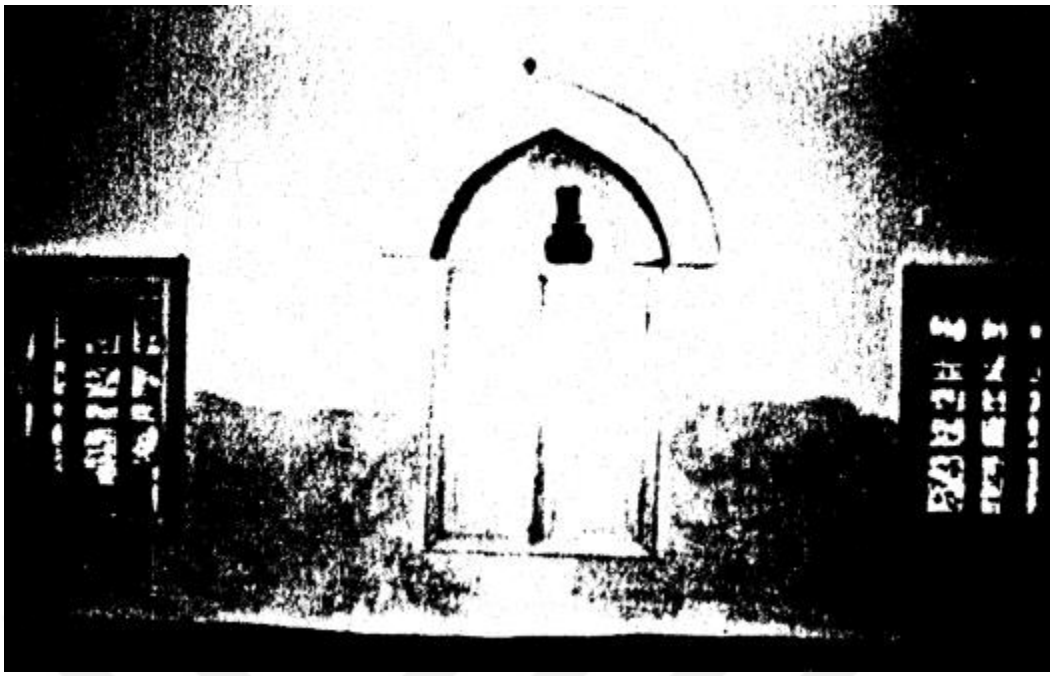
Fotoğraf No:13 *Hoşkadem Cami Harim Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

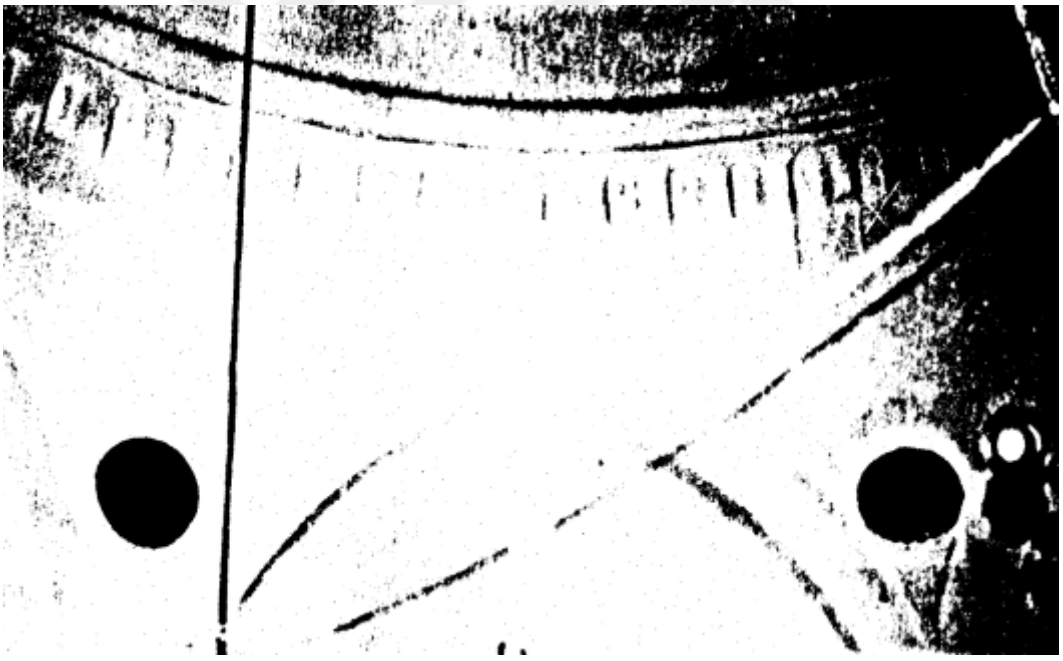
Fotoğraf No:14 *Hoşkadem Cami Mihrap Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:15 *Hoşkadem Cami Minber Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:16 *Hoşkadem Cami Harim Bölümünde Duvar Nişi(1988)*
(Erol ALTINSAPAN

Fotoğraf No:17 *Hoşkadem Cami Harim Bölümü Kubbe Kasnağı(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:18*Hoşkadem Cami Harim Bölümü Kubbe Geçişleri(Tromp)(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:19 *Hoşkadem Cami Kuzey Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:20*Hoşkadem Cami Batı Cephe ile Minare (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:21 *Hoşkadem Cami Minare Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:22 *Hoşkadem Cami Güney Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:23 *Hoşkadem Cami Güney Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:24 *Hoşkadem Cami Kuzey Cephe Giriş Açıklığı(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:25 *Hoşkadem Cami Kuzey Cephe Pencere Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:26 *Hoşkadem Cami Batı Cephe Pencere Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:27 *Hoşkadem Cami Mihrap Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:28 *Hoşkadem Cami Minber Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:*29* *Hoşkadem Cami Kuzey Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:30 *Hoşkadem Cami Doğu Cephe Ve Niş Bölümü (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:31 *Hazinedar Cami ve Hoşkadem Cami Çevre Düzenlemesi(2018) (Sinan ÜNAL)*

Fotoğraf No:31 *Hoşkadem Cami Çevre Düzenlemesi(2018) (Sinan ÜNAL)*

2.1.7.Hızır Bey Mescidi(Kubbeli Mescid)[87]

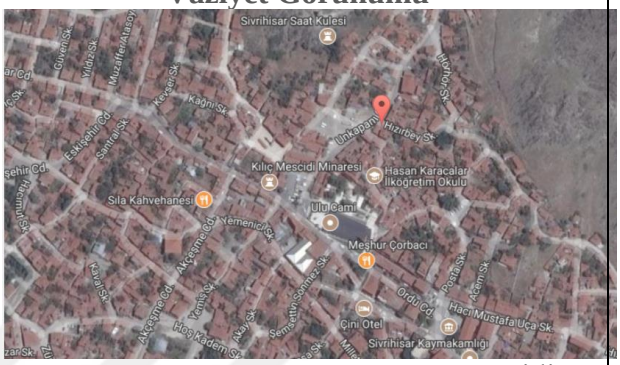
İl Eskişehir	İlçesi Sivrihisar	Mahalle\Köy Kubbeli Mah.	Pafta\Ada\Parsel 29-28-H-c\186\5	Yapının İncelenmeTarihi: 01.07.2017
Mülkiyeti: Vakıflar Genel Müdürlüğü				**İnceleyenler** Sinan Ünal Fatih Özdemir
Konumu:E. 39.451964 B.31.537845				

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Hızır Bey Mescidi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Hızır Bey Mescidi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Yapım Tarihi: H.670(M.1251)? 15.Yüzyıl? H.847(1443-1444)?

Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında tam bir bilgi mevcut değil iken 1960'lı yıllarda yapılan çalışmada yapının vakfiyesi olarak İğdecik ve Sadıkbağı mahallelerinin bu yapıya vakfedildiği bilgisi geçmektedir[88]

Kitabesi: Günümüzde kitabe bölümü mevcut değildir.

Banisi: Bilinmiyor	**Mimarı:** Bilinmiyor.

Tipi: Tek mekanlı ve tek kubbeli

Malzeme-Teknik: Yığma tekniğinde inşa edilmiş olan mescid moloz taşlı,çimento ve kireç harçlı olup yer yer tuğla malzemenin kullanıldığı da görülmektedir.1988 yıllında yapının doğu cephesinin moloz taşlı arasına çamur harçlı ahşap hatılların yer verildiğinden bahsedilirken günümüzde sadece çimento harçlı moloz taşı görmek mümkündür.[89]

Onarımlar: 1988 yılından itibaren günümüze kadar bir çok defa yapının çimento harç ile moloz taş ve tuğla malzeme kullanılarak tekrardan inşa edildiği ve bir çok özelliğini bu dönemlerde kaybettiğini görmek mümkün olmakla birlikte yapı almaşık bir inşa tekniğini de barındırmaktadır.

1-Yapının giriş açıklığının günümüzde demir tek kanatlı bir kapıyla değiştirilmiş olduğu,

2-Pencere bölümlerinin ise ahşap malzemelerin tamir edildiği camlarının değiştiği görülmekte

[87]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi[EKVKBKM](2003).Tescil Fişi,N.10
[88]Özalp,1961,**a.g.k.**,s.75
[89]Altınsapan,1988,**a.g.k.**s.44

olup iç cephelerin çimento ve beyaz badana harç ile tekrardan sıvandığı görülmektedir.
3-Son cemaat bölümünün ise o yıllarda üzerinin açık olduğu görülmekle birlikte 2003 yılına kadar bölümün üzerini açık olduğu bu tarihlerden sonra üzerinin ahşap tahtalarla oluşturulmuş tek eğimli bir tavan ile üzerine örten metal bir saçak ile kapatılmış bir örtü sisteminin olduğu görülmektedir.
4-Yapı üzerinde kullanılan malzemelerin değiştirilerekaslına uygun olmayan farklı malzemelerin kullanıldığı görülmektedir.[90]

Günümüzdeki Durumu:Günümüzde kısmen kendine özgü özeliklerini koruya bildiği görülürken,bugün ibadete açık bir durumdadır.Yapı günümüzde oldukça sağlam bir şekilde gelmekle birlikte son cemaat bölümünün oldukça tahribata uğradığı,duvarlarında çökmelerin yaşandığı,cami iç cephelerinin de rutubete maruz kaldığı ve bu nedenle iç cephede yer alan beyaz badana sıvaların dökülmeye başladığı, yapı üzerinde kullanılan malzemelerin değiştirilerek yerine farklı malzemelerin kullanıldığı,mescidin bazı bölümlerinin yeni eklemler sonucu oluştuğu görülmekte olup bir çok defa bilinçsizce onarım geçirdiği ve yapının görüntüsünün değişimine sebebiyet verildiği görülmektedir.

Plan ve Örtü Sistemi: Mescid günümüzde iki mekanlı olarak düzenlenmiş olmakla birlikte yapının ilk mekanı kare son cemaat yeri olup ikinci mekanı ise asıl ibadet mekanı olan kare planlı harim bölümüdür.Son cemaat bölümü ahşap tahtalarla oluşturulmuş tek eğimli bir tavan ile buranın üzerine örten metal bir saçak ile kapatılmış bir örtü sisteminin görüldüğü,harim bölümünün ise kubbe ile örtülmüş olduğu içeriden tromplarla geçişler sağlandığı,dış kısımdan ise sekizgen bir kasnak ile geçilmekte olduğu görülmektedir.Kubbe üzeri kiremitlerle örtülmüş olup kubbe eteğinde testere dişleri yer almaktadır.Mescidin batı kısmında bir bölüm daha oluşturulmuş olduğu bu bölümün ise hazire bölümü olduğu düşünülmektedir.

Dış Tasvir: Mescid dış tasvir olarak diğer mescidlere göre dış cephe bakımından sağır yüzeylere sahip olmakla birlikte kuzey cephe bölümünde son cemaat yeri ile harim girişini sağlayan giriş açıklığı tek kanatlı bir demir kapıdan giriş sağlanmaktadır.Doğu cephe bölümünde ise son cemaat yeri bölümüne bakan hariminin giriş açıklığı yer almakta olup cephenin sağ köşesinde yer alan bu açıklık tek kanatlı mermer söveli demir bir kapıdan oluşmaktadır.Batı cephe bölümünde de mescidin haziresine bakan bu cephede aşağı kısmında iki büyük pencere tek kanatlı ahşap malzemeli olarak düzenlenirken bu pencere kısımlarının

[90]Ş.Akbaş ile 16 Mart 2018 tarihinde yapılan kişisel iletişim.

tam ortasında bir küçük aydınlatma penceresi de yer almaktadır.Güney cephe bölümünde ise mihrap bölümünün olduğu ancak mihrap bölümünün dışa çıkıntılı bir düzenlemeye sahip olmadığı görülmekte olup mihrabın yukarısında doğu cephede olduğu gibi bir aydınlık penceresinin yer aldığı da görülmektedir.Harim bölümünün cepheleri bu düzenlemeye sahip olurken son cemaat yerinin ise üç cepheye sahip olduğunu görmek mümkündür.Günümüzde bu bölümün üzerinin örtüldüğü kuzey,güney ve doğu cephelerinin sağır bırakıldığı görülmekte olup doğu cephenin yanında yer alan ev ile bitişik vaziyettedir.

İç Tasvir: Son cemaat yeri bölümü nün üç cepheden oluşmakta olduğu kuzey ve doğu cephenin son derece sade bir yüzeye sahip olduğu görülürken güney cephe bölümünde ise bir mihrap nişinin yer aldığı,bu mihrap nişinin ise mukarnassız ve çimentolu harç ile oluşturulmaya yeniden çalışıldığı görülmektedir.Üst örtü sisteminin ise ahşap tahtalarla oluşturulmaya çalışılmış tek eğimli çatıdan oluştuğu anlaşılmaktadır.

Mescidin iç cephelerin beyaz badanalarla sıvalı olduğu mihrap nişi ile kapı sövesinde yer alan süslemeler dışında hiçbir süsleme öğesine rastlanılmadığı görülmektedir.Mihrap'ın güney cephe duvarı üzerinde mukarnassız bir mihrap nişine sahip olduğu görülmekte olup kademeler şeklinde daraldığı ve bu cepheyi hareketlendirdiği görülmektedir.Minber bölümü ise son derece sade bir örnek olup tezyin olarak gövde üzerinde ve korkuluk kısmında geometrik bezemelere yer verildiği görülmekte birlikte son derce küçük ölçekli olup küçük bir külah ile son ermektedir.Pencere bölümleri dış cephede aktardığımız gibi özeliklere sahip olduğu iç kısımdan da anlaşılmaktadır.Örtü sistemi bakımından kubbeli olan üst yapının her cephede birer sivri kemer takviyeli olduğu kubbeye geçişlerde trompların kullanıldığı görülmekte olup kubbeyi beden duvarlarının taşıdığı tespit edilmiştir.

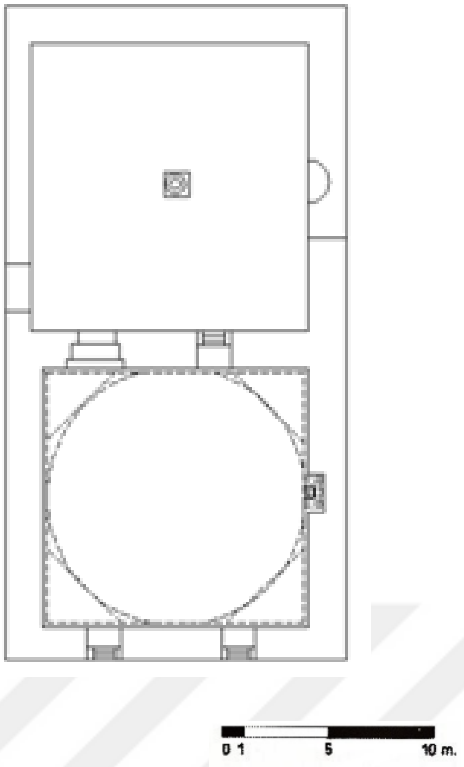
Süsleme: Yapı üzerinde tezyinat olarak gördüğümüz unsurların mihrap,minber ve kapı giriş sövesinde yer aldığının söylemek mümkündür.Mihrap bölümünde oluşan tezyinatın yukarı doğru daralan kademeli bir taş işçiliğinin olduğu,kapı sövesi üzerinde ise dışarıdan içeriye,yuvarlak silmelerle kademeli olarak genişlediği görülmekte olup cephelerin hareketlendirilmesi sağlandığı düşünülmektedir.Minber bölümünün ise son derece sade bir örnek olduğu tezyinat olarak gövde üzerinde ve korkuluk kısmında geometrik bezemelere yer verildiği görülmekle birlikte son derece küçük ölçekli bir minber örneği olup küçük bir külah ile sona ermektedir.Bu süsleme öğelerinden mihrap ve kapı sövesi üzerinde yer alan tezyinatın yapının yapılış dönemi ile birlikte çağdaş olduğu düşünülmektedir.

Değerlendirme: Yapı hakkında bir kitabe bölümünün yer almaması sebebiyle tam bir tarihlendirilme yapılamazken,1957 yılına ait E.E.M.G.M tescil fişlerinde yapının H.670(M.1251) tarihinde yapılmış olduğu yapının yaptıranı olarak ise Tebrizli Seydi Bircan Efendinin olduğu,1963 yılında V.G.M tarafından yapılan onarım çalışmalarında ise yapının 15.yüzyıllara tarihlendirildiği görülmektedir.[91] 1963 yılında yapılan tarihlendirme banisi olarak kabul edilen Hızır Beyin(1407-1459) yaşadığı devir ile çağdaş olması sebebiyle bu yapının bu tarihler arasında yaptırıldığı düşünülmektedir.[92]2003 yılında yapılan tarafından yapılan tescil işlemlerinde de yapının kaynak göstermeden 15.yüzyıla ait olduğu bilgisi yer alırken yapım tarihi olarak ise H.847(1443-1444) tarihlerini verilmektedir.Yapının bu bilgiler doğrultusunda 15.yüzyıllarda yapılmış olabileceği plan ve mekan düzenlenmesinden anlaşılabilmektedir.[93]

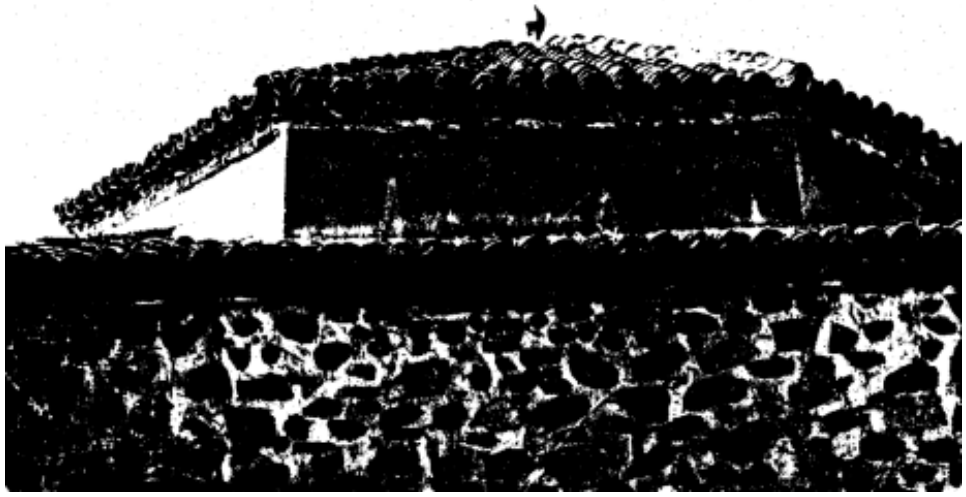
Hızır bey mescidi kısmen kendine özgü özeliklerini koruya bildiği görülürken,bugün ibadete açık bir durumdadır.Yapı günümüzde oldukça sağlam bir şekilde gelmekle birlikte son cemaat bölümünün oldukça tahribata uğradığı,duvarlarında çökmelerin yaşandığı,cami iç cephelerinin de rutubete maruz kaldığı ve bu nedenle iç cephede yer alan beyaz badana sıvaların dökülmeye başladığı, yapı üzerinde kullanılan malzemelerin değiştirilerek yerine farklı malzemelerin kullanıldığı,mescidin bazı bölümlerinin yeni eklemler sonucu oluştuğu görülmekte olup bir çok defa bilinçsizce onarım geçirdiği ve yapının görüntüsünün değişimine sebebiyet verildiği görülmektedir

Araştırmacı tek üniteli kare mekanlı üzeri kubbe ile örtülü Hızır Bey Mescidine örnek olabilecek Haznedar Cami ile Hoşkadem Cami gibi Selçuklu dönemine ait yapılar ilçe merkezinde yer almışsalar da,1963 yılında yapılan Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restorasyonda mescidin doğu avlusunda orta bölümünde bir sütunun desteklediği olması ,Osmanlı mimarisinde yer alan tek üniteli ve son cemaat yeri olan cami tipinin,daha küçük ve değişik bir uygulamasını bu mescide denenmiş olabileceği düşünülmektedir.[94]

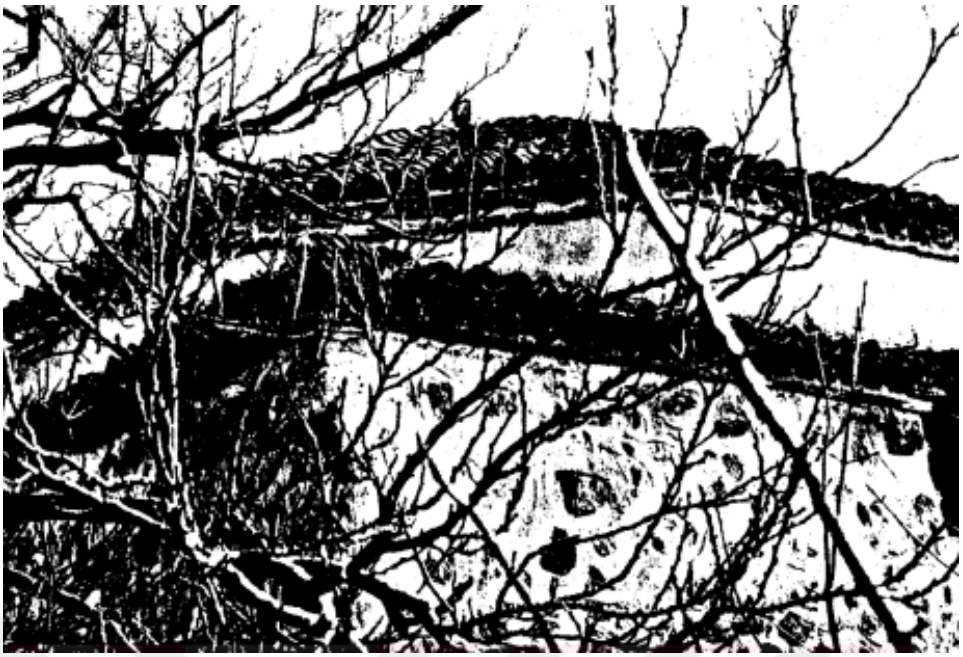
[91]Altınsapan,1988,a.g.k.s.46
[92]Altınsapan,1988,**a.g.k.**s.47
[93]EKVKBKM,2003,**a.g.k.**,N.10
[94]Altınsapan,1988,**a.g.k.**s.47

Plan No:1*Hızır Bey Mescidi*
(Çizim:Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:1 *Hızır Bey Mescidi Kuzey Cephe Bölümü (1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

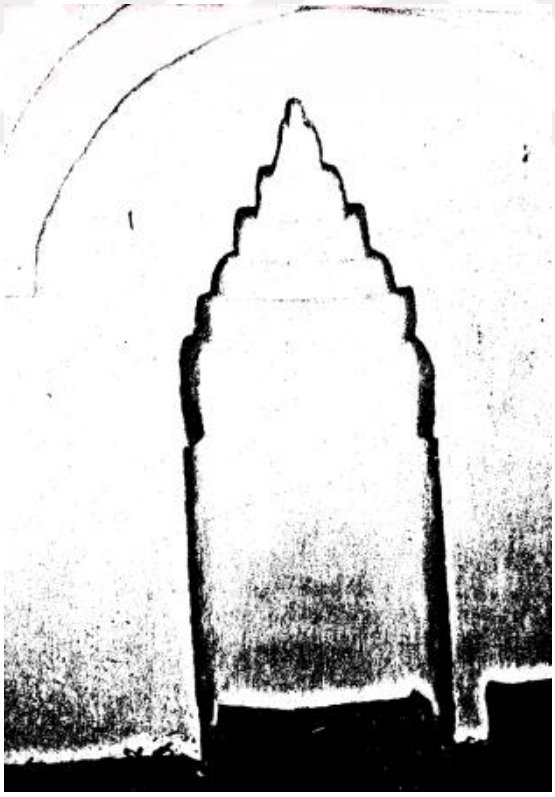
Fotoğraf No:2 *Hızır Bey Mescidi Batı Cephe Bölümü (1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:3 *Hızır Bey Mescidi Son Cemaat Yeri Mihrap Bölümü (1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

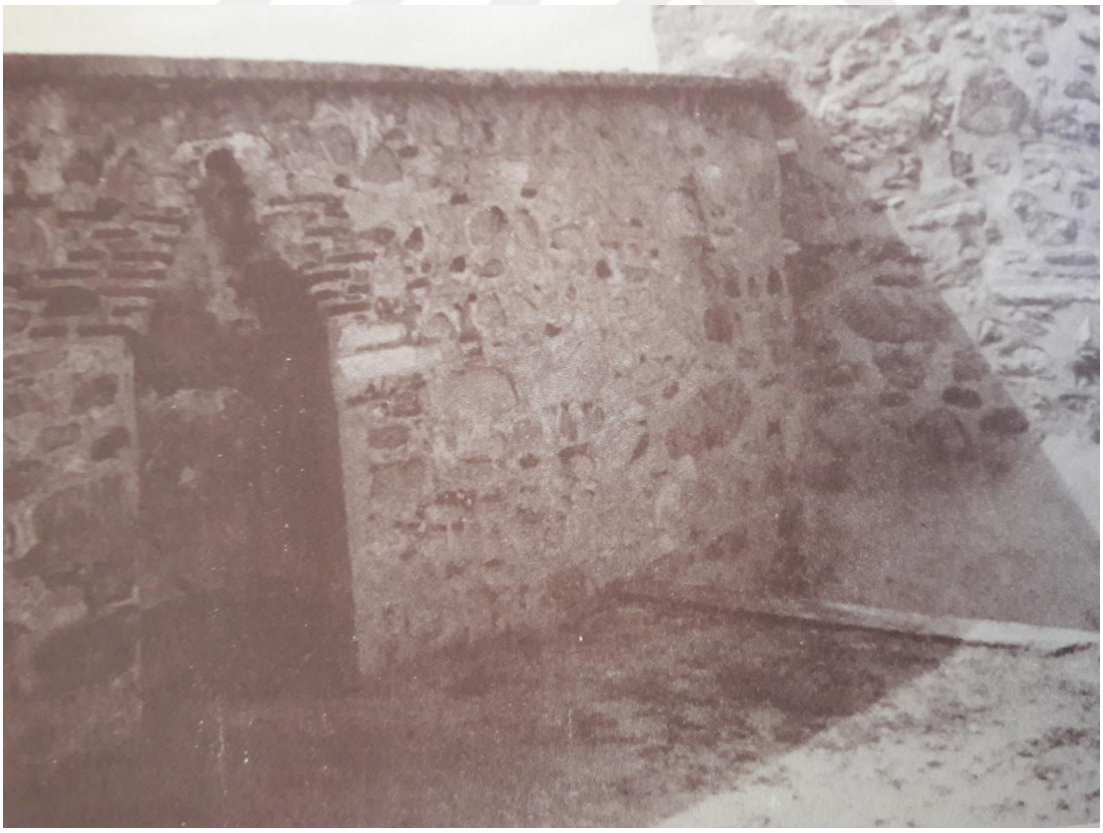
Fotoğraf No:4 *Hızır Bey Mescidi Harim Giriş Kapısı(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:5 *Hızır Bey Mescidi Harim Güney Cephe Mihrap Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:6 *Hızır Bey Mescidi Kuzey Cephe Bölümü(2003)*
(EKVKBKMA)

Fotoğraf No:7 *Hızır Bey Mescidi Son Cemaat Yeri Mihrap Bölümü (2000'Lİ Yıllar)*
(Orhan KESKİN)

Fotoğraf No:8 *Hızır Bey Mescidi Son Cemaat Yeri İle Kuzey Cephe Bölümü (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:9 *Hızır Bey Mescidi Batı Cephe Bölümü (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:*10* *Hızır Bey Mescidi Son Cemaat Yeri (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:11 *Hızır Bey Mescidi Son Cemaat Yeri Mihrap Bölümü (2017)*
(Sinan ÜNAL)

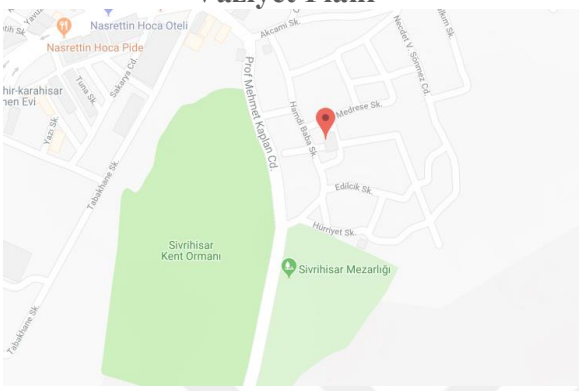

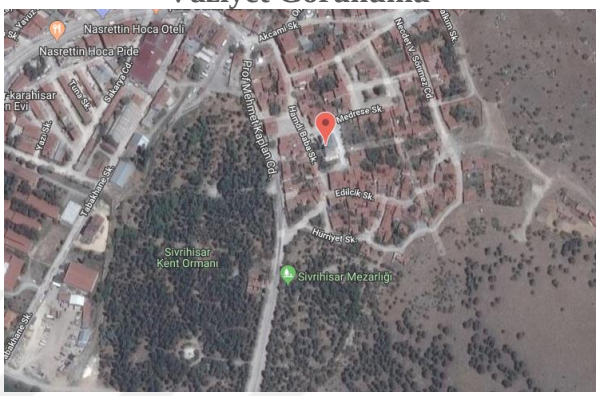
Fotoğraf No:12 *Hızır Bey Harim Güney Cephe Mihrap Ve Minber Bölümü (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:13 *Hızır Bey Kuzey Cephe Bölümü (2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.1.8.Kurşunlu Cami[95]

<table>
<tr><td>İl
Eskişehir</td><td>İlçesi
Sivrihisar</td><td>Mahalle\Köy
Kurşunlu Mahallesi</td><td>Pafta\Ada\Parsel
29-28-K-c/299/1</td><td>Yapının İncelenme Tarihi:
22-07.2017</td></tr>
<tr><td colspan="4">Mülkiyeti: Vakıflar Genel Müdürlüğü</td><td rowspan="2">İnceleyenler
Sinan Ünal
Fatih Özdemir</td></tr>
<tr><td colspan="4">Konumu:E.39.446741 B.31.540624</td></tr>
<tr><td colspan="2">Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Kurşunlu Cami (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td><td colspan="3">Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Kurşunlu Cami (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td></tr>
<tr><td colspan="5">Yapım Tarihi: H.898/M.1492</td></tr>
<tr><td colspan="5">Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir</td></tr>
<tr><td colspan="5">Kitabesi: Kitabe bölümü yapının portal bölümünün üst kısmında yer almaktadır.Kitabe 0.35x0.80 m. Boyutlarında mermer üzerine Farsça ve Arapça olarak iki dilin karışması ile nesih üslupta yazılmış üç satırdan oluşmaktadır.Bu satırlar;
Arapça ve Farsça;
1-Buniye Baba Yusuf câmian/Rıdâullahi tealâ râciyen/Lem teci fi arsahüd-dehri sâliken
2-Yesekahû fi madmârihi Fârisan/Yesirru likâlil yevmelezzi/Fîhi abdeke râkian ve sâciden
3-Kâle kudsî târihi/Vemen dahelehu kâne âminen/Sene semânin ve tis’în ve semâniye 898.[96]
Anlamı;
Baba Yusuf Allah rızasını ümid ederek bu camiyi yaptı.Asrında böyle biri gelmedi.Süvari atını sulasın,secde eden kulunu da Allah cemâliyle mesrur kılsın.Kudsî tarihini şöyle düşürdü:Kim ona girerse emniyette olacaktır.1492[97]</td></tr>
<tr><td colspan="3">Banisi: Şeyh Baba Yusuf</td><td colspan="2">Mimarı: Bilinmiyor.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Tipi: Son cemaat mahalli ve tek kubbeli</td></tr>
</table>

[95]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi[EKVKBKM](2003).Tescil Fişi,N.A32
[96]N.Arslan(2014).*Eskişehir Kitabeleri*,Eskişehir:Ülkü Ofset,s.75
[97]Arslan,2014,**a.g.k.,**s.75

Malzeme-Teknik: Yapımında kesme taş,mermer,tuğla ve moloz taş malzemelerin kullanıldığı görülürken son cemaat yerinin bulunduğu cephede kesme taş malzemenin düz örgü tekniğinde kullanıldığı,diğer cephelerde ise bir sıra kesme taş üç sıra tuğla malzemenin almaşık tekniğiyle düzenlendiği görülmektedir.Yapının son cemaat bölümü,portal ve iç bölümünün tamamen kireç ile sıvandığı da görülebilmektedir.

Onarımlar: Yapının bilinen onarımının 1975 yılında yapıldığı yazılı kaynaklarda görülmektedir.Bu tarihten önce bir çok onarımın geçirdiği de düşünülmektedir.1975 yılında yapılan onarımların Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından kubbenin kurşunla kaplanması ve pencere bölümlerinin onarılmasıdır.[98]2008 yılında ise EKVKB Kurulu tarafından yapının restorasyon edilmesine karar verildiği ve bu restorasyon çalışmaların ise 2012 yılında tamamlandığı görülmektedir.Yapı üzerindeki onarımlar;

1-Cephe

*Son cemaat yerinde yer alan sütunlar arasında demir korkuluklar kaldırılmış durumdadır.

*Son cemaat bölümünde yer alan yan sütunların gri renkli alüminyum doğramalı 5+5 mm lamine camla orta sütunlarınsa 10mm kalınlığında tempere edilmiş cam kapıyla kapatılmıştır.

*Son cemaat bölümünde yer alan sütunlardaki boyalar ve çimento harçla raspa edilerek,gereken yerlerde taş yüzeyle hemyüz olacak şekilde horasan harçla derz yapılarak,yüzeyler itina ile temizlenmiştir.

*Sütun kemerlerinin aynaları üzerindeki ve iç taraflardaki boyalar dikkatli bir şekilde temizlenmiştir.

*Son cemaat yeri dış beden duvarlarında ve cami dış beden duvarındaki çimento sıvalar ve çimento derzler sökülerek taş yüzeylerle hem yüz olacak şekilde derzlenmiştir.

*Yonu taş,moloz taş ve tuğla yüzeylerdeki erimiş,yok olma durumundaki malzemeler çürütme kaplama yöntemiyle aynı malzeme,detay ve formla yenilenmiş durumdadır.

*Son cemaat bölümünde yer alan sütunları arasındaki demir gergiler üzerindeki, yağlı boyalar raspa edilerek temizlendikten sonra iki kat sülyen iki kat siyah mat yağlı boya sürülerek koruma altına alınmıştır.

*Giriş kapısı üzerindeki yağlı boyalar raspa edilerek önce sürme yöntemiyle emprenye edilip sonra şeffaf ahşap koruyucu ile kaplanmıştır.

*Giriş kapısı sövesinde temizlik çalışmaları yapılmış,söve kemerindeki çatlak horasan sıvayla doldurularak sağlamlaştırılmıştır.

[98]Altınsapan,1988,**a.g.k.**,s.51

*3.89 kotundaki silmenin üzerindeki çimento sıva raspa edilmiş restorasyon projesinde buraya kirpi saçak yapılması önerildiği ancak bu bölümden çıkmış taş silmelerin tekrardan yapı üzerinde muhafaza edildiği görülmektedir.[99]

2-Üst Örtü

*Tüm üst örtü yüzeyinde mevcut olan kurşun kaplamlar işlevini yerine getiremez durumda olduğundan ve kubbe-tonoz örtü sistemindeki çatlakların kontrollü ve onarımının yapılabilmesi için kaldırılarak,kubbe dış yüzeyinde gerekli onarımlar yapıldıktan sonra,üzerine çamur sıva uygulanacaktır.Kaldırılan kurşun örtünün yerine aslına uygun olarak kurşun kaplama yapılmıştır.

*Kubbe üzerindeki alem temizlenmiş durumdadır.

*Kubbe altı saçak silmeler çürütme kaplama yöntemiyle eskisiyle aynı form ve detayla yenilenmiş durumdadır.[100]

3-Minare

*Külahtaki mevcut örtü sökülerek izabe edilmiş,alttaki kaplama tahtası sökülerek emprenye edilerek sert ahşaptan kurşun altı tahtası çakıldıktan sonra 1,5mm kalınlığında kurşun kaplanmış durumdadır.

*Minare üzerinde yer alan şerefe korkulukları sökülerek yonu taşlı yeni bir korkuluk yapılmıştır.

*Minare şerefe bölümünün döşemeleri sökülerek 10cm'lik travertenden yeni döşeme eklenmiştir.

*Minare kaide,gövde ve peteğindeki çimento sıvalar çıkartarak gereken yerlerde horasan harçla derzleme işlemi uygulanmıştır.

*Minare kaidesi üzerinde yer alan kirpi saçakların çürümüş ve yok olma durumunda olan elemanlarının çürütme kaplama yöntemiyle aslına uygun olarak yeniden yapılmıştır.

*Minare şerefe bölümünde yer alan ahşap kapı sökülerek emprenye edilmiş meşe kerestesinden yeni ahşap bir kapı eklenmiştir.

*Minare giriş açıklığı üzerinde yer alan ahşap kapı raspa edilerek önce sürme yöntemiyle emprenye edilmiş ve daha sonra şeffaf koruyucu sürülerek koruma altına alınmıştır.[101]

4.Son Cemaat Yeri

*Sütun kemerlerinin aynalar üzerindeki ve iç taraflarındaki boyalar itinalı bir şekilde

[99]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi[EKVKBKM](2012). Rapor,S.B.02.1.VGM.1.17.00.08.102.04/3607,s.2

[100]EKVKBKM,2012,S.B.02.1.VGM.1.17.00.08.102.04/3607,s.1

[101]EKVKBKM,2012,S.B.02.1.VGM.1.17.00.08.102.04/3607,s.3

temizlenmiş bir durumdadır.

*Duvarların yüzeyinde yer alan sıvalara sökülmüş alttan taş ve tuğla malzemenin yüzeye çıktığı görülmüş olmasına karşın derz yapılacak düzende bir duvar dokusu olmadığı için horasan sıvayla sıvanarak üzerine üç kat kireç badana uygulanmıştır.

*Bu alanda yer alan döşemelerin mozaik beton ve mermer kaplamları sökülerek alt kısımda yer alan döşeme bulunmuş olup döşeme sağlamlaştırılarak koruma altına alınmıştır.[102]

5-Harim

*Bu bölümde yer alan giriş açıklığı,mihrap önü ve orta kısımda yapılan araştırma kazısında orijinal döşeme bulamadığı ve mevcut döşemede sökülerek horasan harçlı tesviye yapılarak kadronlu ahşap bir döşeme uygulamıştır.

*Giriş kısmında yer alan rüzgarlık,sol yan taraftaki kafes ve sağ yan taraftaki müezzin mahfeli ve ona çıkan merdiven kısmı yapıdan kaldırılmıştır.

*Bu bölümün alt kısmında yer alan iç pencereleri sökülmüştür.

*Yapı üzerinde mevcut olan dehlizler sökülerek emprenye edilmiş olup meşe kerestesinden ahşap dehlizler yapılmıştır.

*Pencere bölümlerinin iç kısımlarında kalemişi araştırması yapılmış ancak kalemişi izlerine rastlanılmamış olup sıva dökümü yapılarak horasan sıva uygulanmış ve üç kat kireç badana sürülerek bölüm kapatılmıştır.

*İç cephede yer alan ahşap lambri kaplamalar sökülerek alt bölümden çıkacak yüzeyde,gerekli raspa ve temizlik işlemleri yapıldıktan sonra horasan harçla yeniden sıvanarak üzerine üç kat kireç badana sürülmüştür.

*Duvar yüzeylerindeki kalemişlerin de eksik ve kaybolmaya başlamış olan bölümlerin tamamlanacak,gerekli yerlerde kontur çekilmiş kısımlarda temizlik çalışmaları yapılarak bu bölümlerin çevrelerine yine üç kat kireç badana uygulanmıştır.

*Kubbe etrafında kalemişi araştırması yapılmış ancak kalemişi izlerine rastlanılmamış mevcut sıvanın çimento sıva olduğu ve bu sıvanın raspa edilerek horasan harçla yeniden sıva ve üç kat kireç badana uygulaması yapılmıştır.

* Bu bölümde yer alan ahşap korkuluklar ve dolap kapakları üzerindeki yağlı boyalar raspa edilerek alt kısımlarında çıkacak yüzeylere önce sürme yöntemiyle emprenye yapılarak ve sonra şeffaf koruyucu uygulanarak koruma altına alınmıştır.[103]

6-Çevre Düzenlemesi

[102]EKVKBKM,2012,S.B.02.1.VGM.1.17.00.08.102.04/3607,s.2

[103]EKVKBKM,2012,S.B.02.1.VGM.1.17.00.08.102.04/3607,s.2-3

*Son cemaat yerinin batı cephe bölümdeki tuvalet,abdest alma yeri,mescit ve depo olarak kullanılan muhdes yapı kaldırılmıştır.
*Cami çevresinde genel drenaj sistemi uygulanmıştır.
*Caminin etrafında yer alan bahçe duvarı tamamen sökülmüş yerine yapıldığı dönemde olduğu gibi yonu taşlı bahçe duvarı yapılmış onun üzerine yonu taş harpuşta ve 1,1 m boyutlarında harpuşta üzerine demir korkuluklar yapılmıştır.
*Cami bölümün arka kısmında kalan mezarlar kot indirme işlemi sonucunda tekrardan düzenlenmiştir.[104]

Günümüzdeki Durumu: Yapının yıllar içerisinde geçirmiş olduğu restorasyon sonucunda kendine özgü özelliklerini koruyabildiği ve bu işlemler sırasında kaybetmiş olduğu özelliklerin ortaya çıkarıldığı görülmektedir.Caminin bazı öğelerin yeni eklendiği ancak yapının form ve mimari özelliklerinin etkilemediği düşünülmektedir.Yapı günümüzde iç kısımda yer alan kalemişleri süslemelerle halk tarafından yoğun ilgi gören mekanlar arasında yer almakta olup Sivrihisar ilçe merkezinde yer alan camiler arasında diğer camilere oranla daha iyi korunarak geldiği düşünülmektedir.

Plan ve Örtü Sistemi: Kuzey cephe bölümü üç kubbeli son cemaat yeri bölümlü olup harim bölümünün kare plandan ve tek kubbede oluştuğu görülmektedir.Harim bölümünde yer alan kurşun ile kaplı kubbe ve kasnağının on iki kenarlı ve on iki pencereli bir düzende olduğu görülürken yapının kuzeybatı bölümünün harim ile son cemaat yerinin kesiştiği köşede dörtgen kaideli minare bölümünün yer aldığı görülmektedir.

Dış Tasvir: Giriş açıklığı yapının kuzey cephe bölümünde yer aldığı bu bölüme üç bölümlü son cemaat yeri bölümünde giriş sağlandığı ve bu bölümün harimin yan duvarlarının devamı olan daha ince tutulmuş iki destek duvarın ve iki yığma sütunun taşıdığı üç kubbenin yer aldığı görülmektedir.Taşıyıcıların ise bu bölümde sivri kemerlerle bağlanmış olduğu,kubbelerin ise orta bölümde bulunan kubbenin üç sivri kemer ve bir takviye kemer kullanıldığı,diğer iki kubbenin ise ikişer sivri kemer ve ikişer takviye kemer kullanıldığı görülmektedir.Ayrıca yan duvarlardan doğu duvar bölümünde bir niş açıklığı bulunurken,batı cephe duvar bölümünde bir sivri kemerli alınlıklı bir pencere açıklığı yer almaktadır .Bu bölümde yapılan onarımlar sonucunda ön bölümün alüminyum malzemeler kullanılarak cam mekanlarla kapatıldığı görülmektedir.Asıl giriş açıklığı bu cephenin orta bölümünde yer aldığı

[104]EKVKBKM,2012,S.B.02.1.VGM.1.17.00.08.102.04/3607,s.3

açıklığın hafifi çıkıntılı,dikdörtgen bir çerçeve içerisine alınmış olunduğu,ayrıca sivri kemerli bir niş içerisinde yer almaktadır.Giriş açıklığı yekpare bir mermer düzenlemeyle oluşturulmuş ve basık kemer ile geçilmiştir.Basık kemer üzerinde kabara motifinin yer aldığı görülürken,bu kemer üzerinde yer alan sivri kemer nişinin iç bölümünde caminin kitabe bölümün yer aldığı görülmektedir.Giriş açıklığının sağ ve sol bölümlerinde ise yuvarlak kemer formlarla oluşturulmuş birer pencere açıklığı bulunurken bu pencere bölümlerinin sol kısmının üst bölümünde dikdörtgen ölçülerde küçük bir pencere yer almaktadır.Güney cephe bölümünde pencere açıklıklarının yapı üzerinde etkili olduğu alt bölümde yuvarlak kemerli,dikdörtgen formlu mermer düzenlemeyle oluşturulmuş,demir parmaklıklı iki pencere açıklığı,hemen üst bölümünde iki pencere açıklığı görülürken bu pencerelerin ise yine yuvarlak kemerli olduğu ancak alçı şebekeler kullanılarak kapatıldığı görülmektedir.Bu pencere bölümlerinden sonra yapının kubbe kasnağının hemen altında ve cephenin orta bölümünde bir pencere açıklığı görülmekte olup bu pencere açıklığının üst pencere bölümleriyle aynı formda yapıldığı görülmektedir.Doğu cephe bölümünde ise pencere bölümlerinde değişikliklerin olduğu alt kısımda yer alan pencerelerinin alınlıksız taş malzemeden yuvarlak kemerli,demir parmaklıklı iki pencere açıklığının yer aldığı görülürken üst kısımların sivri kemerli ve alınlıklı iki pencerenin alçı şebekeli olduğu,kasnağın hemen altında yer alan pencerenin ise güney cephede yer alan pencere ile aynı özellikler taşımaktadır.Bölümün güney cephesine yakın alt kısmında yuvarlak kemerli bir alanın yer aldığı ancak bu alanın kapatıldığı görülebilmektedir.

Batı cephe bölümünde yer alan pencere açıklıkları güney cephede yer alan pencere açıklıklarıyla aynı özellikleri taşırken yapının son cemaat yerinde bir pencere açıklığının yer aldığı ve bu pencere açıklığının güney cephede yer alan alt kısımda yer alan pencere açıklıklarıyla aynı formda yapıldığı görülmektedir.Bu bölümde ayrıca minare bölümün yer aldığı minarenin ise kaidesinde ve kürsüsünde bir sıra taş ve üç sıra tuğla kullanılarak almaşık bir düzen elde edilmiştir.Gövde,şerefe ve petek bölümlerinde küfeki taşı kullanılarak inşa edildiği görülmektedir.Kaide bölümü dikdörtgenden,kürsü bölümü sekizgen bir plandan oluşmaktadır.Uzun tutulan kürsü bölümünün üst kısmına yakın bir bölümde testere dişi tezyinatının yer aldığı görülürken pabuç bölümünün uzun ve dik baklavalardan oluştuğu görülmektedir.Gövde bölümü iki bilezik arasında yer alıp on altı köşeden oluşmaktadır.Şerefe bölümü altı helezonik yivlerler oluşturulmuş olup korkuluk bölümü silindir biçiminde tuğla örgülüdür.Petek bölümü gövde kısmından daha dar bir düzende on

altı köşeden oluşturulmuş ,külah bölümünün kurşunla kapatılarak bir alem ile sonlandırılmıştır.

İç Tasvir: Kuzey cephe bölümünde yer alan kapalı son cemaat bölümünde cephenin tam orta kısmında yer alan çift kanatlı bir ahşap kapıdan harim bölümüne geçildiği görülebilmektedir.Harim bölümünün kuzey cephesinde yer alan giriş açıklığının yine sivri kemerle geçildiği dış cephede benzer bir formlar taşıdığı görülürken,pencere bölümlerin alt kısımlarda tek kanatlı pencere formlarına sahip olduğu,sol bölümde kalan pencerenin sivri kemerli alınlıklı,sağ bölümde kalan pencerenin ise yuvarlak kemerli alınlıklı formda olduğu,sağ kısımda yer alan pencere bölümünün üstünde küçük bir pencere ahşap tek kanatlı formda yer aldığı görülebilmektedir.Bu cephe üzerinde geometrik ve bitkisel karakterde motifleri alçı ve kalemişi tekniklerinde cephe üzerinde görmek mümkündür.Güney cephe bölümü ise yapının mihrap bölümünü oluşturduğu cephede,mihrap'ın dışa doğru az çıkıntılı,beş köşeli nişi,bursa kemerli bir tahfif kemeri içinde yer almakta olup sekiz sıra mukarnas kavsaralı bir formdadır.Tahfif kemeri üzerinde sağda ve solda kabaraların yer aldığı görülürken,yan bölümlerde örme motifli sütuncuklar görülmektedir.Yapının minber bölümü ise yapıya daha sonra eklenmiş olup ahşap minberin geometrik motiflerle hareketlendirilmeye çalışıldığı aynı zamanda yalancı kündekari tekniğinin uygulandığı görülmektedir.Bu bölümde yer alan alt kısımda bulunan pencerelerin yuvarlak kemerli alınlıklı tek kanatlı ahşap pencereden oluştuğu üst kısımlarda bulunan pencerelerin ise alçı şebekelerle oluşturularak kapatıldığı görülmektedir.Bu cephe üzerinde de alçı ve kalemişlerinden oluşturulmuş bezemeleri görmek mümkündür.Doğu cephe bölümünde ise cephelerin orta kısmında sivri kemerli alınlık nişin yer aldığı ve daha sonraları bu nişin ahşap malzemeyle kapatıldığı görülürken güney cephede yer alan pencere,alçı ve kalem işleriyle benzer özellikler taşımaktadırlar.Batı cephe bölümünde ise cephenin orta kısmında yer alan nişin burada vaaz kürsüsü olarak kullanıldığı görülürken diğer özeliklerin benzer özellikler taşıdıkları görülebilmektedir.Bu cephe üzerinin sağ tarafından giriş bölümüne yakın bir durumda minare bölümüne çıkışa sağlayan bir ahşap kapının olduğu görülmektedir.Üst örtü bölümü ise yapının duvarları tarafından taşınmadığı kubbeye geçiş bütün kasnağa dolduran Türk üçgenleriyle sağlamış olmakla birlikte kasnak üzerinde yer alan pencerelerin diğer pencerelere oranla daha küçük olup yuvarlak kemerli alçı şebekeler oluşturularak kapatıldığı ve küçük sütuncelerle bağlandığı görülebilmektedir.

Süsleme: Yapı üzerinde bulunan mimari plastik ve bezeme unsurları minare bölümü ve harim bölümünde yer aldığı görülmekte olup minare bölümünde kürsü kısmının sekizgen,gövde

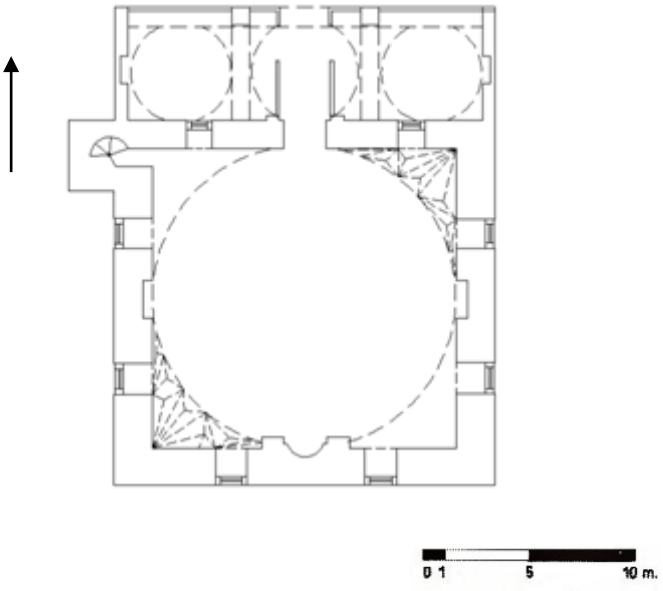
bölümünde altıgen ,pabuç kısmında ise köşelerin uzatılmasıyla baklava şeklinde geometrik unsurların yer aldığı şerefe bölümünün alt kısmında ise helezonik yivleri görmek mümkündür.

Harim cephelerinde,pencerelerinde ve mihrap bölümünde yerden 6.20 m. Yüksekliğe kadar lacivert ,mavi,sarı,kırmızı,yeşil ve siyah renklerle kalemişi tekniğinde dört duvarda ve mihrap nişinde görülmektedir.Beden duvarları üzerlerinde yapılan kalemi işlerinde geometrik(Daire,Altıgen,Dikdörtgenler,Yamuklar) ve bitkisel(Vazodan Çıkan Çiçekler,Rumiler,Hatayiler) süslemelerin ağırlıkta olduğu,bu süslemeler dışında talik ve sülüs yazıların oldukça yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir.Beden duvarları üzerinde dini konuların ağırlıkta olduğu ve dini sembollerin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Yapılan çalışmalarda görüldüğü üzere kalemişi tekniğinin mimari açıdan yapıyla bir bağlantısının olmadığı görülmüş olup kalemişlerinin 50 veya 60 yıllık olduğu form özelliklerinde anlaşılmaktadır.

Bu süslemeler dışında yapının,kasnak pencerelerinde,mihrap ve niş cephelerinde alçı süslemelerin yoğunlukta olduğu kasnak üzerinde bulunan pencerelerin sütuncelerle birbirine bağlandığı,mihrap bölümünde yine örgülü biçiminde sütuncelerin yer almasının yanı sıra mukarnas kavsaranın badem motiflerle süslendiği ve motiflerin yapılan onarımlar sonucu yenilendiği düşünülmektedir.

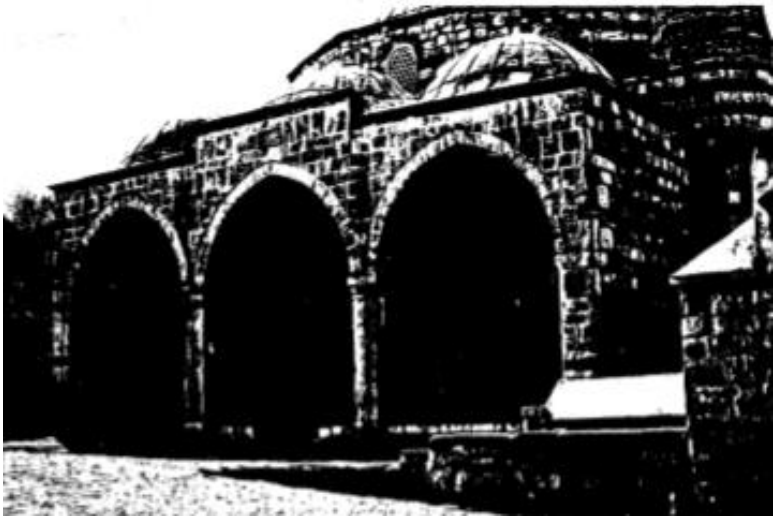
Değerlendirme: Yapı bugün kitabesinin günümüzde yer alması sebebiyle tarihlendirmesinin kesin olarak yapılabildiği ve inşa tarihinin H.818 (M.1492) olduğu görülebilmektedir.Cami klasik Osmanlı camisi mimarisine göre daha mütevazi sayılabilecek ölçekte,anıtsal denebilecek bir görünüme sahiptir.Son cemaat yerinin üç küçük kubbe ve harim bölümünün örten büyük kubbe yapının anıtsallığın bu öğeler üzerinde başladığı düşünülmektedir.Yapının ayrıca kendisine oranla zarif bir minarenin yer alması dikkat çekici öğeler arasındadır.Yapının geçirmiş olduğu onarımlar sonucunda kısmen kendine özgü özellikleri koruduğu ancak onarımlar sonucunda yeni eklemelerin yanı sıra mimarisine ait bazı özelliklerin ortaya çıkarıldığı görülmektedir.Yapılan eklemeler yapının orijinalliğinin bozulmasına sebebiyet verdiği düşünülse de yapının uzun yıllarca ayakta kalmasını sağladığı düşünülmektedir.Onarımlar Bölümüne bakınız.

Plan No:1*Kurşunlu Cami*
(Çizim:Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:1 *Kurşunlu Cami Kuzey ve Batı Cephe Bölümü (1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:2 *Kurşunlu Cami Kuzey Cephe Bölümü (1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:3 *Kurşunlu Cami Giriş Açıklığı(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:4 *Kurşunlu Cami Kuzey Cephe Bölümü Onarım Öncesi(2008) (EKVKBKMA)*

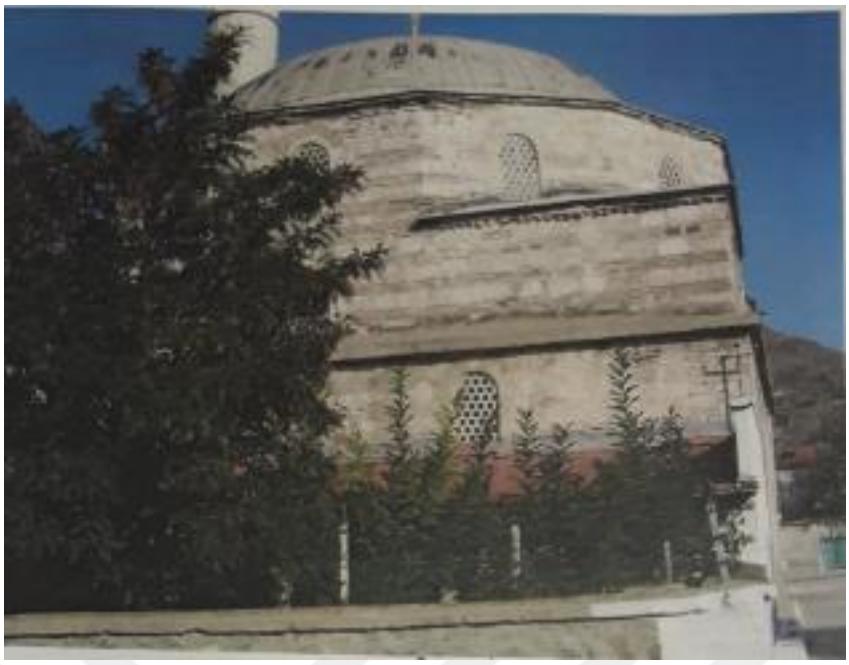
Fotoğraf No:5 *Kurşunlu Cami Kuzey Cephe Bölümü Onarım Sonrası(2012) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:6 *Kurşunlu Cami Doğu Cephe Bölümü Onarım Öncesi(2008) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:7 Kurşunlu Cami Doğu Cephe Bölümü Onarım Sonrası(2012) (EKVKBKMA)

Fotoğraf No:8 *Kurşunlu Cami Güney Cephe Bölümü Onarım Öncesi(2008) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:9 *Kurşunlu Cami Güney Cephe Bölümü Onarım Sonrası(2012) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:10 *Kurşunlu Cami Batı Cephe Bölümü Muhdes Yapı Onarım Öncesi(2008) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:11 *Kurşunlu Cami Batı Cephe Bölümü Muhdes Yapı Onarım Sonrası(2012) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:12 *Kurşunlu Cami Batı Cephe Bölümü Son Cemaat yeri Onarım Öncesi(2008) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:13 *Kurşunlu Cami Batı Cephe Bölümü Son Cemaat yeri Onarım Sonrası(2012) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:14 *Kurşunlu Cami Harim Kuzey Cephe Bölümü Onarım Öncesi(2008) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:15 *Kurşunlu Cami Harim Kuzey Cephe Bölümü Onarım Sonrası(2012) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:16 *Kurşunlu Cami Mihrap Bölümü Onarım Öncesi(2008) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:17 *Kurşunlu Cami Mihrap Bölümü Onarım Sonrası(2012) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:18 *Kurşunlu Cami Mihrap Bölümü Onarım Öncesi(2008) (EKVKBKMA)*

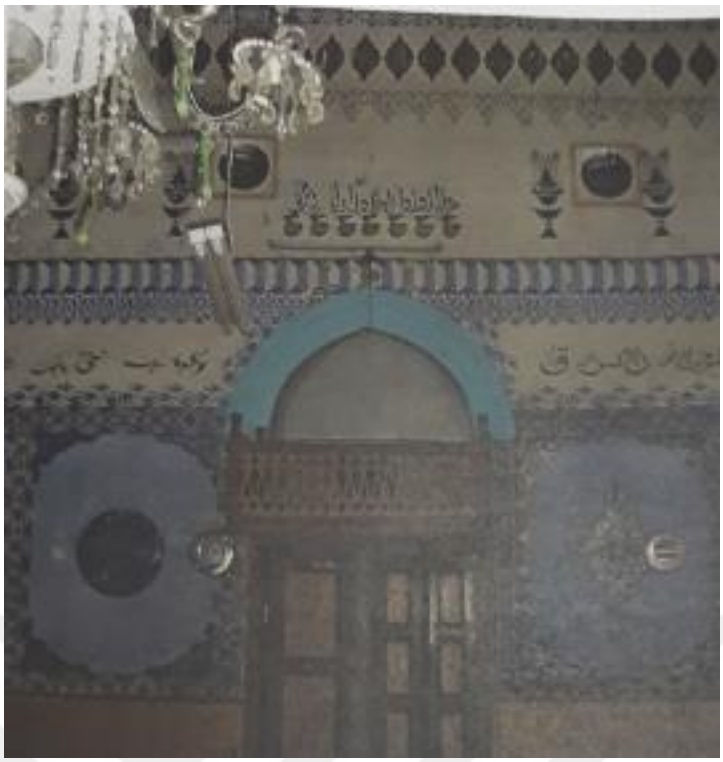
Fotoğraf No:19*Kurşunlu Cami Harim Güney Cephe Bölümü Onarım Sonrası(2012) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:20 *Kurşunlu Cami Harim Doğu Cephe Bölümü Onarım Öncesi(2008) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:21 *Kurşunlu Cami Harim Doğu Cephe Bölümü Onarım Sonrası(2012) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:22 *Kurşunlu Cami Harim Batı Cephe Bölümü Onarım Öncesi(2008) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:23 *Kurşunlu Cami Harim Batı Cephe Bölümü Onarım Sonrası(2012) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:24 *Kurşunlu Cami Kuzey Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:25 *Kurşunlu Cami Doğu Cephe Bölümü (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:26 *Kurşunlu Cami Güney Cephe Bölümü (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:27 *Kurşunlu Cami Batı Cephe Bölümü (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:28 *Kurşunlu Cami Giriş Açıklığı Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:29 *Kurşunlu Cami Harim Kuzey Cephe Bölümü (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:30 *Kurşunlu Cami Harim Güney Cephe Bölümü (2017)*
(Sinan ÜNAL)

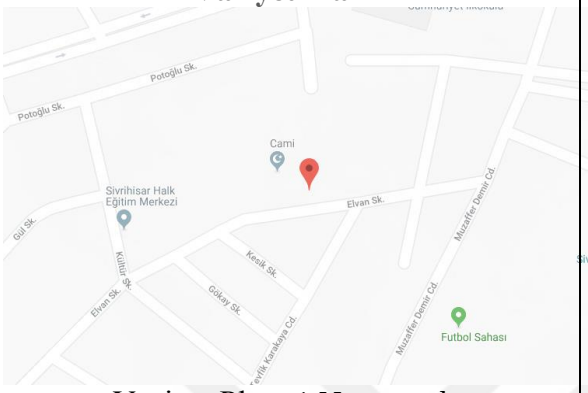

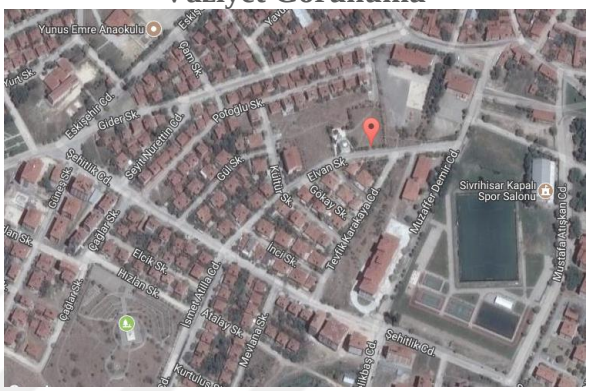
Fotoğraf No:31 *Kurşunlu Cami Harim Doğu Cephe Bölümü (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:32 *Kurşunlu Cami Harim Batı Cephe Bölümü (2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.1.9.Namazgah(Bayram Musalla)[105]

<table>
<tr><td>İl
Eskişehir</td><td>İlçesi
Sivrihisar</td><td>Mahalle\Köy
Hızırbey Mahallesi</td><td>Pafta\Ada\Parsel
29-28-J-b\328\12</td><td>Yapının İncelenme Tarihi:
12.08.2017</td></tr>
<tr><td colspan="4">Mülkiyeti: Vakıflar Genel Müdürlüğü</td><td rowspan="2">İnceleyenler
Sinan Ünal
Fatih Özdemir</td></tr>
<tr><td colspan="4">Konumu: E.39.447509 B.31.531659</td></tr>
<tr><td colspan="3">Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Namazgah
(http://mapszoom.com/tr/index.php)</td><td colspan="2">Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Namazgah
(http://mapszoom.com/tr/index.php)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Yapım Tarihi: 1225(M.1810)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir</td></tr>
<tr><td colspan="4">Kitabesi: Günümüzde kitabe bölümünün onarımlar sırasında yerinin değiştiği görülmekte olup günümüzde mihrabın üzerinde şu satırlar yer almaktadır;
Okunuşu;
Sahib-ül hayrat ve hasenat-Ömer Halil Bin el hac Hamza Bin İbrahim Ağa.H.1225(M.1810) tarihi yer verilmektedir.[106]
Sadeleştirme;
Hayır ve iyilik sahibi İbrahim Ağa oğlu Hacı Hamza oğlu Ömer Halil.Allah onu bağışlasın.
Sene 1810[107]
İkinci Kitabe;
Mihrap bölümünün üst kısmının sol bölümünde yer almakta olup Arapça şu satırlardan oluşmaktadır.
Arapça;
1-Sahibü’l hayr afâ anhü üssise alâ milki’l-mâliki’l-âlem-el musallâ fi-hâze’l-mahall
2-Li-ibâdi’llâhi azze ve celle izâ râddet ecelün müsemmâ bârî ehü festahlece min ba’dil gayri’l mahal.</td></tr>
</table>

[105]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(2003).Tescil Fişi,No:A38
[106]Altınsapan,1988,**a.g.k.**,s.55
[107]Arslan,2014,**a.g.k.**,s.80

Türkçe; Allah hayır sahibini affetsin.Musalla mahalli,Allah'ın takdir ettiği ölüm geldiğinde bu mekânın dışına çıkıp giden Allah'ın kulları için burada('alemin sahibinin mülkü üzerine)tesisi olundu.[108]	
Banisi: Bilinmiyor.	**Mimarı:** Bilinmiyor.
Tipi: Mihraplı ve Minberli Namazgah	
Malzeme-Teknik: Düzgün kesme blok taş,devşirme blok taş yer yer ise moloz taş malzeme kullanımı görülmektedir.Mihrap,minber ve müezzin yerinde taşların arasında çimento harçlarına da rastlanılmıştır	
Onarımlar: Namazgah 1988 yılında yapılan bir çalışmada fotoğraflar göz önüne tutularak yapılan karşılaştırmada yapının o yıllarda daha özgün bir şekilde korunabildiği görülebilirken 2017 yılında yapının taş bloklar arasının tekrar dan çimento sıva ile sıvanmış olduğu ve tahribatlarının, tekrardan onarıldığı görülmektedir.Bu onarımların hangi tarihler arasında yapıldığı bilinmemektedir.Ancak bu namazgahın büyük çapta bir onarım geçirdiği söz konusu değildir.	

Günümüzdeki Durumu: Yapı günümüzde kendisine ait olan namazgah özelliğin kaybetmiş olup bugün sadece insanlar tarafından kullanılan bir ziyaretgaha dönüşmüştür.1988 yıllarında yapının o tarihlerde Bayram Namazların da kullanıldığı bilgisi yer almaktadır.Bugün kullanılmayan namazgahın ne zaman terk edildiği bilinmemektedir.Ancak günümüzde insan tahribatları bu yapıda da kendine göstermiş olup yine bu tahribatları kapatmak için ikinci bir tahribatlarında yapılmış olduğu görülmektedir.Bu tahribatın yanı sıra doğa tahribatının da etkili olduğu görülmekle yapı üzerinde taşların erime ve parçalanmaların olduğu da tespit edilmiştir.

Plan:Günümüzde dikdörtgen bir plan sahip olan namazgah 53X40m olup geniş bir alana ve Sivrihisar'a hükmedecek bir konumda yer almaktadır.

Dış Tasvir: Namazgah etrafı ihata duvarı ile çevrelenmiş yükseklikleri kot farkı itibariyle farklı olarak moloz taş örgülü olup güneybatı ve kuzey doğudan açılmış birer kapıdan girişler sağlanmaktadır.

[108]Arslan,2014,**a.g.k.**,s.79

Mihrap:Kıble duvarı,114.cm eninde, 488.cm uzunluğunda 200 cm. yüksekliğinde olan kıble duvarının ortasında bulunan bir mihrap nişi mevcuttur.Mihrap duvarı değişik ebatlarda mermerlerden inşa edilmiş olup uzunlamasına dikdörtgen biçiminde mermer bloka oyulmuş biçimde yer almakta,nişin iki yanında ise sütünceler yer almaktadır.Mihrap nişi kavsara ile biçimlendirilerek mihrap'ın hareketlenmesi sağlanmıştır.

Minber: Mihrap bölümünün hemen bitişiğinde yer almakta olup değişik boyutlar da yer alan blok taşların dizilmesiyle oluşturulmuş,Minber 614 cm boyutunda olup yedi basamaktan oluşmaktadır.Bu basamakların bitiği yerde ise bir mezar sandukasına da rastlanılmakta olup kimliği tespit edilememiştir.Ayrıca minber gövdesi üzerinde dikdörtgen bir alan oluşturularak bir geçit bölümüne yer verilmiştir.

Müezzin Mahfili: Bu bölüm dikdörtgen bir alandan oluşmakta olup uzunlamasına 413cm,enlemesine ise 282 cm den oluşmaktadır.Üç basamaklı bir merdivenle yapı üzerine çıkılmakta olup düz bir mekan ile karşılaşılmaktadır.

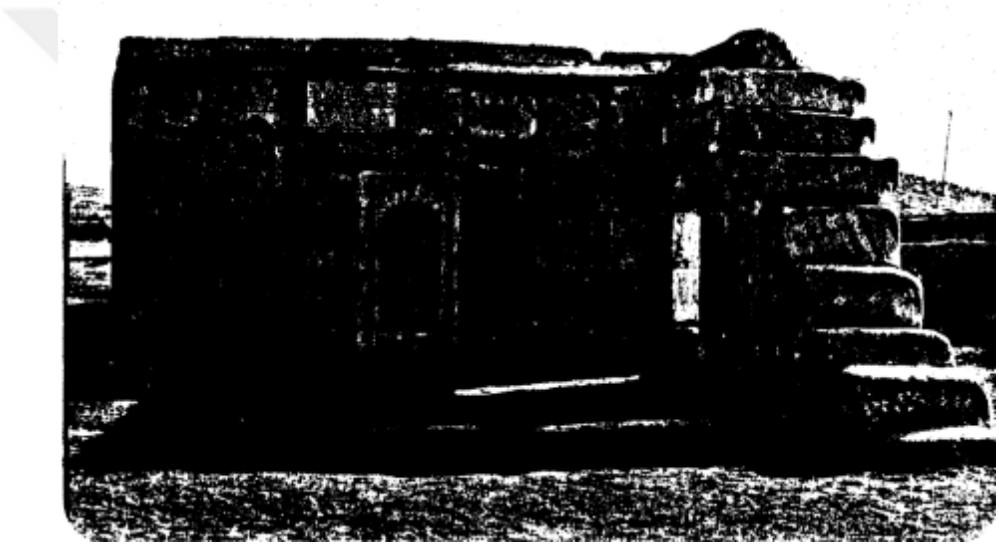
Süsleme:Günümüzde namazgah üzerinde mimari bezeme ve plastik unsurlara kıble duvarı üzerinde rastlanılmaktadır.İlk örnek mihrap üzerinde yer alan kavsara bölümü,yuvarlak kemer biçiminde olup üzerinde bitkisel öğelerle oluşturulmuş dilimli bir süsleme yer almaktadır.Mihrap bölümünün her iki yanında yer alan sütuncelerin başlıkları bitkisel süslemelerle tezyin edilmiş durumdadır.Diğer bir süsleme öğesi ise kıble duvarının yukarı bölümünde yer alan kitabe bölümünün hemen yanında bulunan blok taşta küçük sivri kemerli bir niş ile bu niş üzerinde yer alan geometrik çizgiler görülmektedir.Yapıda örülen bir üçüncü süsleme öğesi olarak ise Onarım kitabesinin yanında bulunan bir blok taş üzerinde yer alan dikdörtgen niş tezyinatıdır.

Değerlendirme:1960'lı yıllarda yapılan çalışmalarda yapının Sivrihisar musalla mevkiinde Karabaşlı mahallesinde(Hızırbey Mahallesi) Selçuklu emirlerinden Emineddin Mikail tarafından XIII.Y.y.da bu bölgeye bir cami yapmak üzere Konya'dan Hazinedarı Necibüddin Mustafa gönderilmiş olup,temeli atılmış ancak bazı sebeplerden dolayı cami tamamlanamadığı için bu bölgeye bir namazgah kurulması emredilmiştir.Çalışmada yapı 13.Yüzyıla tarihlendirilirken bir kaynak gösterilmediği de dikkat çekmektedir.[109]

Namazgah günümüzde kısmen mimari özelliklerini koruya gelebilmiş bir durumda olup en önemli olan namaz fonksiyonunu kaybetmiştir.Bu fonksiyon nedeniyle yapı unutulmaya yüz

[109]Özalp,1961,**a.g.k.**s,81

tutmuş olup ilgisizliğe terk edilmiş bir durumdadır. 1988 yılı göz önünde tutularak 2001 yılına gelinceye kadar minber bölümünün sekiz basamaklı olduğu ve mihrap bölümünün önünde bir alan olduğu görülmekte idi 2017 yılında ise minber bölümünün yedi basamaklı olduğu ve mihrap bölümünü önünde yer alan bölümün yok olduğu görülmektedir.Yapı onarımlar konusunda diğer yapılara göre iyi bir onarım geçirdiği söylenebilir.Ancak 1988 yılından yapılan çalışmalarda yapının o yıllarda daha özgün bir şekilde korunabildiği görülebilirken 2017 yılında yaptığımız çalışmada ise yapının taş bloklar arasının tekrar dan çimento sıva ile sıvanmış olduğu ve insan ile doğa tahribatlarının insanlar tarafından tekrardan onarıldığı görülmektedir.

Fotoğraf No:1*Namazgah(Hacı Musalla) Güney Cephe Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

 c

Fotoğraf No:2 *Namazgah(Hacı Musalla) Güney Cephe Bölümü(2003) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:3 *Namazgah(Hacı Musalla) Güney Cephe Bölümü(2017) (Sinan ÜNAL)*

Fotoğraf No:4 *Namazgah(Hacı Musalla) Mihrap Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:5 *Namazgah(Hacı Musalla) Minber Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:6 *Namazgah(Hacı Musalla) Genel Görünüm Ve (2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.1.10.Ulu Cami[110]

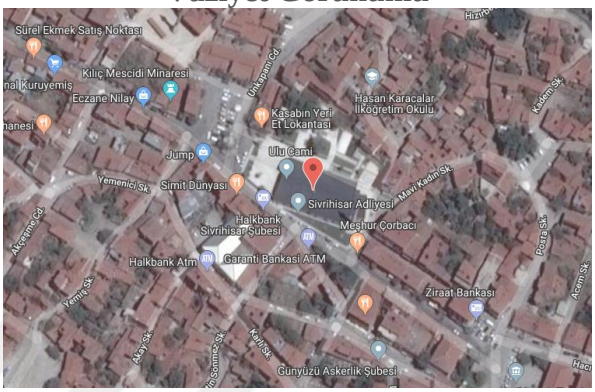
İl	İlçesi	Mahalle\Köy	Pafta\Ada\Parsel	Yapının İncelenme Tarihi:
Eskişehir	Sivrihisar	Kubbeli Mahallesi	29-28-H.c/182/13	12.08.2017
				İnceleyenler Sinan Ünal Fatih Özdemir
Mülkiyeti: Vakıflar Genel Müdürlüğü				
Konumu:E.39.450924 B.31.537341				

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Ulu Cami (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Ulu Cami (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Yapım Tarihi:H.629(M.1231-1232)[111] H.673(M.1274)[112]

Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.

Kitabesi: Yapı üzerinde daha önce o bölgede inşa edilmiş bir imaretin,ulu camiye ait inşa kitabesi,onarım kitabeleri ve minare kitabeleri yer almaktadır.

Bu kitabeler;

A-İnşa Kitabesi I

Caminin güneydoğu bölümünde minareye girişin bulunduğu bölümde beş satır olarak düzenlenmiş 0,65x1,80 m.lik bir mermer üzerinde Arapça olarak yazılmıştır.

Arapça;

1-Küll-ü şey'en halikun illa vechehü lehul-hükmü ve ileyhi turcevun

2-Hemmuhu merkarayim pir-ü civan bi-kiyeti nema ned kes-i Cavidan

3-Bena hazihi'l-imaret el-mübarekat el-emir el kebir Cemaleddin Ali Beg

4-Atalallahu ömrehu li-ecel validihil merhum el-mağfur Cemaleddin

5-İsmail bin Akçe Beg tegammedehullah sene tis'a ve işrin ve sitte(mie)[113]

---

[110]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi[EKVKBKM](2003).Tescil Fişi,N.15

[111]Altınsapan,1997,**a.g.k.**,s.40

[112]Altınsapan,1997,**a.g.k.**,s.40

[113]E.Altınsapan and C.Parla(2004).*Eskişehir Selçuklu Ve Osmanlı Yapıları I*.Eskişehir:Anadolu Ünversitesi Yayınları;N.1548.Edebiyat Fakültesi Yayınları;N.15.s.293

Türkçe;

Herşey onun sayesinde kaybolup yine onun sayesinde geri döner,genç yaşta hepimiz ölüme mahkumuz hiç kimse sonsuza dek dünyada kalamaz(…..)Bu kutsal imareti,büyük emir Cemaleddin Ali Bey Allah ömrünü uzatsın merhum ve yarlıganmış babası Cemleddin İsmail Oğlu Akça Bey için-Allah ikisini de yargılsın-629(1231-1232)[114]

B-İnşa Kitabesi II

Ulu cami'nin kuzey cephesi kapısı üzerinde 0,80x1.77 m.lik bir memer üzerine Arapça olarak iki satır yer almaktadır.

Arapça;

1-Es-sultani

2-Ceddede hazihi'l-imaret el-mescid el-mübarek fi nevbet al-abd'ud-daif Mikail

3-Bin Abdullah ahsenallahu avakibehu fi senet selas ve seba'in ve sittemiet.[115]

Türkçe;

Sultan adına.Bu kutsal Mescid'in yenilenmesi,Allah'ın zayıf kulu Abdullah oğlu Mikail-Allah yaptıklarını kutsasın-zamanında 673\1274 yılında gerçekleştirilmiştir.[116]

C-Birinci Onarım Kitabesi,

Ulu caminin doğu cephesi üzerinde yer alan 0,50x0,50 m.lik bir mermer levha üzerine Arapça sülüslü dört satır yer almaktadır.

Arapça;

1-Emere haz'el-cami el mukaddes fi devlet-ifayr es-sultan el-ümem

2-El-melik el-adil sultan murad min Al'i Osman mevali en-niam

3-Hazret(…)zeman fağlebehu el-celal halled-allahu bi latif-i itam

4-fi amena es-salis ve'l-erbain bad-ı semanemiet fahr-ı hitam[117]

Türkçe;

Bu kutsal cami Müslümanların onuru sultan,adil melik,Osmanlı ailesinden sultan Murad'ın saltanatı sırasında Celal'in-Allah ona lütfunu sürekli kılsın ve yapıyı afetlerden korusun-üstün yardımı ile 843\1439-40'tamir edilmiştir.[118]

Ç-İkinci onarım Kitabesi

Ulu caminin doğu cephesi üzerinde birinci tamir kitabesinin altında yer alan 0,66x1,66 m.lik bir mermer levha üzerine Arapça sülüslü dört satır yer almaktadır.

[114]Altınsapan and Parla,2004,**a.g.k.**,s.293
[115]Altınsapan and Parla,2004,**a.g.k.**,s.294
[116]Altınsapan and Parla,2004,**a.g.k.**,s.294
[117]Altınsapan and Parla,2004,**a.g.k.**,s.295
[118]Altınsapan and Parla,2004,**a.g.k.**,s.295

Arapça;

1-(…)Eyle ya rabvakfı rahmetine sen cedir.Ba hem imam hatib hem cemati cümleten.Mükrreri han olalar,galleti zübde dediler.(…..)

2-Yezeli sarf ederler cümle cedid idüp tecdidine.Kmi malen kimi sa'yen la havle illa binnasr.Vakıfı yüsemma evveli Eminüddin Mikail ide hamiyet ana Mevla şefi'ola(…)

3-Sıdki safa ile(…) eyle dua oku tarihi.Zikrullah oldu dai tecdidi Camii Kebir.Da Camii Kebir tecdidi bihidayeti rabbül muin.Bina sahibi 165umil bi malil Hayri ninil(…)zürriyeteyn.

4-(…)Emeltu tarihan lehü min Kur'an mübin.(…)Ni'me darül muttakıyn.Fi senetihi ısney ve tis'ine ve miete ve elf.[119]

Türkçe;

Yarabbi bu vakfı bağışlayana rahmetini ihsan eyle.Bu vakıftaki imam,hatip ve cemaatin hepsine hususiyetle rahmet eyle.Tekrar tekrar ikram olunalar.Bu işi yinilemek için gayret etsinler.Kimi malen,kimisi bedenen bu çalışmayı Allah'ın kudreti ile yaparlar.Bumu vakfeden kişi Eminüddin Mikail'dir.Mevla ona hamiyet eylesin.Mevla yardımcı oldu.Bütün samimiyetle ihlasla dua oku.Allah'ı anmak oldu onun meşkuliyeti.Cami'i Kebir'in yenilenmesindeki gaye bu hayır sahiplerinin Allah'a olan imanlarının kuvveti ile dir.Arzu ve emelin Kur'an ı mübinin Allah'a inananların sonları ne güzel oldu.1192(1778)[120]

D.Minare Kitabesi

Ulu Camii'nin doğu cephe üzerinde yer alan bitişik minare kaidesinin güney cephesinde yer alan kapı üzerinde 0.24x0.75 m.lik bir mermerde Arapça sülüslü iki satır yer almaktadır.

Arapça;

1-Bena hazihi'l-imaret-i şerife el mübareke bi-ikdam-ı sahip el hayrat Hacı

2-Habib bin Osman fi evail Recep sene esna ve aşere ve semani(miet)[121]

Türkçesi

Bu şerefli minare,hayır sahibi,Taymiş oğlu Hacı Habib 'in yardımı ile 1 Receb 812/9 kasım 1409 yılında yapıldı.[122]

Minber Kitabesi

A-Minber kapısının doğu kanadında Arapça bir satırlık kitabe;

Arapça;

1-Hasan bin Ahmed

[119]Altınsapan and Parla,2004,**a.g.k.**,s.295
[120]Altınsapan and Parla,2004,**a.g.k.**,s.295-296
[121]Altınsapan and Parla,2004,**a.g.k.**,s.294
[122]Altınsapan and Parla,2004,**a.g.k.**,s.294

Türkçe;

Muhammed oğlu Hasan

B- Minber kapısının batı kanadında Arapça bir satırlık kitabe;

Arapça;

1-Havace ecel

Türkçe;

Büyük hoca

Banisi:Yapının ilk banisi Emir Celaleddiin Ali Beydir(birinci kitabe)Yapıyı daha sonra yenileten Mikail bin Abdullah(ikinci kitabe).Minare banisi Taymiş oğlu Hacı Habib(beşinci kitabe)dir.	**Mimarı:** Bilinmiyor.

Tipi: Ahşap direkli-Çok Destekli

Malzeme-Teknik: Malzeme itibariyle yapının cephelerinde moloz taş kullanılarak yığma inşa tekniğiyle oluşturulduğu görülmektedir.Portaller ve minare kaidesinin kesme taş,kapı, pencere,sütunlar,kadınlar mahfili,minber,örtü sistemi ve korkuluklar ahşap,mihrap bölümü alçı malzemeden oluşturulmuştur.

Onarımlar:

Bu bölümde 1994 tarihinden sonraki EKVKB Kurulu izni ile yapılan onarımlar ele alınmıştır.Önceki yıllarda yapılan onarımlara değerlendirme bölümünde deyinilmiştir.

1994 Yılına Ait Onarımlar

1-Cephe üzerlerinde yer alan dükkan bölümlerinin kısmen kaldırıldığı,

2-Pencere bölümlerinin kısmen yenilendiği,

3-Örtü sisteminin zarar gördüğü ve onarımların kısmen gerçekleştirildiği

4-Minare gövdesi koruma amaçlı çimento harç ile kaplandığı görülmektedir.

2013 Yılına Ait Onarımları

1-Dış cephe bölümü raspa edilerek kendisine özgü duvar örgüsünün ortaya çıkarıldığı,

2-Minare bölümünün gövde kısmı raspa edilerek duvar örgüsü ortaya çıkarıldı,

3.Pencere ve kapı bölümleri üzerinde yer alan boyaların raspa edildiği,

4-Güney cephe bölümünü doğu cephe yönünde yer alan alt kapı bölümünün pencere formuna dönüştürüldüğü,[123]

5-Güney duvarı pencere düzeni;

[123]H.H.Gürkan İle 20 Ocak 2018 tarihinde yapılan kişisel iletişim

Yapının günümüzde sadece güney(mihrap duvar üzerinde iki değişik kotta pencereler yer almaktaydı.2006 yılında bu duvarın hem iç hem dış yüzü sıvalı olduğunda strüktür,duvar örgüsü,malzeme ve pencerelerin boyutlarına ilişkin doğru bildiler elde edilememiştir.2013 yılında başlatılan onarım çalışmalarında tüm sıvalar raspa edildiği ve strüktürü,duvar örgüsü,malzeme ve pencerelerin boyutlarına ilişkin sonuçlara ulaşıldı;

a-Duvar örgüsünü oluşturan birim taş elemanlarda hiçbir konvansiyonel düzen olmadığı,

b-Kireç katkılı harç yerine çamur harç kullanıldığı,

c-Değişik kotlarda yer alan ahşap hatıllarda bir düzen yoktu ve çoğu hatıl niteliğini büyük ölçüde yitirecek derecede tahrip olduğu,

ç-Alt kotta yer alan pencerelerin içinde yer aldığı açıklığın belli bir geometrisi olmadığı,kasa ile duvar arasında sıkıştırılmış tuğla parçaları ve harçların yer aldığı görülürken bu sonuçlar doğrultusunda pencerenin ahşap strüktürünün içinde yer aldığı açıklıkla olan özensiz ilişkinin yeni bir düzenleme gerektiği görülmektedir.Buna göre pencerenin sol ve sağ çizgileri,duvar örgüsünde net olarak izlenebilen ve düz bir dikey hat veren çizgiye çekildiği,pencere bölümünün iç biçimlenmesi geometrik olarak tasarlanan klasik lokmalı demir parmaklıklar kapatıldığı görülmektedir.[124]

6-Çatı Örtüsü Onarımları

Cami bölümünün üst örtüsü muhdestir.Ayrıca gerek formu,gerekse yüksekliği ve cüssesi ile yapının özgün görünümüne zarar verdiği düşünülmektedir.Restitüsyon etüdleri,dönem camilerinin üst örtülerinin toprak dam olduğun ancak günümüzde bakım konusundaki olanaksızlıkla göz önüne alınarak yapının üst örtüsünün toprak ile örtülerek bırakılması düşünülmektedir.Bu nedenle yapının dış görünümünü etkilemeyecek,kalkan duvarlar arkasında gizlenmiş ,çağdaş tecrit katmanları içeren bir örtü tasarlanmıştır.Bu örtü herhangi bir geleneksel üst örtüye referans vermeyen,içerdiği tecrit katmanlarıyla su izolasyonun tümüyle ,ısı izolasyonunun da bir ölçüde çözen çağdaş bir koruyucu olarak değerlendirilmesine karar verilmiştir.Örtü üzerine gelen yağmur ve kar suyu,kalkan duvarları arkasında oluşturulan derelerden,çörtenler aracılığı ile dışarı akıtılacağı,bu çörtenlerin gerek formu ve malzemesi gerekse tüm duvar üstlerinde dönen beton hatılın içinde kalması,yapının özgün bir elamanı olarak algılanmamalarını sağlayacak düzendedir.

a-Bu gözlemler sonunda çatı kirişlemelerine ekler yapılarak duvara basmalarının temini ve ayrıca yastık kirişleri ile yeterli bağlantıları yapılması,duvar üstüne giden beş yastık kirişin

[124]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi[EKVKBKM](2013). Revize Proje Raporu,S.35030805-150.03/2336.s,6-7-8-9

sağlamlaştırılması karar verilmiştir.

b-Bu işlemlerden sonra çatı üst örtüsünün kurşun malzeme örtüldüğü,

c-Aydınlık açıklığının daha önce piramit bir görünüme sahip olduğu daha sonra yarım daire şeklinde şeffaf plastik bir malzeme ile kapatılmasına kara verilmiştir.[125]

7-Kadınlar mahfili ahşap doğramların korunması(Haşareler)amaçlı özel sıvılar ile boyandığı,

8-Ahşap sütunların tahribatların giderilmesi amaçlı yine özel sıvılar ile çatlayan bölümlerin kapatıldığı,

9-Harim bölümünün iç cephelerinin rutubetlenme sonucu zarar gördüğü ve kireç ile onarılmaya çalışıldığı,

10-Mihrap bölümünün(Yağmur suları) kısmen tahribata uğradığı ve yapılan çalışmalar sonucunda aslına uygun malzemeler kullanılarak onarımların gerçekleştirildiği öğrenilmektedir.[126]

2014 Yılına Ait onarımlar

1-Cami batı duvarının desteklenmesi;

Caminin avluya bakan batı duvarında birbirine 120x40x10mm.lik plakalarla üzerinde yapılandırılması yolu ile duvarın dışa doğru eğilme durumunu engellemek amaçlı bu payandalar kuzey ve güneye bakan her iki yönde yukarı doğru 80cm.den 60cm.e doğru azalan yüzeylere sahip yüzeyler üzerinde çapı 25cm. olan 5li perforasyon uygulanması yolu ile ayakların etkisi hafifletmeye çalışılmıştır.Bu payandaların batıya bakan iki ‘’U’’ profillin arasındaki açıklığın olduğu kısımlarda ayağın önüne monte edilecek paslanmaz çelik levhalarla caminin tarihi ve mimarisine ilişkin bilgi verilmektedir.[127]

2-Ulu Cami Teras Çatı Kaplaması Ve Parapetleri

1-Çatı bölümünün formunu ve kotlarını genel olarak fazla değiştirmeden,çatıda yer alan parepetlerin kaldırılarak,harpuşta ve kenarında bakır kaplamanın döneceği bir sac dil yapılması,ayrıca çatının tamamının kadronlu bakır kaplanması karar verilmiştir.[128]

3-Doğu Kısım Çatı Kısmında Kubbe Üzeri kullanılacak kaplama Sistemi Ve Kubbeli Mekanda Kasnaklar

Caminin doğu kısmında bulunan Sölpük Mescidi olarak adlandırılan bölümün eski metal kaplı çatısı açıldıktan sonra ortaya çıkan buluntuların bir rölevesi hazırlanmıştır.Hazırlanan röleveler doğrultusunda önceki yıllarda yapılan yeni tuğla parapetlerin ortadan kaldırılarak

[125]EKVKBKMA,2013,S.35030805-150.03/2336.s,9-10-11
[126]Gürkan,2018,**a.g.k.,**
[127]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi[EKVKBKM](2014). Rapor,S.35030805-150.03/2336.s2
[128]EKVKBKMA,2014,S.35030805-150.03/2336.s.3

ortaya çıkan tuğla kubbenin horasan harcı ile sıvanmasından sonra bakır kaplanmasına karar verildi.Tek kubbeli olan mekan raspa edildikten sonra bulunan tuğla kemerlerin ve kasnak kısmında bulunan Türk Üçgeni olarak nitelendirilecek tuğla yüzeylerin,dış yüzeylerinin derzlenerek korunmasına,Kemerlerin alt ve iç yüzeylerinin ise sıva yapılarak tamamlanmasına karar verilmiştir.[129]

4-Ahşap Kirişlemeler Üzerine Metal Lamalar

Tavanlarda yer alan ahşap kirişlemelere yapılan yeni ekleri birbirine bağlayan lama ve bulanların nihai görünümü için üzerlerinin acı kahve tonunda mat yağlı boya uygulanmasına karara verilmiştir.[130]

Günümüzdeki Durumu: Sivrihisar Ulu cami özelikle 1994 yıllarından itibaren başlatılan restorasyon çalışmaları sonucundan kendine özgü özelliklerin tekrardan ortaya çıkarıldığı görülmektedir.Ulu cami günümüzde ibadete açık bir durumda olup,son yıllarda ahşap çatı,sütun ve pencere bölümlerinin tahribata uğradığı görülebilmektedir.

Plan ve Örtü Sistemi: Plan itibariyle yamuk dikdörtgen bir plana sahip olduğu,Mihrap duvarına doğru paralel bir doğrultuda altı sahından oluşmaktadır.Paralel sahınlar ahşap sütunlar ile ayrılmakta,sütunlar doğu-batı doğrultusunda ana kirişleri taşınmaktadır.Ana kirişler ise kıble duvarına dikey olarak uzanan kirişleri taşımaktadırlar.Paralel olarak güney cephe duvarına yerleştirilmiş olan sahınlardan üçüncü sahın diğer paralel olarak yerleştirilmiş sahınlara göre kısmen yüksek tutulduğu ve bu bölümde aydınlatma fenerine yer verildiği,diğer sahınların kendi yönlerine doğru hafifi eğimli olduğu görülmektedir.Ulu cami dışarıdan ise hafif eğimli kırma çatı kullanılarak kurşun bir malzemeyle örtülmektedir.

Dış Tasvir: Kuzey cephe üzerinde orta bölümünde bir giriş açıklığının yer aldığı görülürken,giriş açıklığı bölümü dışında cephenin oldukça sağır bırakıldığı görülmektedir.Giriş açıklığı zeminden oluk bölümüne kadar yükselen uzunlamasına dikdörtgen biçiminde kesme mermerden bir bordür içerisinde yer almaktadır.giriş açıklığı basık bir düzenlemeye sahip olmakla birlikte çift kanatlı ahşap bir kapıdan oluşmaktadır.Giriş açıklığı üzerinde üç sıra halinde yazılmış olan kitabenin üst bölümünde sağ ve sol bölümlerinde geometrik desenli birere kabara yer almakta olup kabara bölümlerinin hemen yanlarında bitkisel motife yer verilmektedir.Güney cephe bölümü kuzey ve batı cepheler göre sağır bırakılmamış,alt bölümde dokuz,üst bölümde dokuz pencere açıklığına yer verilirken

[129]EKVKBKMA,2014,S.35030805-150.03/2336.s.3
[130]EKVKBKMA,2014,S.35030805-150.03/2336.s.3

üst pencerelerin alt pencereler göre daha küçük ölçekte olduğu görülmektedir.Güney batı yönünde yer alan ilk alt pencere öğesinin ise diğer alt pencereler göre daha küçük ölçek olduğu,yine güneybatı köşesinin beş sıra mukarnas ile pahlı görülmektedir.Batı cephe bölümünde günümüzde kuzey cephe üzerinde yer alan giriş açıklığının kapatılması sonucunda girişlerinin batı ve doğu cephe bölümlerinden yapıldığı görülmektedir.Batı cephe bölümü giriş açıklığı dışında kadınlar mahfiline açılan iki küçük üst pencere bölümlerinden oluşmaktadır.Giriş açıklığı uzunlamasına dikdörtgen kesme mermerden oluşturulmuş geniş bir bordür içerisinde alınarak basık kemerli ahşap çift kanatlı bir kapıdan giriş sağlanmaktadır.Basık kemer düzenlemesi üzerinde iki sıra mukarnas dizileri görülmektedir.Cephe üzerinde yer alan giriş açıklığı eğimli bir saçak ile örtülmektedir.Doğu cephe bölümü yapının diğer cephelere oranla düzensiz olduğu görülmektedir.Cephenin güneydoğu bölümünde bir minare yer almaktadır.Beş taş basamak ile çıkılan minare giriş açıklığına basık kemerli bir düzenlemeyle girilmektedir.Basık kemerin üzerinde beş satırlık bir kitabe bölümü yer almaktadır.Minare kaidesi kesme taş malzeme ile oluşturulduğu,kürsü kısmının sekiz köşeli olup tuğla ve taş malzemeden almaşık bir teknikte ve bu bölüm üzerinde iki satırlık bir kitabe yer aldığı görülmektedir.Pabuç bölümü Türk üçgenleriyle geçilerek silindirik gövdeye ulaşılmaktadır.Silindirik gövde tuğla örgülüdür.Şerefe altı beş sıra halinde düzenlenmiş tuğla mukarnaslarla oluşturulmuştur.Petek bölümü silindir biçimde olup üzeri konik kurşun bir külah ile örtülüdür.Doğu cephe üzerinde minare bölümünün dış cepheden taşırılmış bir şekilde halkın sölpük mescidi olarak adlandırılan bir mekanın yer aldığı görülmektedir.Mekanda minare kapısına bakan bölümde alt ve üst bölümde pencere açıklığına yer verildiği,yapının doğu cephesinde ise alt bölümde iki büyük pencere,üst bölümde ise dört küçük pencere yer alırken,cephe üzerinde ahşap tek kanatlı iki giriş açıklığının yer aldığı görülmektedir.Sölpük mescidin kuzey yönünde içe doğru girintili bir bölümün oluşturulduğu,ahşap bir giriş açıklığına yer verildiği görülmektedir.Giriş açıklığı bölümü ahşap çift kanatlı bir kapıdan oluşturulduğu ve sağ üst bölümünde iki küçük üst pencereye yer verilmektedir.Giriş açıklığı üzerinde iki onarım kitabesinin yer aldığı,kitabelerden üst bölümde yer alan kitabenin yanından devşirme malzemenin(stilize edilmiş melek) yer aldığı görülmektedir.

İç Tasvir:İç mekana doğu,batı ve kuzey yönlerinde yer alan çift kanatlı üç giriş açıklığından ulaşıldığı harim bölümünde altmış yedi yuvarlak gövdeli ahşap sütunlara yer verilmekte olup sütunlar üzerine kirişlemesi üstten kaplamalı ahşap tavan yer almaktadır.Ahşap sütunlar enlemesine altı sahınlı mekanlarda ,mihrap duvarına paralel ilk iki sırada on üçer,diğer

sıralarda on ikişer sütuna yer verilmektedir.Yapının harim bölümünde yer alan mihrap bölümü alçı malzemeli,sekiz kademeden oluştuğu,kavsarasının altı sıra mukarnas dolgulu olduğu görülmektedir.Mihrap nişinin sağında ve solunda sütuncelerin yer aldığı ve balık sırtı bezemelere yer verildiği görülmektedir.Mihrap bölümünün çevresi üç taraftan ayetler,geometrik ve bitkisel motiflerle bezendiği,mihrap nişinin üst bölümünde geometrik motifli üçgen oluşturacak üç kabartma rozet mevcuttur.Mihrap nişinin iki yanında yer alan sütunceler balık sırtı motifli ve yivli bir düzenlemeye sahiptir.Mihrap batısında on bir basamaklı minber bölümünün yer aldığı,ceviz ağacından yalancı kündekari tekniğiyle oluşturulduğu görülmektedir.Taht bölümü piramidal külah ile örtülü bir durumdadır.Minber bölümü üzerinde geometrik ve bitkisel motiflerin yer aldığı görülürken,yapının minber bölümünün başka bir yapıya ait olduğu bilinmektedir.Minberin Kılıç mescid'e ait olabileceği 1973 yılında yapılan çalışmalarda minberin mescitten getirildiği ve minber üzerinde bulunan tarihe göre yapının H.642(M.1244-1245)kılıç mescidin inşa edildiği ve bu minberin ise 1933 ile 1934 yılları arasında meydanı açmak için mescit'in yıktırıldığı ve bu minberin o tarihler arasında Sivrihisar Ulu Camiye nakledildiğini gören kişiler tarafından araştırmacıya aktarılmıştır.

Harim bölümünün kuzey cephesinde kadınlar mahfiline yer verildiği ve kuzey cephede yer alan giriş açıklığının iki yanında yer alan ahşap merdivenlerle ulaşıldığı görülmektedir.Yapı üzerinde yer alan pencere bölümlerin dış ve iç cephe formlarını kısmen koruyabildiği düşünülmektedir.

Ulu caminin doğu cephe bölümünde yüksek bir kotta yer alan dört ahşap sütunlu bir bölümün olduğu ve yükseltilmiş korkuluklarla harim bölümünde ayrılmış halk tarafından Sölpük Mescidi olarak anılan bir bölüm bulunmaktadır.Sölpük mescidi doğu duvarına bitişik olarak sonradan eklenen kare planlı ve üzeri, kubbeli bir mekan oluşturulmuştur.

Süsleme: Mimari plastik ve bezeme açısından Ulu cami kuzey ve batı cephe üzerinde yer alan giriş açıklıkları,mihrap,minber ile sütun gövdeleri ve başlıkların zengin olduğu görülmektedir.Kuzey cephe giriş açıklığı üzerinde geometrik ve bitkisel süsleme öğelerine yer verildiği,batı cephe giriş açıklığı üzerinde ise üç sıra mukarnas kavsara ve kavsaranın iki yanında sütuncelerin iki yanda zar küp başlıklı bir düzenlemeye yer verilerek iki giriş açıklığının hareketlendirildiği düşünülmektedir.

Alçı mihrap'ın kalıplama tekniği kullanılarak oluşturulduğu,en dış bölümde yer alan şeritte sülüs karakterli yazı,ikinci şerit alnında üzüm salkımlarından oluşan bitkisel karakterler yer

aldığı,Üçüncü şerit alanında ise birbirine geçmeli beşgenlerden oluşan beş ve on kollu yıldız motifleri,dördüncü şerit alanında iki şerit alanında yer alan motiflerle benzer olduğu,beşinci şerit alanı ise üçüncü şerit alanın tekrara tekrar ettiği görülmektedir.İkinci şeritte,mihrap nişinin iki yanında ve üstünde,doğrultusunda yer alan on dilimli çerçeveler içerisine alınmış olup on dilimli olarak düzenlenerek üç kabara oluşturulmuştur.Mihrap kavsara bölümünün balık sırtı motifli kademeli bir kaval silme etrafı çevreler.

Minber bölümü ceviz ağacı kullanılarak gövdesi ve kapı kanatları kündekarı tekniğiyle,korkuluk bölümü ise ajur tekniğiyle oluşturulduğu görülmektedir.Korkuluk bölümlerinde ajur tekniğinin kullanılmasıyla birbiri içerisine geçmiş altıgenlerden oluşan süslemeler orta kısımdan birer dikey şeritlerle ikiye ayrılmıştır.Şeritler simetrik bir düzenlemeyle yerleştirilmiş dört sekizgenin oluşturulmasıyla dört kollu yıldız meydana getirilmiştir.Sekizgenlerin iç kısımlarında,bir merkezde birleşen dört palmet ve 172umilerden oluşan süsleme öğeleri mevcuttur.Minber bölümünün korkuluğunun,aynalık ve taht kısımlarını belirleyen sınırlar kıvrık dal,rumi, ve palmetlerden oluşan bitkisel süsleme şeritlerle çevrelendiği,aynalık bölümlerinde birbiri içerisine geçmiş,kırık şeritlerin oluşturduğu,çerçeveler içerisinde dört kollu yıldız,baklava ve altıgen biçiminde motifler bulunmaktadır.Bu motifler içerisi bitkisel karakterli bezeme unsurlarıyla doldurulmuştur.Taht bölümünün iki yanında üst üste gelecek şekilde iki kare pano içerisinde ajur tekniğinde oluşturulmuş geometrik düzenlemeler dikkat çekicidir,bu panolardan doğu yönünüde alt kısımda yer alan panoda baklava motifi,üst panoda ise sekizgen yer almaktadır.Batı yönünde yer alan alt panoda sekizgenlerin oluşturduğu sekizgen,üst panoda ise doğu yönünde yer alan pano motifinin burada tekrara ettiği görülebilmektedir.Minber bölümünün kapısı birbirine simetrik bir düzlemde yerleştirilmiş olan kapı kanatları kapatıldığında,sivri kemeri oluşturan bir şerit ile taçlanmış,sivri kemer yayları iki yanda kaval silme biçiminde bir sütunceye oturmaktadır.Bu bölümde kapı kasası Ayet el- Kürsi ile çevrelenmiş olup diğer bölümler geometrik düzenlemeye sahiptirler.

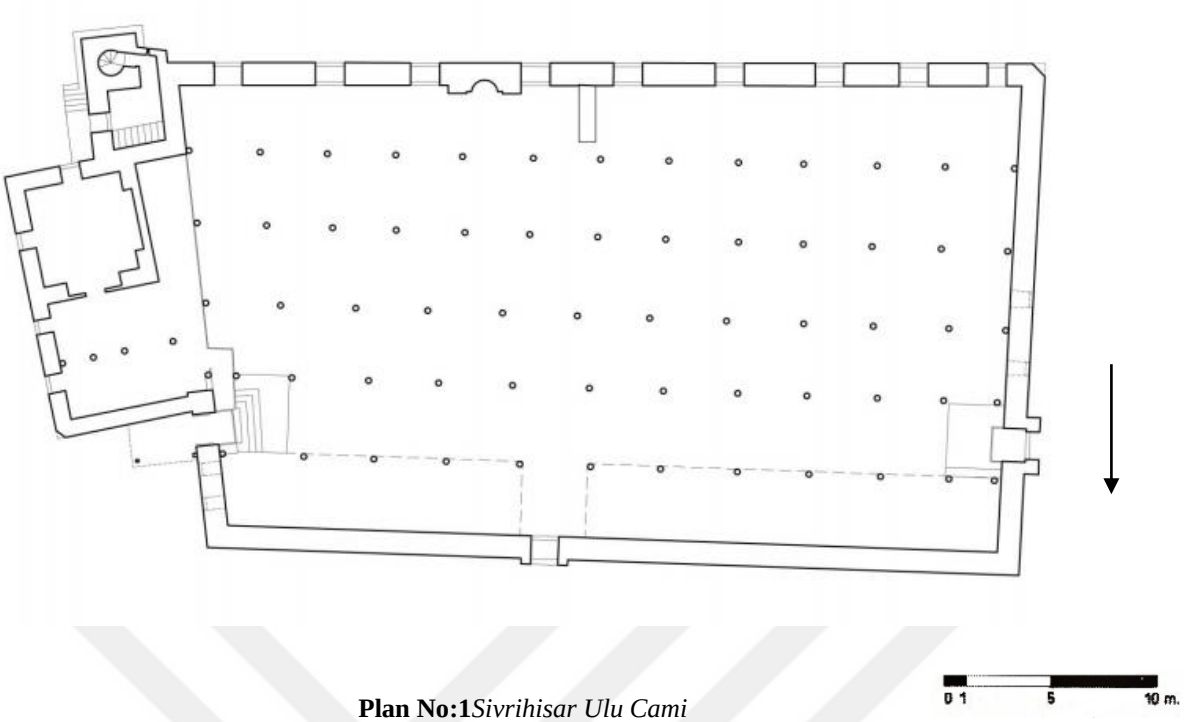
Sütun ve sütun başlıklarında görülen öğeler,bazı sütunların üst üzerilerinde ahşap işçiliğinin olduğu,mihrap önünde yer alan iki sütunun üzerinde geometrik ve bitkisel öğelere yer verildiği,kalemişi tekniği kullanılarak kırmızı,yeşil,siyah renklerle boyanmış olduğu,sütunların gövdelerinin üstte bir sıra yeşil,bir sıra kırmızı olmak üzere iki sarmal yivlerin yer aldığı görülmektedir.Sütun kaide ve başlıklarında devşirme malzemelerin kullanıldığı,delikli akantus,korinth başlıklar ve bitkisel karakterli motiflerin yer aldıkları görülebilmektedir.

Değerlendirme: Ulu caminin tarihlendirilmesinde en eski kitabe bölümüne göre 1231-1232 tarihini taşımakta olduğu ancak yapının bugünkü biçimlenmesinin 1274 tarihinde oluşturulduğu düşünülmektedir. 1231-1232 tarihinde I.Alaeddin Keykubad döneminde Vezir Celalleddin Ali Bey tarafından yaptırıldığı,[131] Moğol istilasından sonra ise III.Giyaseddin Keyhüsrev(1266-1285)naiplerinden Abdullah oğlu Mikail tarafından 1274 tarihinde yeniden biçimlenmesini sağladığı düşünülmektedir.[132] 1409 tarihinde caminin minaresinin yerel bir şahsiyet olduğu düşünülen Taymiş Oğlu Hacı Habib olabileceği ancak hakkında hiçbir bilgiye ulaşılamamaktadır.[133]Güney duvarda yer alan mihrap bölümünün ise 1439-1440 yıllarında yapılan onarımlarda eklendiği,[134] bu cephenin pencere bölümlerinin bu onarım sonucunda 1778 tarihli onarımda düzenlendiği düşünülmektedir.[135]Caminin doğu bölümünde yer alan sölpük mescidin inşa tarihinin güney bölümünde yer alan minare kitabesi göre 1409 olarak tarihli olabileceği düşünülmektedir.[136]

Yapının inşa edildiği dönemden itibaren günümüze kadar geçirdiği onarımlar sonucunda yapı üzerinde büyük ölçüde mimari öğelerin yenilendiği,kısmen kendine özgü özelliklerin kaybettirildiği düşünülmektedir.Onarımlar bölümüne bakınız.

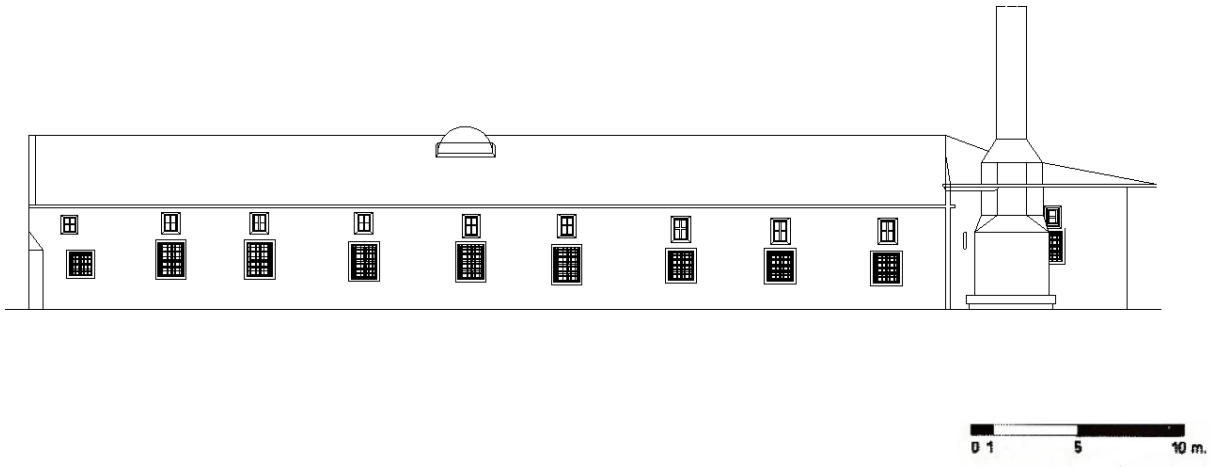
Caminin kendisine ait olabilecek özgün halinin plan,cephe düzenlemesinin ve destek sistemlerinin olabileceği düşünülmektedir.

[131]Altınsapan,1997,**a.g.k.**,s.40
[132]Altınsapan,1997,**a.g.k.**,s.40
[133]Altınsapan and Parla,2004,**a.g.k.**,s.292
[134]Altınsapan,1997,**a.g.k.**,s.41
[135]Altınsapan,1997,**a.g.k.**,s.41
[136]Altınsapan,1997,**a.g.k.**,s.41

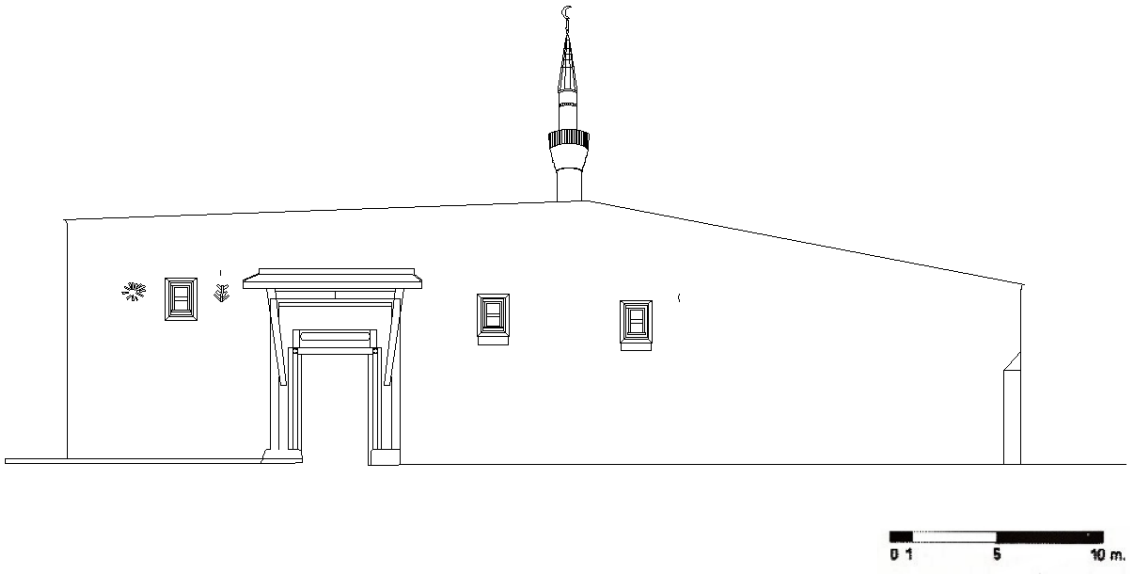

Plan No:1*Sivrihisar Ulu Cami*

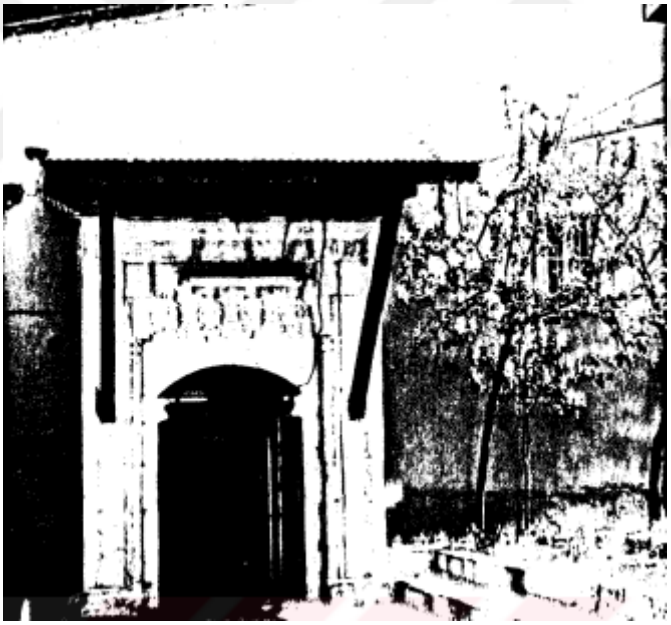
(Kaynak:H.Kenneth(2010).*TheWooden Hypostyle Mosques Of Anatolia Mosque-And State-Buıldıng Under Mongol Suzeraınty*.Yayınlanmamış Doktora Tezi.Ankara:Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.s.124

Çizim No:1*Ulu Cami Güney Cephe Bölümü*
(Çizen:Sinan ÜNAL)

Çizim No:2*Ulu Cami Batı Cephe Bölümü*
(Çizen:Sinan ÜNAL)

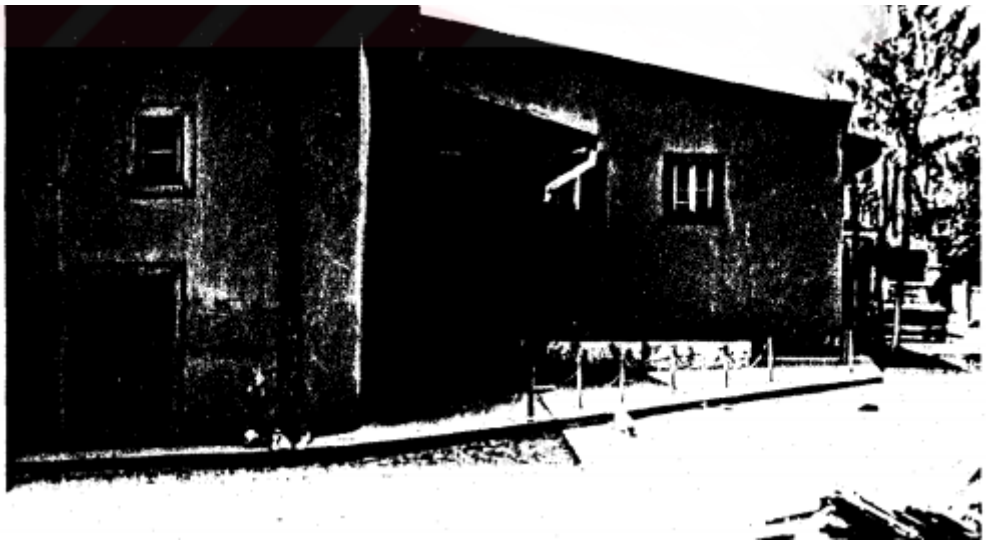
Fotoğraf No:1*Ulu Cami Batı Cephe Giriş Açıklığı(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

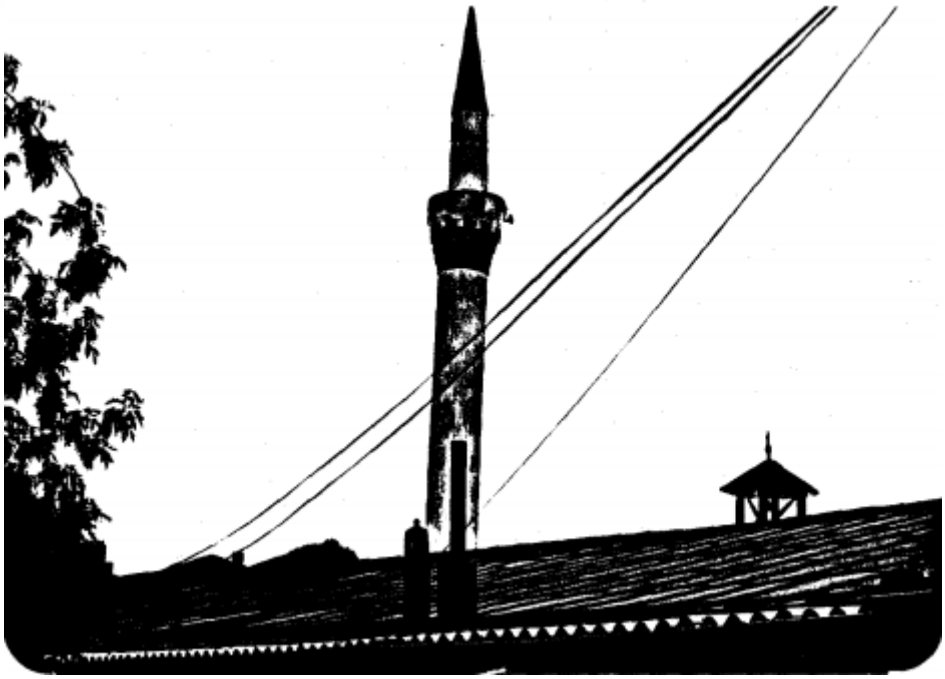
Fotoğraf No:2*Ulu Cami Kuzey Cephe Giriş Açıklığı Ve Dükkanlar(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

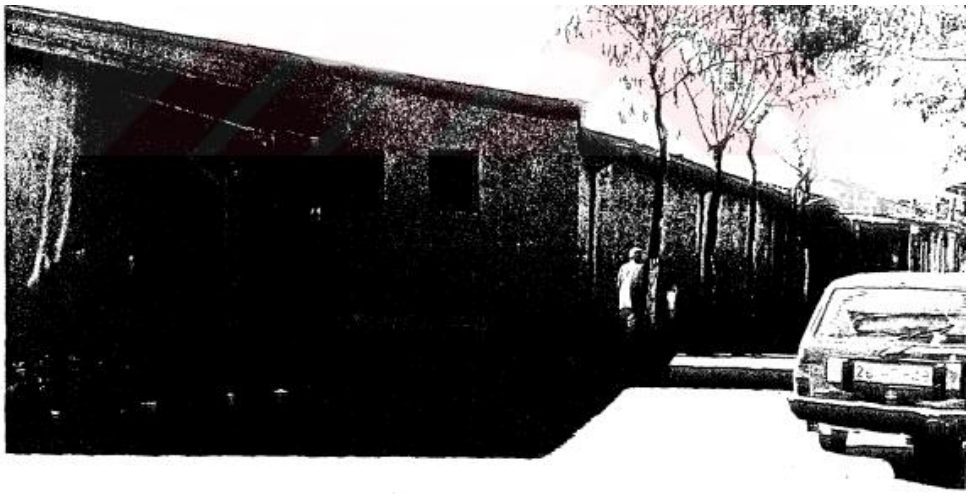
Fotoğraf No:3*Ulu Cami Doğu Cephe(Sölpük Mescid) Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:4*Ulu Cami Doğu Cephe Ve Giriş Açıklığı(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:5*Ulu Cami Minare,Çatı Örtü Sistemi Ve Aydınlık Açıklığı(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:6*Ulu Cami Doğu Cephe Ve Kuzey Cephe Bölümü(1997)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:7*Ulu Cami Güney Cephe Bölümü(1997)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:8*Ulu Cami Batı Cephe Bölümü(1997)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:9*Ulu Cami Güney Cephe Bölümü Ve Minare Bölümü(2003)*
(EKVKBKMA)

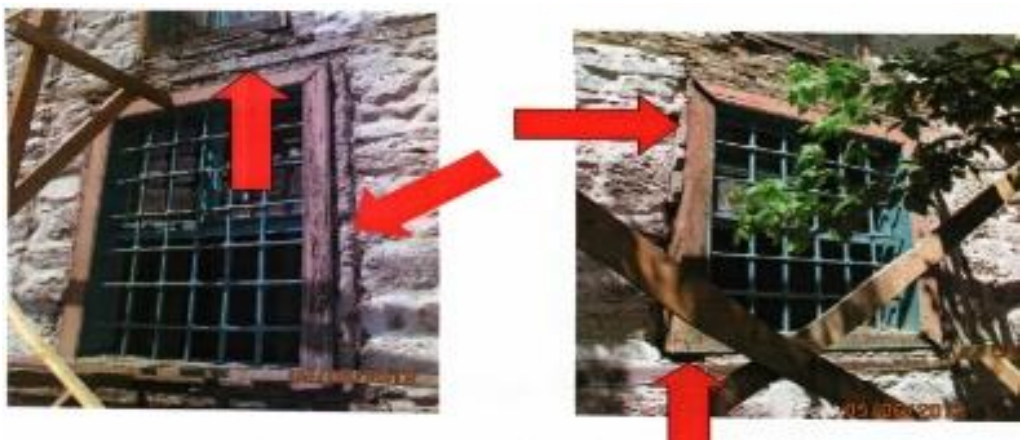
Fotoğraf No:10*Ulu Cami Doğu Cephe Bölümü(2003)*
(EKVKBKMA)

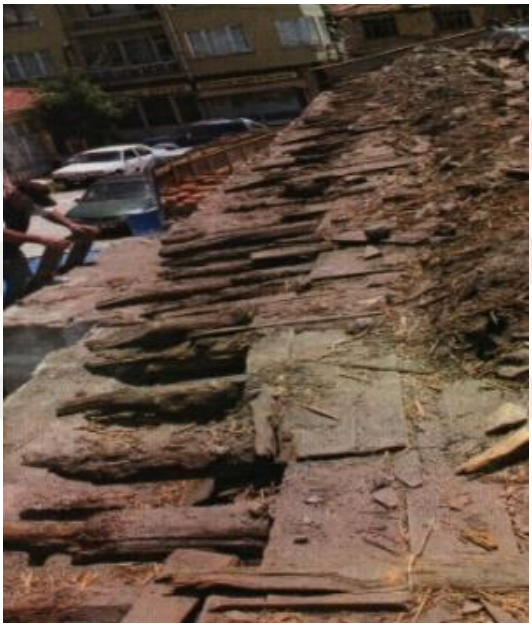
Fotoğraf No:11*Ulu Cami Minare Bölümü(2003) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:12*Ulu Cami Batı Cephe Bölümü(?) (Kaynak:https://i.pinimg.com/originals/13/c3/3c/13c33cb7d56395a5ca63a5f849fed18e.jpg Erişim Tarihi:13.04.2018)*

Fotoğraf No:13*Ulu Cami Pencere Bölümlerinin İncelenmesi Ve Tahribatların Giderilmesi(2013) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:14*Ulu Cami Çatı Örtü Sistemi Tahribatlarının Giderilmesi(2013) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:15*Ulu Cami Çatı Örtü Sistemi Tahribatlarının Giderilmesi(2013) (Sinan ÜNAL)*

Fotoğraf No:16*Ulu Cami Kuzey Cephe Bölümü(2017)*
(EKVKBKMA)

Fotoğraf No:17*Ulu Cami Kuzey Cephe Giriş Açıklığı(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:18*Ulu Cami Kuzey Cephe Giriş Açıklığı Üzerinde Yer Alan II.İnşa Kitabesi(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:19*Ulu Cami Batı ve Güney Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:20*Ulu Cami Güney Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:21*Ulu Cami Batı Cephe Bölümü Giriş Açıklığı(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:22*Ulu Cami Doğu Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:23*Ulu Cami Doğu Cephe Bölümü Giriş Açıklığı(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:24*Ulu Cami Doğu Cephe Bölümü Giriş Açıklığı Üzerinde Yer Alan Birinci Ve İkinci Onarım Kitabeleri (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:25*Ulu Cami Minare Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:26*Ulu Cami Minare Bölümü Güney Cephe Üzerinde Yer alan kitabe bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

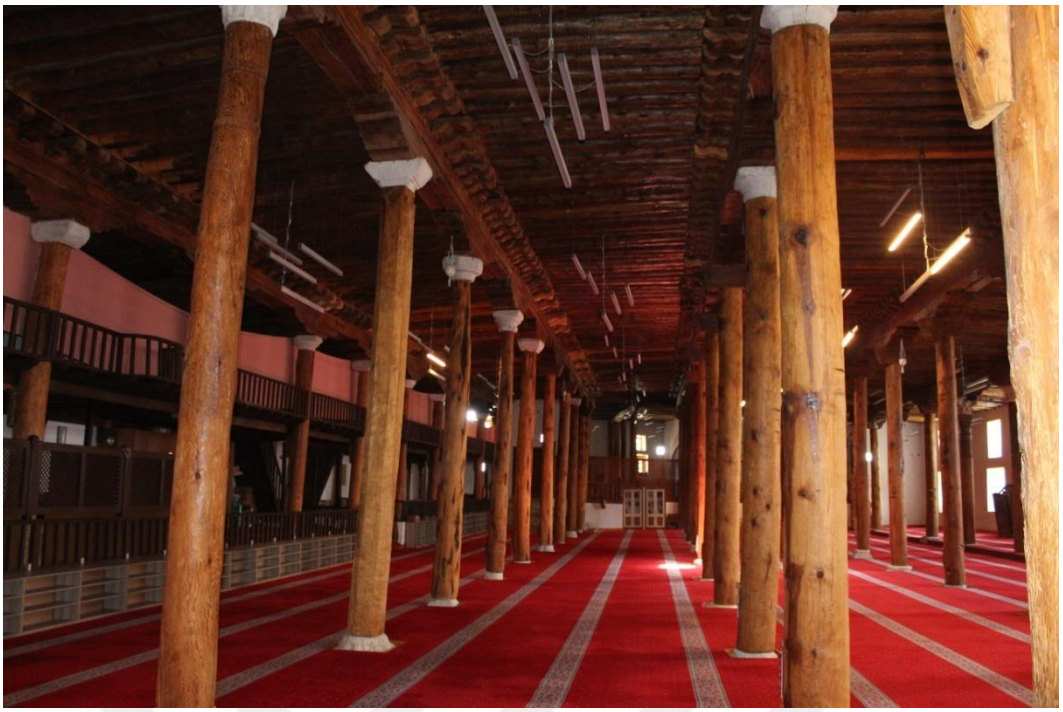
Fotoğraf No:27*Ulu Cami Minare Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:28*Ulu Cami Minare Giriş Açıklığı Üzerinde Yer Alan I.İnşa Kitabesi(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:29*Ulu Cami Örtü Sistemi(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:30*Ulu Cami Batı ve Doğu Doğrultusu Harim Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:31*Ulu Cami Batı ve Doğu Doğrultusu Harim Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

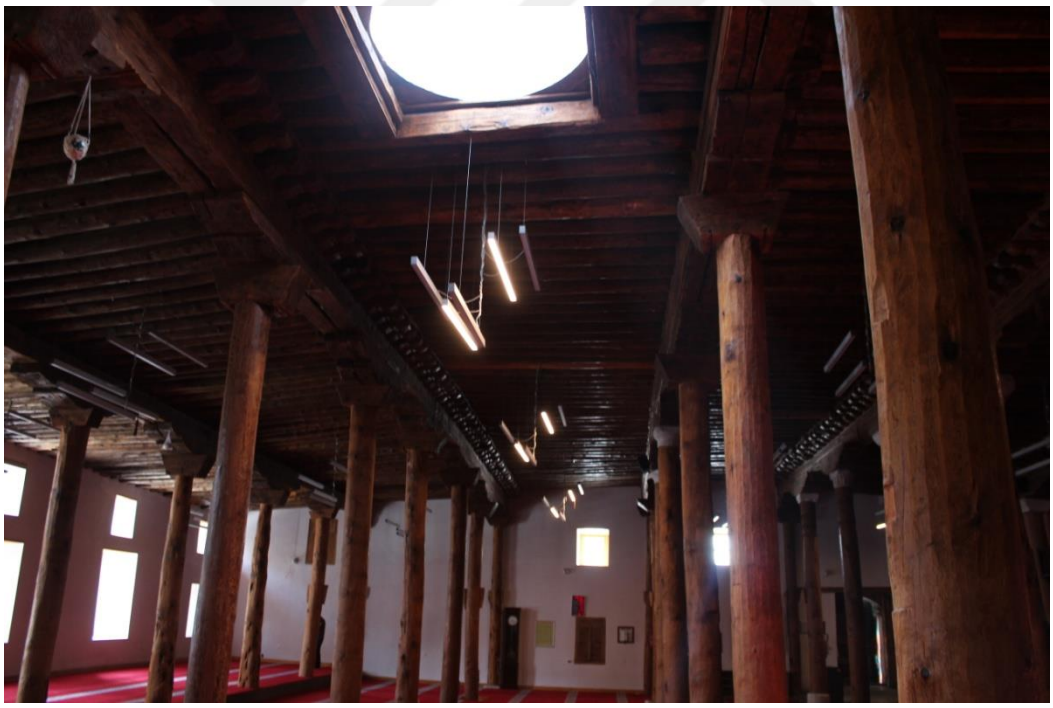
Fotoğraf No:32*Ulu Cami Batı ve Kuzey Doğrultusu Harim Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:33*Ulu Cami Doğu ve Batı Doğrultusu Harim Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:34*Ulu Cami Doğu ve Batı Doğrultusu Harim Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:35*Ulu Cami Harim Bölümü Aydınlık Açıklığı(2017)*
(Sinan ÜNAL)

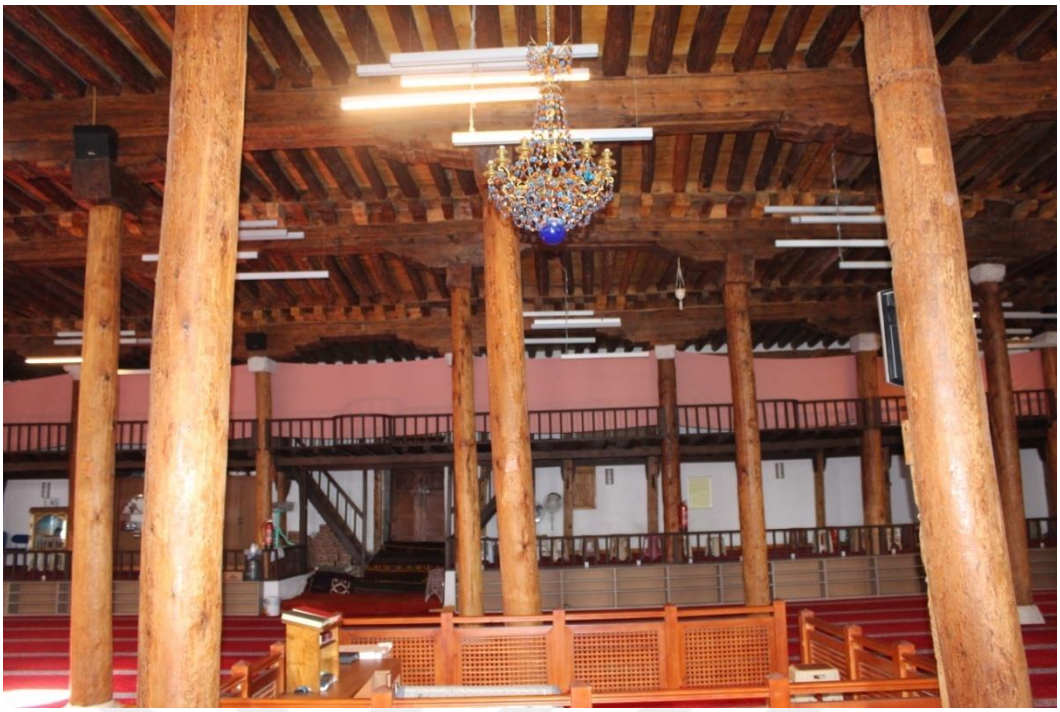
Fotoğraf No:36*Ulu Cami Mihrap Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:37*Ulu Cami Minber Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:38*Ulu Cami Minber Kapı Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:39*Ulu Cami Kadınlar Mahfili(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:40*Ulu Cami Kadınlar Mahfili Merdiven Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:41*Ulu Cami Kadınlar Mahfili (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:42*Ulu Cami Sölpük Mescid(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:43*Ulu Cami Sölpük Mescid(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:44*Ulu Cami Sölpük Mescid Kubbeli Bölüm(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:45*Ulu Cami Sütun Kaideleri(2017)*
(Sinan ÜNAL)

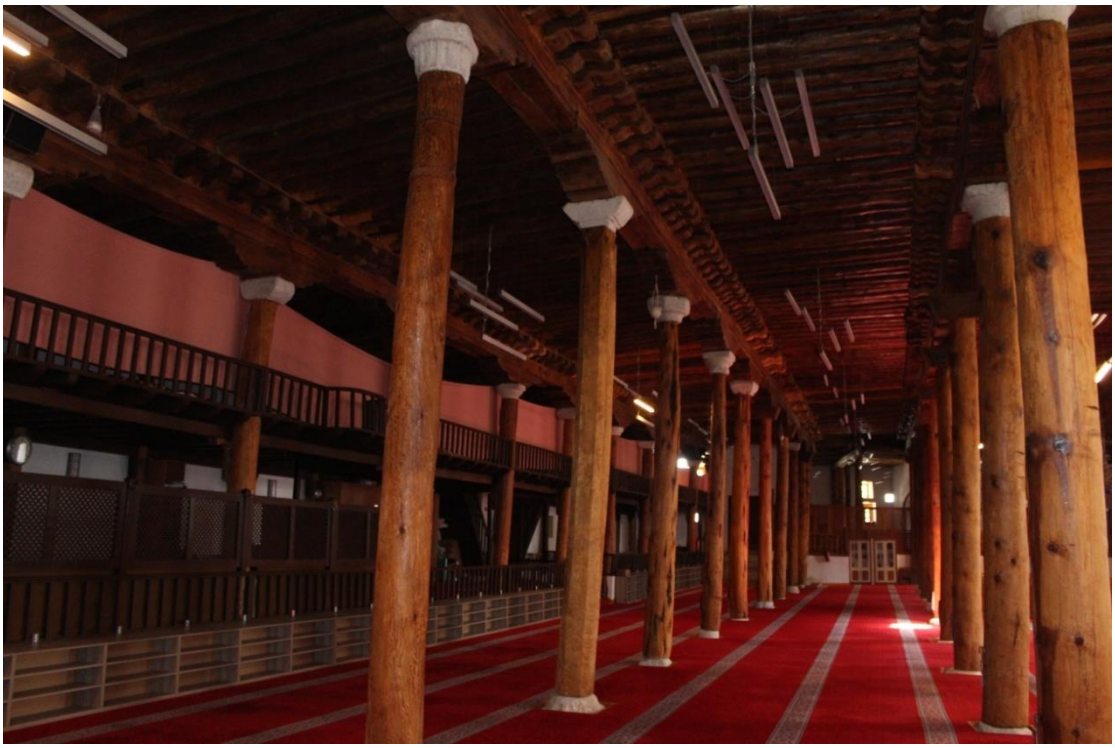

Fotoğraf No:46*Ulu Cami Sütun Kaideleri(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:47*Ulu Cami Sütun Başlıkları(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:48*Ulu Cami Sütun Başlıkları(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:49*Ulu Cami Sütun Başlıkları(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:50*Ulu Cami Sütun Ahşap İşçiliği(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:51*Ulu Cami Sütun Ahşap İşçiliği(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:52*Ulu Cami Sütun Ahşap İşçiliği(2017)*
(Sinan ÜNAL)

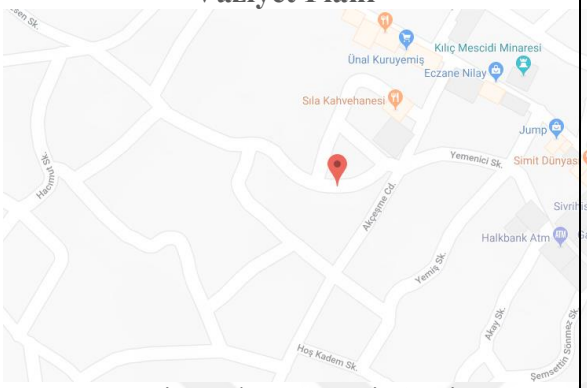

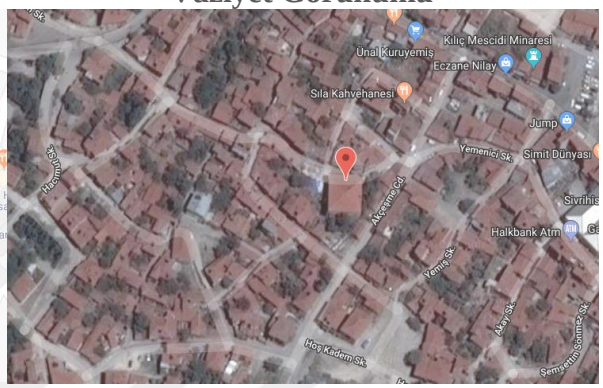
Fotoğraf No:53*Ulu Cami Sütun Ahşap Ve Kalemişi İşçiliği(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:54*Ulu Cami Sütun Ahşap Ve Kalemişi İşçiliği(2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.1.11.Yeni Cami (Aziz Mahmut Hüda Cami)[137]

<table>
<tr><td>İl
Eskişehir</td><td>İlçesi
Sivrihisar</td><td>Mahalle\Köy
Karabaşlı Mahallesi</td><td>Pafta\Ada\Parsel
29-28-H-d/399/5</td><td>Yapının İncelenmeTarihi:
11.10.2017</td></tr>
<tr><td colspan="4">Mülkiyeti: Vakıflar Genel Müdürlüğü</td><td rowspan="2">İnceleyenler
Sinan Ünal
Fatih Özdemir</td></tr>
<tr><td colspan="4">Konumu:E.39.450812 B.31.535085</td></tr>
<tr><td colspan="2">Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Yeni Cami (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td><td colspan="3">Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Yeni Cami (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td></tr>
<tr><td colspan="5">Yapım Tarihi: H.1313\M.1895</td></tr>
<tr><td colspan="5">Vakfiyesi: Yeni Cami hakkında iki vakfiyenin yer aldığı ilk vakfiyede Abdül Vehhap Bini Ahmet Efendi,Bini Mustafa 130 adet Anadolu Sivrihisar kazasındaki Ceddim Mahmudu Hüdai Camii şerifindeki kütüphaneye vakfettim bilgisi yer almaktadır.[138]İkinci vakfiyede ise Sivrihisar'da yeni yaptırdığım 80 odalı bir han,iki bab,dükkan ve ceddim Mustafa Efendinin vakfına mutasıl bir bab oda,bir kıta bahçeyi ceddim Mahmut Efendinin camisinin imam,müezzin,cüzhanlığına Hazinedar Cami ile Ak Çeşmeye ve Ümit Çeşmesine sarf edilmesine yazmaktadır.
Abdülvahhab Bini Ahmet Bini Mustafa Mahmut Paşa Mahkemesi sene H.1220(M.1805),küçük evkaf s.162 No.340[139]</td></tr>
<tr><td colspan="5">Kitabesi: Yapı üzerinde kitabenin kuzey cephe giriş açıklığı üzerinde yer aldığı 0.62x0.94 m boyutlarında mermer üzerine Osmanlıca harfler yazılmış,dokuz satırlık bir inşa kitabesinin yer aldığı görülebilmektedir.Bu satırları;
Okunuşu;
1-Efzunter eyleye ömrün Hüdâ Abdülhâmid Hân'ın/Ki zîli ref'et in cümle bilâda eyledi temdîd
2-Cevâmi medrese mektep hemîşe itmede ihyâ/Fezâ-yı birr ve ihsân-ı değildir kâbil-itahdit</td></tr>
</table>

[137]Eskişehir Valiliği(2014).*Eskişehir Rehberi* (5.Baskı).Ankara:Sistem Ofset.s.62
[138]Özalp,1961,**a.g.k**,s.76-77
[139]Özalp,1961,**a.g.k**,s.76-77

3-Bu camii ki cenâb-ı şeyh Aziz Mahmud Hüdâyi'ye/Vâr iken intisâbı dehrânı itmiş idi tebdîd

4-O Şâhın bendesi Kâimmakam Mahmud Arif Bey-/lâneyle iden bu câmi sertâbipâ teşyîd

5-Ki Mar'aş hânedânından o zât-ı pür kerem elhâk/İder her yerde nâmın dâima hayrât ile te'bîd

6-Nükûd ve himmetin bezl eyleyen erbâbı ihsânın/Ucûrin Hak muzâ'af hem sevâbın eylesin tezyîd

7-Kılındıkça namazlar bu İbâdetgahı enverde/Duâyı zilli Yezdân'ı okunsun hem senâ tahmid

8-Bu âciz fikrimi it'ab iderken nazmı târihe/Kemâl-i feyz-i bâriden idildim süphesiz te'yîd

9-Gelü üçler dedi târihi rengînin hemân âtıf/Olundu nakd-i himmetle Hüdâyi Cami tecdîd. 1313[140]

Sadeleştirilmesi;

Allah,Abdülhamid hanın ömrünü uzun eylesin .onun Mihribanlığının gölgesini bütün beldelerde uzun etti.Camilerin medreseleri mektebleri her zaman bina etmekte.Onun ihsan ve bağış alanı hiçbir zaman sınırlı değildir.O camî ki Cenâbı Şeyh Aziz Mahmud Hüdâyi'ye aittir.Onun yaptırması muhakkak ki buraya intisabının varlığını gösterir.Mehmed Arif bey o şeyhin kölesi ve Kâimmakamıdır.Onun yardımlarıyla bu cami baştan aşağıya kadar ihyâ olmuştur.Kerâmetli Maraş sülâlesinde olan zat,her yerde kendi ismi hayr ile gördüğü için kabullendirir.ihsan sahipleri gibi nakit himmet eyleyenlerin Allah sevabını artırsın.Bu ibadethanede namazlar kılındıkça,onun gayretinin artması için dualar edilsin hem de hamdü senalar yapılsın.Bu aciz köle şiirini tarihe yazarken.Allah'ın yardımını gördüm.Himmetlerle Hüdâyi Cami yenilendi.1895[141]

Banisi: Aziz Mahmut Hüdai ve Kaymakam Mahmut Arif Bey	**Mimarı:** Bilinmiyor.

Tipi: Dört destekli

Malzeme-Teknik: Günümüzde moloz taş kullanılarak ahşap hatılların atıldığı ve üzerinin çimento harç ile kapatılmaya çalışıldığı görülmektedir.Yapıda aynı zamanda alçı ve ahşap malzemelerin görüldüğü,İç cephenin kireç harç ile sıvandığı düşünülmektedir.Minare bölümü ise Kesme taş ve tuğla malzemeden almaşık teknikte inşa edilmiştir.

Onarımlar: Kaymakam Arif Bey tarafından H.1313(M.1895) bir onarım geçirdiği,

[140]Arslan,2014,**a.g.k.**,s.78
[141]Arslan,2014,**a.g.k.**,s.78

yenilendiği görülürken,iç mekanda kubbe kasnağında H.1333(M.1914) yapının bir onarım daha geçirdiğini bu tarihlerde arasında düşünülmektedir.Yine onarım geçirdiği cami bölümünün doğu duvarında saçak bölümün hemen alt kısmında küçük bir taş levha üzerine yazılmış 1914 tarihine yer verilmektedir.Ayrıca halk tarafından alınan bilgiler doğrultusunda yapının 1970'li yıllarda halk tarafından onarıldığı söylenmektedir.[142]Eskişehir Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü tarafından 2017 yılında başlatılan restorasyon çalışmalarının devam ettiği yapının tamamının onarım görmeye başladığı görülmektedir.Yapıda görülen onarımlar ise;

Dış Cephe

1-Dış cephenin restorasyonlarının devam ettiği belli bölümlerin yapılmaya başlanıldığı kuzey cephenin Ahşap hatıllar atılarak desteklendiği ve daha sonra ise harç uygulanarak bu desteklerin kapatılmaya çalışıldığı görülmektedir.

2-Yapının bütün cephelerinde kuzey cephe bölümünde uygulanan onarımların görüleceği düşünülmektedir.

3-Bütün cephelerin raspa edildiği

Son Cemaat Bölümü

1-Son cemaat bölümünün destek sistemlerinin ahşap desteklerle yenilenmekte olduğu görülmektedir.

2-Son cemaat bölümünde yer alan pencerelerinin söküldüğü yerine aslına uygun malzemeden yeni pencere uygulamaları yapılmakta olup giriş açıklığı bulunan kapı bölümünün yenilendiği görülmektedir.

3-Son cemaat kısmının yan duvar bölümlerinin ahşap hatıllar atılarak desteklendiği ve zeminde eski yapıya ait bir kalıntının izlerine bakılmasına karar verilip yapının zemin bölümü sökülmüştür.

4-Son cemaat bölümünde yer alan iki niş bölümünde yer alan kalemişlerinin ise fotoğraflanıp tekrarda uygulanmasına kara verilmiştir.

5-Son cemaat yerinin kemer açıklıkları üzerinde yer alan demirlerin kladırıldığı,

Harim

1-Harim bölümünde yer alan kadınlar mahfilinin kaldırılmış olduğu ve yenileme çalışmalarının yapıldığı görülmektedir.

2.Bu bölümde bulunan pencerelerin tamamen değiştirileceği düşünülmektedir.Bazı pencere bölümlerinin ise sökülmeye başlandığı görülmektedir.

[142]Altınsapan,1988, **a.g.k**,s.75

3.Harim bölümünün zeminin sökülmüş olduğu ve eski yapıya ait izlerinin olup olmadığı kontrol edilmektedir.

4-Harim bölümünün tüm cephelerinde yer alan kalemişi süslemelerin fotoğraflanıp orijinal görünümünde tekrardan yapılmasına karar verildiği görülmektedir.

5-Harim bölümünde tahribata uğrayan alçı süslemelerin onarılmaya çalışıldığı ve cepheler üzerinde yer alan tahribatların ise derzler kullanılarak kapatılmasına karar verildiği görülmüştür.

6-Kubbe bölümünün kısmen tahribata uğradığı ve bu tahribatların alçı uygulamalarla giderilmeye çalışıldığı düşünülmektedir.

2017 yılında yapılan restorasyon çalışmaları sırasında yüklenici firma tarafından yapı hakkında hiçbir bilginin verilmezken ve görülen uygulamaların sadece gözlemlerden oluştuğu ve bazı bölümlerinde onarım yapılacağı da düşünülmektedir.

Günümüzdeki Durumu: Yapı 1895 yıllarından itibaren onarımlar gördüğü bu onarımların günümüzde de devam ettiği görülmektedir.Günümüzde yapılan restorasyon çalışmaları dışında yapıda uygulanan onarımların dereceleri konusunda hiçbir bilginin yer almadığı görülürken 2017 yılında başlatılan çalışmalarda yapının dış cephe ve iç cephelerin tamamen değiştirildiği kendine özgü özelliklerin kaybettirildiği görülmektedir.Yapılan uygulamalardan dış cephenin malzemelerin ve tekniğinin,son cemaat yerinin ve harim bölümünün iç kısmında yer alan pencere ve kalem işi tekniğiyle yapılmış süslemelerin kaldırılıp yerine tekrardan uygulanması yapı üzerinde orijinalliklerin kaybettirilmesine sebebiyet verildiği düşünülmektedir.

Plan ve Örtü Sistemi: Yapı harim ve son cemaat yeri dahil olmak üzere dikdörtgen bir plandan oluşmaktadır.Son cemaat yeri oldukça dar tulumuş olup harim bölümü üç sahından oluşmaktadır.Harim bölümünün orta sahnı oldukça geniş ve yüksek tutulmuştur.Örtü sistemi son cemaat bölümünde düz ahşap örtülü olup harimde orta sahın yuvarlak kemerlerle desteklenen dört sütun üstüne kubbe ile örtülmekte olduğu yan sahınlarda ise beşik tonozların kullanıldığı görülmektedir.Dış cephe ise kiremitli kırma çatı örtülmektedir.

Dış Tasvir: Kuzey cephe bölümü yapının son cemaat bölümünün oluşturduğu görülerek bu bölüme yarım daire biçiminde kot farkından dolayı bir basamak zeminle birlikte üç basamaklı taş bir merdivenle bu bölüme çıkıldığı ve bu bölümün altı sütun ile taşınarak beş bölüme ayrıldığı görülmektedir.Sütun kaideleri yuvarlak silmeli mermerden oluşup gövde ahşap

malzemeden yapıldığı sütun başlıkları ise ahşap yuvarlak bir biçimde oluşturulduğu görülürken sütunlar birbirine yuvarlak kemerlerle bağlanmaktaydı.Kemerler üzeri hatıllı,örgülü ve harçlı olduğu ve üzerinde orta bölüm hariç dikdörtgen ölçülerde dört pencerenin yer aldığı görülmektedir.Bugün orta kısımda yer alan büyük yuvarlak kemerli açıklıktan iç bölüme girildiğinde son cemaat yerinin kazıldığı ve kot farkının oldukça düşürüldüğü görülmekte olup bu bölümün tavanın ahşap olduğu ve üzerinde kadınlar mahfilinin yer aldığı görülmektedir.Bu bölümde asıl giriş açıklığına dışa doğru taşan dikdörtgen bir niş içerisinde yer alan yuvarlak kemerli bir giriş kapısı yer almaktadır.Giriş açıklığı üzerinde bulunan kemer taşları bir sıra girinti ve çıkıntı yaparak yerleştirildiği ve giriş açıklığı nişinin üzerinde caminin kitabesinin yer aldığı görülmektedir.Giriş açıklığının hemen iki yanında ikişer dikdörtgen pencerelerin yer aldığı ve bu pencere bölümlerinin orta kısmında birer niş bölümleri yer almaktadır.Güney cephe bölümü bu cephe bölümünde alt bölümde dikdörtgen ölçülerde dört pencere yer aldığı,üst bölümde ise dört pencerenin yer aldığı görülürken üst kısımda yer alan pencerelerin oval biçimde olduğu görülmektedir.Batı cephede görülen düzenleme ise güney cephe üzerinde görülen pencere açıklıklarının bu cephede aynı düzlemde uygulandığı görülmüştür.Doğu cephe bölümünde ise minare bölümünün yer almakta olduğu görülmektedir.Caminin kuzeydoğu köşesinde camiye bitişik durumda yer alan kare bir kaide de den oluşan minare, pabuç bölümü saçak bölümüne kadar yükselmektedir.Kaide bölüm kesme taş ve tuğla malzemeden almaşık teknikte yapıldığı gövdeye geçişte pabuç kısmına da bölümün pahlaması sonucunda geçilmiştir.Silindirik gövde bölümü düz tuğla örgülü bir düzlemde yapıldığı ve gövdenin alt ve üst bölümünde süsleyici üç bilezik öğenin yer aldığı görülmektedir.Şerefe bölümünün alt kısmı ise beş sıra tuğlaların ileri ve geri getirilmesiyle oluşturulmuş mukarnasların olduğu ve bu bölümün ve şerefe korkuluğunun tuğla malzemeden yapıldığı görülürken petek bölümü gövdeye oranla daha dar tutularak primidal külah zarif bir görünüm vermektedir.Külah bölümü kurşun ile kaplı olup bir alem ile sonlanmaktadır.Bu cephede yine güney ve batı cepheler üzerinde yer alan pencere uygulama düzenlerinin doğu cephe üzerinde de değişmediği ancak minare bölümün hemen yanında cephenin sağ alt köşesinde harime açılan dikdörtgen ölçülerde bir kapının yer aldığı görülmektedir.

İç Tasvir: Kuzey cephe bölümünde yer alan son cemaat bölümünün orta bölümünde yer alan çift kanatlı ahşap bir kapıdan içeriye girildiği ve bu cephe üzerinde yer alan pencere bölümlerinin dikdörtgen formda olduğu onarımlar sırasında söküldüğü yenileme

çalışmalarının başlatıldığı görülmektedir.Bu bölümün üst kısmında ise kadınlar mahfili yer almaktadır.

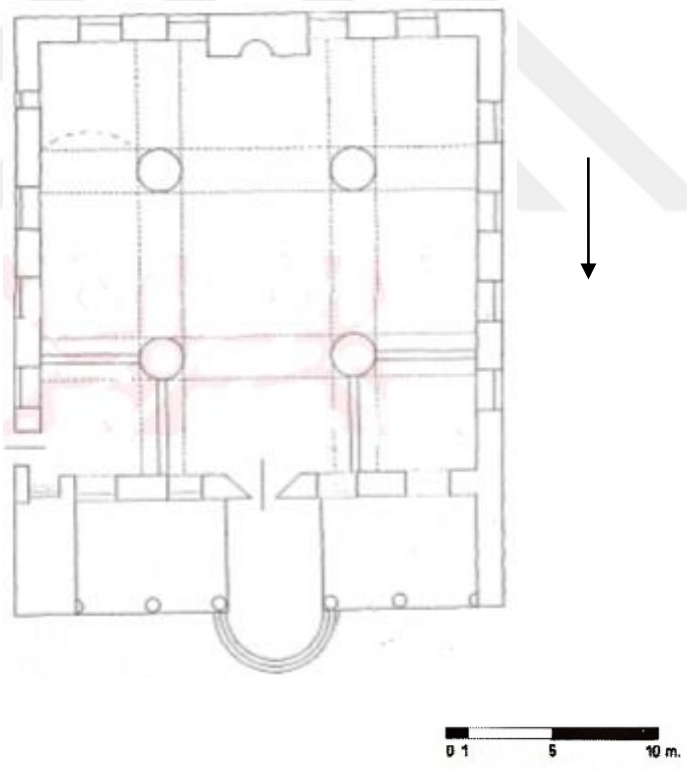
Kadınlar mahfili sekiz kemerli bir düzenlemeyle harim kısmına açıldığı üzerinin ahşap bir tavan ile kapatıldığı,korkuluk bölümlerinin günümüzde yenilendiği görülürken,orta bölümde yarım daire şeklinde balkon şeklinin oluşturulduğu görülmektedir.

Doğu ve Batı cephelerinde yer alan pencere açıklıklarının alt bölümlerde yer alan pencerelerin dikdörtgen formda olduğu üst bölümde yer alan pencere bölümlerinin ise oval bir biçime sahip olup,dikdörtgen formum alt ve üst bölümünden yuvarlak kemer biçiminden genişletilmesiyle elde edilmiş olduğu görülürken alt bölümde yer alan pencere bölümlerinin söküldüğü üst pencere bölümlerinin ahşap kasalı olduğu ve duvar kalınlığınca derin bir niş oluşturulduğu ve iç yüzeylerinin kalem işleriyle bezenmiş olduğu görülmüştür.Doğu cephe bölümünde aynı zamanda harim girişi sağlayan ikinci bir açıklığının yer aldığı bu açıklığın ise tek kanatlı ahşap dikdörtgen bir kapıdan sağladığı görülmektedir.Güney cephe bölümünde yer alan pencere açıklıklarının doğu ve batı cephelerde yer alan pencerelerin benzer formda oldukları görülmüş olup cephe üzerinde yer alan mihrap bölümünün dikdörtgen bir niş içerisine alındığı,nişin kademelenme yaparak daralan bir yuvarlak kemer ile geçildiği görülürken kemer üzerinin ikinci bir düz kemer uygulaması yer almaktadır. Düz kemer uygulamasının üst bölümünde dikdörtgen bir panonun oluşturulduğu görülmüştür.Minber bölümü bu cephe üzerinde yer alırken ceviz ağacından yapılmış olduğu minber bölümünün hemen sağ kısımda yer aldığı gövde kısmının dört kollu yıldızlarla bezeli olduğu,minber korkuluk bölümünün ise ajur tekniği kullanılarak geometrik motiflerle geçildiği görülmektedir.Minber bölümünün taht kısmının ise soğan kubbecik örtüye yer verilmektedir.Yapının üst örtü ve taşıyıcı sistemi dikdörtgen planlı iç mekanın üç sahınla ayrıldığı orta sahnın diğer sahınlara göre daha geniş ve yüksek olduğu taş kaideler üzerinde yükselen kompozit başlıklı dört sütuna oturan bir kubbe ve yan sahınların beşik tonozlarla örtülü olduğu,kubbeye geçişte pandantifler kullanılarak kubbenin altıgen bir kasnak üzerine oturtulduğu görülmektedir.

Süsleme: Cami süsleme açısında kalemişi tekniğinde yapılmış süsleme öğelerine yer verdiği görülmektedir.Ancak günümüzde yapılan onarımlar sebebiyle motifler hakkında bir yorum yapılamamaktadır.1988 yıllarında yapının kalemişleri hakkında harim bölümünde,mihrap,pencere nişlerinde ve üst örtü bölümlerinde yer almakta olduğu,kadınlar mahfilinin altında armut,üzüm ve elma motiflerinin yer aldığı,kubbe,tonoz,tavan kirişlerinin

üst ve alt kısımları ile kemer yüzeylerinin iç kısımları bordür şeklinde üzüm ve çiçek motifleriyle bezenmiş olduğu görülmektedir.[143]Duvar yüzeyi ve pencere nişlerinin bitkisel öğelerle bezenmiş olduğu görülmüştür.Mihrap cephesinde ise geometrik,bitkisel ve perde motiflerine yer verilmektedir.

Değerlendirme: Yeni cami tarihlendirilmesinde giriş açıklığı üzerinde yer alan0.62x0.94 m boyutlarında mermer üzerine Osmanlıca harfler yazılmış,dokuz satırlık bir inşa kitabesinin yer aldığı görülebilmektedir.Bu kitabe üzerinde H.1313(1895) tarihi yer almaktadır.Günümüzde Yeni caminin onarımların devam ettiği görülmektedir.Yapılan onarımların yapıya oldukça büyük zararlar verdiği yapının kendine özgü özelliklerinin korunmadığı düşünülmektedir.Harim,kadınlar mahfili,pencereler,son cemaat yeri bölümlerinin bazı kısımların yıkıldığı ve yeni malzemelerle yeniden yapılmaya başlandığı görülmüştür.Yapının harim bölümünde yer alan kalem işi tekniğiyle yapılmış bezmelerin ise yeniden yapılmaya başlandığı ve orijinal halinin korunmadığı düşünülmektedir.

Plan No:1*Yeni Cami*

*(Kaynak:*Altınsapan,1988*)*

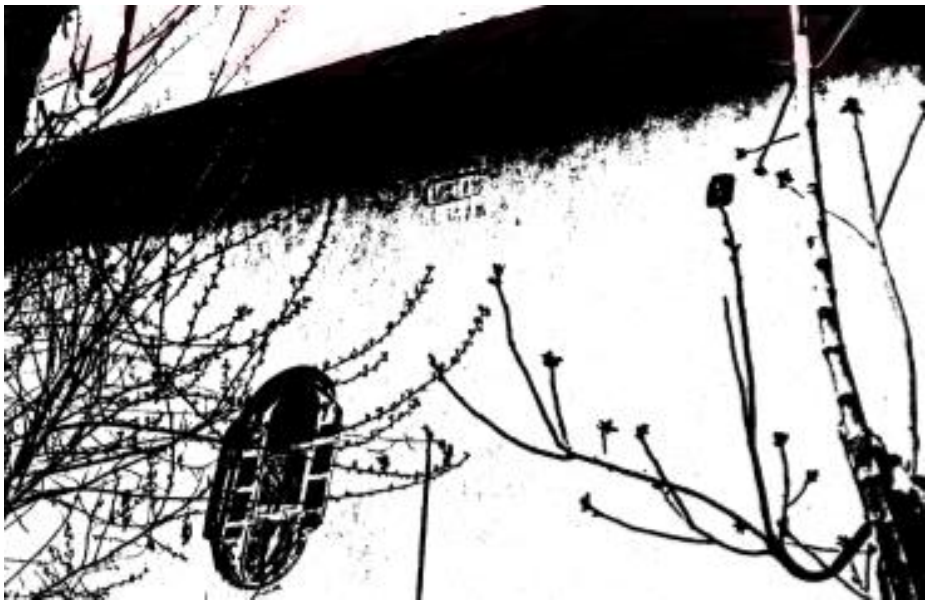
[143]Altınsapan,1988, **a.g.k**,s.76

Fotoğraf No:1 *Yeni Cami Güney ve Doğu Cephe Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:2 *Yeni Cami Batı Cephe Bölümü İle İkinci Kapı Açıklığı(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

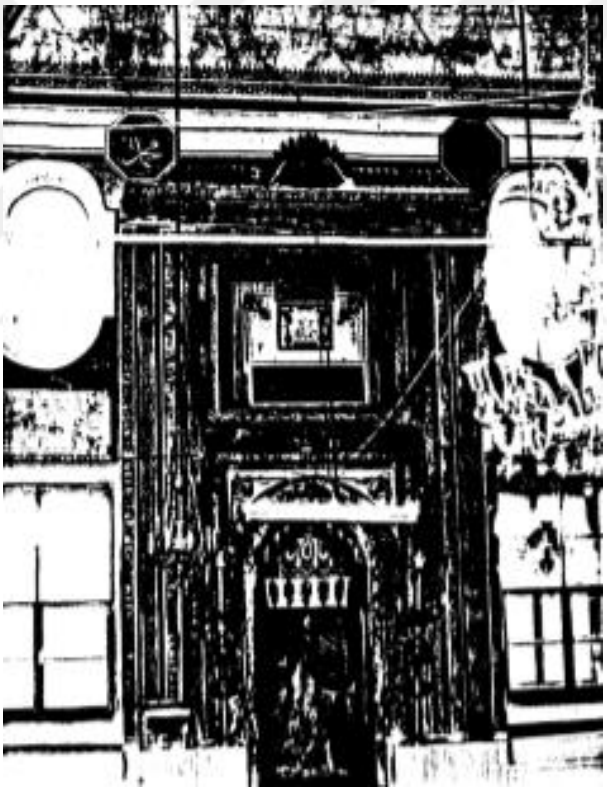
Fotoğraf No:3 *Yeni Cami Batı Cephe Bölümü Onarım Tarihi(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:4 *Yeni Cami Kuzey Cephe Bölümü Son Cemaat Yeri (1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:5 *Yeni Cami Kuzey Cephe Bölümü Son Cemaat Yeri ve Giriş Açıklığı (1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:6 *Yeni Cami Mihrap Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:7 *Yeni Cami Mihrap Bölümü Detay(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

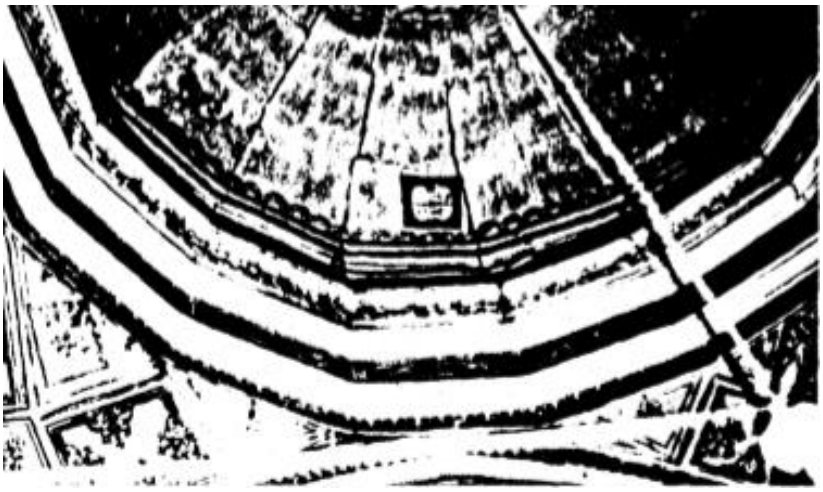
Fotoğraf No:8 *Yeni Cami Minber Bölümü Detay(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:9 *Yeni Cami Kadınlar Mahfili(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:10 *Yeni Cami Oval Pencereler(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:11 *Yeni Cami Kubbe Detay(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:12 *Yeni Cami Kuzey Cephe Bölümü(2017 Öncesi)*
(https://www.eskisehir.net/yasam/hayata-dair/eskisehir/eskisehir-kultur-mirasi-aziz-mahmud-hudayi-camii-Erişim Tarihi:10.03.2018)

Fotoğraf No:13 *Yeni Cami Güney Cephe Bölümü(2017 Öncesi)*
(https://www.eskisehir.net/yasam/hayata-dair/eskisehir/eskisehir-kultur-mirasi-aziz-mahmud-hudayi-camii-Erişim Tarihi:10.03.2018)

Fotoğraf No:14 *Yeni Cami Harim(2017 Öncesi)*
(https://sivrihisar.bel.tr/gezilecek-yerler/aziz-mahmut-hudayi-camii/Erişim Tarihi:10.03.2018)

Fotoğraf No:15 *Yeni Cami Mihrap Bölümü(2017 Öncesi)*
(https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/eskisehir/gezilecekyer/aziz-mahmud-hudayi--camii--sivrihisarErişim Tarihi:10.03.2018)

Fotoğraf No:16 *Yeni Cami Kuzey Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

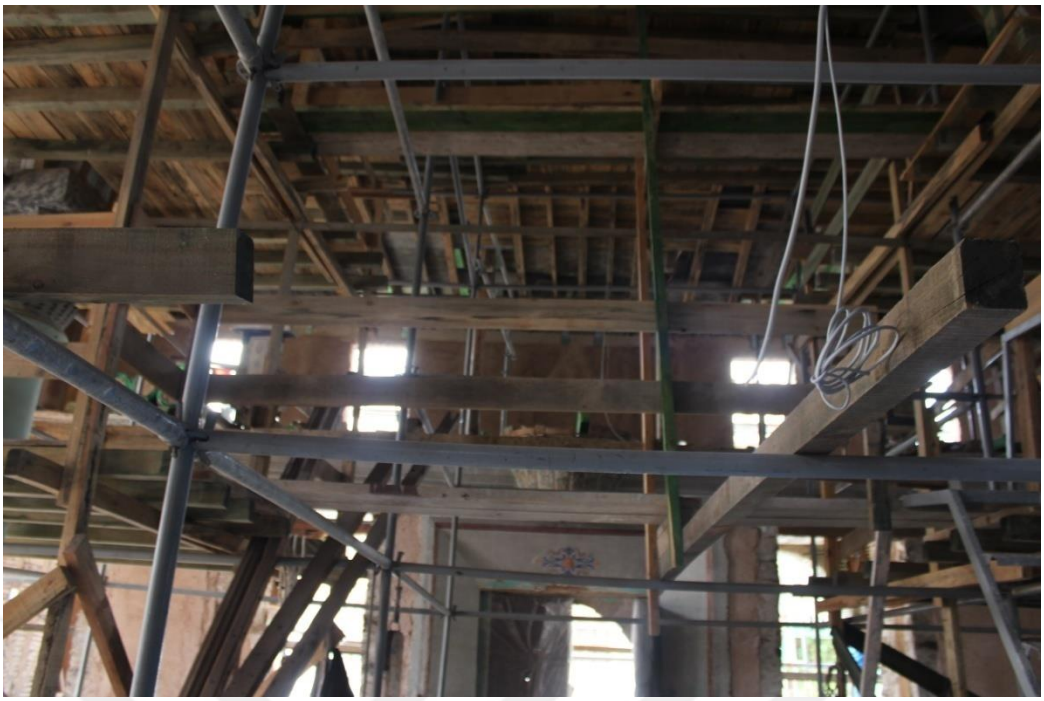
Fotoğraf No:17 *Yeni Cami Kuzey ve Batı Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:18 *Yeni Cami Güney Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:19 *Yeni Cami Giriş Açıklığı(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:20 *Yeni Cami Harim Kuzey Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:21 *Yeni Cami Harim Kuzey ve Batı Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:22 *Yeni Cami Kadınlar Mahfili(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:23 *Yeni Cami Harim Güney Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:24 *Yeni Cami Harim Pencere Ve Süsleme (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:25 *Yeni Cami Harim Sütun Başlığı(2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.1.12.Yenice Cami[144]

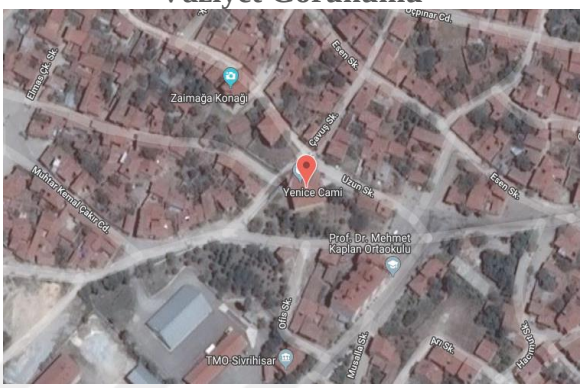
İl	İlçesi	Mahalle\Köy	Pafta\Ada\Parsel	Yapının İncelenmeTarihi:
Eskişehir	Sivrihisar	Yenice Mahallesi	29-28-İ-c\13\1	25-07.2017
Mülkiyeti: Vakıflar Genel Müdürlüğü				**İnceleyenler** Sinan Ünal Fatih Özdemir
Konumu: E.39.451699 B.31.531562				

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Yenice Cami (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Yenice Cami (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Yapım Tarihi:12.Yüzyıl? H.1234(M.1884)?

Vakfiyesi:Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.

Kitabesi: : Kitabe bölümü günümüzde Sivrihisar İlçe Müftülüğü tarafından asılan bir tabela nedeniyle kitabe bölümü görülmemektedir.Ancak 1988 yıllarında yapılan çalışmada ise kitabe bölümünün boş olduğu[145] sadece basık kemerli kapı üzerinde Arapça karakterli olarak yazılmış olan şu tarihe yer verildiği;H.1234(M.1884) görülmektedir.

Banisi: Bilinmiyor	**Mimarı:** Bilinmiyor.

Tipi: On beş bağımsız direkli

Malzeme-Teknik: Yapı günümüzde bir çok onarım geçirmiş ve bu onarımlarla malzemelerin üzerleri badana ile sıvanmış durumda idi ancak yapının tahribatlara uğradığı bölgelerde yapı malzemeleri gün yüzü çıktığı görülmekte olup yapı'nın duvarlarının moloz taşlı olduğu ve ahşap hatılla yığma olarak inşa edildiği üzerinin ise kontrplak ile örtülmüş olduğu yapının çatı bölümünün ise üzerinin kiremitlerle kaplanmış,pencere bölümleri ise de ahşap malzeme kullanılarak oluşturulmuştur.Minare bölümünde ise kaide bölümü kesme taş,gövdesi ise tuğla malzeme yapılarak gövde kısmı ve petek bölümü çimento harç ile sıvanmış olduğu cami bölümünün ise hem dış cephe hem de iç cephesinde çimento harç ve badana ile sıvanmış olduğu da görülmektedir.

[144]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(2003).Tescil Fişi,No.A4
[145]Altınsapan,1988,**a.g.k.**,s.68

Onarımlar:1988 yıllarında yapılan çalışmada yapının o dönemki özelliklerini günümüzde kaybettiğini görmek mümkündür.

1-Kuzey cephenin çimento ile sıvanmış olduğu ancak bu dönemde görülmeyen ve belli bir seviye kadar çimento malzemeyle yapılmış dekoratif amaçlı kesme taşlar görülmekte olduğu

2-Dış pencere çerçevelerinin o dönem ahşap olduğundan bahsedilirken günümüzde bu bölümlerin plastik malzemeli olduğu, giriş cephesinde yer alan demir kapının farklı bir malzemeden(ahşap)yapıldığı,

3-Yapının bir çok defa çimento harç ve beyaz badana ile onarılmaya çalışıldığı ancak bu onarımların yetersiz olduğu

4-Dış cephe görüntüsünün yıllar içerisinde birkaç defa değiştiği de görülmektedir.

5-Minber bölümünün bugünkü karşımıza çıkan minber bölümünün değiştiği görülmektedir.

Günümüzdeki Durumu: Cami günümüzde kısmen kendine özgü özellikleri koruyarak gelebildiği görülmektedir.Ancak cephe duvarlarının tahribata uğradığı,iç bölümün rutubet alarak sıvaların döküldüğü,ahşap direklerin ve pencerelerin tahribata uğradığı,tavan üzerinde kontrplaklar da çökmelerin olduğu ve yapı üzerinde kullanılan malzemelerin değiştirilerek yerine farklı malzemelerin kullanıldığı görülmektedir.

Plan ve Örtü Sistemi: Cami plan kuruluşu itibariyle kareye yakın dikdörtgen planda olup mihrap aksına paralel üç sahın dan oluştuğu görülmektedir.Sahın bölümünü oluşturan üç sahın sırasında dörder ahşap direğin görüldüğü bu ahşap direklerden giriş kısmında yer alan ahşap direklerin ikisinin duvara gömüldüğü diğer ikisinin ise bağımsız olduğu görülmektedir.Diğer iki sahının ise ahşap direklerin aynı biçimde olduğu,bu cami içerisinde yer alan ahşap direklerin taşıdığı tavan kirişlerine geçişte ise ,yavru merteklerin kullanıldığı görülmekte olup tavanın kontrplak ile kaplandığı ve üzerinin ise basit kırma çatı ile kapatılarak kiremitlerle örtülmektedir.

Dış Tasvir: Kuzey cephe bölümünde giriş açıklığının cephe ortasına yerleştirildiği bu açıklığın ise basık kemerli bir düzenlemeyle sağlandığı görülmekte olup giriş kapısı iki kanatlı demir bir kapıdır.Basık kemerin üst köşelerinde sol kısmın da 13 sağ kısımda ise 02 rakamlarının görmek mümkündür.Bu rakamlar yapının tarihini verdiğini düşündüğümüz rakamlardır.Bu cephede giriş kapısının iki yanında ve üstünde olan pencereleri de görmek mümkündür.Bu pencereler den alt kısımda yer alan pencerelerin dikdörtgen,tek kanatlı ve

plastik olduğu görülmekte olup üst kısımda yer alan pencerelerin ise biri kapı üzerinde diğer iki pencere ise sağ ve sol kısmında daha küçük ve kare olarak tasarlanmış tek kanatlı ve plastik olduğu,kuzey cephenin çimento ile sıvandığı ve belli bir seviye kadar çimento malzemeyle yapılmış dekoratif amaçlı kesme taşları görmek de mümkündür.Güney cephe bölümü ise mihrap bölümünün bulunduğu cephe olup mihrap bölümünün dışa taşmadığı görülmektedir.Bu cephe önünde etrafı belirli bir seviyeye kadar yükseklikte bir duvarla çevrili bir bahçe oluşturulmuştu.Cephe üzerinde aşağı bölümde ve yukarı bölümde olmak üzere dörder adet pencerelerin olduğu görülmekte olup bu pencerelerin tek kanatlı ve plastik biçimde yapıldığı aşağı bölümde yer alan pencerelerin daha büyük olduğu görülmektedir.Yapının doğu cephe bölümünde ise cephenin sağ tarafında bir giriş kapısı yer almaktadır bu giriş kısmı tek kanatlı demir bir kapıdır.Bu giriş kapısının solunda uzunlamasına dikdörtgen biçiminde olup aşağı kısımda kalan iki büyük pencerenin,üst kısımda yer alan pencerelere göre daha büyük yapıldığı,pencerelerin tek kanatlı ve plastik malzemeli olduğu görülmektedir.Cami bölümünün batı cephe bölümü ise minarenin bulunduğu bölümdür.Bu cephe üzerinde minare kaidesinin sağında aşağı ve yukarı kısmında ikişer pencere yer aldığı,sol kısımda ise aşağı ve yukarı kısmında birer pencere bulunduğu,bu pencerelerin uzunlamasına dikdörtgen biçimde olduğu aşağı ve yukarı kısımda yer alan pencereleri diğer cephelerde olduğu gibi plastik,tek kanatlı ve aşağı kısımda yer alan pencerelerin daha büyük olduğu görülmektedir.Bu cephede yer alan minarenin kare biçimindeki kaidesinin kesme taş ile örgülü olup,kaide üzerinde antik dönemden kalma süslemelerin olduğu ,ve bu kaide üzerinde sekiz köşeli kürsü bölümü ve sade bir pabuç yer aldığı,pabuç bölümü üzerinde taş bir bilezik olduğu,gövde kısmının tuğla örgülü ve çimento harç ile sıvandığı,şerefe altı bölümünün testere dişi saçak biçiminde yapıldığı,korkuluk ve petek kısmının silindir biçiminde olduğu,petek bölümü ise daha dar tutulmuş olup konik külahı ise kurşun ile kaplanmış durumdadır.

Caminin dış cephesi dört cephesi üzerinde yer alan çatı kısmı dışa eğimli bir şekilde çıkıntı yaparak da saçak görevini yapıda göstermektedir.

İç Tasvir: Yapının kuzey cephe bölümü giriş açıklığının olduğu ve bu giriş açıklığının önünde dikdörtgen şeklinde oluşturulmuş cam mekanlı bir bölüm yer almaktadır.Bu camekanın üzerinin ahşap direklerin taşıdığı bir kadınlar mahfili yer almaktadır.Bu bölüme giriş kapısının sağ tarafında yer alan ahşap merdivenlerle ulaşıldığı görülmekte olup tavan ve bu bölümün zeminin ahşap döşeme ile kaplandığı,duvarların ise beyaz badana ile sıvandığı görülmektedir.Yapının iç cephesinde yer alan pencere bölümleri çift kasalı olduğu için dış

taraftan üst pencerelerin daha küçük olduğu görülürken iç kısımda yer alan pencerelerin boyutların aynı kaldığı görülmekte bunun sebebinin ise iç yüzeylerinin meyilli olmasından kaynaklanmasıdır.Pencerelerin iç kısımda ahşap ve çift kanatlı olarak düzenlendiği görülmektedir.İç kısımda yer alan örtü sistemi ise mihraba paralel olarak sıralanmış on iki ahşap direğin taşıdığı ahşap tavandan oluşmaktadır.Ayaklar silindir formunda olup yukarıda yer alan mihrap duvarına dikey ahşap kirişleri taşıyan direkler,zeminde mihraba paralel ahşap kasalar ile mihraba bağlanmıştır.İç cephe ahşap tavan iskeletinin kapatmak içinde kontrplak malzemeyle kaplandığı görülmektedir.Caminin vaaz kürsüsü yarım daire şeklinde bir kürsüsü yer almaktadır.

Süsleme: Cami üzerinde mimari plastik ve bezeme olarak karşılaşan mihrap,minber ve taşıyıcı sistemler in karşımıza çıktığı görülmektedir.Mihrap alçı malzemeli olup üzerinde yer alan kavsara'nın üzerinin mukarnas dolgulu olduğu mihrap nişinin etrafını saran bordürlerde geometrik motifler ile dal kıvrımlarını,üzüm salkımlarını ve yazı karakterlerini görmek mümkündür.Minber bölümü ise yapıya daha sonraları getirilmiş olup,gövde üzerinin batı bölümünde dikine dikdörtgen ve kareler oluşturularak iç kısımlarına geometrik bezemeler yerleştirilmiş doğu bölümünde ise gövdenin tam ortasında uzun yivli uçların oluşturduğu motifleri ile korkuluk ve köşk bölümünde geometrik motifleri görülmek mümkündür.Köşk üzerinde yer alan külah bölümü sade bir şekilde düzenlemeye sahiptir.Gövde üzerinde basık sepet kulplu kemer geçişi olduğu ve bu kısımda duvarın bitişik bölümünde gövde üzerinde yer alan motifler görülmektedir.Taşıyıcı sistem üzerinde de kirişlerin geçişlerinde kullanılan merteklerin yapıya hareket kazandırdığı görülmektedir. Minare bölümünde ise antik dönemden kalma devşirme malzeme üzerinde süsleme öğelerinin görmek mümkün olmakla birlikte cami'nin diğer bölümlerinin sağır biçimde uygulamalara yer verildiği görülmektedir.Süslemeler için bir tarih vermek gerekiyor ise Tahsin Özalp'in belirttiğine göre mihrap nişi ve bordüründe görülen özelliklerin 18.yüzyılın başlarında Mesut Paşa tarafından yapılan onarımlar sonucu olduğu bilgisini aktarmaktadır.[146]

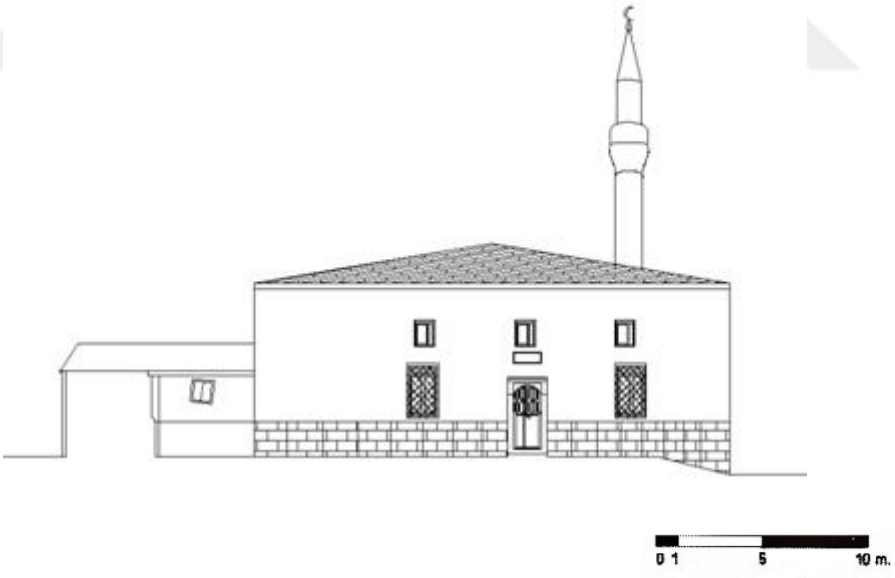
Değerlendirme:1961 yılında yapılan çalışmada yapıyı tarihlendirme konusunda bir kaynak göstermeden şu bilgilerin verildiği görülmekte olup yapıyı aynı mahallede türbesi bulunan Ali Dede tarafından 12.yüzyılda kendisinin yaptırdığını daha sonra ise 17.yüzyılda ise Mesut Paşa

[146]Altınsapan,1988,**a.g.k.**,s.68

tarafından tamir ettirildiğini günümüzdeki yapının ise Kara Zaim Süleyman Bey tarafından yapılmış olduğu düşünülmektedir. [147]

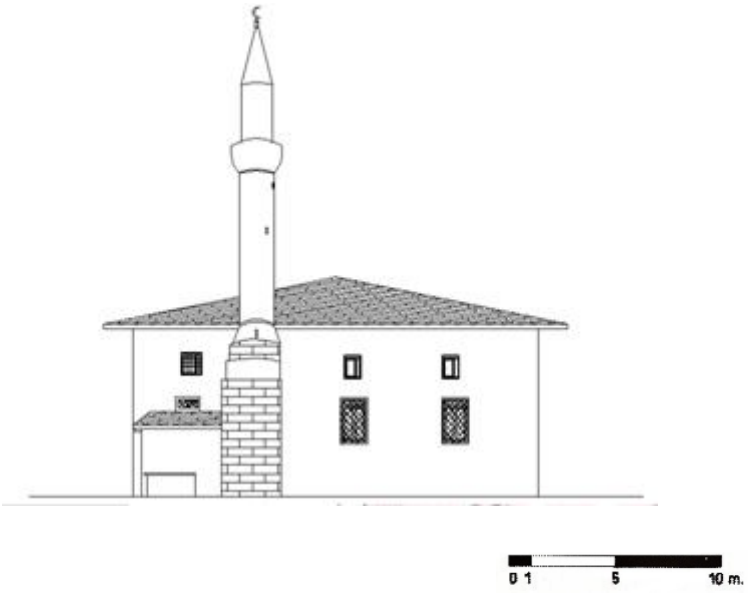
1982 yılında yapılan bir tez çalışmasında ise giriş kapısının üzerinde yer alan kitabe bölümünün o yıllarda yerinde olduğu ancak kitabenin bir bölümünü okuyabildiği,okuduğu kısmın ise Zaimzade Hacela tarafından yaptırıldığı yazıyı gördüğünü öne sürmektedir.[148]

Yapının günümüzde kendine özgü özellikleri bakımından plan- mekan açısından giriş kapısı üzerinde yer alan H.1302(M.1884) tarihlerinde yapılmış olabileceği düşünülmektedir. Sivrihisar ilçe merkezinde yer alan Yenice cami diğer camilere oranla ibadetin yoğun olduğu ve halk tarafından ziyarete uğradığı camiler arasındadır.Bunun sebebi olarak ise yapının Ali Dede türbesine yakın olmasından dolayı kaynaklandığı da söylenmektedir.Ancak günümüzde kısmen kendine özgü özellikleri koruyarak gelebildiği görülmektedir.Ancak cephe duvarlarının tahribata uğradığı,iç bölümün rutubet alarak sıvaların döküldüğü,ahşap direklerin ve pencerelerin tahribata uğradığı,tavan üzerinde kontrplaklar da çökmelerin olduğu ve yapı üzerinde kullanılan malzemelerin değiştirilerek yerine farklı malzemelerin kullanıldığı görülmektedir.

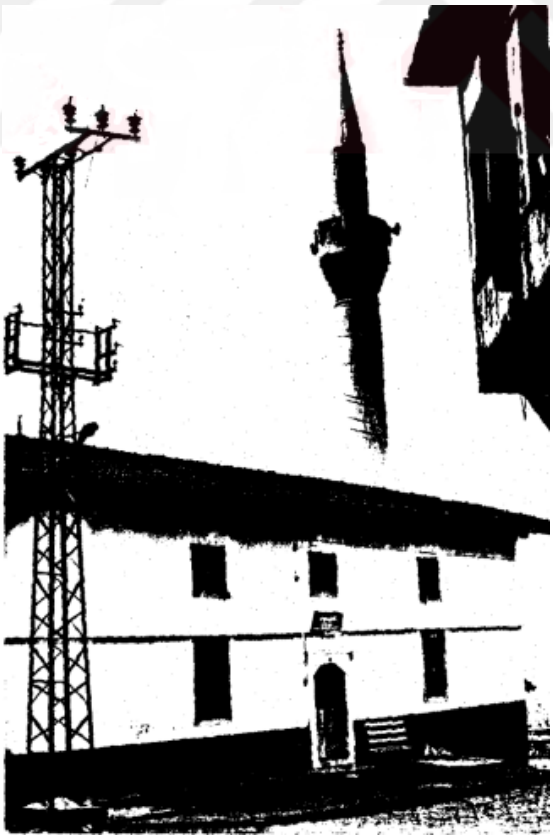

Çizim No:1*Yenice Cami Kuzey Cephe Bölümü*
(Çizim:Sinan ÜNAL)

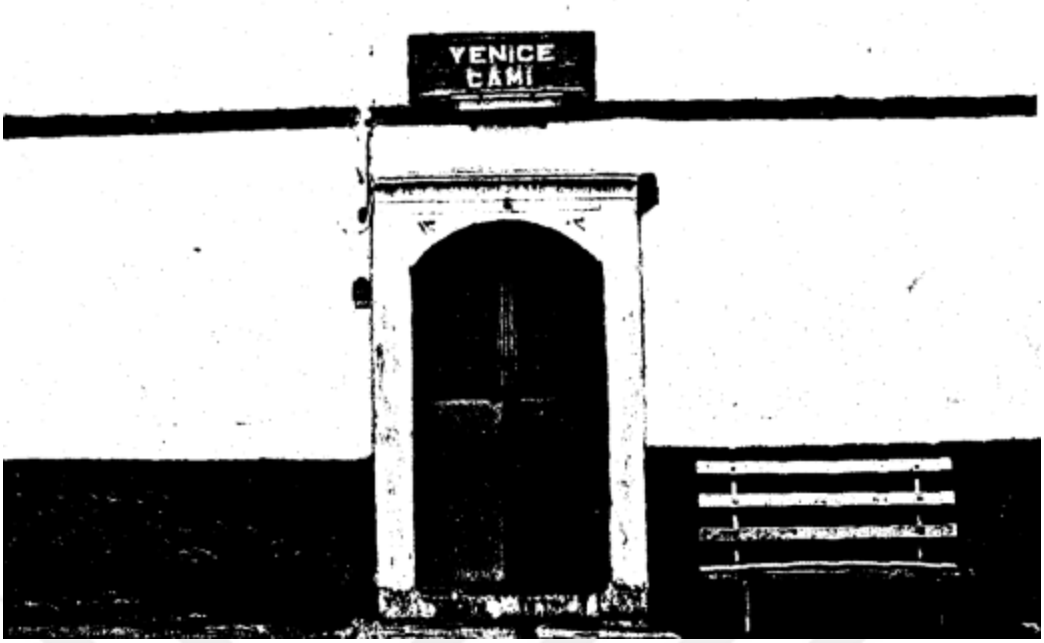
[147]Özalp,1961,**a.g.k.**s.77
[148]Altınsapan,1988,**a.g.k.**,s.68

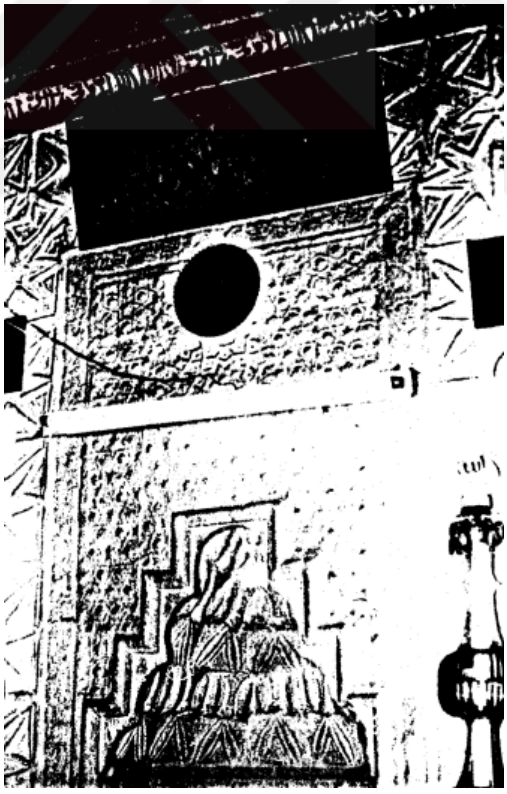
Çizim No:1*Yenice Cami Batı Cephe Bölümü*
(Çizim:Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:1 Yenice Cami Kuzey Cephe Bölümü (1988)
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:2 *Yenice Cami Kuzey Cephe Giriş Bölümü (1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:3 *Yenice Cami Mihrap Bölümü (1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:4 *Yenice Cami Minber Bölümü (1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:5 Yenice Cami Kuzey Cephe Bölümü (2003)
(EKVKBKMA)

Fotoğraf No:6 *Yenice Cami Kuzey Cephe Bölümü (2017)*
(Sinan ÜNAL)

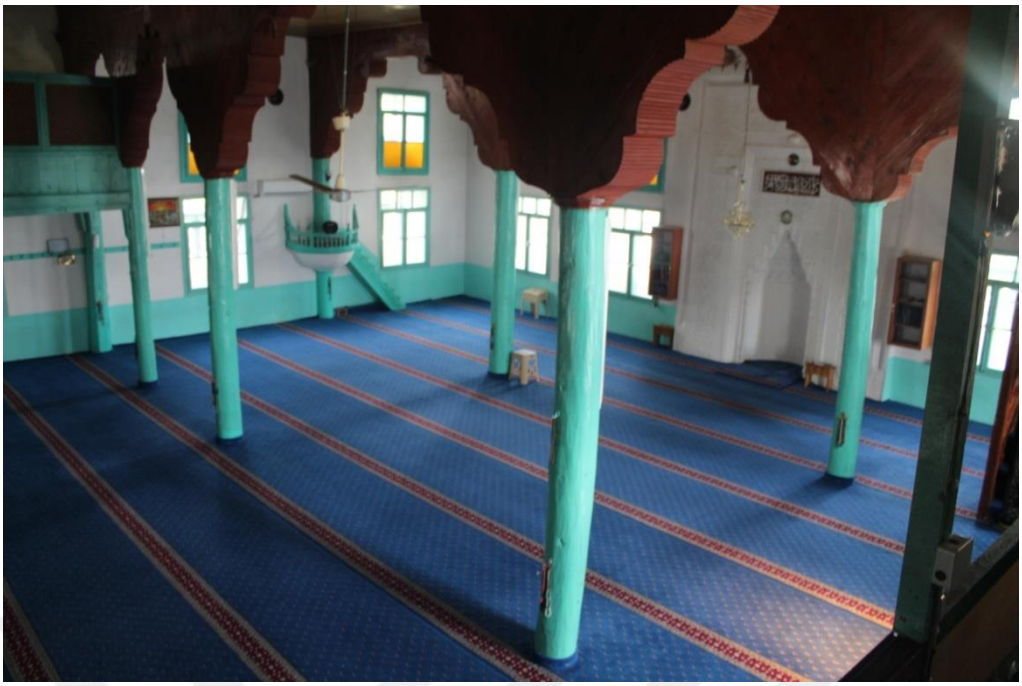
Fotoğraf No:7*Yenice Cami Batı Cephe ve Minare Bölümü (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:8 *Yenice Cami Minare Bölümü Süslemeleri (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:9 *Yenice Cami Kuzey Cephe Giriş Bölümü (2017)*
(Sinan ÜNAL)

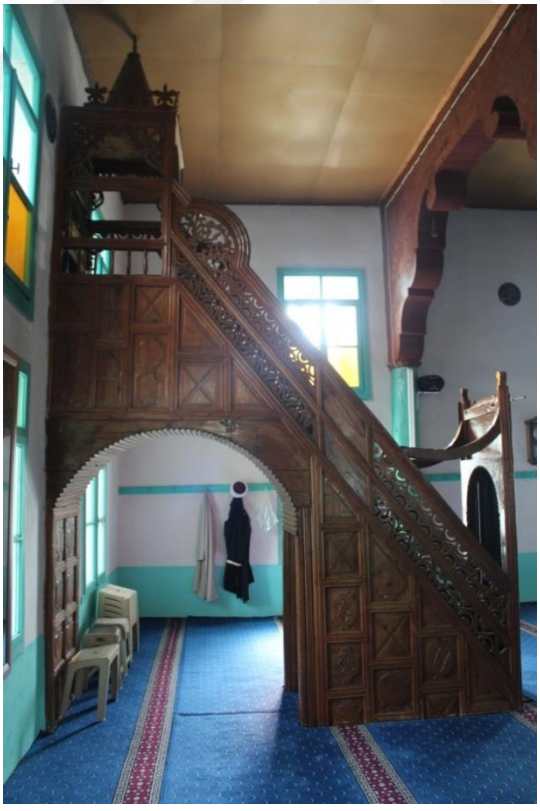
Fotoğraf No:10 *Yenice Cami Doğu Cephe İle Güney Cephe Bölümü (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:11 *Yenice Cami Kuzey Cephe Kadınlar Mahfili (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:12 *Yenice Cami Mihrap Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

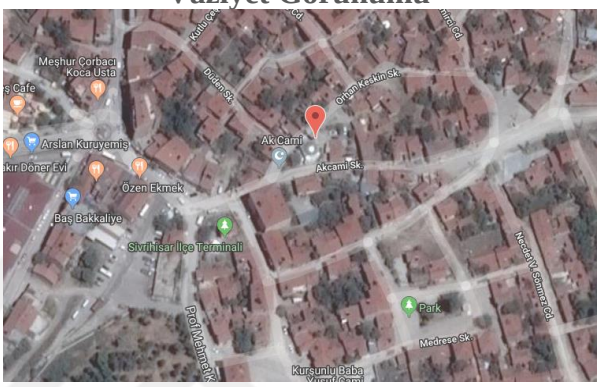

Fotoğraf No:13 *Yenice Cami Minber Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.2.Minareler

2.2.1.Ak Minare[149]

<table>
<tr><td>İl
Eskişehir</td><td>İlçesi
Sivrihisar</td><td>Mahalle\Köy
Demirci Mah.</td><td>Pafta\Ada\Parsel
29-28-K-b\446\11</td><td>Yapının İncelenme Tarihi:
13.06.2017</td></tr>
<tr><td colspan="4">Mülkiyeti: Vakıflar Genel Müdürlüğü</td><td rowspan="2">İnceleyenler
Sinan Ünal
Fatih Özdemir</td></tr>
<tr><td colspan="4">Konumu:E.39.448198 B.31.540441</td></tr>
<tr><td colspan="2">Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Ak Minare
(http://mapszoom.com/tr/index.php)</td><td colspan="3">Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Ak Minare
(http://mapszoom.com/tr/index.php)</td></tr>
<tr><td colspan="5">Yapım Tarihi:H.1208(M.1793)</td></tr>
<tr><td colspan="5">Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Kitabesi:Minare kaidesinin kuzey cephe bölümünde yer alan 0.30x0.77 m.boyutlarında mermer bir malzeme üzerine iki satır halinde yer almaktadır.Bu satırlar;
Arapça;
1-İnnel hasenâti yüzhibnesseyyiât
2-Büniye hâzihi’l minâre Hacı Ahmed.Sene seman ve mieteyn ve elf.(1208)[150]
Türkçe;
Muhakkak ki iyilikler(beş vakit namazın sevabı aradaki)kötülükleri(küçük günahları) giderir.[151]Bu minâreyi yaptran Hacı Ahmed.Sene 1793.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Banisi: Hacı Ahmed</td><td colspan="2">Mimarı: Bilinmiyor.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Tipi:Tek Şerefeli</td></tr>
<tr><td colspan="5">Malzeme-Teknik:Kaide bölümünde kesme taş,kürsü bölümünde tuğla ve kesme taş almaşık bir teknikle kullanıldığı görülmektedir.Pabuç,gövde,şerefe ve petek bölümlerinin düz tuğla örgü geçildiği,külah bölümü ise kurşun bir malzeme ile kaplandığı görülmektedir.</td></tr>
</table>

[149]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(2003).Tescil Fişi,N.A36
[150]Arslan,2014,**a.g.k.,**s.77
[151]H.T.Feyizli(2007).*Feyzü’l Furkan Kuran-ı Kerim Meali*,İstanbul:Server İletişim,Hud Suresi 11/114

Onarımlar:Yapının hiçbir yazılı kaynakta onarım geçirdiği bilgisi yer almamaktadır.Ancak yapının bölge halkı tarafından birkaç kez küçük onarımlar geçirdiğibu onarımların 2000'li yıllarda gerçekleştirildiği öğrenilmektedir.Bu onarımlar;

1-Kaide ve kürsü bölümünün çimento harçlarının oldukça tahribata uğradığı ve bu harçların yenilendiği,

2-Pabuçluk bölümünün tamamen çimento harç kullanılarak üzerinin kapatıldığı,

3-Şerefe altlığının çimento harç kullanılarak desteklendiği,

4-Külah bölümünün yenilendiği aslına uygun kurşun bir malzeme ile kapatıldığı yöre halkı tarafından bildirilmektedir.[152]

Günümüzdeki Durumu: Yapılan onarımların koruma amaçlı olması sebebiyle yapının kendine özgü özellikleri koruyabildiği de aynı zamanda görülmektedir.

Plan ve Örtü Sistemi: Yapı plan itibariyle kübik bir kaide,silindir bir gövde ve tek şerefeye sahip olduğu ve üzerinin konik bir külah kapatıldığı görülmüştür.

Dış Tasvir: Kaide bölümünün güney cephe üzerinde basık kemerli bir giriş açıklığı yer almaktadır.Kaide bölümü kübik bir düzenlemeye sahip olup kaide ve kürsü bölümlerinde alt kısımlarda taş üst kısımlarda tuğla,devşirme mermer ve taş malzemelerin kullanılarak almaşık bir düzen oluşturulmuştur.Kürsü bölümünün üst kısmında kitabe bölümünün yer aldığı ve bu bölümün hemen üst kısmında devşirme bir sütun kaidesinin yer aldığı görülmektedir.Pabuçluk bölümünün bugün çimento harç ile kaplanmasına karşın bu bölümün Türk üçgenleriyle geçildiği görülmektedir.Gövde bölümü silindirik bir düzenlemeye sahip olup tuğla örgü ile geçilmiştir.Gövde bölümünün alt ve üst bölümlerinde sade taş bir bileziğin yer aldığı görülmektedir.

Tek şerefeye sahip olan minare,şerefe korkuluğunun düz tuğla ile örgülü olarak geçildiği görülürken şerefe altlığının kirpi saçak ile kapatıldığı görülmektedir.Petek bölümü gövdeye göre daha ince tutulduğu ve külah ile birleştiği noktada kirpi saçakların yer aldığı ve külah bölümünün konik bir düzenlemeye sahip olduğu ve üzerinin kurşun ile kapatılarak bir alem ile sonlandırıldığı görülmektedir.

İç Tasvir: Yapılan çalışmalarda yapının iç cephe kısmına girmenin tehlikeli olduğu görülerek gerekli çalışmalar yapılmamıştır.

[152]D.Boztel 24 Şubat 2018 tarihinde kişisel iletişim

Süsleme: Tuğla malzemeden oluşturulan şerefe altlığında,tuğlaların dışa gelecek şekilde yerleştirilmesiyle oluşturduğu testere dişleri ile her bir dişin arasında tuğla örgülü bileziklerin oluşturulmasıylada yapının şerefe altlığının doldurulduğuve şerefe bölümünün hareketlendirildiği görülmektedir.

Değerlendirme: Yapının kitabe bölümü üzerinde yaptıranın Hacı Ahmet adında bir kişi olduğu ve minarenin 1793 yılında yaptırdığı görülmektedir.Yapının onarımları minarenin kendine özgü özelliklerinin koruması amaçlı olarak yapıldığı görülmüştür.Bu onarımlar halk tarafından yapılmasına karşın kaide,kürsü,şerefe,ve külah bölümünün kısmen aslına uygun onarıldığı ancak pabuçluk bölümünün tamamen çimento harç ile görünümünün değiştirildiği düşünülmektedir.Yapının bağımlı olduğu eski ak caminin 1944 yılında yıkıldığı,yerine kare planlı,üzeri kubbe örtülü yeni bir caminin yapıldığı(1994)[153],eski ak cami hakkında bir bilginin mevcut olmadığı görülmüştür.

Fotoğraf No:1 *Ak Minare Kuzey Cephe ve Doğu Cephe Bölümü(1992) (EKVKBKMA)*

[153]EKVKBKMA,2003,**a.g.k.**,N.A36

Fotoğraf No:2 *Ak Minare Kuzey Cephe ve Batı Cephe Bölümü (2017) (Sinan Ünal)*

Fotoğraf No:3 *Ak Minare Kuzey Cephe Bölümü (2017) (Sinan Ünal)*

Fotoğraf No:4 *Ak Minare Kitabe Bölümü (2014)*
(Nizamettin Arslan)

Fotoğraf No:5 *Ak Minare Güney Cephe Bölümü (2017)*
(Sinan Ünal)

2.2.2.Kılıç Mescit Minaresi[154]

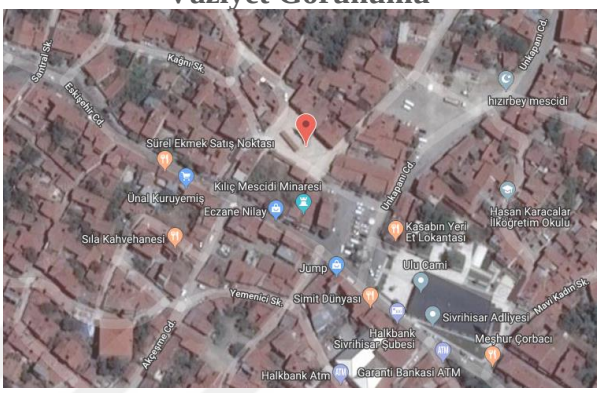
İl	İlçesi	Mahalle\Köy	Pafta\Ada\Parsel	Yapının İncelenme Tarihi:
Eskişehir	Sivrihisar	Gedik Mahallesi	29-28-H-d\168\1	02.02.2018
Mülkiyeti: Vakıflar Genel Müdürlüğü				**İnceleyenler** Sinan Ünal Fatih Özdemir
Konumu: E.39.451753 B.31.536378				

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Kılıç Mescit Minaresi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Kılıç Mescit Minaresi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Yapım Tarihi: H.570(1174-1175)?[155]
H.642(M.1244-1245)?[156]

Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.

Kitabesi: Günümüzde kitabesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.

Banisi: Şeyh Mehmet Efendi[157]	**Mimarı:** Bilinmiyor.

Tipi: Tek şerefeli

Malzeme-Teknik: Kaide bölümü ile pabuçluk bölümü minarenin kesme taş malzemeli ve düzenli bir biçimde taşların yerleştirildiği görülmektedir.Gövdesinin ve petek kısmının tuğla malzemeden yapıldığı külah bölümünün ise kurşun ile kaplandığı,minarede yer yer devşirme malzemeler minare kaidesinin kuzey cephesinin doğu ve batı alt köşelerinde görüldüğü,çini malzemelerin gövde ve petek bölümlerinde,teknik bakımından Sır altı tekniğinde yapılmış olduğu tespit edilmiştir.Ahşap malzemeler ise yapının kaide bölümündeki giriş kapısında ve şerefede yer alan giriş açıklığında olduğu,çimento harçlarının ise bütün cephelerde kullanıldığı görülmektedir.

Onarımlar: 1988 yıllarında yapının o günkü durumu olarak kaide bölümü ve şerefe

[154]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(2003).Tescil Fişi,N.A8
[155]Altınsapan,1988, **a.g.k.**,s.9
[156]O.Aslanapa(1973),*Türk Sanatı II*,İstanbul:Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları,s.73-74
[157]Keskin,2001,**a.g.k**,s.162

korkuluğunun çimento ile sıvanmış olduğu görürken[158],1997 yılında yine aynı araştırmacı tarafından bu çimento sıvaların döküldüğü ve yapı üzerinde tahribatları oluştuğu bilgisi yer almaktadır.[159]

2006 Yılında Yapılan Onarımlar;

1-Kaide,kürsü ve pabuçluk bölümlerinin tahribata uğrayan kısımlarının çimento harç kullanılarak onarılmaya çalışıldığı,

2-Şerefe bölümü korkuluğunun oldukça tahribata uğradığı ve yıkılma tehlikesine karşın üzerinin çimento harç ile sıvandığı muhtar tarafından öğrenilmektedir.[160]

Günümüzdeki Durumu: Minare günümüzde oldukça sağlam bir şekilde kendine özgü özellikleri koruyarak gelebilmiş durumdadır.Ancak kaide bölümde tahribatların olduğu sıvaların dökülmeye başladığı,kaide bölümünün batı cephesinde yer alan giriş kapısının ahşap malzemesinin oldukça tahribata uğradığı, şerefe korkuluğunun üzerinin sıvalarının döküldüğü ve bu şerefeye girişi sağlayan ahşap kapının tahribata uğradığı görülmektedir.İç kısma girilemediği, ne kadar bir tahribata uğradığı bilinemediği ancak alınan bilgiler doğrultusunda yapının yağmurlu günlerde ahşap kapıdan suların indiği söylenmekte olup iç kısmın oldukça tahribatlara uğradığı hatta iç kısmın yarıkların oluştuğu düşünülmektedir.

Plan ve Örtü Sistemi: Yapı plan itibariyle kübik bir kaide,silindir bir gövde ve tek şerefeye sahip olduğu görülmektedir.

Dış Tasvir: Minare Sivrihisar ilçe civarlarından antik kalıntılardan getirilmiş bir çok devşirme malzemeden oluşan kesme taştan 3.70x3.70 metrelik kare bir kaide üzerine oturtulduğu kaide bölümünü alt kısmında daha büyük taşların kullanıldığı,üst kısımdan daha geniş bir alan oluşturulduğu görülmektedir.Yapının giriş açıklığı kaide bölümünün güney cephesi üzerinde yer alan ahşap bir tek kanatlı bir düzende olduğu, bu cephe üzerinin çimento harç ile kaplandığı özellikle kapı giriş açıklığının beyaz bir badana ile sıvandığı da görülmektedir.Kaide üzerinde pabuçluk bölümünün köşelerinin pahlanarak yamuk bir dikdörtgen bölümün oluşturulduğu görülmekte olup taştan bir bilezik ile silindir gövdenin birleştiği,aynı bileziğin şerefe altlığından görüldüğü ve silindir gövdenin tuğla malzemeyle yapıldığı,üsteki bilezik ile şerefe altında yer alan dört sıra sivritilmiş tuğladan oluşturulmuş testere dişli süslemeleri görmek mümkün olmakla birlikte şerefe korkuluğu ile bilezik

[158]Altınsapan,1988,**a.g.k.**,s.8-9
[159]Altınsapan,1997,**a.g.k**,s.74
[160]H.H.Gürkan ile 02 Şubat 2018 tarihinde yapılan kişisel iletişim

üzerinde bir firuze kuşağın yer aldığı,bu şerefe korkuluğunun ve testere dişlerinin birleştiği noktada bir sıra tuğla dizilimiyle bir sıra firuze renkli çini levha olmak üzere süsleyici bir kuşağın yer aldığı görülmektedir.Petek bölümü silindir gövdeden daha ince olarak yapılmış olup bu kısmın hem alt bölgesinde hem de üst bölgesinde firuze renklerle oluşturulmuş iki çini kuşağın oluşturulduğu görülmekte olup külah bölümünün kurşun bir malzemeyle kaplandığı,son olarak ise bir alem'e yer verilmektedir.

İç Tasvir: Yapı iç kısmına batı cephesi üzerinde bulunan bir giriş açıklığından ulaşılmakta olduğu iç kısmının tam olarak 53 basmaktan ve şerefe bölümüne ahşap tek kanatlı bir kapıdan geçildiği kaynaklardan öğrenilmektedir. [161] Kendimiz tarafından yapılan çalışmada ise minarenin iç kısmına değişik sebepler sonucu giremediğimiz için bu bilgileri doğrudan aktarma şansımız olmamakta birlikte yapının o dönem içerisine giren araştırmacının son derece zorlandığı bilgisi alınmaktadır.

Süsleme: Yapı süsleme açısından bir minare olmasına karşın tuğla malzemeden oluşturulmuş şerefe altlığında tuğlaların dışa gelecek yerleştirilmesiyle testere dizilişleri dört sıra halinde aşağı kısımdan yukarı kısımlara doğru bir genişleme yaparak şerefe altlığını doldurduğu görülmektedir.Yapı üzerinde tuğla işçiliğinin yanı sıra çini malzemelerin kullanıldığı bu malzemelerin sır altı tekniğinde oluşturulduğu yapının şerefe korkuluğu altında,şerefe altında ve petek bölümünde belirli aralıklarla oluşturulmuş dört çini kuşağın olduğunu görmek mümkündür.Bu çini kuşaklar firuze renkli görülmekte olup şerefe korkuluğunun altında bulunan çini levhaların alttan ve üstten kabaralar şeklinde tutturulduğu tespit edilmiştir.

Değerlendirme: Minare Sivrihisar ilçesinde bulunan yanında bir mevcut yapısı olmaya iki örnekten bir tanesidir.Kılıç mescit minaresi yapım tarihi bakımında oldukça karmaşık bir durumdadır. Minarenin kitabe bölümünün olmaması sebebiyle tam bir tarihlendirme yapılmaz iken yapının 1960'lı yıllarda araştırmacı mescit yanında bir mezar taşı kitabesinin olduğu ve bu kitabe üzerinde El İmam Sadrülkebir Horasan Meşayihi'nden Şeyh Mehmet Efendi H.570(1174-1175)tarih yer almaktadır.Bu bilgiler doğrultusunda minarenin banisi olarak Şeyh Mehmet Efendi olarak nitelendirmemizi sağlamaktadır.[162]Diğer bir çalışma ise 1973 yılında yapılmış olup minarenin Sivrihisar Ulu Caminin minberinin bu minareye ait olduğu düşünülen mescitten getirildiği ve minber üzerinde bulunana tarihe göre yapının H.642(M.1244-1245) bu tarihler arasında minarenin yapıldığı araştırmacı tarafından

[161]Gürkan,2018,**a.g.k.**
[162]Altınsapan,1988, **a.g.k**,s.9

düşünülmektedir.Bu minber ise 1933 ile 1934 yılları arasında meydanı açmak için mescit'in yıktırıldığı ve bu minberin o tarihler arasında Sivrihisar Ulu Camiye nakledildiğini gören kişiler tarafından araştırmacıya aktarılmıştır.[163]

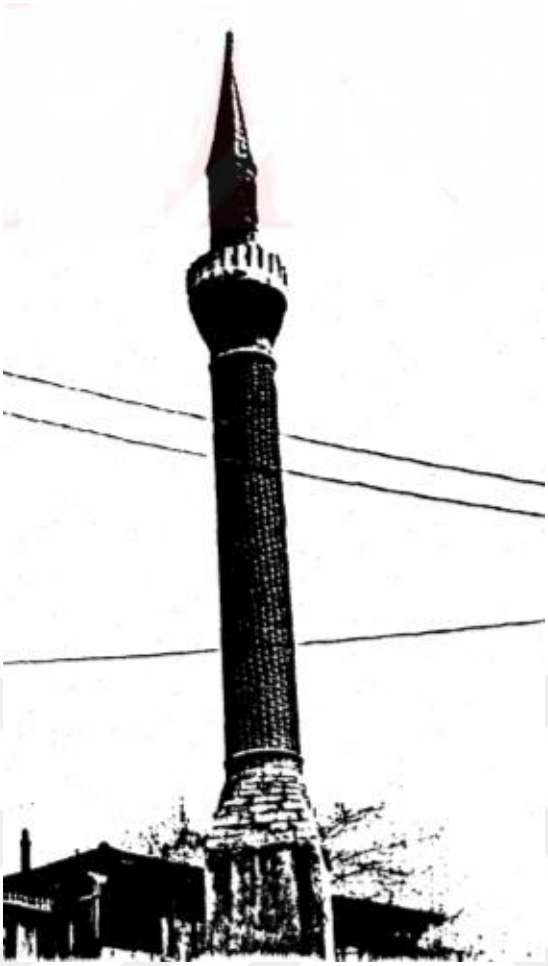
Ancak yapının iki tarih arasında inşa olduğunu söyleyen araştırmacılar şu noktada yanıldıklarını görmemekte olup mezar taşı ile minber kitabesinin arasında altmış dokuz yıllık bir farkın olduğu 1232 yılında inşa edilmiş olan Sivrihisar Ulu Cami gibi anıtsal bir yapının hemen yanındaki bu küçük ölçekli mescitte böylesine anıtsal bir minberin olması mümkün olarak görülmediği,mescit civarında bulunan mezar taşı ve minber tarihlerinin,mescidin ve minarenin tarihlendirmesinde mümkün olarak görülmediği ve ayrıca yapının sahip olduğu ve kendisinin de bağımlı olduğu yapı yıkılmış ve mimaride karşılaştırılamaması sebebiyle tarihlendirme tarihlendirmenin zor olduğu görülmektedir.

1988 yıllarında çalışan bir araştırmacı yapının o günkü durumu olarak kaide bölümü ve şerefe korkuluğunun çimento sıvalı,1997 yılında yine aynı araştırmacı tarafından bu çimento sıvaların döküldüğü ve yapı üzerinde tahribatları oluştuğu bilgisi yer almaktadır.2017 yılında ise yapının Çimento sıvalı olan bölümlerinin oldukça tahribata uğradığı,güney cephe üzerinde bulunan ahşap kapı ile şerefe bölümüne çıkılan kapının zarar gördüğü,minare kaide,kürsü ve pabuçluk bölümlerinin çimento harçlarının yenilendiği görülmektedir.

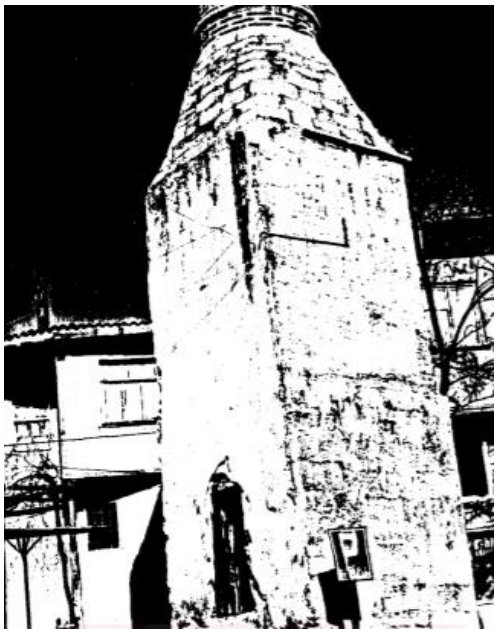

Fotoğraf No:1 *Kılıç Mescit?*
(http://sivrihisar.web.tr/eski-sivrihisar-fotolari.html Erişim Tarihi:13.04.2018)

[163]Aslanapa,1973,**a.g.k.,**s.73-74

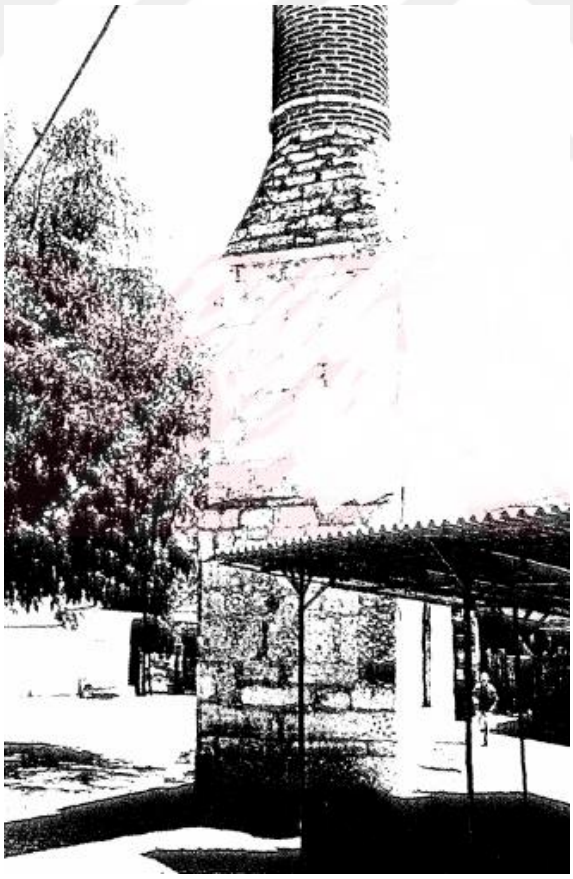
Fotoğraf No:2 *Kılıç Mescit Minaresi Güney Cephe Bölümü (1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:3 *Kılıç Mescit Minaresi Kaide Bölümü(Güney ve Doğu Cephe) (1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:4 *Kılıç Mescit Minaresi Güney Cephe Bölümü Giriş Açıklığı (1997)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:5 *Kılıç Mescit Minaresi Batı Cephe Bölümü(1997)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:6 *Kılıç Mescit Minaresi Batı ve Güney Cephe Bölümü(1997)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:7 *Kılıç Mescit Minaresi Güney Cephe Giriş Açıklığı Bölümü(1997)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:8 *Kılıç Mescit Minaresi Doğu Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:9 *Kılıç Mescit Minaresi Kuzey Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:10 *Kılıç Mescit Minaresi Pabuçluk Ve Gövde Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

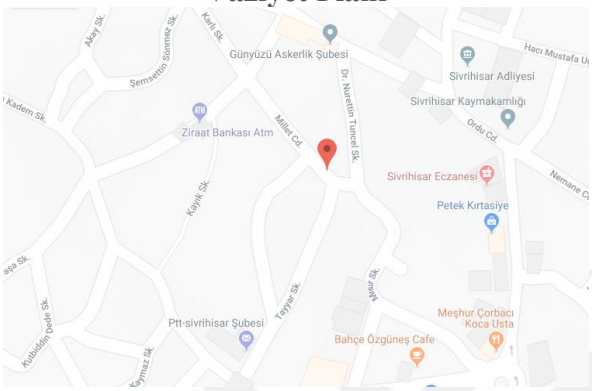

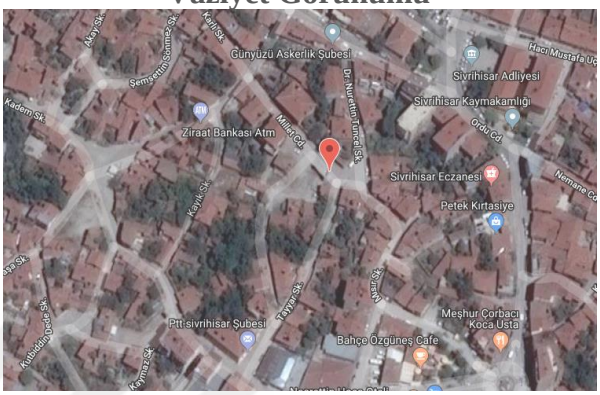
Fotoğraf No:11 *Kılıç Mescit Minaresi Testere Dişleri, Şerefe Bölümü Ve Çini Kuşaklar(2017) (Sinan ÜNAL)*

Fotoğraf No:12 *Kılıç Mescit Minaresi Devşirme Malzeme Örneği (2017) (Sinan ÜNAL)*

2.2.3.Tek Minare[164]

<table>
<tr><td>İl
Eskişehir</td><td>İlçesi
Sivrihisar</td><td>Mahalle\Köy
Cumhuriyet Mah.</td><td>Pafta\Ada\Parsel
29-28-K-b\440\3</td><td>Yapının İncelenme Tarihi:
20.07.2017</td></tr>
<tr><td colspan="4">Mülkiyeti: Vakıflar Genel Müdürlüğü</td><td rowspan="2">İnceleyenler
Sinan Ünal
Fatih Özdemir</td></tr>
<tr><td colspan="4">Konumu:E.39.449351 B.31.537771</td></tr>
<tr><td colspan="2">Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Tek Minare
(http://mapszoom.com/tr/index.php)</td><td colspan="3">Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Tek Minare
(http://mapszoom.com/tr/index.php)</td></tr>
<tr><td colspan="5">Yapım Tarihi:?</td></tr>
<tr><td colspan="5">Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Kitabesi: : Günümüzde Kitabesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Banisi:Bilinmiyor.</td><td colspan="2">Mimarı: Bilinmiyor.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Tipi:Tek şerefeli</td></tr>
<tr><td colspan="5">Malzeme-Teknik:Kaide ve kürsü bölümü batı cephe bölümü hariç tamamen kesme taş malzeme kullanılmış olup Batı cephe bölümünde yığma tekniğiyle moloz taş malzeme kullanılmıştır.Pabuçluk bölümü kesme taş malzemeli olup köşeleri pahlıdır.Gövde,şerefe,petek bölümlerinde tuğla örgülü bir düzenleme görülmektedir.Külah bölümü konik bir külah ile örtülmektedir.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Onarımlar: Yapının hiçbir yazılı kaynakta onarım geçirdiği bilgisi yer almamaktadır.Ancak yapının bölge halkı tarafından birkaç kez küçük onarımlar geçirdiği bu onarımların 1995’li yıllarda gerçekleştirildiği öğrenilmektedir.Bu onarımlar;
1-Kaide ve kürsü cepheleri üzerinde yer alan tahribata uğrayan harçların kısmen yenilendiği,
2-Kürsü bölümünün batı cephesinin tahribata uğradığı ve moloz taş malzeme kullanılarak kapatıldığı ve üzerinin çimento harç ile sıvandığı,
3-Şerefe korkuluğu üzerinde yer alan tuğla örgünün tahribata uğradığı ve korkuluğun çimento</td></tr>
</table>

[164]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(2003).Tescil Fişi,No.A26

harç ile sıvandığı halk tarafından söylenmektedir.[165]

Günümüzdeki Durumu: Yapılan onarımların koruma amaçlı olması sebebiyle yapının kendine özgü özellikleri koruyabildiği düşünülmektedir.

Plan ve Örtü Sistemi: Yapı plan itibariyle kübik bir kaide,silindir bir gövde ve tek şerefeye sahip olduğu ve üzerinin konik bir külah kapatıldığı görülmüştür.

Dış Tasvir: Kuzey cephe üzerinde yuvarlak kemerli bir giriş açıklığı yer aldığı,kaide ve kürsü bölümünün kübik bir düzenlemeye sahip olduğu görülmektedir.Kaide ve kürsü bölümlerinde kuzey,güney ve doğu cephede kesme taş malzeme,batı cephe bölümünde moloz taş malzeme yer almaktadır.Pabuçluk bölümü kesme taş malzemeli olup köşelerden pahlanmış bir durumda,gövde bölümü silindirik bir düzenlemeye sahip olup tuğla örgü ile geçilmiştir.Gövde bölümünün alt ve üst bölümlerinde sade taş bir bileziğin yer aldığı görülmektedir.Üst bilezik bölümünün hem alt kısmında hem üst kısmında çini şeritlerle gövde geçilmiştir.

Tek şerefeye sahip olan minare,şerefe korkuluğunun düz tuğla ile örgülü olarak geçildiği görülürken şerefe altlığının kirpi saçak ile kapatıldığı görülmektedir.Petek bölümünün gövdeye oranla daha ince bir düzenlemeye sahip olduğu ve gövdesinin alt ve üst katlarda şeritlerin yer aldığı görülürken alt kat çini şeridin tahribata uğradığı,üst kısımda çini şeridin yer aldığı görülmektedir.Külah bölümü konik bir düzenlemeye sahip olup bir alem ile son bulmaktadır.

İç Tasvir: Yapılan çalışmalarda yapının iç cephe kısmına girmenin tehlikeli olduğu görülerek çalışmalar yapılmamıştır.

Süsleme: Tuğla malzemeden oluşturulan şerefe altlığında,tuğlaların dışa gelecek şekilde yerleştirilmesiyle oluşturduğu testere dişleri ile her bir dişin arasında tuğla örgülü bileziklerin oluşturulması yapının şerefe altlığının doldurulduğu,gövde bileziğinin alt ve üst bölümünde vede petek bölümünün üst bölümünde yer alan çini şeritlerin yapı üzerinde bir hareketlilik kazandırdığı düşünülmektedir.

Değerlendirme: Yapının tarihlendirme konusunda hiçbir yazılı kaynağın bulunamaması ve çevresinde yer alan tarihi yapıların üslupları incelendiği ve yapının 15 ve 16 yüzyıllara ait bir cami'ye ait olabileceği düşünülmektedir.Onarımlar minarenin kendine özgü özelliklerinin

[165]Ş.Ormanoğlu ile 12 kasım 2017 tarihinde yapılan kişisel iletişim

koruması amaçlı olarak yapıldığı, onarımlar halk tarafından yapılması kürsü ve şerefe bölümünün kısmen özelliklerinin kaybettirilmesine sebebiyet verildiği düşünülmektedir.

Fotoğraf No:1*Tek Minare Kuzey Cephe ve Batı Cephe Bölümü (2003) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:2 *Tek Minare Kuzey Cephe ve Batı Cephe Bölümü (2017) (Sinan ÜNAL)*

Fotoğraf No:3 *Tek Minare Kuzey Cephe Giriş Açıklığı(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:4 *Tek Minare Batı Cephe ve Güney Cephe Bölümü (2017)*
(Sinan ÜNAL)

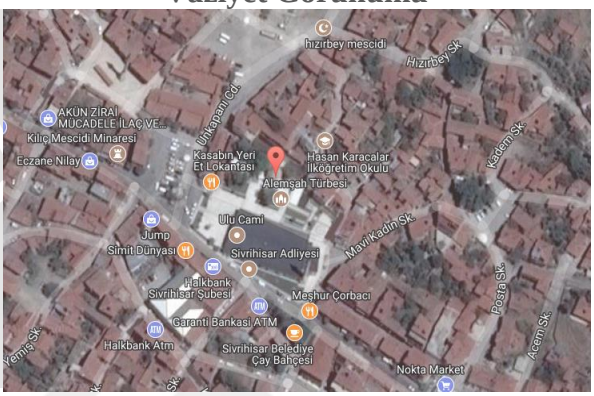

Fotoğraf No:5 *Tek Minare Gövde,Şerefe,Petek ve Külah Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.3.Türbeler

2.3.1.Alemşah Türbesi[166]

<table>
<tr><td>İl
Eskişehir</td><td>İlçesi
Sivrihisar</td><td>Mahalle\Köy
Kubbeli Mahallesi</td><td>Pafta\Ada\Parsel
29-28-H-c\185\20</td><td>Yapının İncelenme Tarihi:
22.08.2017</td></tr>
<tr><td colspan="4">Mülkiyeti: Vakıflar Genel Müdürlüğü</td><td rowspan="2">İnceleyenler
Sinan Ünal
Fatih Özdemir</td></tr>
<tr><td colspan="4">Konumu:E.39.451258 B.31.537420</td></tr>
<tr><td colspan="2">Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Alemşah Türbesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td><td colspan="3">Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1Alemşah Türbesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td></tr>
<tr><td colspan="5">Yapım Tarihi:H.728\M.1327[167]</td></tr>
<tr><td colspan="5">Vakfiyesi:Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Kitabesi:Türbede giriş açıklığı üzerinde 1.20x0.96 m. Boyutlarında mermer üzerine Arapça harflerle dokuz satırlık bir inşa kitabesi yer aldığı bu satırlarda ise;
Arapça
1-Hüvellahürrahim
2-Bene hazihi’l-imaret eş-şerife
3-el-emir el-kemir melik el-ümera ve’l-ekabir min cami
4-el-meali ve’l-mekarem ebu’l hayrat ve’l-hasenat
5-Melik Şah Beg edamallahu tevfikehu ve sehhele ile’l-cenneti
6-tarikahu li-ecli ahihi el-ecel el-merhum el-mağfur es said
7-eş-şehid bi’z-zulm fi unfuvan şebabihi Sultan Şah Beg bin Kiru
8-Baltu teğammadehumullahu bi-gufranehu ve eskenehüm bi-hayic cinanihi fi Muharrem sene sem’an ve işrin ve sebamie
9.Ketebehu Vecih el-hatib[168]</td></tr>
</table>

[166]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(2003).Tescil Fişi,N.14
[167]E.Altınsapan and C.Parla(2010).*Eskişehir Zaviye ve Türbeleri(Selçuklu ve Osmanlı Dönemi)*,Eskişehir:T.C.Anadolu Üniversitesi Yayınları,N.2182.s.164
[168]Altınsapan and Parla.,2010,**a.g.k.,**s.164

Türkçe

Esirgeyen Allah'tır.Bu şerefli imaret,büyük emir,emirlerin büyük meliki,mâna ve kerem sahib,,hayır ve iyi işler babası Melik Şah Bey-Allah yardımını sürekli kılsın ve cennet yolunu kolaylaştırsın-tarafından felakete uğrayarak ölmüş merhum ve üstün elmiş,uğurlu ve gençlik çağında zulümle şehid olmuş kardeşi Kiru baltu oğlu Sultan Şah Bey-Allah günahlarını bağışlasın ve cennetin ortansa yerleştirsin-için Muharrem 728\Kasım-Aralık 1327 yılında yaptırılmıştır.Yazan Hatip Vecihdir.[169]

Banisi: Melikşah[170]	**Mimarı:** Bilinmiyor.

Tipi: Kubik gövdeli ve piramidal Külahlı

Malzeme-Teknik: Yapının bütün cephelerinde,kapı,pencere sövelerin ve lentoların kesme taş malzeme kaplama ve düz istifleme tekniğiyle yapıldığı,külah üzerinde düz istifleme tekniğiyle yapılmış tuğla malzemenin yer almakta olduğu,cenazelik bölümünün moloz taşlı olduğu mescid bölümünün ise kesme taş kaplama olduğu görülebilmektedir.Yapının bu malzemeler dışında alçı,ahşap,sıva ve demir malzemeler görmek mümkündür.

Onarımlar: Yapının 1980 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yapılan onarımlarda tuğla külahın tamamının derzleri açılıp temizlenerek yeniden derzlendiği,gövde üzerinde yer alan tahribata uğrayan mermer kaplamaların ve silmelerin yenilendiği ve cenazelik bölümünün iç duvarlarının sıvandığı yer almaktadır.[171] 1985 yılında yapılan çalışmada ise Abide ve Eski Eser Onarım Fişinde şu notlar dikkat çekmekteydi yapıda yer alan yonu taşı dış tretuvarı yapılacak,tuğla külahı tamamı derzleri açılıp yeniden derzlenecek,bozuk silme ve gövde mermer kaplamaları yenilenecek,alt kısmın sıvası yapılacaktır notu yer aldığı görülürken bu uygulamaların yapıldığına dair bir bilgi bulunamamaktadır.[172]

2000 yılında yapılan onarım çalışmalarında tüm mermer elemanlar üzerindeki kir tabakasının kaldırılıp temizlenmesi,mevcut demir doğrama pencerelerinin ahşap olarak yeniden yapılmasının ve ahşap renginde pinotexlenmesinin,pencerenin altındaki tahrip olan bölüm kesme taş tamamlamasına,piramidal yapı üzerindeki tüm bitkiler temizlenecek ,bitkileri yetişmesine imkan veren toprak örtüler temizlenecektir.Mermer mukarnaslar dan eksik olanlar tamamlandığı alınan kararlar dorultusunda uygulandığı görülebilmektedir.[173] Bu çalışmalardan sonra 1988 yılında yapılan çalışmada yapının

[169]Altınsapan and Parla.,2010,**a.g.k.,**s.165
[170]Altınsapan,1988,**a.g.k**,s.87
[171]Keskin,2001,**a.g.k.**,207
[172]Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(EKVKBKMA).(1985).Karar.N.70
[173]Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(EKVKBKMA).(2000).Karar.N.16-17

cenazelik bölümünün toprak olduğu ve kuzey cephe bir pencere açıklığının olduğu bildirilmekte ancak günümüzde toprak zeminin kaplandığı ve pencere bölümün kapatıldığı görülmektedir.Bu çalışmaların ne zaman yapıldığı bilinmemektedir.

Günümüzdeki Durumu: Yapının kendine özgü özellikleri günümüzde koruyarak gelebildiği düşünülmektedir.Yapı üzerinde 1980-1985-2000'li yıllarda yapılan onarımlarda yapının orijinalliğinin bozulmamasına dikkat edildiği görülmekte olup yapının ilgili kurumlarca denetim altında olduğu düşünülmektedir.Bugün halk tarafından sıklıklı ziyaret edilen mescid bölümü oldukça bakımlı bir durumda olduğu görülürken yapının cenazelik bölümünün ise sıvalarının döküldüğü ve tahribatların görülmeye başladığı görülmektedir.

Plan ve Örtü Sistemi: Kare planlı,çift kat düzenlemelidir.Altüst örtüsü ise takviye kameri ile desteklenen basık tonoz örtülüdür.Üst kat bölümü iç kısımdan taş malzemeli olduğu kubbeye geçişte mukarnaslı trompların kullanıldığı görülürken dışarıdan tuğla örgü kullanılarak piramidal külah oluşturulmuştur.

Dış Tasvir: Yapının cephelerini oluşturan kübik gövdenin üst köşeleri pahlanmış olup sekizgen kasnağa geçilmiş ve türbenin üst örtüsü sekizgen pramit külah ile örtülmüştür.Türbenin doğu cephesi üzerinde iki giriş açıklığın yer aldığı,merdiven bölümünün hemen altında cenazelik bölümüne açılan dikdörtgen biçiminde ahşap kapının yer aldığı görülürken,mescid bölümünde giriş sivri kemerli bir niş içerisindeki basık kemerli bir kapıyla sağlanmakta olduğu görülmektedir.Mescid bölümünün giriş açıklığı üzerindeki alınlık bölümünde yapının inşa tarihi yer almaktadır.Giriş açıklığı üzerinde iki yandan bezemeli başlıklara,kare oturmalıklara ve geometrik bezemeli sütuncelere yer verilmektedir.Hemen üzerinde yer alan sivri kemerin altında kabaraların yer aldığı görülmektedir.Bu portal çevresi üç yönden kademeli ,geometrik,bitkisel ve figürlü süslemelerle dört şerit oluşturmaktadır.Batı cephe bölümünü ortalayan yerde mescid bölümüne açılan ,kare biçiminde söve kısımlarında geometrik süslemelerin yer aldığı demir parmaklıklı bir pencere yer almaktadır.Pencerelerde yer alan söveler hafif içe girinti yapar biçiminde cephe üzerine yerleştirilmiştir.Bu cephede cenazelik bölümüne açılan üzeri sivri kemerli mazgal pencerenin olduğu da görülebilmektedir.Güney cephe bölümünde mescid bölümüne açılan iki pencerenin olduğu yine demir parmaklıklı ve mermer sövelerin kullanıldığı ve batı cephe üzerinde mescid bölümünde yer alan pencere bölümündeki tezyinatlara sahip olduğu görülmektedir.Kuzey cephe bölümü mescid kısmının batı cepheden yer alan pencere bölümü mimarisi ve

tezyinatları açısında aynıdır.Kuzey ve Güney cephelerde cenazelik bölümünün sağır bırakıldığı görülmektedir.Tüm cepheler üst kat giriş açıklığı zemin hizasında üstte düz,alt kısımda iki kaval silme arasında yer alan dışa taşkın konkav bir şeritle çevrelendiği görülebilmektedir.

İç Tasvir: Yapının cenazelik bölümü doğu cephe üzerinde yer alan tek kanatlı dikdörtgen biçiminde bir kapıdan girilerek altı basamakla aşağı inilmektedir.Zemin Ankara taşı ile kaplanmış olduğu ve cephelerin moloz taş malzemeli olduğu ve üzerinin beyaz badana ile sıvandığı görülmektedir.Bu bölüm takviye kemeri ile desteklenen basık tonozla örtülüdür.Kuzey ve güney cephelerin Hiçbir pencere açıklığına sahip olmadığı sağır bırakıldığı,batı cephe bölümünde dikdörtgen biçimli bir mazgal pencerenin yer aldığı görülmektedir.Bu alan içerisinde doğu ve batı düzleminde dikdörtgen biçiminde yerleştirilmiş sanduka yer almaktadır.Mescit bölümüne ise doğu cephe üzerinde yer alan tek kanatlı bir kapıdan giriş sağlanmaktadır.Bu cephe üzerinde kapı lentosunda bir silme ile çevrelenen dikdörtgen biçimli pano yer almakta olup üzeri bitkisel bezemeler yer almaktadır.Mihrap bölümü güney cephede yer alan pencere açıklığının tam ortasında yer almakta olup mihrap nişi üç kademeli mukarnas kavsaralıdır.Ve çevresini geometrik motiflerden oluşan iki bordür çevrelenmektedir.Yapının minber bölümü yoktur.Mescit bölümünün güney cephede iki,doğu ve batı cephelerde bir pencere açıklığının yer aldığı tek kanatlı ahşap pencerelerin olduğu görülmektedir.Bu pencere bölümleri içte sivri kemerli nişler içerisinde yer aldığı görülmektedir.Mescit bölümü dört sıra mukarnaslı tromplarla geçilmiş olup bir kubbeyle örtülüdür.Alt sırada yer alan mukanasların iç köşeleri ve dış köşelerinde bitkisel bezemeler yer alır.

Süsleme: Yapı üzerinde mimari plastik açıdan incelendiğinde portalde,pencere sövelerinde,mihrap bölümünde,kapı lentosu üzerinde ve tromplar üzerinde yer alan mukarnas çevrelerinde yer almaktadır.Güney cephe üzerinde yer alan portal bölümü geometrik ve bitkisel motiflerle oluşturulmuş dört şeritten en dış bölümünde meandr motifi yer almaktadır.İkinci şeritte ise kırık çizgilerin oluşturduğu geçmeli yıldız kesitlerine yer verildiği görülmekte olup kompozisyonun düz silmeyle birleştiği kıvrımda yüzey spiral yapan kıvrık dallardan çıkan rumi ve palmetlerle bezendiği görülmektedir.Yıldız kesitlerin iç dolgularında ise,geometrik geçmeli spiral düzenlemeli çarkıfelek benzeri kabaraların yanı sıra solungaç ve yüzgeç motifleri belirtilmiş hayvan ve hayali yaratıklar görülebilmektedir.Üçüncü şeritte ise altıgen ve dört kollu yıldız merkez etrafında dönen altıgenleri görmek mümkündür.Dördüncü şeritte ise zencirek motifi yer almaktadır.Sivri kemerin iki yanında kıvrık dallarla ve

birbirlerine geçmiş rumilerden oluşan bitkisel süslemeli başlıkları olan iki sütuncenin yer aldığı ve sütuncelerin gövdelerinin geometrik motifli olduğu görülmektedir.Sivri kemerin köşelerinde ise geometrik motifli birer kabara motifinin yer almaktadır.Giriş kapısının basık kemer bölümünün kilit taşında geometrik motifli kabaranın yapıldığı ve uçları ise yağmur damlası şeklinde yapıldığı ve içlerinin ise palmet motifiyle süslendiği görülmektedir.

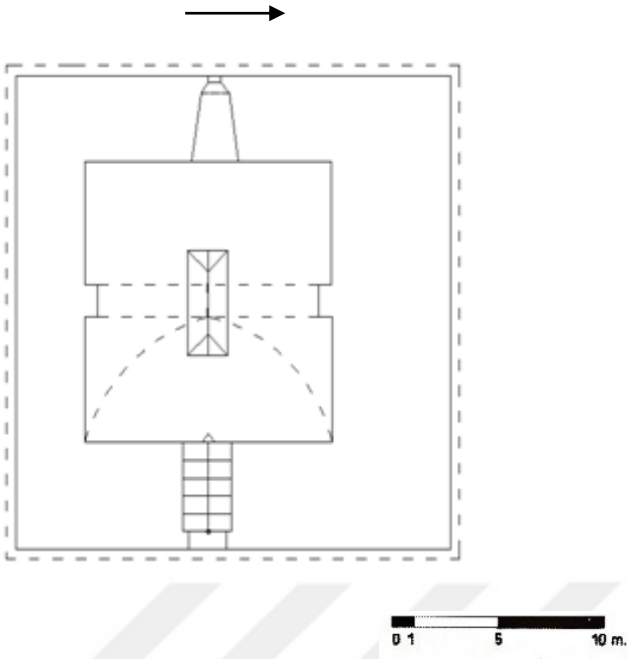
Dış cephe kuzey ve batı pencerelerinde süsleme olarak iki bordürün üç taraftan sardığı görülmektedir.Bu bordürlerden en dışta kalan bordür üzerinde çift zencerek motifi görüldüğü,iç kısımda kalan bordürde ise Rumilerin iki yandan palmetlerle çerçeve oluşturduğu görülmektedir.Lento bölümünde kırık çizgilerin iç içe geçmesiyle oluşturulan ortadaki düğüm motifi ve bu motifin iki yanında oluşan baklavalardan çıkan rumileri görmek mümkündür.Güney cephe üzerinde yer alan pencere bölümü iki bordürün üç taraftan sardığı bunlardan dış kısımda yer alan motifin ortalarda üç yapraklı palmetlerin kenarlarda ise birbirine sarılarak devam eden birbirlerine geçmiş rumilerden bulunduğu dolama dallardan oluşmakta olduğu,iç kısımda kalan bordürün ise örgü motifinin kullanıldığı bu örgü motifi içerisinde yıldız ve daireler içerisine alınmış yıldız motiflerinin olduğu görülmektedir

Mescit bölümünün giriş açıklığının iç kısmında kapı lentosunun üzerinde iki yanda orta bölümde olmak üzere üç palmetten oluşan dikdörtgen çerçeveli kompozisyon,birbirine geçen kıvrık dal vebirbirlerine geçmiş rumilerdenoluşan grift bir bezeme ile doldurulduğu görülmektedir.

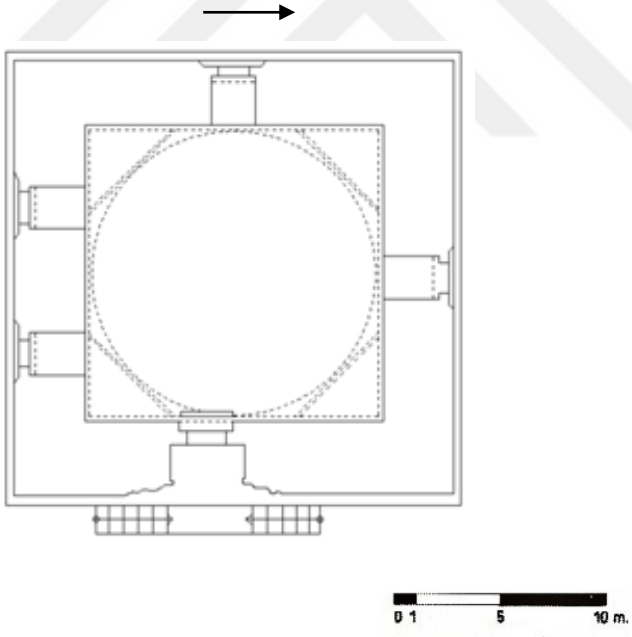
Mescit bölümünde yer alan mihrap nişi üç yönden bordürler yapılarak birinci bordürün boş bırakıldığı,ikinci bordürde kırık çizgiler oluşturularak sekiz kollu yıldız etrafında dönen altıgen motiflerinin yer aldığı,üçüncü bordürde ise çift zencerek motifi ile oluşturularak yapılan geometrik düzenlemeleri görmek mümkündür.

Kubbeye geçişi sağlayan trompların en alt bölümünde mukarnasların iç ve dış köşelerinde kıvrık dal ve Rumilerden oluşan bitkisel motiflerin yer aldığı görülmektedir.

Değerlendirme:Türbe Sivrihisar ilçe merkezinde ve köylerinde bir çok türbe ile benzerlikleri olduğu görülebilmektedir.1327 yılında inşa edilen türbe günümüzde onarımları açısından ilgili kurumların denetimleri yoluyla kendine özgü özellikleri koruyabildiği görülmektedir.Onarımlar bölümünde detaylı olarak incelenen yapı günümüzde halk tarafından yoğun olarak kullanıldığı ve İbadet amaçlı olarak kapalı bir durumda olmasına karşın bazı günlerde açıldığı bilinmektedir.

Plan No:1*Alemşah Türbesi Cenazelik Bölümü(Çizim:Sinan ÜNAL)*

Plan No:2 *Alemşah Türbesi Mescid Bölümü*
(Çizim:Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:1 *Alemşah Türbesi Batı Cephe Bölümü(1980) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:2 *Alemşah Türbesi Doğu Cephe Bölümü(1980) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:3 *Alemşah Türbesi Kuzey Cephe Bölümü(2000) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:4 *Alemşah Türbesi Güney Cephe Bölümü(2000) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:5 *Alemşah Türbesi Batı Cephe Pencere Bölümü(2000) (EKVKBKMA)*

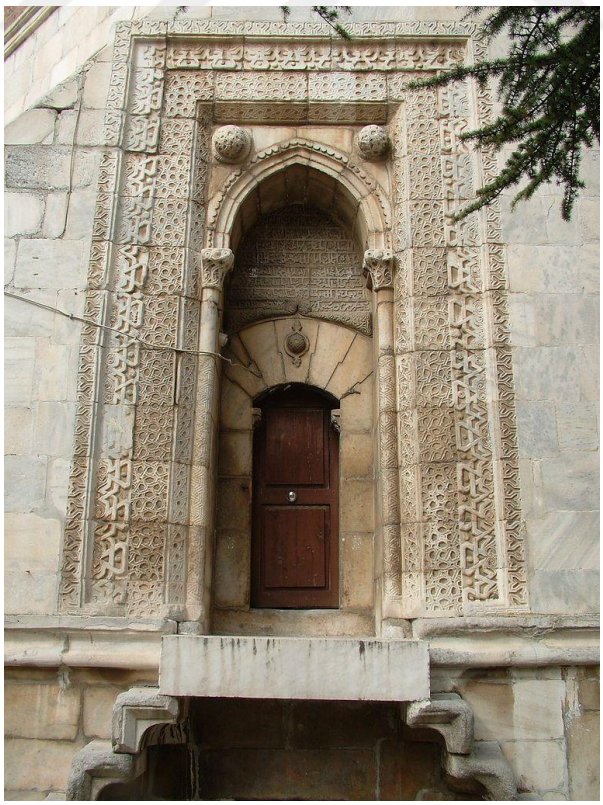
Fotoğraf No:6 *Alemşah Türbesi Mukarnaslı Tromp (2000) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:7 *Alemşah Türbesi Pencere Bölümleri (2000) (EKVKBKMA)*

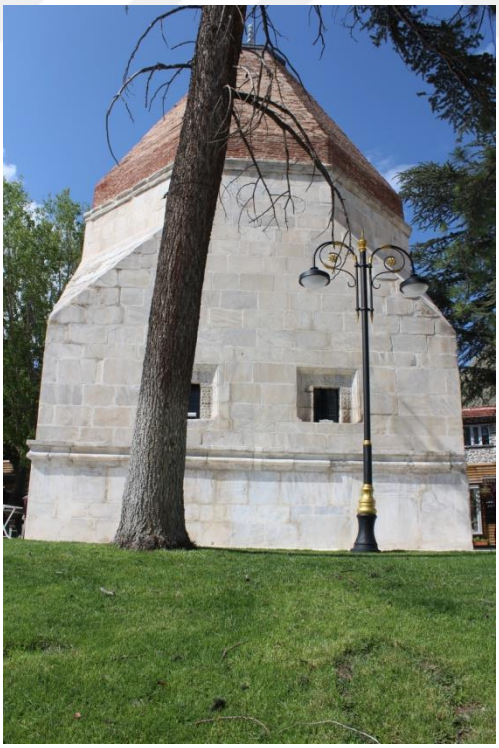
Fotoğraf No:8 *Alemşah Türbesi Doğu Cephe Bölümü(2017) (Sinan ÜNAL)*

Fotoğraf No:9 *Alemşah Türbesi Portal Bölümü(2017) (Sinan ÜNAL)*

Fotoğraf No:10 *Alemşah Türbesi Kuzey Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:11 *Alemşah Türbesi Güney Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:12 *Alemşah Türbesi Batı Cephe Pencere Bölümü(2000)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:13 *Alemşah Türbesi Cenazelik Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:14 *Alemşah Türbesi Cenazelik Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:15 *Alemşah Türbesi Mihrap Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:16 Alemşah Türbesi Mescid Kuzey Cephe Bölümü(2017)
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:17 *Alemşah Türbesi Mukarnaslı Tromp Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

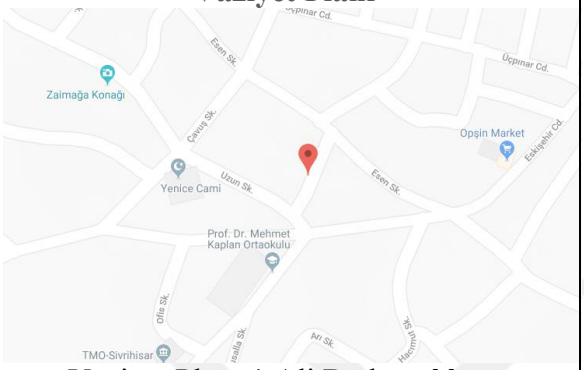

Fotoğraf No:18 *Alemşah Türbesi Mescid Güney ve Batı Cephe Bölümü(2017) (Sinan ÜNAL)*

2.3.2.Ali Dede Tekkesi[174]

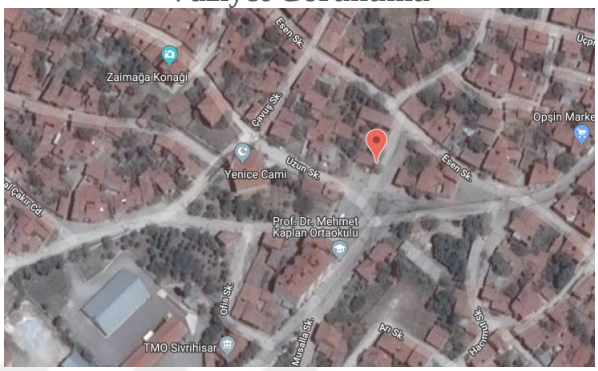
İl	İlçesi	Mahalle\Köy	Pafta\Ada\Parsel	Yapının İncelenme Tarihi:
Eskişehir	Sivrihisar	Gedik Mahallesi	29-28-H-d\355\7	12.07.2017
Mülkiyeti: Vakıflar Genel Müdürlüğü				**İnceleyenler** Sinan Ünal Fatih Özdemir
Konumu:E. E. 39.451732 B.31.532415				

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Ali Dede Tekkesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Ali Dede Tekkesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Yapım Tarihi:?

Vakfiyesi:Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.

Kitabesi: Orijinal kitabe bölümü günümüzde mevcut olmayıp bugün giriş kapısı üzerinde yer alan Türkçe harflerle yazılmış olan şu satırlar yer almaktadır;

BİSMİLLAHİRRAHHMANİRRAHİM ALLAHÜ EKBER,ALİ DEDE.

Banisi:?	**Mimarı:** Bilinmiyor.

Tipi: Dikdörtgen gövdeli,tek mekanlı

Malzeme-Teknik: Uzunlamasına dikdörtgen gövdede moloz taşlı olup çamur ve ahşap hatıllara yer verilmektedir. Bu gün cepheler beyaz kireç ile sıvanmış bir durumdadır.Türbe üzerinde yer alan basit kırma çatı ise ahşap malzemeli olup kiremitle örtülü durumdadır.

Onarımlar:1988 yılında yapılan çalışmada yapının bir çok kez onarım geçirdiği bilgisi verilmektedir.[175]Ancak bu onarımların hangi bir düzeyde olduğu bilinememektedir.

2015 yılında halk tarafından gerçekleştirilen onarımlar;

1-Yapılan ilk onarımın dış cephede oluşmuş yarıkların çimento sıva ile kaplandığı;

2- Dış cephe ile iç cephenin beyaz kireç ile sıvanmış olduğu görülmektedir.[176]

3.Tavan bölümü ahşap bir malzeme ile kaplanmıştır.

[174]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(2003).Tescil Fişi,N.A6

[175]Altınsapan,1988,**a.g.k.**, s.97

[176]A.Berberoğlu ile 12 Temmuz 2017 tarihinde yapılan kişisel iletişim.

Günümüzdeki Durumu:Günümüzde kendine özgü özelliklerini kısmen kaybetmiş durumda olan yapı sağlam,bakımlı ve halkın hizmetine açık bir durumdadır.Yapılan onarımlar yapının ne kadar değişmesine sebebiyet vermiş ise de yapının günümüze ulaşması sağlanmıştır.Bu gün yapı tamamen dış ve iç cepheler olmakla üzere tekrardan beyaz badana ile sıvandığı görülmekle birlikte doğa tahribatları sonucu yapıda oluşan yarıklar halk tarafından çimento sıva ile kapatılmıştır.Ancak bu yarıklar dış cephe ve iç cephelerde bazı bölümlerde onarılmadığı görülmekte olup, yapının iç bölümünde de yer alan çatı bölümünün de tavanının da çökmeye başladığı görülmektedir.

Plan ve Örtü Sistemi: Uzunlamasına dikdörtgen plandan oluşan türbe,ikisi duvara gömülü ikisi bağımsız sütunların taşıdığı ahşap üst örtüye sahip olup üzeri kiremitli basit kırma çatı ile örtülmüş bir vaziyettedir.Günümüzde türbenin etrafı ihata duvarlalar çevrilmiş olup küçük bir avlu oluşturulmuştur.Bu avlu bölümünde tarihlendirme bölümünde konusu geçen mezara rastlanılmış olup bu mezar'ın uzunluğu 290 cm,genişliği 290 cm ve yüksekliği ise 60 cm olan mezar moloz taş ile çevrilmiş şahidesi'nde basit bir kitabesi de yer almaktadır.

Dış Tasvir: Ali dede türbesi ihata duvarla çevrelendiği için İki beton ayak arasına yerleştirilmiş bir demir kapı ile iç avluya geçilmekteydi.Türbe doğu batı düzlemde kurulmuş bir türbe yapısı olup,doğu cephe bölümünün sağ tarafında ahşaptan yapılmış bir giriş kapısı yer almaktaydı,yine aynı cephe üzerinin sol kısmında yerden yüksek bir şekilde yapılmış bir pencere açıklığı da mevcuttur.Batı cephe bölümünde ise sade bir düzenlemeye sahip olan türbe sağır bir yüzey bırakılmıştı.Diğer iki cepheden güney cephe ise yapının en hareketli bölümü olup sokağa hakim bir durumdadır bu cephe üzerinde dört pencere açıklığı mevcut olup her bir pencere formsuzluklarıyla dikkat çekmektedir.Ve son olarak kuzey cephe bölümünde ise batı cephe bölümünde gördüğümüz sağır yüzeyi bu cephe üzerinde de görebilmekteyiz.

İç Tasvir:Türbenin iç cephe bölümünde dikkati çeken unsur güney cephede yer alan bezeme ve mimari bir etkisi olmayan bir mihrap niş yer almaktaydı.Mihrap bölümünün hemen iki yanında ikişer ahşap iskeletli pencere açıklıkları mevcut idi.Bu pencere açıklıkları geniş bir duvar kalınlığı içerisinde oluşturularak bir niş görevi de görmekteydi.İç cephe kuzey bölümünde ise iki adet derin nişlerinde yer aldığı görülmektedir.İç cepheler belli bir yüksekliğe kadar çeşitli kumaş ve seccadelerle örtülmüş bir durumda olup zemin ise kilim ve seccadelerle örtülmüş durumda idi.Sandukalar Ali dede türbesi içerisinde dört sütun arasında

altı kabirden oluşmaktadır.Ali dedenin kendisi olduğu düşünülen sanduka tam ortaya yerleştirilmiş olup,diğer sandukalardan da geniş ve daha uzun bir biçimdedir.Bütün sandukaların üzeri seccadeler örtülmüş olup sadece şahide bölümlerin bazıları sarık ile bazıları ise kumaş ile örtülmüş durumdadır.

Süsleme: Ali dede türbesi bezeme ve mimari plastik açıdan son derece sade bir örnek olup güney cephede yer alan mihrap niş ve her iki yanında bulunan ikişer pencere ve kuzey cephede bulunan iki niş ile bir mimari plastik etkisi bırakılmaya çalışılmıştır.Ancak Ali dede türbesinin iç bölümü ilçe halkının bağışlarıyla oluşturulmuş toplama kumaş örtüler iç mekanı çeşitli renk ve desenler ile kaplamış ve bu bağışlar sayesinde etnografik bir oluşturmayı sağlamıştır.

Değerlendirme: Yapı günümüzde orijinal kitabesinin olmaması ve zaman içerisinde geçirdiği onarımlar neticesinde türbe kendine ait özellikleri kaybettiği için bir mimari tarihlendirilmeye gidilememektedir.Günümüzde ihata duvarla çevrilen avlu içerisinde bir mezar taşında şu satırlar geçmektedir;

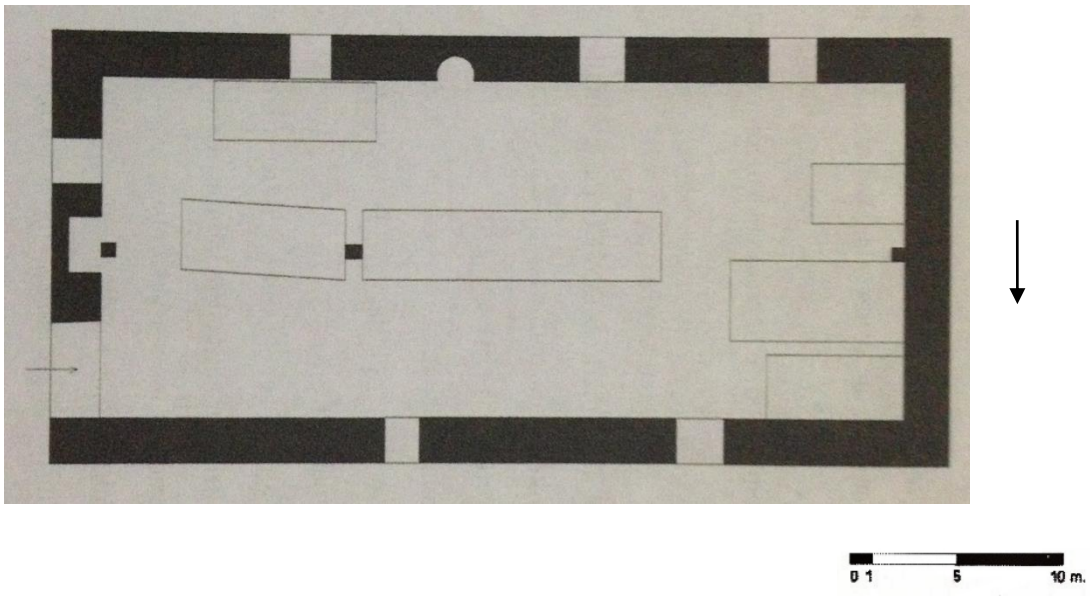
Arapçası; Kad intekale min darilbeka essait eşşehit Hacı İbrahim nevverellahu kabrehu tisin seba mie,H.773.[177]

Türkçesi;Bu kabir dünyadan ahrete geçen Sait Ahi Hacı İbrahim'indir.Allah kabrini nurlandırsın.(M.1371)[178]

Bu satırdan anlaşılacağa üzere Ali Dede Türbesi'nin 1371 yıllarından önce inşa edilmiş olabileceği düşüncesi uygun görülmektedir.

Günümüzde Ali dede türbesi sağlam ve bakımlı bir şekilde ibadet amaçlı olarak halka hizmetini sürdürmektedir.Yapı 1988 yılında yapılan çalışmada bir çok onarımlar geçirdiği bilgisi verilerek bütün kendine özgü özellikleri de kaybettiğinden bahsedilmektedir.[179]2003 yılında ve 2017 yıllarında yapının 1988 yılında yapılan çalışmada görüldüğü gibi olduğu anlaşılmaktadır.Bugün yapı onarımlarında dış ve iç cephelerden oluşan yarıkların çimento sıva ile kapandığı ve bütün cephelerin ise beyaz badana ile kaplandığı görülmektedir.Türbede onarımların 1988 yılından sonra büyük bir çapta olmadığı görülmektedir. öğrenilmektedir.

[177]Altınsapan,1988,**a.g.k**,s.96
[178]Altınsapan,1988,**a.g.k**,s.96-97
[179]Altınsapan,1988,**a.g.k**,s.96-97

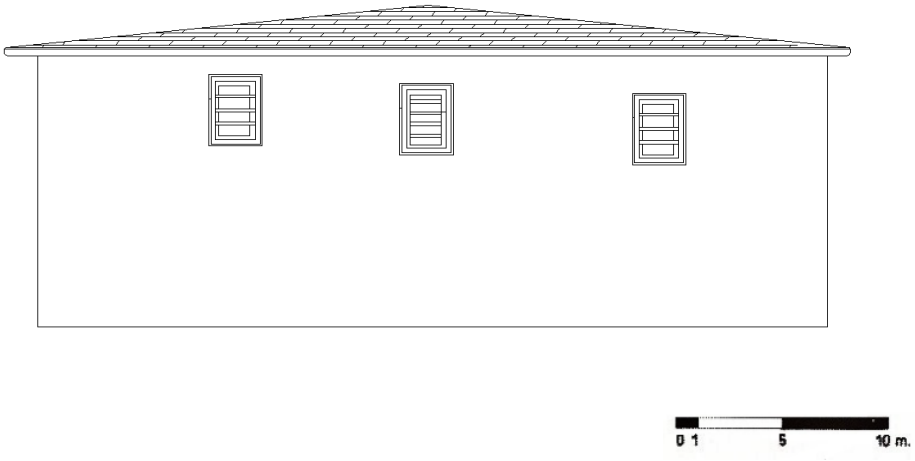
Plan No:1 *Ali Dede Türbesi*

*(Kaynak:*Altınsapan vd.,2010,s.178*)*

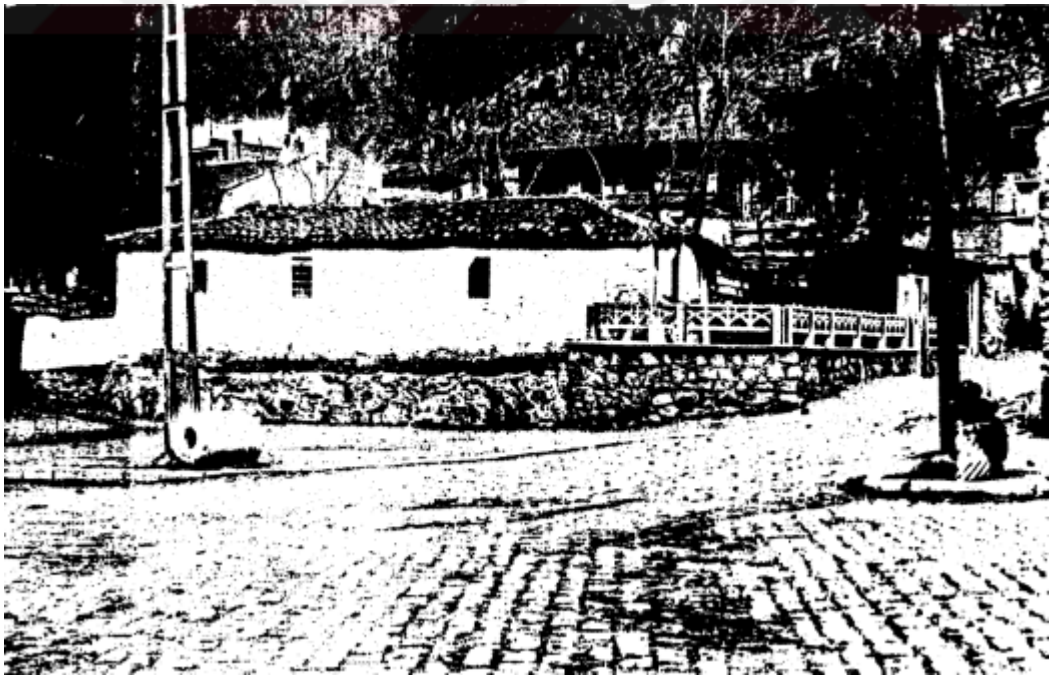

Çizim No:1*Ali Dede Türbesi Doğu Cephe Bölümü*

(Çizim:Sinan Ünal)

Çizim No:2*Ali Dede Türbesi Güney Cephe Bölümü*
(Çizim:Sinan Ünal)

Fotoğraf No:1 *Ali Dede Türbesi Güney Cephe Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:2 *Ali Dede Türbesi Doğu Cephe Bölümü(2003)*
(EKVKBKMA)

Fotoğraf No:3 *Ali Dede Türbesi Doğu Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:4 *Ali Dede Türbesi Güney Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

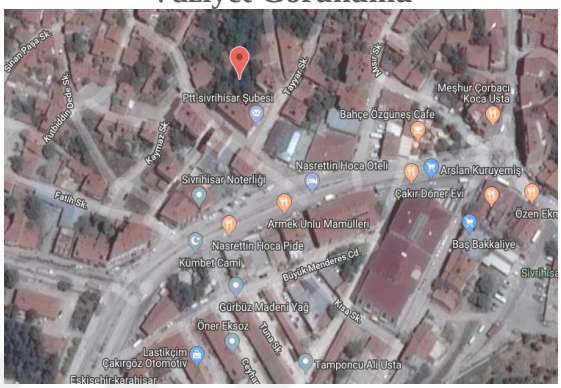
Fotoğraf No:5 *Ali Dede Türbesi İç Cephe,Mihrap ve Sandukalar(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:6 *Ali Dede Türbesi Giriş Cephesi (2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.3.3.Cafer Tayyar Türbesi[180]

<table>
<tr><td>İl
Eskişehir</td><td>İlçesi
Sivrihisar</td><td>Mahalle\Köy
Cumhuriyet Mahallesi</td><td>Pafta\Ada\Parsel
29-28-K-b/432/10</td><td>Yapının İncelenme Tarihi:
20.07.2017</td></tr>
<tr><td colspan="4">Mülkiyeti:Sivrihisar Belediyesi Kültür Ve Sosyal Hizmetler Müd.</td><td rowspan="2">İnceleyenler
Sinan Ünal
Fatih Özdemir</td></tr>
<tr><td colspan="4">Konumu:E.39.448633 B.31.537081</td></tr>
<tr><td colspan="2">Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Cafer Tayyar Türbesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td><td colspan="3">Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Cafer Tayyar Türbesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td></tr>
<tr><td colspan="5">Yapım Tarihi:?</td></tr>
<tr><td colspan="5">Vakfiyesi:Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Kitabesi: Kitabe bölümü günümüzde mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Banisi: Bilinmiyor</td><td colspan="3">Mimarı: Bilinmiyor.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Tipi: Dikdörtgen gövdeli ve tek mekanlı</td></tr>
<tr><td colspan="5">Malzeme-Teknik:Moloz taş malzeme kullanılarak yığma inşa tekniğiyle inşa edilmiştir.Bütün cepheler çimento harç ile kaplandığı ve üzerine beyaz badana sıva uygulandığı görülmektedir.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Onarımlar: Yapının onarımları konusunda bir bilgi mevcut değildir.Ancak yapının günümüzde dış ve iç cephelerinin beyaz badana ile onarılmaya çalışıldığı görülürken iç cephenin mermerlerle kaplandığı görülmektedir.Bu onarımların yanı sıra pencere ve kapı bölümünün yeşil bir renk ile boyanarak bir onarım yapılmaya çalışıldığı düşünülmektedir.Bu onarımların kimler tarafından yapıldığı konusunda bir bilgi mevcut değildir.</td></tr>
</table>

Günümüzdeki Durumu: Yapı günümüzde kendine özgü özellikleri korumaya çalıştığı görülürken yapının onarımlarında dış ve iç cephenin görünümünün değiştiği düşünülmektedir.Ayrıca yapının iç cephesinin rutubetlenme sonucunda beyaz kireç sıvaların döküldüğü ve çatı bölümünde sızan suların yer döşemlerine zarar vererek tahribatlara yol

[180]Altınsapan and Parla.,2010,**a.g.k.,**s.181

açtığı görülmektedir.Yapı günümüzde iç cephe bakımından oldukça bakımsız bir görünüm teşkil etmektedir.

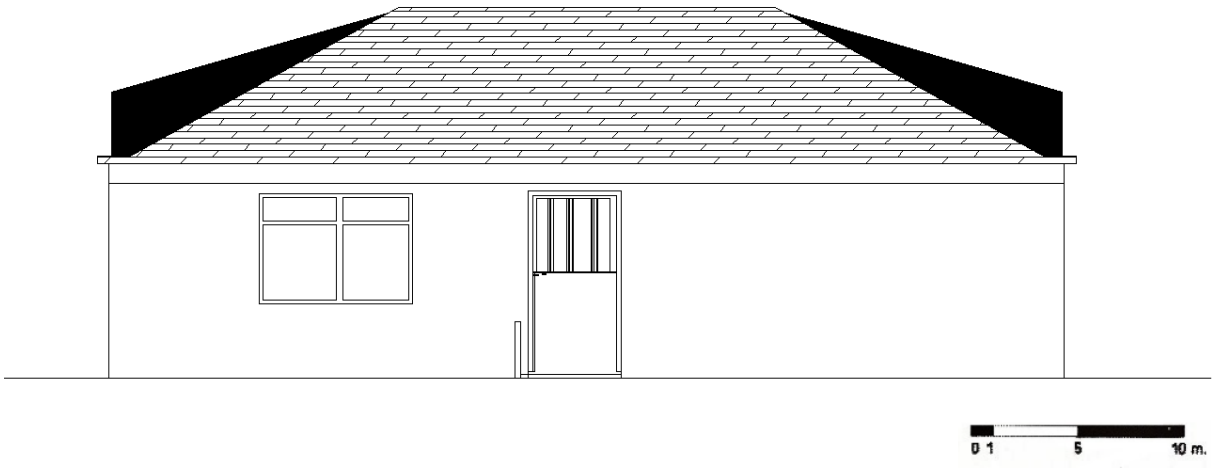
Plan ve Örtü Sistemi: Doğu ve Batı yönde uzunlamasına dikdörtgen plandan oluşmaktadır.Örtü sistemi iç cephede yer alan iki bağımsız sütun ile batı yönünde duvara bitişik vaziyette yer alan sütun ile taşınan kartonpiyer tavandan güneye eğim verilmiş bir çatıdan oluşmaktadır.Çatı bölümü Marsilya tipi kiremitle ile örtülü bir durumdadır.

Dış Tasvir: Yapıya kuzey cephe ekseni üzerinde yer alan demir malzemeden yapılmış dikdörtgen giriş açıklığından girilmektedir.Giriş açıklığının batı bölümünde yapıyla orantısız olarak yapılmış büyük bir pencere açıklığı görülmektedir.Yapının güney,doğu ve batı bölümleri yapının sağır bölümlerini oluşturduğu kısımlar olarak değerlendirilmektedir.

İç Tasvir:Günümüzde zemin kotu sokak kotundan aşağıda kalan türbeye kuzey cephe ekseni üzerinde yer alan dikdörtgen biçimli tek kanatlı bir demir kapıdan giriş sağlanmaktadır.Giriş sağlandıkta sonra iki basamak ile iç kısma girilmekte olup iki basamak aynı zamanda seki görevi görmektedir. Bu cephe üzerinde giriş açıklığının sol bölümünde büyük boyutlu kanatsız ahşap bir pencere yer almakta giriş açıklığının sağ tarafından ise bir niş bulunmaktadır.Güney ve doğu cephe sağır olurken batı cephede ahşap bir sütunun yer aldığı görülmektedir.Yapıda yer alan iki bağımsız sütun arasında bir sanduka yer almaktadır.Zemin tamamen mermer malzemeden oluşturulmuş döşemelere sahiptir.

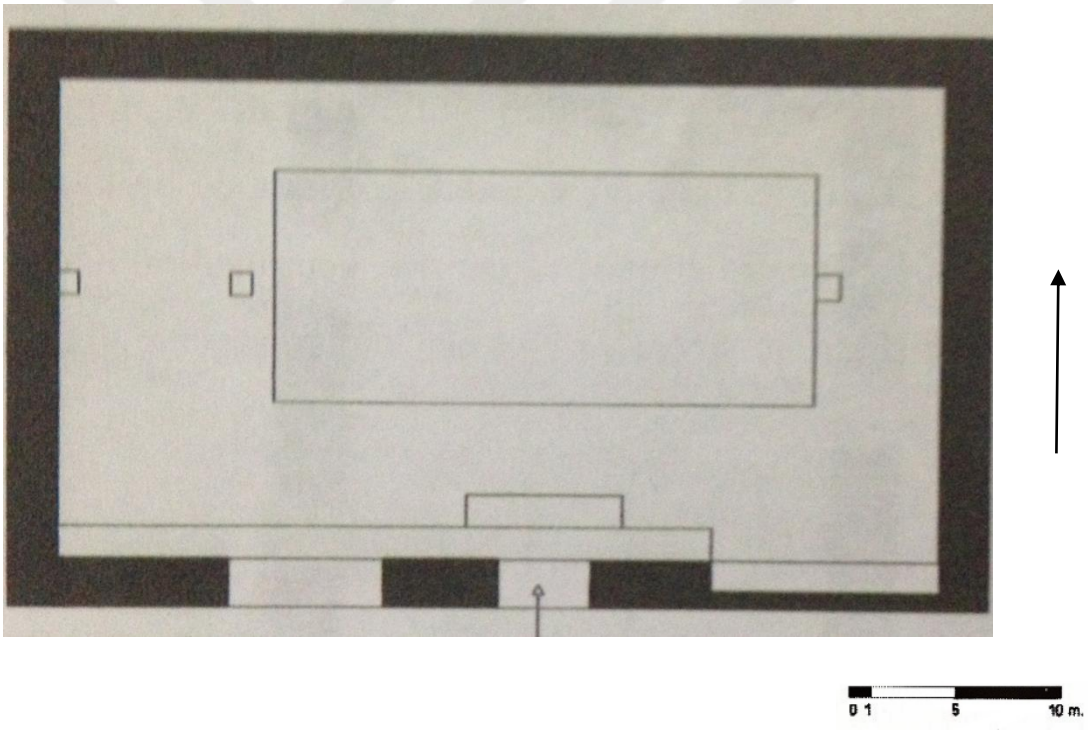
Süsleme: Yapının dış ve iç cephe bölümlerinde hiçbir mimari plastik öğesine rastlanılmamaktadır.

Değerlendirme: Yapının günümüzde tarihlenmesinde hiçbir yazılı kaynağın olmaması ve kitabe bölümü ile vakfiyesinin yer almaması sebebiyle kesin bir tarihlendirmenin yapılamayacağı ancak yapının mimari özellikleri açısından 20.Yüzyılın başlarına tarihlendirmenin mümkün olacağı düşünülmektedir.Türbe günümüzde kendine özgü özellikleri korumaya çalıştığı ancak yapılan onarımlarla görünümünün değiştiği düşünülmekte olup özellikle yapının döşemelerinin mermer malzemeyle değiştirilmesi,kısmen kendine özgü özelliklerin kaybettirildiği düşünülmektedir.

Çizim No:1*Cafer Tayyar Türbesi Kuzey Cephe Bölümü*

(Çizim:Sinan Ünal)

Plan No:1*Cafer Tayyar Türbesi*

*(Kaynak:*Altınsapan vd.,2010,s.182*)*

Fotoğraf No:1*Cafer Tayyar Türbesi Kuzey Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:2 *Cafer Tayyar Türbesi Doğu Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:3 *Cafer Tayyar Türbesi Batı Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:4 *Cafer Tayyar Türbesi Doğu Cephe ile Güney Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.3.4.Kudbeddin Dede Türbesi

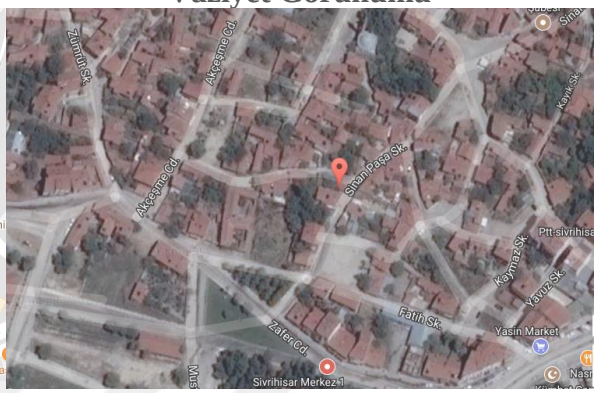
İl	İlçesi	Mahalle\Köy	Pafta\Ada\Parsel	Yapının İncelenme Tarihi:
Eskişehir	Sivrihisar	Karacalar Mahallesi	29-28-K-a/394/8	20.07.2017
				İnceleyenler Sinan Ünal Fatih Özdemir
Mülkiyeti: Sivrihisar Belediyesi Kültür Ve Sosyal Hizmetler Müd.				
Konumu:E.39.448690 B.31.535299				

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Kudbeddin Dede Türbesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Kudbeddin Dede Türbesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Yapım Tarihi: 20.yüzyılın Ortaları?

Vakfiyesi:Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.

Kitabesi: Kitabe günümüzde mevcut değildir

Banisi: Bilinmiyor

Mimarı: Bilinmiyor.

Tipi: Kare gövdeli ve tek mekanlı

Malzeme-Teknik: Moloz taş ve yer yer devşirme malzemeler kullanılarak yığma tekniğiyle inşa edilmiştir.Bütün cepheler çimento harç ile kaplandığı ve üzerine beyaz kireç sıva uygulandığı görülmektedir.

Onarımlar: Yapı onarımları konusunda hiçbir yazılı kaynağın olmadığı ancak halk tarafından öğrenilen bilgiler doğrultusunda yapının yakın bir tarihte onarım geçirdiği yapının dış cephelerin çimento harç ile kaplanması ve üzerine beyaz kireç uygulanması,iç cephelerde de ise yapının beyaz kireç uygulanarak sıvandığı yönünde idi.[181]

Günümüzdeki Durumu:Yapı kendine özgü özellikleri günümüzde korumaya çalıştığı görülürken yapının son onarımlarda görünümünün değiştiği düşünülmekte olup yapı günümüzde oldukça bakımlı ve halk tarafından ilgi duyulan mekanlar arasındadır.

[181]Gürkan,2017,**a.g.k.**

Plan ve Örtü Sistemi:Kare bir plandan oluşmaktadır.İç cephede altı sütunun yer verildiği bu sütunlardan kuzey ve güneyde yer alan dört sütunun duvara bitişik vaziyette olduğu diğer iki sütunun ise bağımsız olduğu görülmektedir. Bu ahşap direklerin taşıdığı tavan kirişlerine geçişte ise ,yavru merteklerin kullanıldığı görülmekte olup tavanın ahşap malzeme ile kapatıldığı üzerinin ise basit kırma çatı ile örtüldüğü ve Marsilya tipi kiremitlerin kullanıldığı görülebilmektedir.

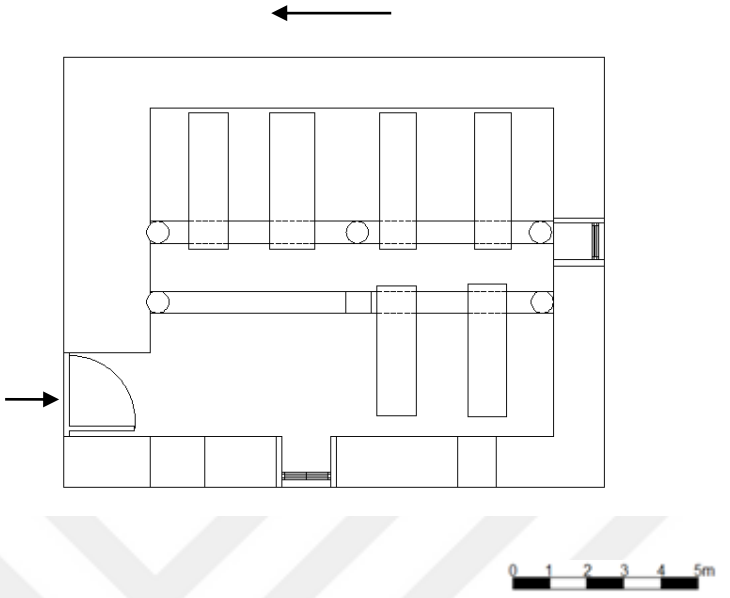
Dış Tasvir: Kudbeddin dede türbesi iki yol ayrımın kesiştiği noktada yer almakta olup yapının giriş cephesi güney cephenin en sağ bölümünde kaldığı görülürken yapının bu cephesinde bir başka açıklığın olmadığı görülmektedir.Yapının doğu ve kuzey cephesi ise tek pencere açıklıklarına sahip olduğu, batı cephenin sağır bir yüzey meydana getirildiği görülebilmektedir.

İç Tasvir:Zemin kotu,sokak kotundan aşağıdan kalan türbeye bir basamak ile inilmektedir.Yapının giriş açıklığı ise güney cephenin sağ bölümünde yer alan tek kanatlı bir demir kapıdan sağlanmakta, bu açıklıktan başka bir açıklığın yer almadığı ve kuzey cephenin ise tek kanatlı ahşap malzemeden yapılmış bir mazgal pencereye sahip olduğu görülmektedir.Doğu cephe bölümünde ise giriş açıklığına yakın olarak yapılmış bir niş yer aldığı ve cephe üzerinde kuzey cephede bulunan pencere açıklığının benzerine bu cephede yer verilmektedir.Yapının batı cephe bölümünün sağır bir yüzeyden oluştuğu görülürken yapının içerisinde yer alan dört sandukanın bu yönde olduğu diğer iki sandukanın ise kuzey cepheye yakın olduğu görülmektedir.İç cephede kuzey ve güneyde yer alan dört ahşap sütunun duvara bitişik vaziyette olduğu diğer iki ahşap sütunun ise bağımsız olduğu ve sandukaların bu sütunlar arasında yer aldığı görülebilmektedir.

Süsleme: Yapının dış cephe bölümünde hiçbir mimari plastik öğesine rastlanılmadığı ancak iç cepheden yer alan niş bölümünün ahşap işçiliği uygulanarak yonca motifinin verilmeye çalışıldığı ve bu alanın hareketlendirilmeye çalışıldığı düşünülmektedir.

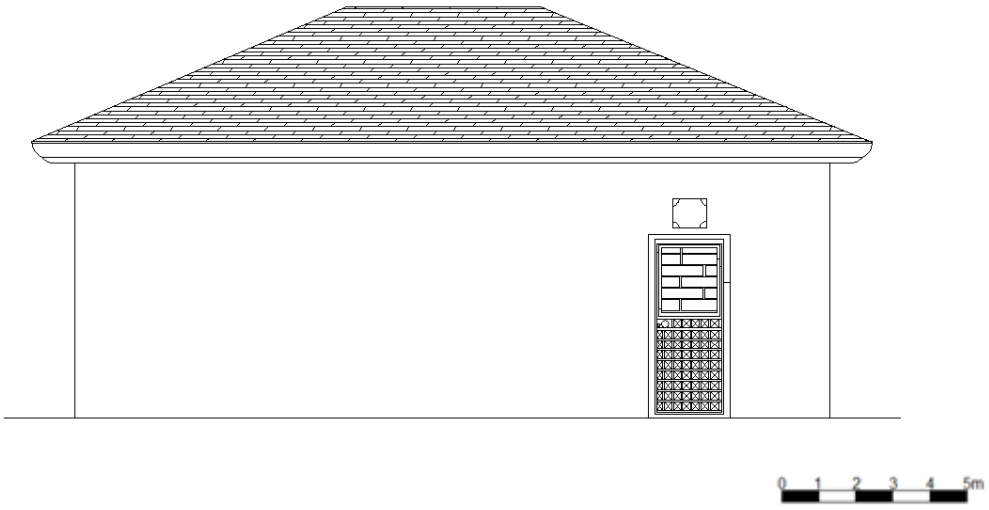
Değerlendirme: Yapının günümüzde kitabe ve vakfiyesi bulunmamakta olduğu aynı zamanda yazılı kaynaklarda yer almadığı görülerek yapının kesin bir tarihlendirme yapmanın mümkün olmadığı görülmektedir.Ancak yapının mimari özelliklerine bakılarak yapının 20.yüzyılın ortalarında inşa edilmiş olabileceği düşünülmektedir.Yapı günümüzde kendine özgü özellikleri korumaya çalıştığı görülürken yapının yakın tarihlerde Çimento harç ile kaplandığı ve üzerinin beyaz badana kullanılarak sıvandığı görülmüş olup yapının iç cephelerinde de aynı uygulamaların olduğu halk tarafından söylenmektedir.Yapının dış cephelerinin ise bugün

yeşil bir renk ile boyandığı,iç cephenin ise belli bir yüksekliğe kadar yeşil renk' e boyandığı görülebilmektedir.Yapı üzerinde uygulanan bu onarımların yapının görünümünün değiştiği göstermektedir.

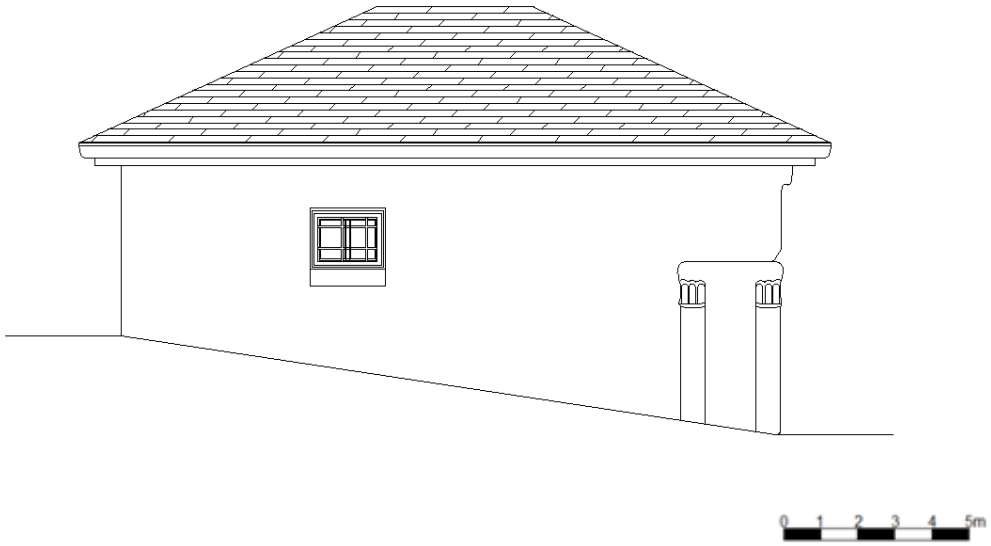
Plan No:1*Kudbeddin Dede Türbesi*

(Çizen:Sinan ÜNAL)

Çizim No:1*Kudbeddin Dede Türbesi Güney Cephe Bölümü*

(Çizen:Sinan ÜNAL)

Çizim No:1*Kudbeddin Dede Türbesi Doğu Cephe Bölümü*
(Çizen:Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:1 *Kudbeddin Dede Türbesi Genel Görünüm (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:2 *Kudbeddin Dede Türbesi Güney Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:3 *Kudbeddin Dede Türbesi Batı Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:4 *Kudbeddin Dede Türbesi Kuzey Ve Batı Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:5 *Kudbeddin Dede Türbesi Güney Ve Batı Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:6 *Kudbeddin Dede Türbesi Doğu Ve Güney Cephe Bölümü(2017) (Sinan ÜNAL)*

2.3.5.Hamdi Baba Türbesi[182]

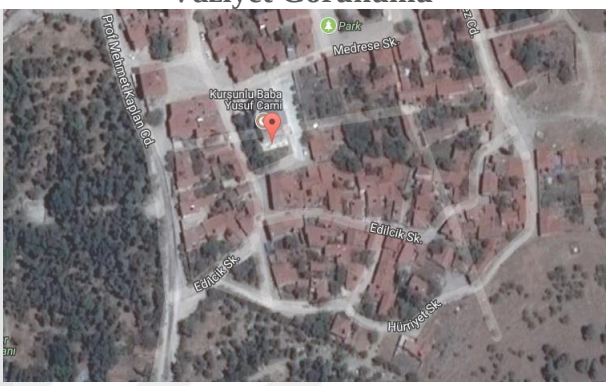
İl	İlçesi	Mahalle\Köy	Pafta\Ada\Parsel	Yapının İncelenme Tarihi:
Eskişehir	Sivrihisar	Kurşunlu Mahallesi	29-28-K-c\299\1	20.07.2017
Mülkiyeti: Vakıflar Genel Müdürlüğü				**İnceleyenler** Sinan Ünal Fatih Özdemir
Konumu:E.39.446614 B.31.540682				

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Hamdi Baba Türbesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Hamdi Baba Türbesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Yapım Tarihi:16.Yüzyıl?	
Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.	
Kitabesi: Kitabe bölümü günümüzde mevcut değildir.	
Banisi: Bilinmiyor	**Mimarı:** Bilinmiyor.
Tipi: Tek Mekanlı ve Dikdörtgen Gövdeli	
Malzeme-Teknik: Moloz taş malzeme kullanılarak yığma tekniğiyle inşa edilmiştir.	

Onarımlar:2005 yılında yapılan onarım;

1-Giriş cephe bölümünün tamamen yıkılarak,yerine tuğla malzemeler kullanılarak tekrardan yapıldığı ve cephelerin beyaz kireç ile sıvandığı,

2-Çatı bölümünün tek yöne eğimli çatısı kaldırılarak aslına uygun olmayan bir çatı sistemi uygulandığı,

3.İç cephelerin çimento harç ile sıvandığı,

4.İç cephede yer alan ahşap sütunların kaldırılarak yerine betonarme sütunların yerleştirildiği,

5.Kapı ve pencere bölümlerinin yenilendiği görülmektedir.[183]

Yapı günümüzde Kurşunlu Cami'nde 2009 gerçekleştirilen restorasyonları sırasında yıktırıldığı görülmekte olup yapının 2009 yılı öncesinde halk tarafından zaman zaman

[182]Altınsapan and Parla.,2010,**a.g.k.,**s.181

[183]Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(EKVKBKMA).(2005).Karar.N.16

onarımları yapıldığı kaynaklardan öğrenilmektedir.[184]

Günümüzdeki Durumu: Yapı 2009 yılında gerçekleştirilen bir onarım sırasında yıktırıldığı ve açık hazireye dönüştürüldüğü görülmektedir.Hazire bölümü ise günümüzde bakımlı ve halk tarafından ilgi gören alanlar arasında yer almaktadır.

Plan ve Örtü Sistemi:1988 yılında yapılan bir çalışmada yapının dikdörtgen planlı olduğu ve güney yönüne doğru eğimli bir ahşap çatıdan oluştuğu görülmektedir.Çatı üzeri ise Marsilya tipli kiremitlerle örtülüdür.[185]

Dış Tasvir: Yapının günümüzde yer almaması sebebiyle yapının fotoğraflardan incelenmesi sonucu türbenin giriş bölümünün, doğu cephe bölümünün kuzey tarafında yer aldığı ve tek kanatlı olarak yapıldığı,cephenin güney bölümüne yakın pencere açıklığının yer aldığı görülmektedir.Yapının batı cephe bölümün pencere açıklığının doğu cephe bölümünde yer alan pencere açıklığına benzemekte olduğu,güney cephenin ise iki pencere açıklığına sahip olduğu görülürken kuzey cephe bölümü Kurşunlu camisi ile bitişik durumda olduğu ve bir açıklığın olup olmadığı anlaşılamamaktadır.

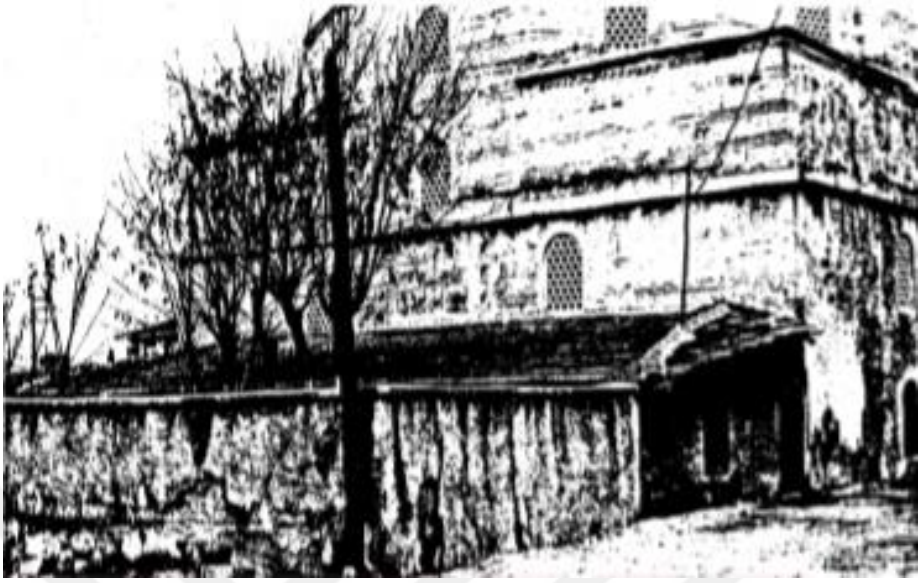
İç Tasvir: Yapının yine eski fotoğraflarının incelenmesi sonucu yapının doğu cephe üzerinde yer alan tek kanatlı ahşap kapıdan içeriye girildiği ve ahşap eğimli çatıyı dört sütunun taşıdığı görülmekte olup bazı sandukaların bu sütunlar içerisinde yer aldığı görülmektedir.Dört cephe üzerinde yer alan pencerelerin ise tek kanatlı ahşap malzemelere yer verilmektedir

Süsleme: Yapı üzerinde mimari plastik açıdan hiçbir unsura rastlanılmamaktadır.

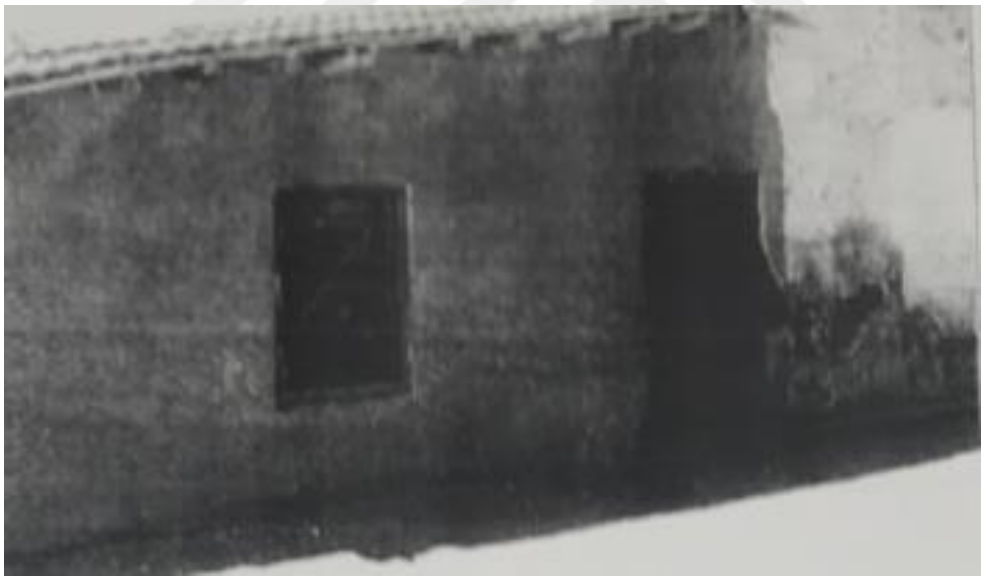
Değerlendirme:Günümüzde kitabesi ve vakfiyesi bulunmayan türbenin kesin olarak inşa tarihi bilinememektedir.Ancak İç kısımda yer alan sandukaların incelenmesi,Kurşunlu camisini inşa ettiren Şeyh Baba Yusuf'un çocuklarına ait sandukaların olduğu görülmektedir.Kurşunlu cami kitabesinde inşa tarihi olarak 1492 yılı verilmekte olup türbede yer alan sandukaların Şeyh Baba Yusuf'un çocuklarının ait olması sebebiyle türbenin en erken 16.yüzyılın ilk yarına tarihlendirmenin mümkün olabileceği düşünülmektedir.Yapı günümüzde 2009 yılında restorasyon çalışmalarında yıktırıldığı ve hazire alanına

[184]Akan,2017,**a.g.k.,**
[185]Altınsapan,1988,**a.g.k**.,

dönüştürüldüğü görülmektedir.Yapının onarımları yöre halkın tarafından yıktırılmadan önce bakım ve tamirlerinin kendileri tarafından gerçekleştirildiğini bildirmektedirler.

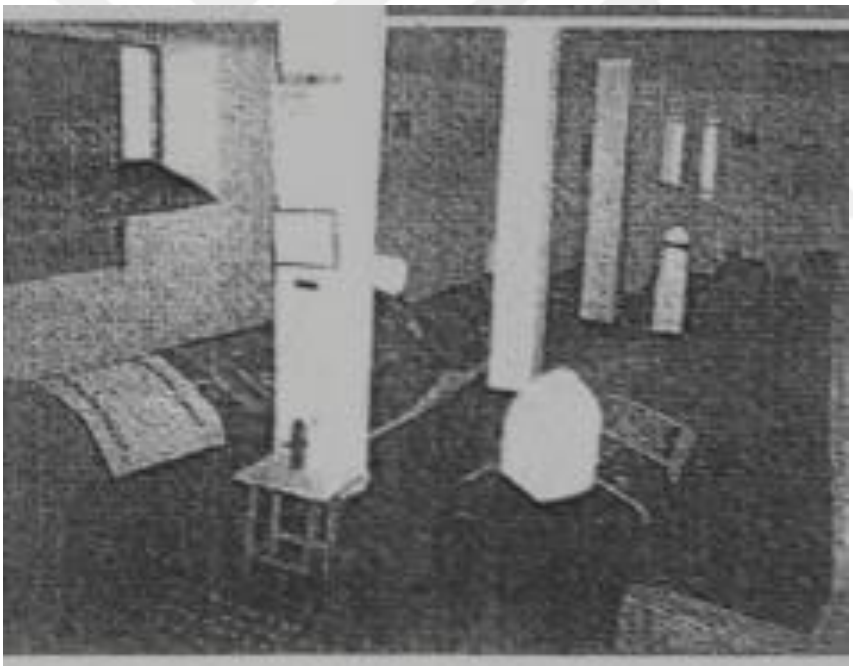
Fotoğraf No:1 *Hamdi Baba Türbesi (1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:2 *Hamdi Baba Türbesi (2003)*
(EKVKBKMA)

Fotoğraf No:3 *Hamdi Baba Türbesi (2003)*
(EKVKBKMA)

Fotoğraf No:4 *Hamdi Baba Türbesi İç Cephe (2005)*
(EKVKBKMA)

Fotoğraf No:5 *Hamdi Baba Türbesi (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:6 *Hamdi Baba Türbesi Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.3.6.Mahmud Suzani Türbesi[186]

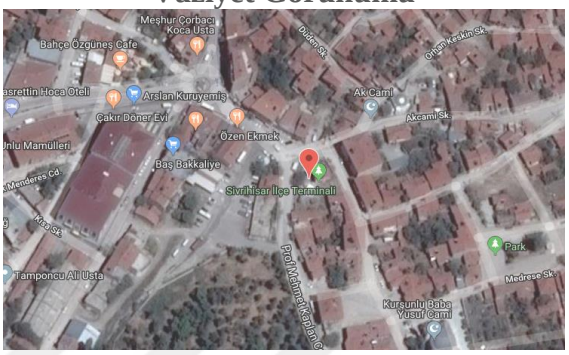
İl	İlçesi	Mahalle\Köy	Pafta\Ada\Parsel	Yapının İncelenme Tarihi:
Eskişehir	Sivrihisar	Kurşunlu Mahallesi	29-28-K-b/281/1	01.07.2017
Mülkiyeti: Vakıflar Genel Müdürlüğü				**İnceleyenler** Sinan Ünal Fatih Özdemir
Konumu: E.39.447687 B.31.539736				

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1Mahmut Suzani Türbesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Mahmut Suzani Türbesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Yapım Tarihi: H.749/M.1348[187]

Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.

Kitabesi: Mescid bölümünün giriş açıklığı üzerinde yer alan kitabe bölümü 0.49x0.43 m.lik mermer bir malzemede Arapça sülüs hattıyla yazılmış beş satırlık yer almaktadır.Bu satırlarda;

Okunuşu;

1-Bismillâhirrahmânirahim.Küllü men aleyhê fân ve yebkâ vechü rabbike zü

2-el-celâli ve'l ikram(55\26-27)Lev kâneti'd-dünya tedûmu alel vefâ

3-le kâne Resulullâhi fiha muhalleden.Benâ hâzihi'l-imârete'ş-şerifete'l-mübâreketi

4-Es-Sadrül kebir 293hret293'l-südûr el-ekâbir/ekârim camiu'l-meâlî ve'l –mekârim Hoca Sabreddin

5-Yakub bin Hoca Bahadır Ömer Zada'llâü tevfîkahu fi gurreti Rebiulevvel.Sene tis'a erbain sebmie 749[188]

Anlamı;

Bağışlayan,esirgeyen Tanrı'nın adıyla.Yeryüzünde her şey gelip geçicidir.Azamet ve heybet ve in'am ve ikram sahibi olan Rabbi'nin yüzü bakidir.Bu kutsal imaret ve türbenin yapımı,büyük başkan,kazaskerlerin efendisi- ve Allah keremlerinin arttırsın-Hoca Bahadır

[186]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi[EKVKBKM](2002).Tescil Fişi,N.A35
[187]Arslan,2014,**a.g.k,**s.76
[188]Arslan,2014,**a.g.k,**s.76

Ömer oğlu Hoca Sabreddin Yakup –Allah yardımını arttırsın-tarafından Rebiyülevvel 749/Haziran 1348 yıllında yaptırılmıştır.[189]	
Banisi: Hoca Sabreddin Yakup bin Hoca Bahadır Ömer[190]	**Mimarı:** Bilinmiyor.
Tipi: Dikdörtgen gövdeli,eyvanlı ve kubbeli	
Malzeme-Teknik: Türbenin ilk yapımında moloz taş ve kesme taş malzemeler kullanılarak yığma tekniğiyle inşa edildiği bilinmekte olduğu daha sonra yapılan onarımlarda tuğla malzemenin kullanıldığı da görülmektedir.Yapı içerisinde yer alan diğer malzemeler ise ahşap,demir,kiremit gibi malzemeler olup yapı üzerinde yer almaktadırlar.	
Onarımlar:1926 yıllarında yapının altı yataklı bir dispanser hastanesi olarak kullanılmaya başladığı türbe ve çevresinin dispanser olarak çalışması 1958 yıllarına kadar sürdürülmüştür.1958 yıllarında yapının mülkiyetinin Jandarma Genel Komutanlığı tahsis edilmesi sonucunda yapının 1976 yılarına kadar karakol binası olarak hizmet verdiği bilinmektedir.1976 yılından itibaren Sivrihisar Belediyesi bünyesinde yer alan yapı cenazelik ve mescid bölümünde yer alan ahşap malzemelerin kaldırıldığı görülmektedir.[191] 1980 Yılında Yapılan Onarımlar; 1-Belediye Tarafından gerçekleştirilen onarım çalışmalarında doğu ve batı cephelere Tuğla örgülü üçgen biçiminde birer alınlık yapılmış ve üzeri kırma çatı ile kapatıldığı belirtilmektedir.[192] 2010-2011 Yılında Yapılan Onarımlar; 1-Çevre düzenlemesi yapılmış olup mezar taşları yerleştirilmiştir, 2-Dış cephe tahribata uğramış cephelerin raspa edilerek,aslına uygun harç ile sıvandığı, 3-Kubbe kasnağının beyaz kireç ile sıvandığı, 4-Kubbe ve eyvan bölümü üzerinde yer alan tahribata uğrayan çatı bölümlerinin onarıldığı, 5-Batı cephe bölümü çift yönlü demir bir merdivenin oluşturulduğu bu merdiven vasıtasıyla mescit bölümüne ulaşıldığı, 6-Cenazelik bölümü cephelerinin beyaz kireç ile sıvandığı, 7-Cenazelik bölümünde yer alan kapı pencere bölümlerinin tahribata uğradığı ve ahşap malzemelerle yenilendiği,	

[189]Altınsapan and Parla,2010,**a.g.k.,**s.194
[190]Altınsapan and Parla,2010,**a.g.k.,**s.193
[191]E.Altınsapan(2012).*Eskişehir Sivrihisar Seyid Mahmud Suzani Zaviyesi 2006 Kazı Çalışmaları.*38. Uluslararası Asya Ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi(ICANAS).Ankara:Atatürk Kültür,Dil Ve Tarih Kurum Yayınları.c.1.s.195(193-206)
[192]Altınsapan,1997,**a.g.k.**,s.87

8-Eyvan Cephesi üzerinde yer alan tuğla örgülü bölümün kısmen tahribata uğradığı ve yine tuğla örgülü bir düzenlemeyle tekrardan oluşturulduğu,
9-Mescid bölümünün iç cephelerinin tamamen kireç ile sıvandığı,
10-Mescid bölümünde yer alan kapı ve pencere bölümlerinin ahşap malzemelerle tekrardan yenilendiği,
11-Mescit Bölümünde yer alan mimari plastik öğelerin kimsen onarılmaya çalışıldığı,
12-Bütün cephelerde yer alan pencere bölümleri demir parmaklıların oluşturulduğu belirtilmektedir.[193]

Günümüzdeki Durumu: Yapı bir çok onarımlar sonucunda kendine özgü özelliklerini koruyabildiği,ancak bugün Mahmud Suzani Türbesi'nin bir depo olarak kullandığı görülmektedir.Dış cephe itibariyle yapının onarımlar sonucunda korunabildiği ancak cenazelik ve mescid bölümünün oldukça tahribata uğradığı cepheler üzerinde yer alan sıvaların dökülmeye başladığı,mimari plastik öğelerin tahribata uğradığı,cephelerin ve kubbe bölümünün oldukça rutubetlenme sonucunda tahribatların arttığı görülebilmektedir.Cenazelik bölümü ve mescit bölümüne bugün girilememektedir.

Plan ve Örtü Sistemi:Çift katlı olan yapı eyvanlı bir düzenlemeye sahiptir.Dikdörtgen planlı alt kat iki kemer ile takviye edilmiş basık tonoz ile örtülü ,üst kat bölümü ise sivri tonoz ve kubbe ile örtülü olup dış cepheden ise eyvanlı giriş bölümün kırma çatı ile örtüldüğü,kubbe bölümünün ise sekizgen bir çatı ile örtüldüğü görülmektedir.Çatı bölümlerinde Marsilya tipli kiremitlerin kullanımın yer verilmektedir.Günümüzde türbenin etrafı moloz taşlar kullanılarak yığma tekniğiyle oluşturulmuş duvarlarla çevrelendiği,duvarlarla çevrili olan türbe içerisinde bir avlu bölümü oluşturulmuş türbenin kuzey ve doğusunda değişik tarihli mezar taşlarının yer aldığı bir hazire bölümü oluşturulmuştur.Yapının ayrıca batı cephe bölümünün ön tarafında Moloz taş örgü ile yapılmış içerisinde üç sandukanın bir türbe yapısının olduğu yapının üzerinin saç malzemeyle kapatıldığı görülmektedir.

Dış Tasvir: Yapının giriş açıklıkları iki kat içinde batı cephesinde yer aldıkları görülmektedir.Alt kat cenazelik bölümün giriş açıklığına eksen üzerinde bulunan dikdörtgen biçimli bir kapıdan sağlandığı,üst kat bölümüne ise çift taraftan çıkılan merdivenlerle ulaşıldığı,kare planlı mescit mekanın önünde yer alan sivri kemerle oluşturulmuş beşik tonoz örtülü eyvandan basık kemerli olan dikdörtgen bir kapıyla içeri girilmektedir.Batı duvar

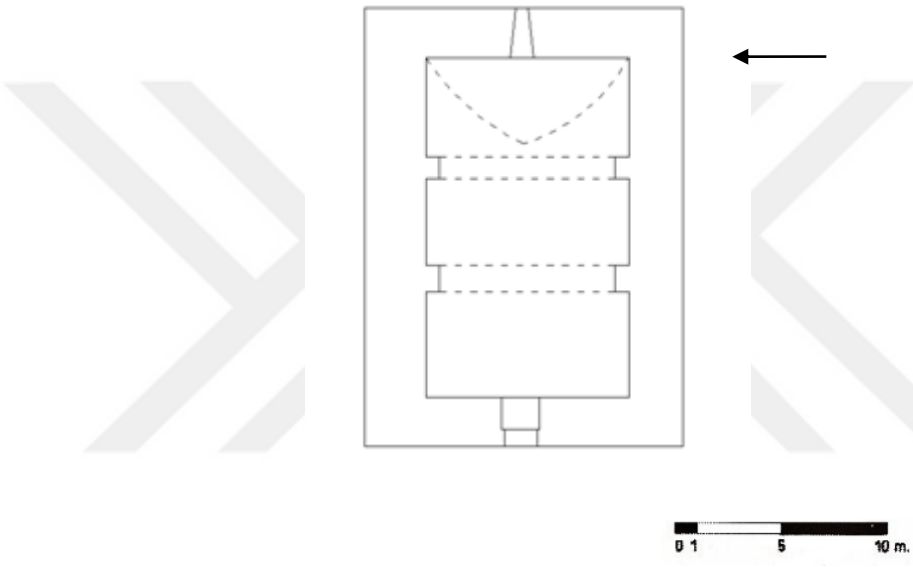
[193]H.Akan ile 12 Şubat 2018 tarihinde yapılan kişisel iletişim.

ekseninden yer alan giriş açıklığı iki yandan iki sütuncenin sınırlandırdığı derinliği yüzeysel bir niş içerisinde yer almaktadır.Giriş açıklığı üzerinde dört sıra mukarnasın yer aldığı görülürken üst kısımda kare panoda beş satırlık inşa kitabesi bulunmaktadır.Giriş açıklığı üç yönde geniş ve düz bir şerit ile çevrelendiği görülebilmektedir.Bu dikdörtgen giriş açıklığının iki tarafında ise kare oluşturarak ahşap kasalı ve demir korkuluklu pencereler yer almaktadır.Yine bu cephe üzerinde yer alan eyvan bölümün zemini cephe boyunca dışa taşkın üç kademeli bir düzenlemeyle bir silme oluşturulmuştur.Doğu cephe mescit bölümünün orta aksında dikdörtgen biçimli söve ve lentolu demir parmaklı pencerelerin yer aldığı,kubbe eteğinde sivri kemerli bir üst pencerenin olduğu görülmektedir.Kuzey cephe mescit bölümü de ise doğu cephe bölümü orta aksında yer alan pencere düzenlemelerine sahiptir.Güney cephe mescit bölümünde orta aksta pencere açıklığı yer almadığı görülürken doğu cephe bölümünün kubbe eteğinde yer alan sivri kemerli bir pencere açıklığına sahip olduğu görülmektedir.Aynı zamanda üst katın cephe düzenlemesi,pencere biçimleri ile benzer özellikler taşımaktadır.

İç Tasvir: Batı cephe bölümünde yer alan giriş açıklıklarından cenazelik bölümüne giriş ahşap tek kanatlı bir kapıdan sağlanmaktadır.Bu giriş açıklığından içeriye girilerek iki kemer ile takviye edilmiş beşik tonoz ile karşılaşılmaktadır.Cenazelik bölümünün zeminin toprak olduğu cephelerin ise moloz taş kullanıldığı,kemerlerde ise kesme taş malzemelerin kullanıldığı görülmektedir.Mescit bölümüne batı cephe üzerinde yer alan sivri kemerli ahşap tek kanatlı bir kapıdan içeriye girildiği daha sonra yapının güney bölümünde mihrap ile karşılaşıldığı bu bölümde yer alan mihrap nişin kademeli olarak üç düz şerit ile çevrelendiği ve dört sıra mukarnasın yer aldığı görülmektedir.Güney cephe üzerinde alçı üçgen bir bölümün oluşturulduğu görülürken cephelerin kireç ile sıvandığı ve diğer cephelerin hiçbir süsleyici bir öğeye rastlanılmadığı görülmektedir.Pencere bölümlerinin ahşap malzemeden yapıldığı ve tek kanatlı düzenlemelere sahip oldukları görülmektedir.Mescit bölümü batı cephesinde eyvanlı bir düzenlemeye sahip olduğu bu bölümün sivri tonoz ile örtülü,genişçe oluşturulmuş sivri kemerin oturduğu iki ayak ve duvarla üzerinde taşındığı,mescit iç bölümün ise kubbeyle örtüldüğü kubbeye geçişte pandantifler kullanıldığı görülmektedir.

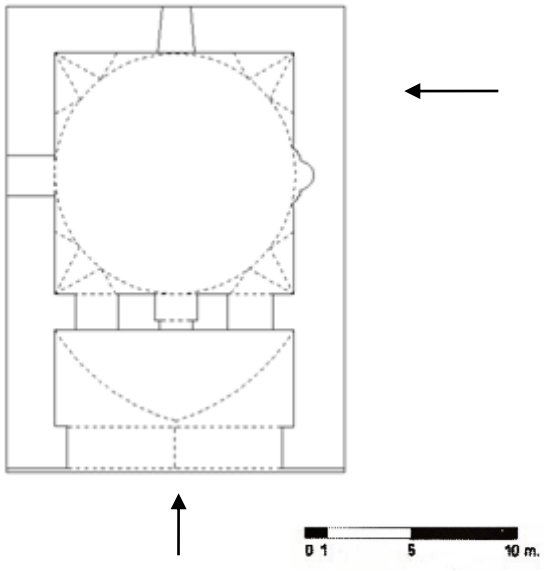
Süsleme:Türbenin batı cephesinde yer alan mescit giriş açıklığı üzerinde dört sıra mukarnaslaara yer verildiği,mescit bölümünün iç kısmının güney cephesin üzerinde alçı pano üzerinde üçgen bir çerçeve içerisine alınmış palmet biçiminde kartuş içerisine,beşer yapraklı iki kıvrık dal arasında ay ve on iki yıldız motifleri yer aldığı görülürken alt kısmında tam olarak okunamayan bir ayet bölümü bulunmaktadır.

Değerlendirme: Yapı H.749/M.1348 tarihinde Hoca Sabreddin Yakup bin Hoca Bahadır Ömer tarafından yaptırıldığı bilinmektedir.Yapılan onarımlar sonucunda yapının kısmen kendine özgü özelliklerin korunabildiği ancak oldukça dış ve iç cephe bölümlerin tahribata uğradığı 2010 ve 2011 yıllarında yapılan onarım çalışmalarında bazı bölümlerin yenilendiği ve eklemeler yapıldığı görülmektedir.Günümüzde cenazelik ve mescid bölümünün oldukça tahribata uğradığı cepheler üzerinde yer alan sıvaların dökülemeye başladığı,mimari plastik öğelerin tahribata uğradığı,cephelerin ve kubbe bölümünün oldukça rutubetlenme sonucunda tahribatların arttığı görülebilmektedir.Cenazelik bölümü ve mescit bölümüne bugün girilememektedir.

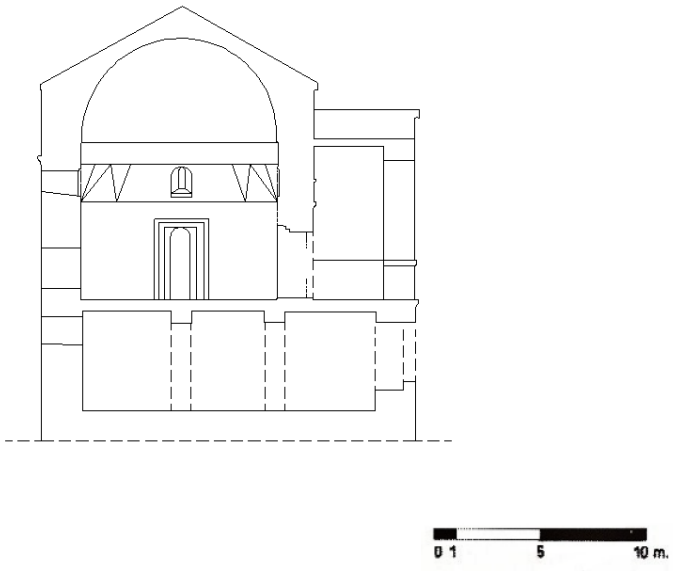
Plan No:1*Mahmud Suzani Türbesi Cenazelik Bölümü*

*(Kaynak:*Altınsapan and Parla,2010,s.197*)*

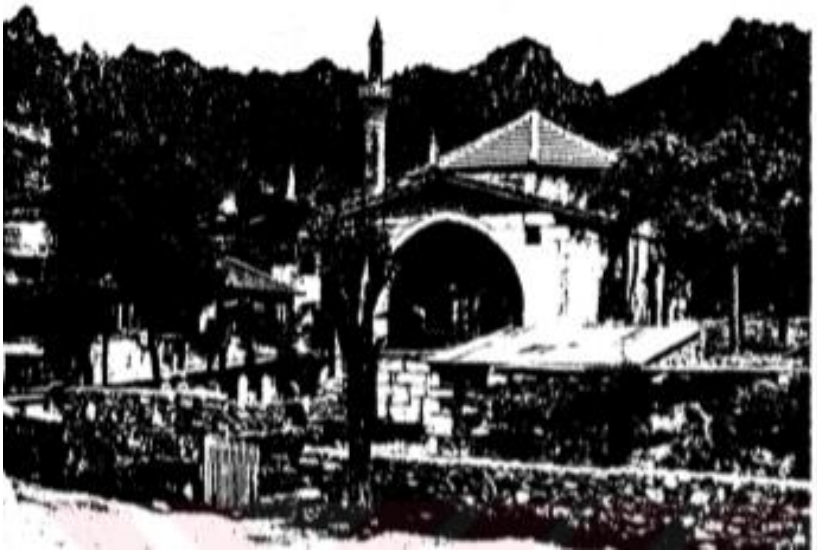
Plan No:2*Mahmud Suzani Türbesi Mescit Bölümü*

(Kaynak:Altınsapan and Parla,2010,s.196)

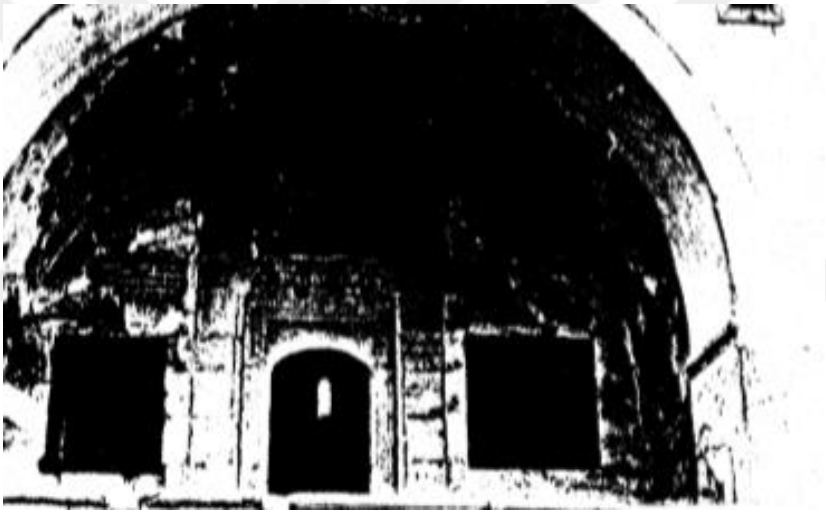

Çizim No:1*Mahmud Suzani Türbesi Kesit Güney Bölüme Bakış*

(Kaynak:Altınsapan,2012,s.201)

Fotoğraf No:1 *Mahmud Suzani Türbesi Kuzey Ve Güney Cephe Bölümü (1988) (Erol ALTINSAPAN)*

Fotoğraf No:2 *Mahmud Suzani Türbesi Eyvan Bölümü(1988) (Erol ALTINSAPAN)*

Fotoğraf No:3 *Mahmud Suzani Türbesi Batı Ve Güney Cephe Bölümü(2006)*
(Erol ALTINSAPAN)

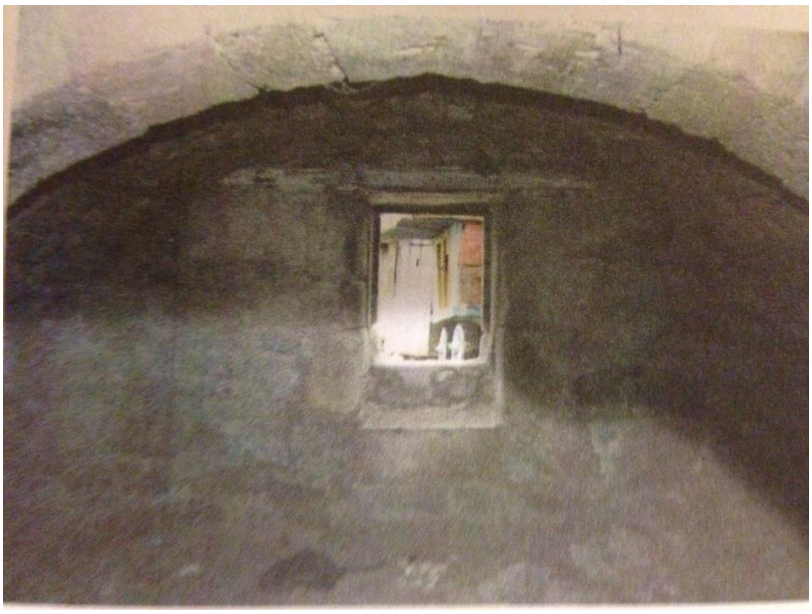
Fotoğraf No:4 Mahmud Suzani Türbesi Doğu Cephe Bölümü(2000?)
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:5 *Mahmud Suzani Türbesi Kuzey Cephe Bölümü(2000?)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:6 *Mahmud Suzani Türbesi Güney Cephe Bölümü(2006)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:7 *Mahmud Suzani Türbesi Cenazelik Batı Cephe Bölümü(2006) (Erol ALTINSAPAN)*

Fotoğraf No:8 *Mahmud Suzani Türbesi Cenazelik Doğu Cephe Bölümü(2006) (Erol ALTINSAPAN)*

Fotoğraf No:9 *Mahmud Suzani Türbesi Mihrap Cephe Bölümü(2006) (Erol ALTINSAPAN)*

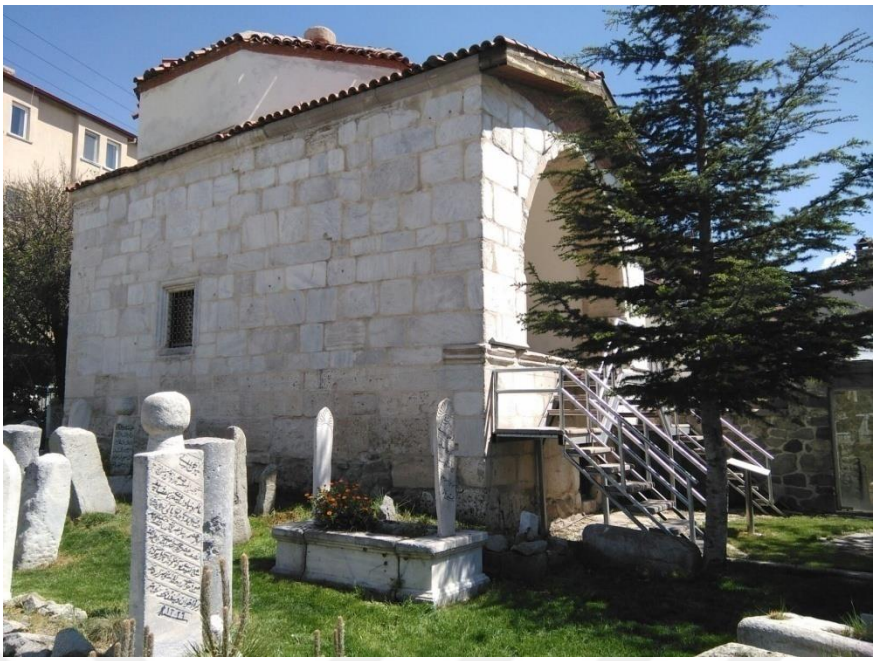
Fotoğraf No:10 *Mahmud Suzani Türbesi Alçı Pano (2006) (Erol ALTINSAPAN)*

Fotoğraf No:11 *Mahmud Suzani Türbesi Batı Cephe Bölümü (2017) (Sinan ÜNAL)*

Fotoğraf No:12 *Mahmud Suzani Türbesi Batı Cephe ve Türbe Yapısı (2017) (Sinan ÜNAL)*

Fotoğraf No:13 *Mahmud Suzani Türbesi Kuzey Ve Batı Cephe Bölümü (2017) (Sinan ÜNAL)*

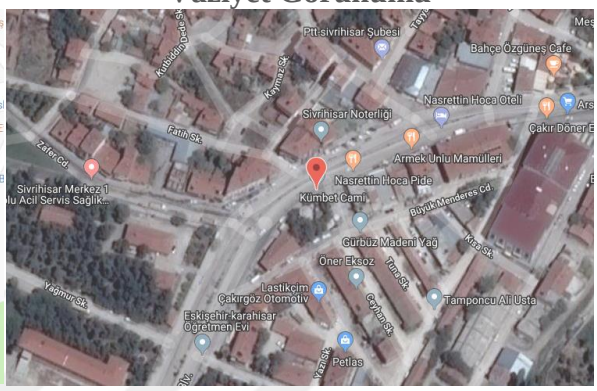
Fotoğraf No:14 *Mahmud Suzani Türbesi Doğu Ve Kuzey Cephe Bölümü (2017) (Sinan ÜNAL)*

Fotoğraf No:15 *Mahmud Suzani Türbesi Güney Ve Doğu Cephe Bölümü (2017) (Sinan ÜNAL)*

2.3.7.Yunus Hoca Türbesi(Kümbet Cami)[194]

<table>
<tr><td>İl
Eskişehir</td><td>İlçesi
Sivrihisar</td><td>Mahalle\Köy
Karacalar Mahallesi</td><td>Pafta\Ada\Parsel
29-28-H-a\423\1</td><td>Yapının İncelenmeTarihi:
30.09.2017</td></tr>
<tr><td colspan="4">Mülkiyeti: Vakıflar Genel Müdürlüğü</td><td rowspan="2">İnceleyenler
Sinan Ünal
Fatih Özdemir</td></tr>
<tr><td colspan="4">Konumu: E. 39.447708 B.31.536767</td></tr>
<tr><td colspan="2">Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Yunus Hoca Türbesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td><td colspan="3">Vaziyet Görünümü

Vaziyet Planı:1Yunus Hoca Türbesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td></tr>
<tr><td colspan="5">Yapım Tarihi: 13 yüzyılın Son Çeyreği?[195]</td></tr>
<tr><td colspan="5">Vakfiyesi:Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Kitabesi: Günümüzde kitabesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Banisi:Maliküssevahil Sadeddinin Yunus Hoca[196]</td><td colspan="2">Mimarı: Bilinmiyor.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Tipi: Kübik gövdeli,kubbeli</td></tr>
<tr><td colspan="5">Malzeme-Teknik: Yığma tekniğinde inşa edilmiş olan kümbet moloz taş ve tuğla malzemeler kullanılarak almaşık duvar tekniğinde yapıldığı görülmekle birlikte yer yer devşirme mermer parçalarının da görüldüğü tespit edilmiştir.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Onarımlar: 1988 yıllarında yapılan çalışmalardan sonra yapının günümüze kadar bir çok defa onarım ve eklemeler geçirdiği tespit edilmiştir.
Bu onarımların 2001 yılında sonra yapılan onarımlar
1-Kümbet bölümünü kuzey cephesinde yer alan giriş açıklığının pimapenle kapatılmış olduğu,
2-Pencere ve kapıların plastik malzemeyle değiştirildiği,cenazelik bölümünün bu uygulama dışında kaldığı
3-İç cephede yer alan mihrap bölümünün günümüzde çini levhalarla kaplandığı,</td></tr>
</table>

[194]Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(EKVKBKM)(2003),Tescil Fişi,N:A.37
[195]Altınsapan,1988,**a.g.k.,**s.82
[196]Altınsapan,1988,**a.g.k.,**s.82

4-Minber bölümünün eklendiği,kuzey,batı,doğu cephelerin belirli seviyede ahşap malzemelerle kaplandığı

5-Hem iç hem de dış olmak kaydıyla bir çok defa beyaz kireç ile sıvandığı veya çimento harç ile tekrardan onarılmaya çalışıldığı görülmektedir.[197]

Günümüzdeki Durumu: 1988 öncesinde ve sonrasında yapının giriş cephesinin 2001 yıllarına kadar açık olduğu görülürken bu tarihlerden sonra üzerinin ise pimapen yapılarak kapatıldığı görülmekte olup orijinalliğinden ayrılmasına sebebiyet verilmiş olup yapıya kendine özgü özelliklerinin dışında unsurlar eklenerek(Minare-Minber) de fonksiyonunu değiştirilmesine,ve bir çok onarım sonucuyla yapının günümüzdeki yapıyla farklılaşarak değişimine olanak sağlanılmıştır.Yapı günümüze çok sağlam bir şekilde ulaşmışsa da yapının giriş cephesinde yer alan kapı sövesi üzerinde bulunan tezyinatın erimeye başladığı ve iç kısımda rutubetlerin görüldüğü,minare ve dış cephelerde ise tahribatların olduğu görülmektedir.

Plan ve Örtü Sistemi: Yapı günümüzde cami fonksiyonu ne kadar ön plana çıkmış gibi görülmekteyse de yapının bir kümbet olduğunu unutmamak gerekir.Kümbet kare planlı olup kübik bir gövde üzerinde inşa edilmiştir.İki katlı olan kümbet alt katının cenazelik bölümü olarak kullanıldığı,üst kısmının ise günümüzde cami olarak kullanıldığı görülmektedir.Örtü sistemi bakımından kare olan mekandan camiye geçiş dışarıdan sekizgen bir kasnak ile sağlanırken içeriden ise pandantiflerle sağlanmaktadır.1988 yılında yapılan çalışmada kümbet bölümünün döşemesi ahşap kirişlemeler üzerine toprak örtülü olup cenazeli kısmının tavan örtüsünü oluşturmaktaydı.Günümüzde bu bölümün orijinal olmadığı aslına uygun olmayan malzemeler kullanılarak tekrardan örtülmüş olduğu görülmektedir

Dış Tasvir:.Kuzey cephe bölümü mescid(Cami-Harim) ve cenazelik bölümlerinin giriş açıklıklarının bulunduğu bu cephe üzerinde hiçbir pencere açıklığına yer verilmemekle birlikte yapının bu bölümünün önünün pimapenlerle kapatıldığı görülmektedir.Bu pimapenin olduğu kısma sol kısımda yer alan bir giriş açıklığından girilmekte olup kendisine ait olan çift taraflı merdivenlerinden sadece sol kısımda kalan merdivenleri kullanıldığı,sağ kısımda kalan merdivenin ise pimapenle kapatıldığı ve bu merdivenlerin günümüz Ankara taşı ile kaplanmış olduğu da tespit edilmiştir.Bir çok onarımın bu merdiven üzerinde geçekleştiği anlaşılmakta

[197]İ.M.Ançı ile 15 Ocak 2018 tarihinde yapılan kişisel iletişim.

olup türbenin oturduğu doğal yüzeyin yükseldiği ve basamaklarla inildiği düşünülen cenazelik katının ,düz bir ayak konumuna geldiği görülmektedir.Yapı üzerinde bu kısım da yer alan bir diğer giriş açıklığı ise cenazelik bölümünde yer alan tek kanatlı ahşap malzemeden yapılmış olan bir kapı bölümüdür.Kümbet kapısının cenazelik kapısıyla bir düzlem üzerinde olduğı ve bu kapının çevresini devşirme mermer malzemelerin çevrelediği tek kanatlı pimapen bir kapıdan oluşmaktadır.Bu kapının hemen üzerinde ise sivri şeklinde tuğla dizilimleriyle oluşturulmuş bir aydınlık açıklığının mevcut olduğu görülmektedir.Kümbetin doğu cephe bölümü kuzey cephe bölümüne göre daha sade tutulmuş bir durumda olup tek pencere açıklığının olduğu ve bu pencerenin bir sivri kemer atılımı,tuğla dizilimleri kullanılarak alınlık bölümlerinin oluşturulduğu,tek parça sövelerle geçildiği görülmekte olup pencere bölümü tek kanatlı plastik malzemeli olarak tespit edilmiştir.Batı cephe bölümü ise doğu cephe bölümü ile benzer özellikler taşıdığı,üzerinde görülen bütün unsurların bu cephe üzerinde de görülmektedir.Güney cephe bölümü mihrap bölümünün de yer aldığı ancak mihrabın dışa doğru bir çıkıntı yapmadığı görülmekte olup mihrabın sağında ve solunda birer pencerenin yer aldığı sivri kemer ve tuğla dizilimleri kullanılarak alınlığı bölümlerinin oluşturulduğu,pencere sövelerinin tek parçalı olduğu ve pencerelerin ise tek kanatlı ve plastik malzemeden yapıldığı görülmektedir.Minare bölümü ise üzerinde bu poligonalin oluşmasında ise saç malzemeye yer verilmiştir.

İç Tasvir: Kümbet iç cephe bakımından oldukça son dönemlerde kendine özgü özelliklerin bir çoğunu kaybetmiş bir durumda olup güney cephede yer alan mihrap bölümünün mihrap nişi sivri kemerli olup üzerine uygulanan çinilerle köşeleri ve geçişleri kapatılmış olduğu ve mihrap'ın iki yan duvarında belirli seviyelere kadar çinilerle kapatıldığı da görülmektedir.Tek kanatlı plastik pencerelerin etrafının ve mihrap bölümünn çini şeritlerini bu cephede görmek mümkündür.Minber bölümü ise oldukça sade bir şekilde düzenlenmiş olup gövde ve geçiş kısmında buzlu camın kullanıldığı görülmekte olup köşk üzerinin ise bir kubbe benzeri örtü ile kapatıldığı görülmektedir.Kuzey cephe bölümünde ise cephenin kapı açıklığına kadar dikey olarak yerleştirilmiş ahşap kaplamaları görmekle birlikte bu bölümün çok sade bir şekilde oluşturulduğu,doğu ve batı cephelerin ise pencere alt bölümlerine kadar bir ahşap malzemeyle kapatıldığı ve bu cephelerinde oldukça sade bir şekilde düzenlendiği görülmektedir.İç kısımda aydınlatma açıklığı bölümünün yuvarlak bir kemerle geçildiği diğer pencere bölümlerinde ise dikdörtgen bir çerçeveye verilmektedir.Bu pencere bölümlerinin ve aydınlatma pencere bölümünün plastik malzemelerle oluşturulduğu da görülmektedir.

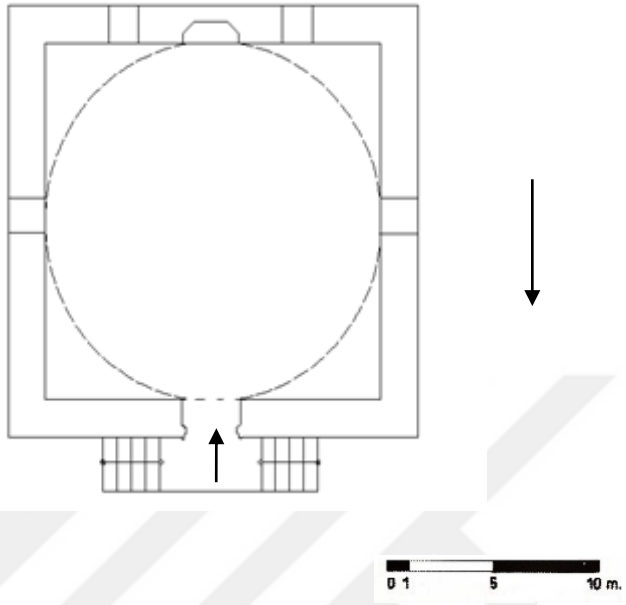
Süsleme: Mimari plastik öğelere giriş açıklığı,pencere ve mihrap cephesinde görüldüğü tespit edilmiştir.Giriş açıklığı üzerinde kapı sövesi üzerinde çarkıfelek motiflerini,yaprak ve bitkisel motifleri ve geometrik motiflerle bezeli iki şeridin arasında bir geyiği kovalayan aslan figürü diğerinde ise karşılıklı kanatlı iki aslan figürü yer almaktadır.Pencere bölümlerinde ise lento kısmında Bizans dönemine ait olan kabartma geometrik desenleri görüldüğü ancak bu desenlerin zamanla erimeye de başladığı ve alınlık kısmında tek sıra halinde dizilmiş olan tuğla malzemelerin oluşturduğu düzenleme ve sivri kemerin formunun bir hareketlenme sağlayarak cephe üzerinde etkili olduğu da görülmektedir.

Değerlendirme: Yapı hakkında bir kitabe bölümünün yer almaması sebebiyle tam bir tarihlendirilme yapılamazken yapının tarihlendirme konusunda yapılan 1988 yılında kümbetin inşasının Sadeddinin Yunus Hoca ile bağlantısı olduğu düşünülerek bir yol alınmış olup 1276 tarihleri'ndeki Karamanlı ayaklanmasına yakın bir tarihte yapılmış olabileceği düşünülmektedir.Bu düşünceyi aynı zamanda araştırmacı yapının genelsek mimari ve plan itibaren Anadolu Selçuklu dönemine ait türbe mimarisine bakarak yapının mimari özelliklerinin 13.yüzyılın son çeyreğinde yapıldığı düşünmektedir.[198]

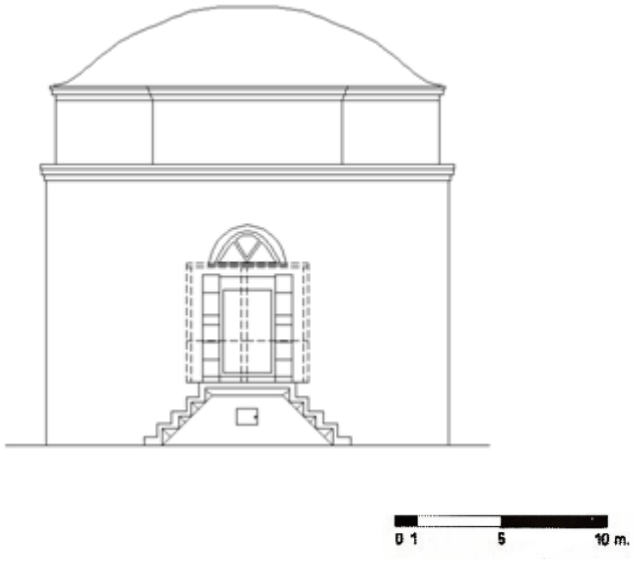
Sivrihisar ilçe merkezinde yer alan bu türbe uzun yıllar boyunca belediyenin gazyağı deposu olarak kullanıldığı bilinirken 1965 yıllarında yapılan restorasyon çalışmalarında yapının mescid bölümünün ibadete açıldığı görülmektedir.[199]2003 yıllarından sonra yapının tamamen mescit özelliğini kaybettiği cami fonksiyonuna dönüştüğü[200],türbe üzerinde değişimlerin kuzey cephede yer alan giriş açıklığının pimapenle kapatılması,pencere ve kapıların plastik malzemelerle değiştirilmesi (cenazelik bölümü hariç olmak kaydıyla),iç cephede yer alan mihrap bölümünün günümüzde çini levhalarla kaplandığı,minber bölümünün eklendiği,kuzey,batı,doğu cephelerin ise belirli seviyede ahşap malzemelerle kaplandığı ve hem iç hem de dış olmak kaydıyla bir çok defa beyaz badana ile sıvandığı veya çimento harç ile tekrardan onarılmaya çalışıldığı görülmektedir. Yapı günümüze çok sağlam bir şekilde ulaşmışsa da yapının giriş cephesinde yer alan kapı sövesi üzerinde bulunan tezyinatın erimeye başladığı ,iç kısımda rutubetlerin görüldüğü,pencere lentoların erimeye başladığı,minare ve dış cephelerde ise tahribatların olduğu tespit edilmiştir. Yapının inşa edildiği dönemden itibaren günümüze kadar geçirdiği onarımlar sonucunda yapı üzerinde

[198]Altınsapan,1988,**a.g.k.,**s.82
[199]Keskin,2001,a.g.k.,s.199
[200]EKVKBKMA,2003,**a.g.k.**,s.N.37

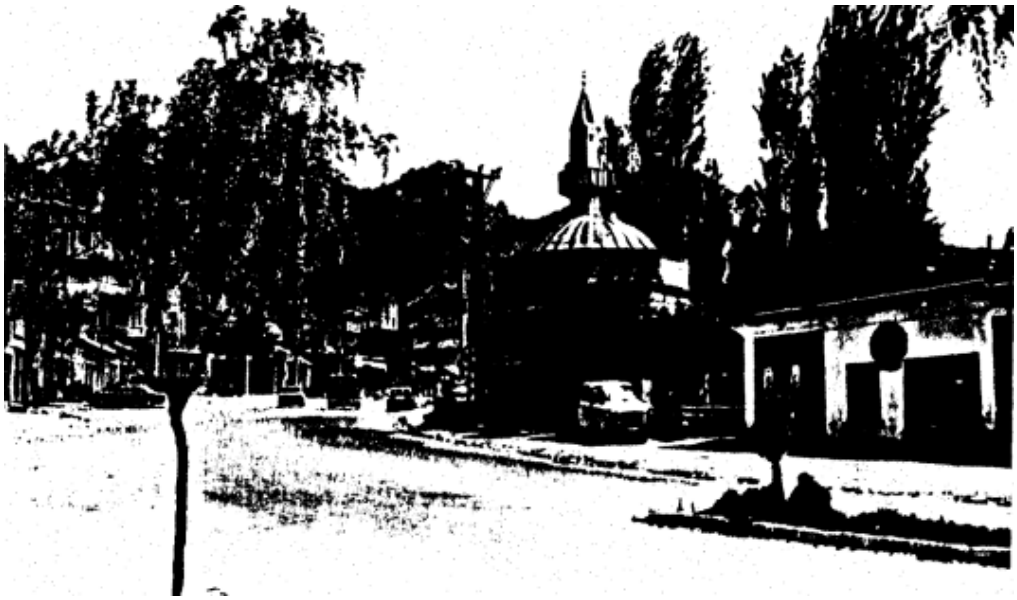
büyük ölçüde mimari öğelerin yenilendiği,kısmen kendine özgü özelliklerin kaybettirildiği düşünülmektedir.Onarımlar bölümüne bakınız.

Plan No:1*Yunus Hoca Türbesi Mescit Bölümü*
(Çizen:Sinan ÜNAL)

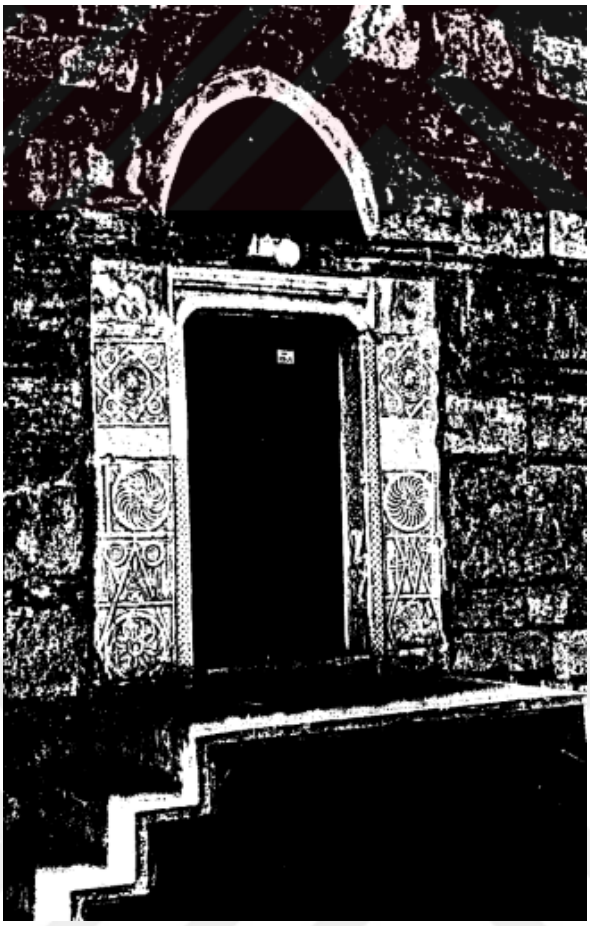
Çizim No:1*Yunus Hoca Türbesi Kuzey Cephe Bölümü*
(Çizen:Sinan ÜNAL)

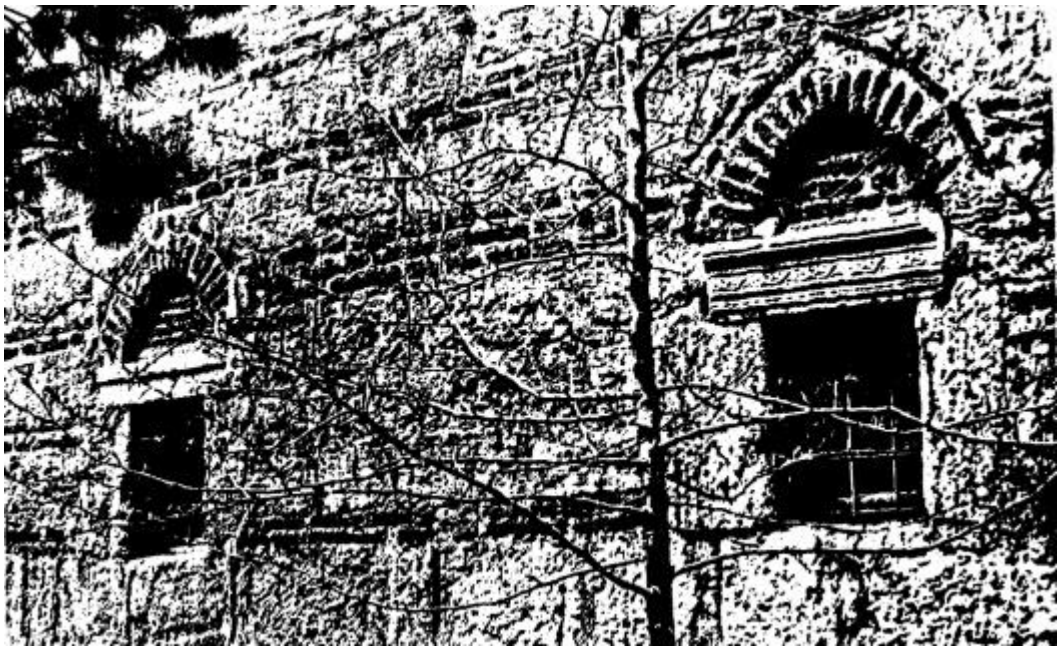
Fotoğraf No:1 *Kümbet Cami Genel Görünüm(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

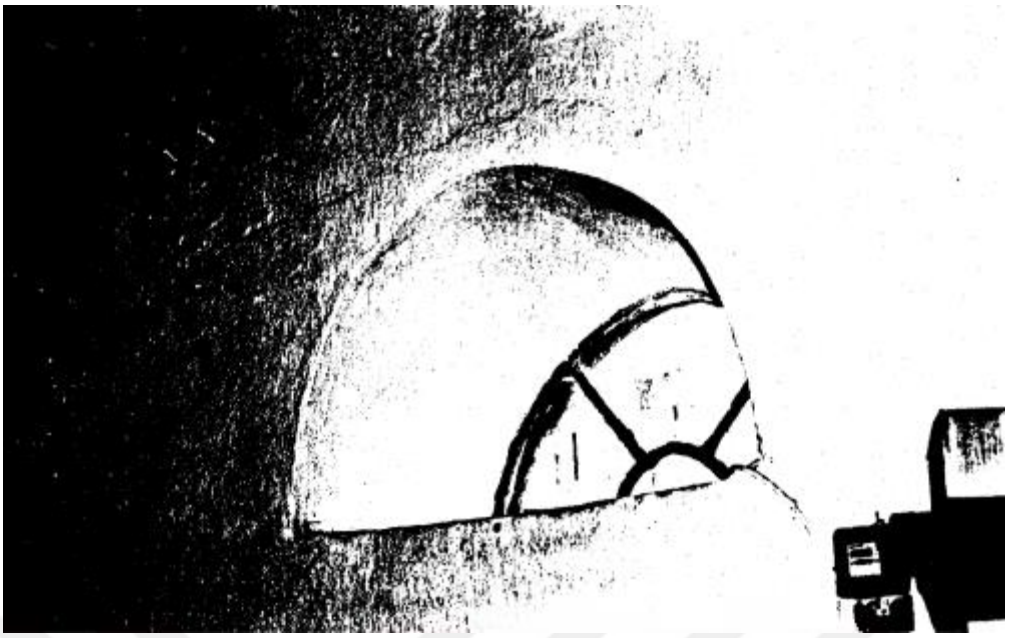
Fotoğraf No:2 *Kümbet Cami Kuzey Cephe Bölümü İle Giriş Açıklığı(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:3 *Kümbet Cami Giriş Açıklığı(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:4 *Kümbet Cami Güney Cephe Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:5 *Kümbet Cami Giriş Açıklığı Üzerinde Pencere Aydınlatma Açıklığı(1988) (Erol ALTINSAPAN)*

Fotoğraf No:6 *Kümbet Cami Mihrap Bölümü (1988) (Erol ALTINSAPAN)*

Fotoğraf No:7 *Kümbet Cami Kuzey Cephe Bölümü (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:8 *Kümbet Cami Batı Cephe Bölümü (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:9 *Kümbet Cami Güney Ve Doğu Cephe Bölümü (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:10 *Kümbet Cami Giriş Kapısı Söveleri(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:11*Kümbet Cami Giriş Kapısı Söveleri(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:12 *Kümbet Cami Giriş Kapısı Söveleri Detay(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:13 *Kümbet Cami Giriş Kapısı Söveleri Detay(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:14 *Kümbet Cami Mihrap Ve Minber Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

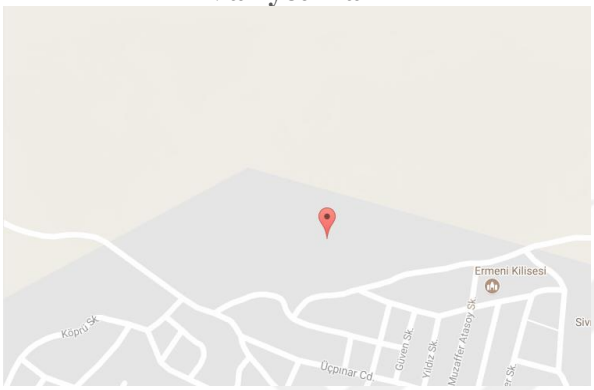
Fotoğraf No:15 *Kümbet Cami Kuzey Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

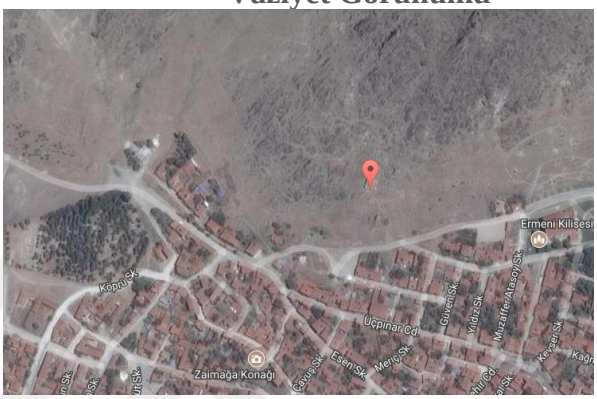

Fotoğraf No:16 *Kümbet Cami Batı Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.4.Hamamlar

2.4.1.Ermeni(Gavur)Hamamı[201]

<table>
<tr><td>İl
Eskişehir</td><td>İlçesi
Sivrihisar</td><td>Mahalle\Köy
Gedik Mahallesi</td><td>Pafta\Ada\Parsel
29-28-H-a\501\1</td><td>Yapının İncelenme Tarihi:
20.07.2017</td></tr>
<tr><td colspan="4">Mülkiyeti: Vakıflar Genel Müdürlüğü</td><td rowspan="2">İnceleyenler
Sinan Ünal
Fatih Özdemir</td></tr>
<tr><td colspan="4">Konumu:E.39.453932 B.31.532561</td></tr>
<tr><td colspan="2">Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Ermeni(Gavur)Hamamı (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td><td colspan="3">Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1Ermeni(Gavur)Hamamı (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td></tr>
<tr><td colspan="5">Yapım Tarihi:1867-1868?[202]</td></tr>
<tr><td colspan="5">Vakfiyesi:Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Kitabesi:Günümüzde kitabe bölümü mevcut olmayıp kitabe izlerini günümüzde taşıyan giriş kapısı üzerinde kare biçiminde yer alan bir kitabe boşluğu yer almaktadır.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Banisi:Bilinmiyor</td><td colspan="3">Mimarı: Bilinmiyor.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Tipi: Dört eyvanlı ve Dört köşe halvetli olup haçvari</td></tr>
<tr><td colspan="5">Malzeme-Teknik:Hamam moloz taş,tuğla ve kesme taş,yığma inşa tekniği kullanılarak inşa edilmiş olup duvarların arası ise çimento harç doldurularak kapatılmıştır.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Onarımlar:1988 yılında yapılan çalışmalarda görüldüğü üzere hiçbir onarım yapılmadığı ve o dönem görülen bir çok mimari öğenin 2017 yılına gelinceye kadar tahribata uğradığı,yıkılmaların başladığı,çökmelerin görüldüğü,sıvaların dökülmeye başladığı,suların künklerle taşınamadığı ve doğa tahribatların oluştuğu görülerek yapının bir metruk yapıya dönüştüğü düşünülmektedir.</td></tr>
</table>

Günümüzdeki Durumu: Yapının günümüzde yer aldığı bölgenin terk edilmesi sonucunda işlevini yitirdiği,1970'li yıllara kadar hizmet verdiği halk tarafından bilinmektedir.[203]Bu

[201]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(2003).Tescil Fişi,N.A2
[202]E.Altınsapan(2009).*Eskişehir Hamamları(Selçuklu-Osmanlı Dönemi)*,Eskişehir;İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları,s.118

hamama 1965'li yıllara kadar Baba çeşmesinden künklerle su taşındığı bilinmektedir. Günümüzde hamam oldukça metruk olup özellikle örtü sisteminin tahribata uğradığı,uzunlamasına yer alan su deposunda yıkılmaların yaşandığı ve iç kısma bu nedenle giren suların etkisiyle de tahribatların oluştuğu görülmektedir.

Plan ve Örtü Sistemi: Uzunlamasına dikdörtgen planlı olup soğukluk,sıcaklık,külhan ve su deposundanoluşmaktadır.Yapı örtü sistemi olarak ise kubbe ve tonoz örtü sistemlerinin kullanıldığı görülmektedir.Örtü sistemleri üzerinde taş ve tuğla malzeme kullanılmış olup günümüzde oldukça tahribata uğradığı düşünülmektedir.

Dış Tasvir: Hamam dış cephe özellikleri bakımından son derece sade bir örnek olup kuzey,güney ve doğu cepheler sağır bir yüzeyden oluşmaktadır.Batı cephe bölümünün orta ekseninde sivri kemerli bir kapı açıklığı yer almakta olup bu cepheye oranla daha dar ve küçük tutulmuş durudadır.

İç Tasvir: Hamamın iç düzenlemesi soğukluk,sıcaklık,külhan ve su deposundan oluşmaktadır.Soğukluk bölümüne batı cephesinde yer alan sivri kemerli bir giriş açıklığıyla dikdörtgen plandan oluşan soğukluk bölümüne girilmektedir.Soğukluk bölümü üç bölümlü olup sağ ve sol bölümler tonoz örtü sistemi ile orta kısım kubbe ile örtülmektedir.Kubbe ve tonoz örtü sistemleri bu bölümde birbirlerinden sivri kemerlerle ayrılmaktadır.Bu bölümde görülen kubbe biçimi dilimli olup tahribata uğramış,tonoz kısımlarında da tahribatIar görmek mümkündür.Sol kısımda bulunan tonozlu bölümün sivri kemerli bir kapıyla bir bölüme geçildiği görülmekte olup bu bölümün bir malzeme deposu olarak kullanıldığı düşünülmektedir.Sıcaklık bölümüne ise giriş kapısının ekseninde bulunan kubbeli soğukluk bölümünde yer alan bir kapıdan geçilmektedir.Bu bölüm dikdörtgen bir alandan oluşmakta olup orta alanda bir göbek taşı ve bu göbek taşına açılan dört eyvan ve dört köşe odalardan meydana gelmektedir.Orta kısımda yer alan kubbe geçiş öğeleri ise pandantifler ile sağlanmış olup kubbe sekizgen bir kasnak üzerine oturmaktadır.Orta mekanda yer alan dört eyvan tonozlar ile örtülmüş,diğer dört halvet hücresi ise küçük kubbeler ile örtülmüştür.Sıcaklık bölümünde yer alan kubbelerde orta alan tahribata uğramış diğer dört yönde yer alan halvet hücrelerinin kubbeleri ise fil gözleriyle iç kısmı aydınlatmış olup tahribatların az olduğu görülmektedir.Bu halvet hücrelerinde kurnalar bulunmayıp su sistemleri oluklar vasıtasıyla akıtılmaktadır.Bu bölümün doğusunda yer alan eyvan bölümünden bir diğer enine dikdörtgen bir bölüm olan külhan bölümüne geçilmektedir.

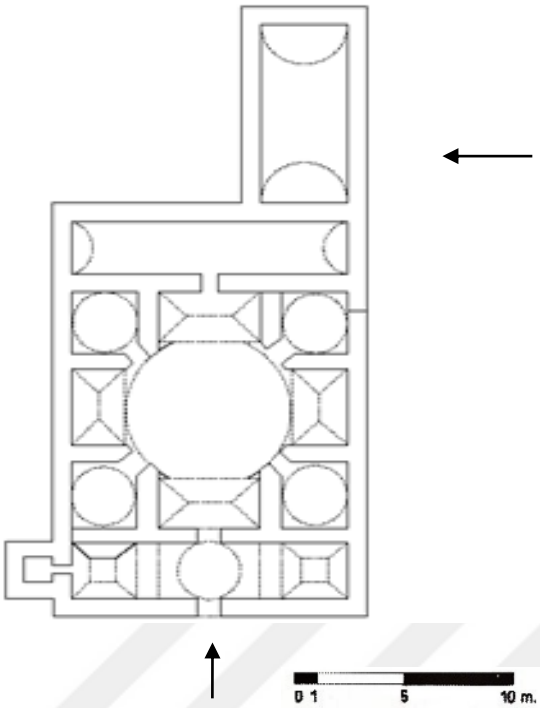
[203]A.Berberoğlu ile 08 Şubat 2018 tarihinde yapılan kişisel iletişim.

Bu bölümün kuzey cephesi sonradan kapatıldığı anlaşılan basık kemerli bir giriş bölümü yer almakta olup bu alana bu açıklık dan içeriye girildiği anlaşılmaktadır.Su depo bölümü kuzey cephe bölümünde yer almakta olup beşik tonoz örtü sistemi kullanılarak kapatılmıştır.

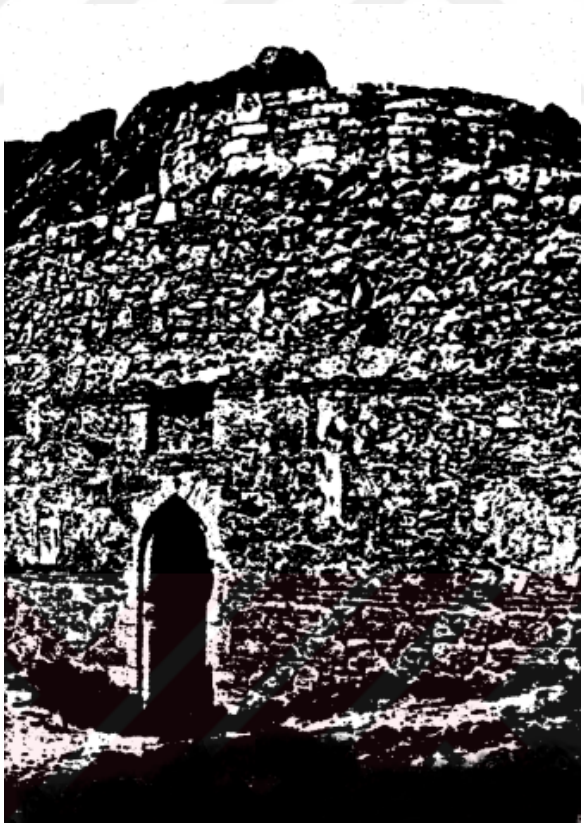
Süsleme: Hamam mimari plastik ve bezeme unsurları açısından dış cephe de hiçbir süsleme öğesine rastlanılmadığı,iç cephe bölümlerinde ise sıcaklık bölümünde yer alan pandantiflerde ve halvet hücrelerinin iç kısımlarında bulanan kabartmalar son derece dikkat çekicidir.Pandantifler üzerinde damla motifleri görülürken,hücre içerisinde bulunan oluklarda da bitkisel ve geometrik bezemeler yer almaktadır.

Değerlendirme:Günümüzde tarihçesi hakkında kesin bir bilgi olmamakla birlikte 1988 yılında yapılan çalışmalarda yapının sıcaklık bölümünün kuzeybatı ve güneydoğu köşelerinde yer alan halvet hücrelerin giriş kapılarının üst bölümünde 1867-1868 tarihlerinin yer aldığı,sıcaklığın kuzeydoğu ve güneybatı köşelerinde ise yer alan halvet hücrelerinin giriş açıklıkları üzerinde de hicri olarak 1274-1275 tarihlerinin yer aldığı görülmektedir.Bu tarihlerin hamamın yapılış tarihi ile ilgili olduğu düşünülmektedir.[204] Bu hamam ermeni hamamı olması yanı sıra plan ve kuruluş itibariyle tamamen Osmanlı hamam özelliklerini yansıtmaktadır.Bugün Sivrihisar ilçe merkezinde bulunan bu tarihi yapı yöre halkın bulunduğu bölgeyi terk etmesi sebebiyle yalnızlaşarak kullanılmaz bir hale gelmiştir..Bu hamamda ermeni halkın Türk mimari üslubu'ndan etkilendiği ve yapısını buna göre şekillendirdiği görülebilmektedir.Aynı zamanda bu yapı Sivrihisar ilçe merkezinde bulunan Çifte hamam ile bir benzerlik göstermektedir.Bu benzerlikler sıcaklık bölümünde yer alan haçvari dört eyvanlı plan şeması ile köşelerde yer alan kubbeli halvet hücreleridir.1988 yılında yapılan çalışmada görüldüğü üzere yapıda hiçbir onarım yapılmadığı görülmekte olup o dönem görülen bir çok mimari öğenin 2017 yılına gelinceye kadar tahribata uğradığı,yıkılmaların başladığı,çökmelerin görüldüğü,sıvaların döküldüğü,suların künklerle taşınmadığı ve doğa sonucunda tahribatların oluştuğu görülerek yapını bir metruk bir yapıya dönüştüğü düşünülmektedir.

[204]Altınsapan,2009,**a.g.k**,s.118

Plan No:1*Ermeni(Gavur)Hamamı*
(Çizim Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:1 *Gavur(Ermeni) Hamamı Batı Cephe Giriş Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:2 *Gavur(Ermeni) Hamamı Genel Görünüm(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:3 *Gavur(Ermeni) Hamamı Genel Görünüm(2003)*
(EKVKBKMA)

Fotoğraf No:4 *Gavur(Ermeni) Hamamı Genel Görünüm(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:5 *Gavur(Ermeni) Hamamı Örtü Sistemi(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:6 *Gavur(Ermeni) Hamamı Giriş Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:7 *Gavur(Ermeni) Hamamı Batı ve Güney Cephe Görünüm(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:8 *Gavur(Ermeni) Hamamı Doğu Ve Güney Cephe Görünüm(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:9 *Gavur(Ermeni) Hamamı Soğukluk Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

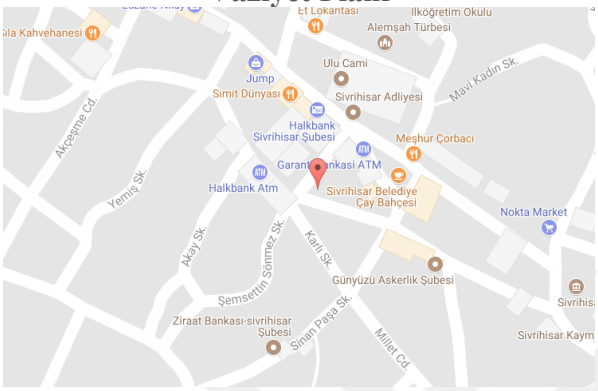

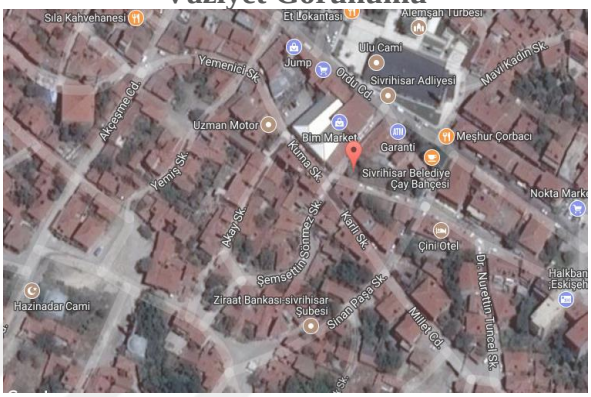
Fotoğraf No:10 *Gavur(Ermeni) Hamamı Sıcaklık Bölümü (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:11 *Gavur(Ermeni) Hamamı Su Deposu Bölümü (2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.4.2.Kumacık Hamamı[205]

<table>
<tr><td>İl
Eskişehir</td><td>İlçesi
Sivrihisar</td><td>Mahalle\Köy
Karacalar Mah.</td><td>Pafta\Ada\Parsel
29-28-H-c\410\10</td><td>Yapının İncelenme Tarihi:
20.07.2017</td></tr>
<tr><td colspan="4">Mülkiyeti:Çok Paylı Mülkiyet</td><td rowspan="2">İnceleyenler
Sinan Ünal
Fatih Özdemir</td></tr>
<tr><td colspan="4">Konumu: E.39.450386 B.31.537002</td></tr>
<tr><td colspan="3">Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Kumacık Hamamı
(http://mapszoom.com/tr/index.php)</td><td colspan="3">Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Kumacık Hamamı
(http://mapszoom.com/tr/index.php)</td></tr>
<tr><td colspan="5">Yapım Tarihi: H.810(M.1407)?[206]H.854(M.1450)?[207]</td></tr>
<tr><td colspan="5">Vakfiyesi: Kumacık hamamına ait üç vakfiyenin yer aldığı görülmektedir.
Birinci Vakfiye;Ben Hafizuddin kızı Seyifetüllahim ,Sivrihisar kasabasında halk arasında Kumacık hamamı denmekle meşhur hamamın dörtte birini bana sabah namazında cüz okutmaya ve bunu okuyan kimseye 120 kuruş verile bunun mütevelliğini sağ kaldıkça bana,ben öldükten sonra Hafuziddin oğlu öz kardeşim Lütfullaha ve o öldükten sonra onun evlatlarına verilmesi H.854(M.1450)Vakıflar Defteri No:152 s.117[208]
İkinci Vakfiye;Hafuziddin eflakından nısfi İsmail bağı hamam mezrai çay Kumacık demekle maruf olan hamam,Lutfullah kızı Safiyetullah mezraidarlığından evladı vakıftan,Mehmet Ağa oğlu Abdurrahman Ağa'nın oğlu,Sağıroğlu Mehmet İzzete terk edecek olduğundan Mehmet İzzete Beratı alişan verildi.H.1283(M.1866) Vakıflar defteri No:230,s.162[209]
Üçüncü Vakfiye;H.880-890 yıllarında Sivrihisar da Kadı olan Efdalzade Hamiduddin zamanında yazılmış Lutfullah İbni Hafuziddin ile ilgili bir metin yer almaktadır.Vakıflar Defteri No:208,s.162[210]</td></tr>
</table>

[205]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(2003).Tescil Fişi,N.34
[206]Keskin,2001,**a.g.k**.,s.233
[207]Altınsapan,1988,**a.g.k**.,s.113
[208]Altınsapan,2009,**a.g.k.,**s.133
[209]Altınsapan,2009,**a.g.k.,**s.133
[210]Altınsapan,2009,**a.g.k.,**s.133

Kitabesi:Günümüzde kitabe bölümü mevcut değildir.	
Banisi: Hafizuddin Kızı Seyifetullah	**Mimarı:** Bilinmiyor.
Tipi: Üç eyvanlı	
Malzeme-Teknik: Yapı Moloz taş,tuğla ve kesme taş kullanılarak yığma tekniği inşa edilmiş olup duvarları arası ise çimento ve çamur harç ile doldurularak kapatılmıştır.	
Onarımlar:Hamam 1988 yılında yapılan çalışmalarda yapı üzerinde hiçbir onarım yapılmadığı görülmekte olup o dönem görülen bir çok mimari öğenin 2017 yılına gelinceye kadar tahribata uğradığı,yıkılmaların başladığı,çökmelerin görüldüğü ve bir çöplük olarak kullanıldığı görülmektedir.Mülkiyeti özel bir şahsın elinde yer alması sebebiyle yapının onarımlarının ilgili kurumlarca yapılamamasına sebebiyet verildiği ve yapın harap bir durumda getirildiği düşünülmektedir.	

Günümüzdeki Durumu: Yapı günümüzde hamam işlevlerini tamamen kaybetmiş bir durumda olup mülkiyet sahibleri tarafından çöplük olarak kullanılmaktadır.Hamam günümüzde tamamen terk edilmiş ,soğukluk bölümünde yer alan ahşap çatı bölümü yıkılmış,kuzey ve güney cephe tahribata uğramıştır.İç cephelerde yer alan sıvalar dökülmeye başlamış,hamama özgü mermer öğeler tamamen tahribata uğramış,zemin çökmüş,kubbelerden bazıları tahribata uğramış ve çöp doldurularak kullanılmaz bir hale getirilmiştir.

Plan ve Örtü Sistemi: Uzunlamasına dikdörtgen plandan oluşan hamam soğukluk,ılıklık,sıcaklık ve külhan bölümlerinden oluşmaktadır.Hamam örtü sistemi soğukluk bölümünde üç ahşap direğin taşıdığı bir ahşap tavan örtü,üst bölümü kırma çatı ile kapatılmıştır.Ilıklık bölümü kubbe ve onun hemen yanında yer alan hücre tonoz ile örtülmüştür.Sıcaklık bölümünde orta kısım kubbe ile örtülmüş bu bölüme açılan eyvanlar ise tonoz ile örtülmüştür.Sıcaklığın güneydoğu ve kuzeydoğu köşelerinde bulunan halvet hücreleri de kubbe ile örtülmüş ve sıcaklığın doğu bölümünde tonoz ile örtülmüş su hazneleri yer almaktadır.Hamam'ın külhan bölümü dışarından girilmekte olup etrafı duvarla çevrelenmiştir.

Dış Tasvir: Yapının giriş cephesi günümüzde oldukça tahribata uğramış ve bütün özelliklerinin kaybetmiş bir durumdadır.Diğer cepheler sağır bir cephe düzenlemesiyle oluşturulmuş olup beden duvarlarında hiçbir açıklık yer almamaktadır.Hamam ışık kaynağını kubbeler üzerinde yer alan fil gözleri ve aydınlık açıklıklarından sağlamakta,aynı zamanda nem dengesi bu açıklıklardan düzenlenmektedir.

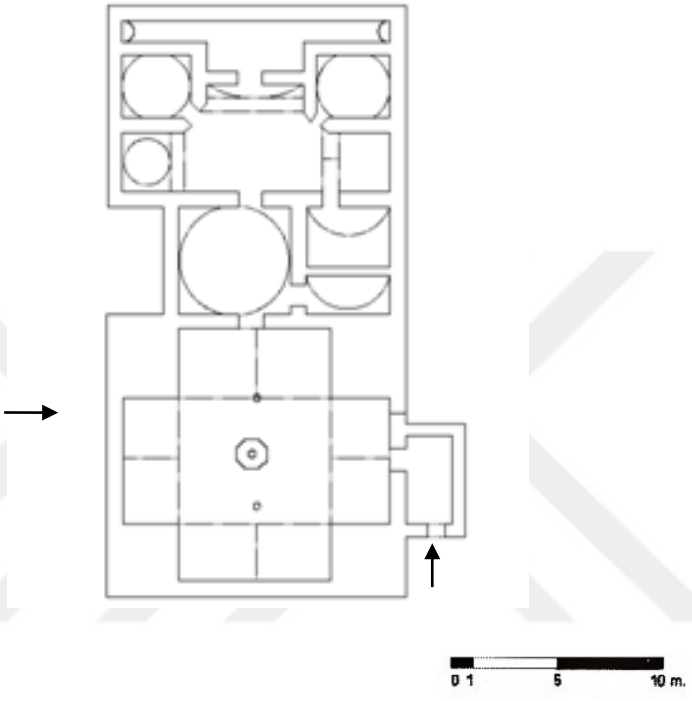
İç Tasvir: Hamam 1960'lı yılara kadar işlevlerini yerine getirebilecek düzeyde olan hamam daha sonra halkın ilgi duymaması sebebiyle kapatılmıştır.Hamamın giriş açıklığı soğukluk bölümünün güney cephedeki bir giriş ile sağlanmaktadır.Ancak bu alan bugün oldukça tahribata uğramış ve giriş özelliğini kaybetmiştir.Bu bölüme girebilmek için tahribata uğramış duvarlar üzerinden girilebilmekte olup çatı bölümün yıkılmış olduğu güney ve kuzey cephelerin çöktüğü,batı ve doğu cephelerde ise iki yönde sivri kemerli birer eyvan düzeninde olduğu görülmektedir.Ilıklık bölümüne giriş soğukluk bölümünün doğusunda yer alan eyvanda oluşturulan sivri kemerli bir kapıdan içeri girilebilmektedir.Ilıklık bölümü kare planlı bir mekan olup üzeri kubbe ile örtülüdür.Kubbeye geçişte köşelerde tromplar kullanılmıştır.Hemen bu bölümün sağında küçük bir kapı ile girişi sağlanan tonoz örtülü bir tuvalet hücresi yer almaktadır.Bugün ılıklık tamamen tahribata uğramış,duvarlarda yer alan sıvalar dökülmüş ve yıkılmalar görülmektedir.Sıcaklık bölümüne ılıklık bölümünün doğusunda yer alan bir giriş ile girilmektedir.Bu bölümün ortası kubbe ile örtülmüş,kubbe pandantiflerle geçilerek,fil gözleriyle aydınlatılmış ve bu orta alanda altı köşeli bir göbek taşı yer almaktadır.Aynı zamanda bu bölüme güney,kuzey ve doğu yönlerinden açılmış olan sivri tonozlu eyvanlarda yer almaktadır.Eyvanların her birinde yıkanmak için kurnalar yapılmıştır.Sıcaklık bölümüne girilirken tam karşıda yer alan uzun dikdörtgen eyvanın iki yanında da kare yakın planlı,kubbeli halvet hücreleri vardır.Bu halvet bölümlerinde yer alan kubbeler tromplarla geçişler sağlanmakta olup giriş açıklıklarının köşeleri pahlanmış durumdadır.Yine uzun dikdörtgen eyvandan bir kapıyla kare yakın tonoz örtülü su haznelerine geçilmektedir.

Süsleme:Günümüzde yapıya ait bir mimari plastik ve bezeme unsuruna rastlanmamıştır.

Değerlendirme:Yapının tarihlendirilmesinde yapılan çalışmalarda Kazvini tarihinde şu açıklama dikkat çekicidir.Sivrihisar da Biat Konmanus adında bir kilise olduğunu ve rahatsızlanarak sancı çeken hayvanların kilise etrafında dolaştırılarak sancılarına iyi geldiği ve rahatsızlıklarının kaybolduğu ve bu yapının yıktırılması sonucunda yerine Kumacık hamamının inşa ettirildiğini belirtmektedir. [211] Hamamım vakfiyeleri incelendiği zaman karşımıza iki tarihin çıktığı ancak bu tarihlerden H.810(M.1407) tarihli vakfiyenin yazılı bir kaynakta bulunamadığı belirtilmektedir.Ancak ikinci vakfiyede yer alan H.854(M.1450) tarihin kaynak belirtilmesi yapının bu tarihte yapılmış olabileceğini düşündürmektedir.Kumacık hamamı 1960'lı yıllara kadar kullanıldığı halk tarafından

[211]Altınsapan,1988,**a.g.k**.,s.113

bilinmektedir[212].Ancak mülkiyeti özel bir şahısların elinde yer alması sebebiyle yapının onarımlarının ilgili kurumlarca yapılamamasına sebebiyet verdiği görülmüş olup yapı bakımsız ve harap bir duruma düşürülmüştür.

Plan No:1*Kumacık Hamamı*

(Çizim Sinan ÜNAL)

[212]K.Çalışkan ile 12 Temmuz 2017 tarihinde yapılan kişisel iletişim

Fotoğraf No:1 *Kumacık Hamamı Güney Cephe Giriş Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:2 *Kumacık Hamamı Güney Cephe Giriş Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:3 *Kumacık Hamamı Güney Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:4 *Kumacık Hamamı Soğukluk Bölümü(2001)*
(Orhan KESKİN)

Fotoğraf No:5 *Kumacık Hamamı Soğukluk Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:6 *Kumacık Hamamı Ilıklık Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:7 *Kumacık Hamamı Sıcaklık Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:8 *Kumacık Hamamı Kuzey Cephe Bölümünde Yer Alan Halvet Odası(2017)*
(Sinan ÜNAL)

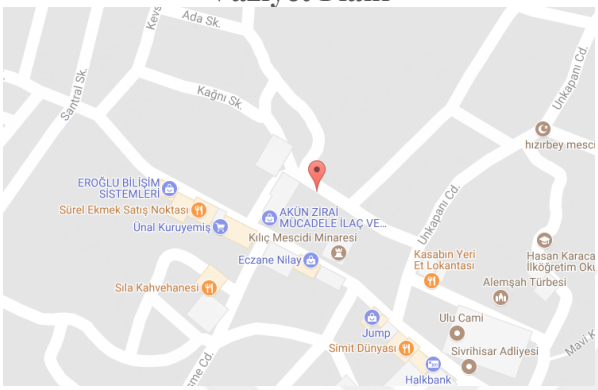

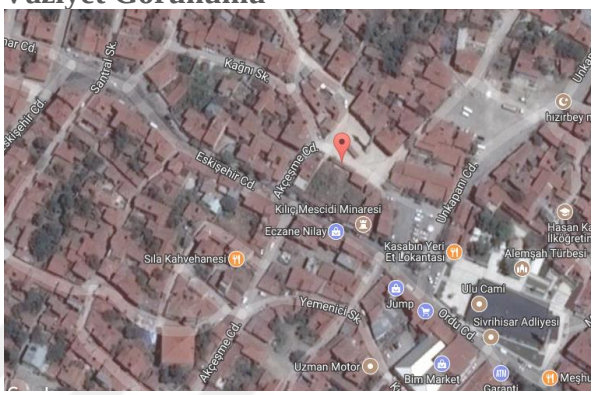
Fotoğraf No:9 *Kumacık Hamamı Külhan Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:10 *Kumacık Hamamı Örtü Sistemi Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.4.3.Yeni(Çifte)Hamam[213]

<table>
<tr><td>İl
Eskişehir</td><td>İlçesi
Sivrihisar</td><td>Mahalle\Köy
Kılıç Mahallesi</td><td>Pafta\Ada\Parsel
29-28-H-b\164\37</td><td>Yapının İncelenme Tarihi:
20.07.2017</td></tr>
<tr><td colspan="4">Mülkiyeti:Çok Paylı Mülkiyet</td><td rowspan="2">İnceleyenler
Sinan Ünal
Fatih Özdemir</td></tr>
<tr><td colspan="4">Konumu:E.39.451699 B.31.536213</td></tr>
<tr><td colspan="3">Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Yeni(Çifte)Hamam (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td><td colspan="2">Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Yeni(Çifte)Hamam (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Yapım Tarihi: H.1154(M.1741)?[214]</td></tr>
<tr><td colspan="4">Vakfiyesi: Sivrihisar Vakıflar defterinde hamam ile ilgili olarak No:157,s.199 da kayıtlı iki vakfiyesi olduğundan bahsedilmektedir.Bu vakfiyelerden birincisi Abdurrahim Efendiye ait H.1154(M.1741) tarihli vakfiye olup bu vakfiyeden ayrıntı verilmez iken ikince vakfiyede ise Abdürrahim Efendinin torunu Odabaşı Ali Efendi oğlu Abdullaha ait olan bu vakfiye H.1218(M.1803) tarihini verirken hamamın gelirinin Kutbuddin Medresesine vakfedilmesinden bahsedilmektedir.[215]
H.1187(M.1773) tarihli bir başka vakfiyenin olduğunu da belirtildiği ve bu vakfiyede yakın bir bölgeden su alındığını beyan edilmiştir.[216]</td></tr>
<tr><td colspan="4">Kitabesi: Günümüzde kitabe bölümü mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Banisi: Abdürrahim Efendi[217]</td><td colspan="2">Mimarı: Bilinmiyor.</td></tr>
<tr><td colspan="4">Tipi:Dört eyvanlı ve Dört köşe halvetli olup haçvari planda</td></tr>
<tr><td colspan="4">Malzeme-Teknik: Moloz taş örgülü olan yapı yığma tekniğiyle inşa edilmiştir.</td></tr>
<tr><td colspan="4">Onarımlar: 1988 yılından sonra yapının birkaç kez basit onarımlar geçirdiği bu onarımların ise hamam sahibi tarafından yapıldığı bilinirken bu onarımların soğukluk bölümüne eklenen</td></tr>
</table>

[213]Keskin,2001,**a.g.k**.,s.237
[214]Altınsapan,1988,**a.g.k**.,s.116-117.
[215]Altınsapan,2009,**a.g.k**.,s.151
[216]Özalp,1961,**a.g.k**,s.37
[217]Özalp,1961,**a.g.k**,s.36

iki hücre odası,muslukların değişimi ve tahribat uğrayan bölümlerin çimento sıvayla kapatılmasıdır. Bu yıllarda hamam tek fonksiyon hizmet vermektedir.[218] 1998 sonrasında yapının birkaç yıl daha çalıştığını mahalle muhtarı tarafından öğrenilmektedir.[219]

Günümüzdeki Durumu: Yapı günümüzde tamamen Hamam özelliklerini kaybetmiş bir durumda olup halka hizmet vermemekle birlikte Seyidiler Hamamı deposu olarak kullanılmaktadır.Ancak depo olarak kullanılan hamam günümüzde terk edilmiş,kubbeleri parçalanmış,iç kısmı yağmur sularından dolayı tahribata uğramış ve zemin çökerek mermerlerin parçalanmalarına neden olunmuştur.Hamamın iç kısmına girmenin tehlikeli olduğu ve yapının ivedi olarak onarımlarının gerçekleştirilmesi ön görülmektedir.

Plan ve Örtü Sistemi: Plan itibariyle kare plandan oluşmakta olup soyunmalık ,ılıklık,sıcaklık,külhan ve su haznesi bölümleri bulunmaktadır.Bu alanların üzerleri tonozlar ve kubbeler ile örtülmüş olup alaturka kiremitlerle kapatılmış durumdadır.

Dış Tasvir: Hamam günümüzde oldukça sağır cephelere sahiptir.Diğer yapılara oranla kot farkından dolayı alt bir zeminde,iki ev arasında yer almakta olup önünde bir kalkan duvar ile tek girişi mevcuttur.Bu giriş açıklığı basit bir ahşaptan yapılmış iki kanatlı bir kapıdır.İç mekan üst örtü sistemlerinde yer alan fil gözleri aydınlatılmaktadır.

İç Tasvir: Hamamın soğukluk bölümüne kuzey cephede yer alan iki kanatlı bir ahşap kapıdan girilerek kubbeli bir örtü sistemi ile karşılaşılmaktadır.Kubbede geçişler tromplarla sağlanmış vaziyette olup kubbe sekizgen bir kasnağa oturmaktadır.Yan duvarlarda sivri takviye kemerler kullanılarak yapının desteklenmesi sağlanmıştır.Soğukluk içerisinde iki adet halvet hücre odası ve orta alanında sekiz köşeli bir göbek taşı bulunur.Bu bölümde göbek taşının olmaması gerektiği halde bu hamamda yer aldığı dikkati çekmekte olup bunun nedeni olarak ise halk tarafından bu alanın bir dönem sıcaklık alanı olarak kullanılmış olduğu,bu bölümün batı duvarını ortalayan yerde açılmış bir kapıdan soğukluğun ikinci bölümüne geçildiği fark edilip bu bölümün asıl soğukluk bölümü olduğu anlaşılmaktadır.Bu bölümün üzeri daha küçük boyutlu sekizgen bir kasnağa oturan kubbe ile örtülü olup,kubbeye geçişte pandantifler kullanılmıştır.Soğukluk bölümünün güneyinde iki küçük hücre yer almakta olup bu hücrelerden sağdakinin üzeri küçük bir kubbe ile örtülü,soldaki ise ayna tonoz kullanımıyla örtülmüştür.Sol bölümde yer alan hücre ile ılıklık bölümüne geçilmektedir.Ilıklık bölümünde

[218] H.H.Gürkan ile 15 Aralık 2017 tarihinde kişisel iletişim
[219] Gürkan,2015,**a.g.k.**

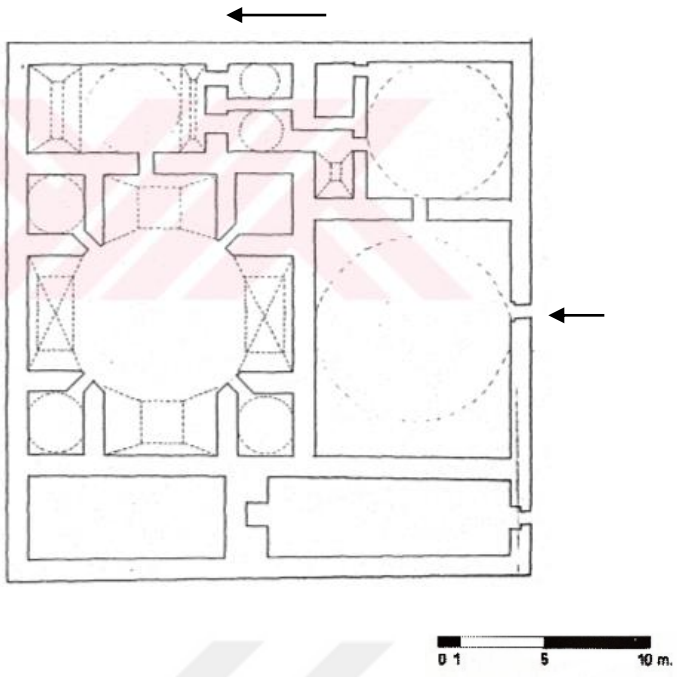
bir giriş holü yer almakta olup bu giriş holünde iki küçük hücre yer almakta üzerleri kubbe ile örtülmüştür.Bu giriş holünden girildiğinde ılıklık bölümü iki yuvarlak kemer ve duvarların taşıdığı bir kubbe ve ayna tonozlarla örtülmüş bir durumdadır.Kubbe üst örtüsü orta kısımda yer alıp,bu üst bölümün sağında ve solunda ayna tonozlarla örtülmüş bölümler yer almaktadır.Bu bölümün doğusunda yer alan bir kapıdan sıcaklık bölümüne geçilmekte olup sıcaklıkğın dört eyvanlı, dört halvetli ve haçvari plandan oluştuğu görülmektedir.Orta kısımda sekiz köşeli göbek taşının üzerinde kubbe üst örtüsü bulunur,kubbeye geçişlerde tromplar kullanılmıştır.Bu alana dik açılarda,sivri kemerli dört eyvan açılmaktadır.Eyvanların üzerleri ayna tonoz kullanılarak örtülmüş olup köşelerde ise kare planlı üzerleri kubbelerle örtülmüş halvet hücreleri yer almaktadır.Külhan ve su haznesi bölümü bu üç bölümden ayrı olarak yapılmış olup dış kısımdan ayrı bir kapıyla girilen bu bölüme ardı ardına sıralanmış dikdörtgen planlı su haznesi ve külhan bölümleri bulunmakta üzerleri beşik tonozlarla örtülmüş durumdadır.

Süsleme:Günümüzde yapıya ait bir mimari plastik ve bezeme unsuruna rastlanmamıştır.

Değerlendirme: Hamamın tarihlendirilmesinde vakfiye kayıtları göz önünde bulundurularak yapının H.1154(M.1741) bu tarihten önce yapılmış olabileceği düşünülmektedir.[220]

1988 yılında hamamın bütün bölümlerin aktif bir şekilde kullanıldığı görülmektedir.Ancak bu dönemde hamam yapısının çift fonksiyonla çalıştığı değil tek fonksiyonla çalıştığı görülmekte olup o dönemki onarımların basit bir şekilde yapıldığı düşünülmektedir.Bu yıllar da giriş kısmında cephe duvarı ile kalkan duvar arasında,ahşap kirişli üzeri kiremit örtülü bir çatının yer aldığı görülmekte olup günümüzde ise bu alanın yok olduğu bilinmektedir.Günümüzde görüldüğü üzere yapı oldukça kullanılmaz hale gelmiş insanların içeriye bile tereddütle girilebildiği bir alan haline dönüşmüştür. 1988 yılında soğuklu bölümü özelliklerin dışında iki adet hücre eklenmiş musluklar değiştirilmiş ve bazı yerlerde çimento sıvalar yapılarak görünümünün değişmesine sebebiyet verilmiştir.

[220]Altınsapan,1988,**a.g.k**.,s.116-117

Plan No:1*Yeni(Çifte)Hamamı*

*(Kaynak:*Altınsapan,2009,s.153*)*

Fotoğraf No:1 *Yeni(Çifte) Hamam Kuzey Cephe Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:2 *Yeni(Çifte)Hamam Kuzey Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:3 *Yeni(Çifte)Hamam Kuzey Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:4 *Yeni(Çifte)Hamam Soğukluk Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:5 *Yeni(Çifte)Hamam Ilıklık Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:6 *Yeni(Çifte)Hamam Sıcaklık Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

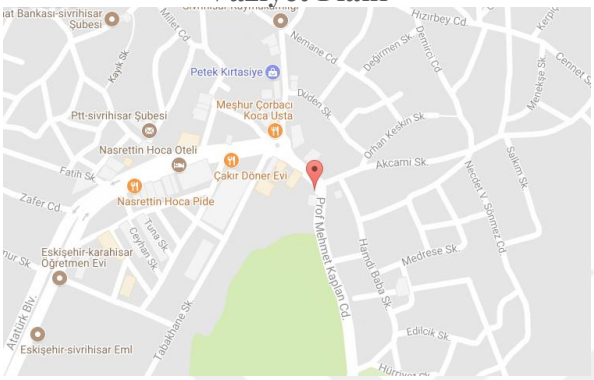

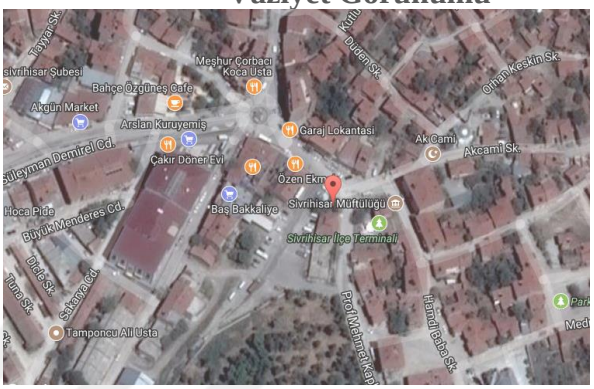
Fotoğraf No:7 *Yeni(Çifte)Hamam Sıcaklık Bölümü Kubbesi (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:8 *Yeni(Çifte)Hamam Baca Bölümü Ve Fil Gözleri (2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.4.4.Seydiler Hamamı[221]

<table>
<tr><td>İl
Eskişehir</td><td>İlçesi
Sivrihisar</td><td>Mahalle\Köy
Kurşunlu Mahallesi</td><td>Pafta\Ada\Parsel
29-28-K-b\280\1</td><td>Yapının İncelenme Tarihi:
11.09.2017</td></tr>
<tr><td colspan="4">Mülkiyeti: Vakıflar Genel Müdürlüğü</td><td rowspan="2">İnceleyenler
Sinan Ünal
Fatih Özdemir</td></tr>
<tr><td colspan="4">Konumu:E.39.447743 B.31.539484</td></tr>
<tr><td colspan="3">Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:Seydiler Hamamı (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td><td colspan="2">Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Seydiler Hamamı (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Yapım Tarihi:15.Yüzyılın İlk Yarısı?[222]</td></tr>
<tr><td colspan="4">Vakfiyesi:Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="4">Kitabesi: Günümüzde kitabe bölümü mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Banisi: Seyyid Nuretttin Kızı Seyyide Nuriye[223]</td><td colspan="2">Mimarı: Bilinmiyor.</td></tr>
<tr><td colspan="4">Tipi: Dört eyvanlı ve çift halvet köşeli tiptedir</td></tr>
<tr><td colspan="4">Malzeme-Teknik: Yapı Moloz taş,tuğla ve kesme taş kullanılarak yığma tekniği ile inşa edilmiş olup yer yer kiremit malzemeler kullanılmıştır.Cephelerde çimento harç kullanıldığı görülmektedir.</td></tr>
<tr><td colspan="4">Onarımlar1988 yıllarında yapılan çalışmalarda yapının bilinen ilk onarımının 17.yüzyıllar'ın ilk yarılarında birinci Ahmet'in kızı Anadolu Beylerbeyi Nasuh Paşa'nın Eşi Ayşe Sultan tarafından tamir ettirildiği ancak bu onarımın düzeyi hakkında bir bilgi bulunamadığı aktarılmaktadır.
A-1966 yılında gerçekleştirilen onarımlar;
1-Ahşap soyunma yeri ve duvarları yıkıldığı,
2-Sonradan açılan giriş açıklıkları kapatılıp aslına uygun giriş açıklıkları açıldığı,</td></tr>
</table>

[221]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(2003).Tescil Fişi,N.7
[222]Altınsapan,1988,**a.g.k.**,s.108
[223]Altınsapan,2009,**a.g.k.**,s.141

3-Yıkılan duvarlar ve külhan duvarlarının yeniden yapıldığı,

4-Batı cephe bakan duvarın dibi boşaltılarak bir istinad yapıldığı ve yapının rutubetlerden kurtarıldığı,

5-Yıkılan kubbe ve tonozların aslına uygun onarımların gerçekleştirildiği,

6-Tüm taban mermerleri kaldırılıp,duvarlar raspa edilerek tüteklikler açıldığı ve yenileme çalışmaların yapıldığı,

7-labirent araları temizlendiği,yıkılan bölümlerin tekrardan yapıldı ve ısı geçirgenliği dolaysıyla granit plakalarla kapladığı,

8.Su kurnaları toprak künklerden oluştuğu ve zarar gördüğü bu sebeple galvanizli borular kullanılarak yenilendiği

9-Kenarlı ve göbeği şişkin bakır ısıtma kazanı,bakırın yanmaması için kazanın içinde su kalacak şekilde çukura oturtulduğu,

10-Duvar sıvalarının yenilendiği,

11-Duvar ve taban mermerleri tekrardan döşendiği,

12-Köşelerde yer alan kurnaların kullanım zorluğu görülerek kurnaların duvar ortalarına alındığı,

13-Ahşap soyunma yerinin ahşap tavan yerine ters kirişlerle beton plakalar yapıldığı,

14-Soyunmalık bölümünde yer alan altıgen havuzun üzerine aydınlık açıklığı yapıldığı,

15-Onarımlar sırasında elde edilmiş çörtenler korunarak aslına uygun yenileri yapıldığı,

16-Kubbe bölümlerinin derzlenip şaplandığı,

17-Soyunma yeri çatı bölümünün kiremitlerle kaplandığı görülmektedir.[224]

B.1998 yılında yapılan Onarımlar;

1-Kubbe bölümlerinin günümüzde tahribata uğradığı ve yeninden derzlendiği,

2-Dış cephe üzerinde tahribata uğrayan kısımların çimento harç kullanılarak onarılmaya çalışıldığı,

3-İç cephe içerisinde soyunma bölümünde yer alan soyunma odalarının ahşap malzemeler kullanılarak yapıldığı,

4-Ilıklık bölümünün kuzeyindeyer alan dikdörtgen alanın havuza dönüştürüldüğü(yapıya ait olamayan malzeme deposu) ve rutubetler sonucu iç kısımda tahribatların derzlerle kapatılmaya çalışıldığı,

5-Soğukluk,ılıklık ve sıcaklık bölümlerinin cephelerinde tahribatların olduğu,çökmelerin

[224]Keskin,2001**,a.g.k**.,s.227-228

yaşandığı,çimento sıvaların ve beyaz badana uygulamalarının döküldüğü görülerek bu alanlarında derzlenerek onarılmaya çalışıldığı görülmektedir.[225]

Günümüzdeki Durumu: Seyidiler hamamı günümüzde ilçe merkezinde bulunan hamamlar arasında çalışır dudumda olan tek yapıdır.Bugünkü yapı 1965 yıllarında yapılan çalışmalarla hayata geçirilmiş ve günümüze kadar kısmen özellikleri korunarak gelebilmiştir.Yapı günümüzde özel şahıslar tarafından korunmuş ise de dış ve iç cephelerde tahribatların olduğu,çökmelerin yaşandığı,çimento sıvaların ve badanaların döküldüğü,Hamam ait olmayan fonksiyonların eklendiği ve rutubetlenmeler sonucu iç kısımda yarıkların olduğu görülmektedir.

Plan ve Örtü Sistemi: Uzunlamasına dikdörtgen bir plana sahip olan yapı soğukluk,ılıklık,sıcaklık,külhan ve su depolarından oluşmaktadır.Örtü sistemleri olarak ahşap tavan,kubbeler ve tonozlar görülmektedir

Dış Tasvir: Yapı diğer ilçe merkezinde yer alan hamamlar gibi dış cephe olarak sağır yüzeylere sahiptir.Hamama giriş batı cephesinde yer alan cephenin sol tarafından kalan ahşap bir kapıyla sağlanmaktadır.Bu kapı kot farkından dolayı zeminden aşağıda olup merdivenler yardımıyla ulaşılmaktadır.Hamam cephelerinde hiçbir açıklığa yer verilemezken aydınlatma,soğukluk bölümünde yer alan camekan ile ılıklık ve sıcaklık bölümlerinde yer alan fil gözleriyle sağlanmaktadır.

İç Tasvir: Hamam iç cephe bakımından soğukluk,ılıklık,sıcaklık,külhan ve su depolarından oluşmaktadır.Soğukluk bölümüne batı cephede yer alan tek kanatlı ahşap bir kapıdan girildiği, merkezinde altı köşeli bir havuzu yer aldığı görülmektedir.Bu alanın üzeri dört adet antik dönemden kalan devşirme sütunun taşıdığı ahşap bir çatı ile örtülü olduğu çatının gövdesinin uzun tutularak gövde üzerine cam mekan yapılarak aydınlatıldığı görülmektedir.Soğukluk bölümünde yer alan sütunların kaide ve başlıklarında antik dönemden kaldığı ve üslup açısından korinth nizamında sütun başlıkların da oluşturulduğu görülmektedir.Bu bölümde aynı zamanda bir merdiven vasıtasıyla yukarı katına çıkılabilmekte olup bu alanın dillenme alanın olduğu bilinmektedir.Ilıklık bölümünün, soğukluk bölümünde yer alan batı yönünde bulunan günümüzde plastik bir kapıyla girişin sağlandığı kare mekanlı bu alanın kuzeyinde bir dikdörtgen havuz ile kare olan bir tuvalet bölümleri yer almakta olup ılıklık bölümü kubbelerle örtülmüş,kubbeye geçişlerde Türk üçgenleri kullanılmıştır.Sıcaklık bölümü ılıklık bölümünün batısında yer alan bir plastik

[225]K.Faydacı ile 16 Kasım 2017 yılında yapınla kişisel iletişim

kapıyla sıcaklık bölümüne girişin sağlandığı görülmektedir.Bu bölümün orta yerinde sekiz köşeli bir göbek taşı yer almakta olup bu göbek taşının üzeri kubbeyle örtülmektedir.Göbek taşının etrafında ise doğu,güney ve kuzey yönlerden sivri kemerli olan tonozlarla örtülü birer eyvan hücreleri yer almaktadır.Doğu bölümün sağında ve solunda yer alan iki kare hücre ise halvet hücreleri olup üzerleri kubbelerle örtülmüştür.Sıcaklık bölümünde yer alan kubbe de geçiş öğesi olarak ise Türk üçgenlerinin kullanıldığı tespit edilmiştir.Külhan ve su deposu bölümlerine giriş ise sıcaklık bölümünde yer alan doğu cephede bulunan dikdörtgen eyvandan bir giriş açıklığıyla sağlanmaktadır.Bu alanlar dan su deposu üzeri kubbe,sıcak su haznesi ve külhan bölümü üzeri tonoz örtü sistemi olduğu görülmektedir.

Süsleme: Hamam ilçe merkezinde yer alan diğer hamamlara göre mimari plastik ve bezeme açısından oldukça zengindir.Hamamın soyunmalık bölümünde yer alan sekiz adet devşirme sütun başlıklarının korinth nizamında olduğu hamam içerisinde bir hareketlenmeye sebebiyet vermiş olduğu görülmektedir.

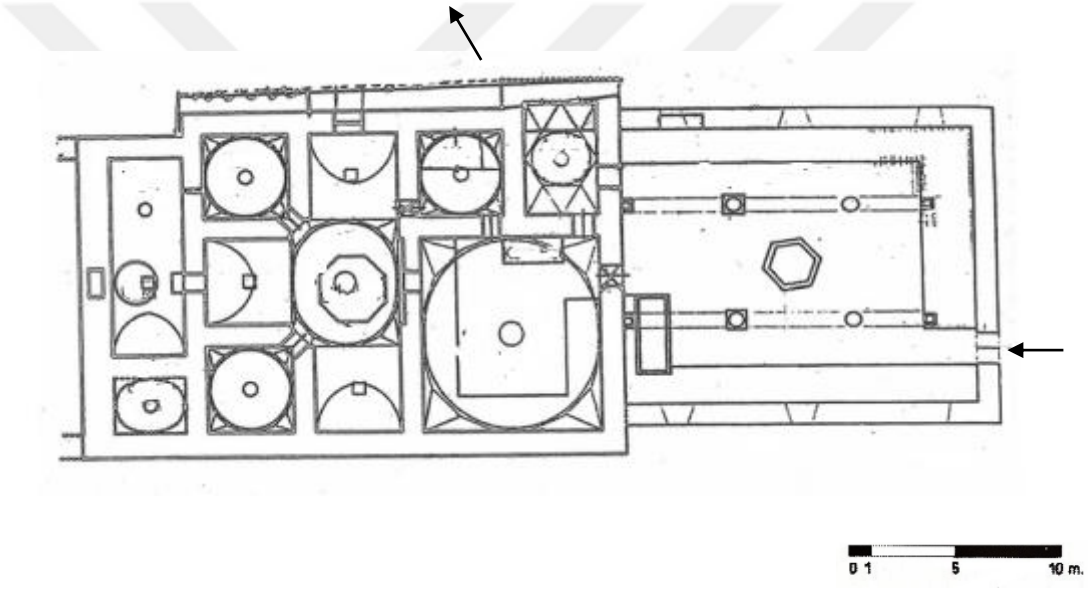
Değerlendirme: Kitabe bölümünün ve vakfiyelerinin bulunmaması sebebiyle tam bir tarihlendirme yapmak mümkün gözükmüyor ise de 1988 yılında tarihleme konusunda şu satırlar bize aktarılmaktadır.“Hamamın Seyyit Nurettinin kızı Seyyide Nuriye(Karaca Ahmet’in Karısı) adlı bir kişi tarafından yaptırıldığı,ancak Seyyit Nurettin hakkında bir takım menkibeler dışında tarihi bir bilgi bulamadığını söylemekte olup,Seyyide Nuriyenin 13.yüzyıl’ın ilk yarısında yaşayan(Ölümü 1450)Karaca Ahmed’in Karısı olması ve yapının Osmanlı hamamlarına ait geleneksel mimari özellikler taşıması ve seyide isminden yola çıkılarak hamamın inşasını 15.yüzyıl’ın ilk yarısına tarihlendirmenin doğru olduğu düşünülmektedir.[226]

Hamam Sivrihisar ilçe merkezinde yer alan aktif bir şekilde kullanılan hamam özelliğini taşımakta, halk tarafından da yoğun bir şekilde kullanılmaktadır.Hamam ilçe merkezinde yer alan kumacık hamamının sıcaklık bölümünün de bulunan üç eyvan ve iki halvet hücreleriyle bir benzerlikleri bulunmaktadır.Hamamın onarımları konusunda 1988 yıllarında yapılan çalışmalarda yapının 17.yüzyıllar’ın ilk yarılarında birinci Ahmet’in kızı Anadolu Beylerbeyi Nasuh Paşanın Eşi Ayşe Sultan tarafından tamir ettirildiği ve en son olarak ise büyük çapta 1965-1967 yılları arasında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yapıldığı bilgisi verilmektedir.1998 yıllarında ise yapıda büyük çapta bir onarım söz konusu olmamış tahribata uğrayan kubbeler yeniden sıvanmış,cephe üzerinde yer alan yarıklar çimento harç ile

[226]Altınsapan,1988,**a.g.k**.,s.108

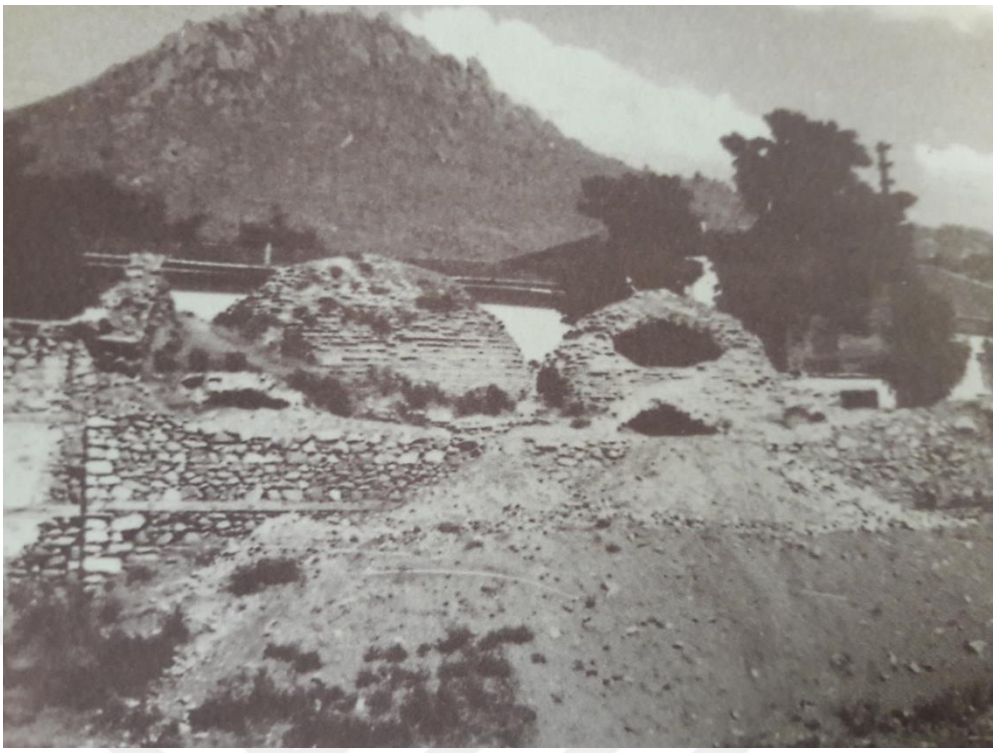
kapatılarak onarılmaya çalışılmıştır. Yapının inşa edildiği dönemden itibaren günümüze kadar geçirdiği onarımlar sonucunda yapı üzerinde büyük ölçüde mimari öğelerin yenilendiği,kısmen kendine özgü özelliklerin kaybettirildiği düşünülmektedir.Onarımlar bölümüne bakınız.

Hamam günümüze sağlam gelebilmiş olmasına karşın dış ve iç cephede tahribatların olduğu,çökmelerin yaşandığı,çimento ve badanaların döküldüğü,Hamam ait olmayan fonksiyonların eklendiği(ılık bölümünde yer alan dikdörtgen alanı havuza dönüştürülmesi) ve rutubetler sonucu iç kısımda yarılmaların olduğu görülmektedir.

Plan No:1*Seydiler Hamamı*

*(Kaynak:*Keskin,2001**,**s.226*)*

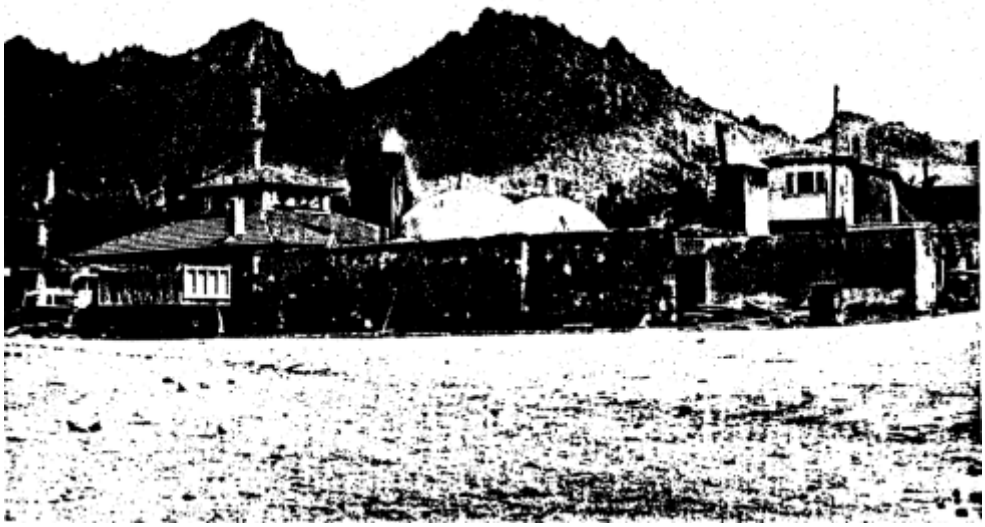
Fotoğraf No:1 *Seydiler Hamamı Restorasyon Öncesi(1965)*
(Orhan KESKİN)

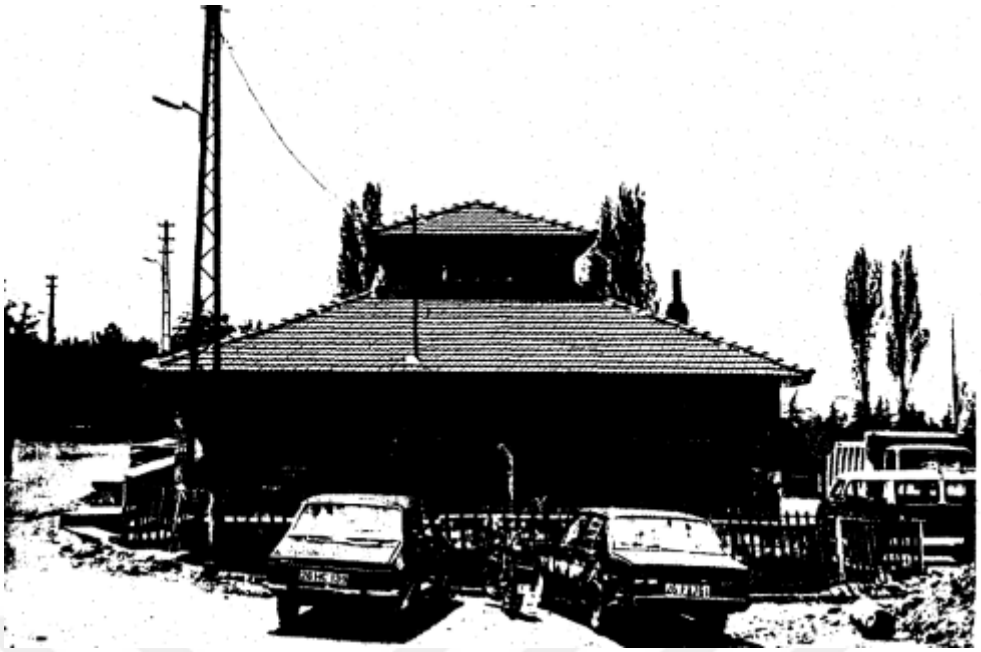
Fotoğraf No:2 Seydiler Hamamı Restorasyon Öncesi(1965)
(Orhan KESKİN)

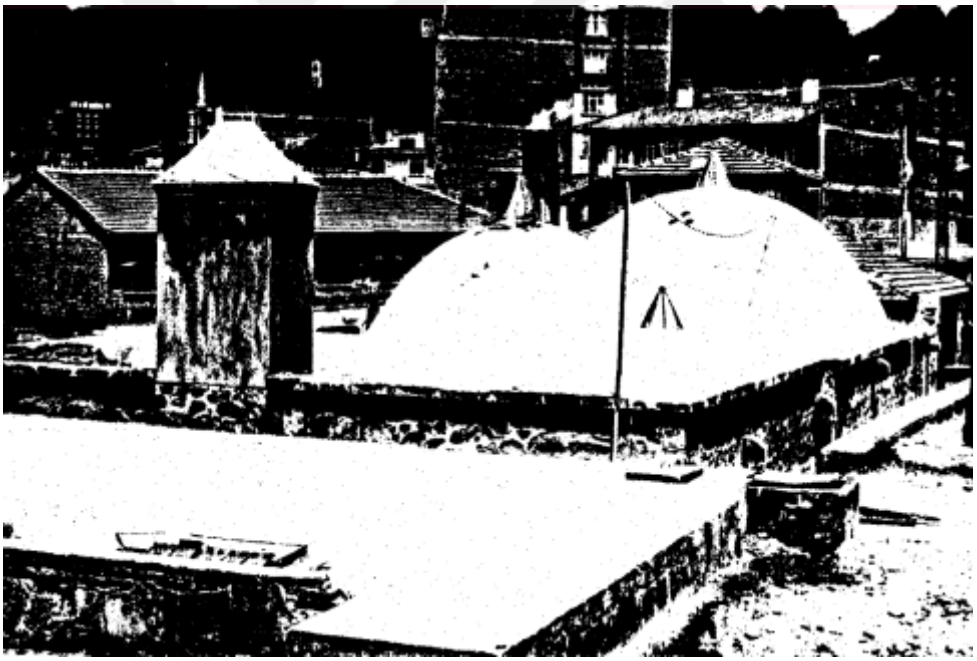
Fotoğraf No:3 Seydiler Hamamı Restorasyon Öncesi(1965)
(Orhan KESKİN)

Fotoğraf No:4 *Seydiler Hamamı Genel Görünüm(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:5 *Seydiler Hamamı Batı Cephe Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:6 *Seydiler Hamamı Doğu Ve Güney Cephe Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:7 *Seydiler Hamamı Batı Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:8 *Seydiler Hamamı Kuzey Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:9 *Seydiler Hamamı Güney Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:10 *Seydiler Hamamı Örtü Sistemleri(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:11 *Seydiler Hamamı Soğukluk Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

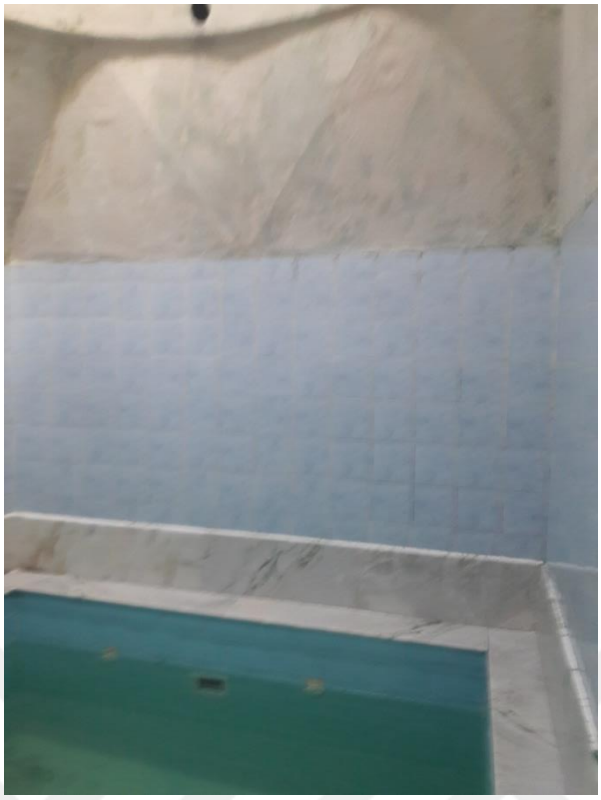
Fotoğraf No:12 *Seydiler Hamamı Korith Sütun Başlığı Ve Rutubet(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:13 *Seydiler Hamamı Korith Sütun Kaidesi(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:14 *Seydiler Hamamı Ilıklık Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:15 *Seydiler Hamamı Ilıklık Bölümü Havuzu(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:16 *Seydiler Hamamı Sıcaklık Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:17 *Seydiler Hamamı Sıcaklık Bölümü Kubbeye Geçiş Öğeleri(2017) (Sinan ÜNAL)*

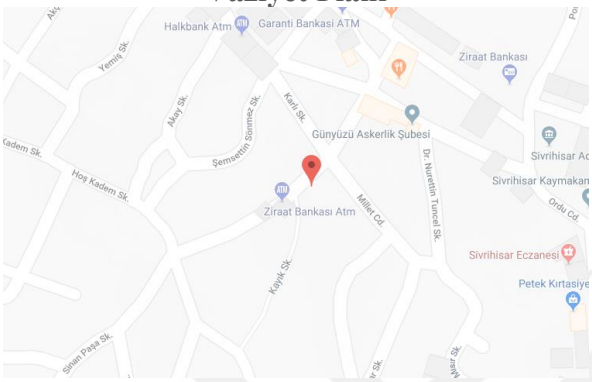
2.4.5.Sinan Paşa Hamamı[227]

İl	İlçesi	Mahalle\Köy	Pafta\Ada\Parsel	Yapının İncelenme Tarihi:
Eskişehir	Sivrihisar	Karacalar Mah.	29-28-H-c\441\1	11.09.2017
				İnceleyenler: Sinan Ünal, Fatih Özdemir

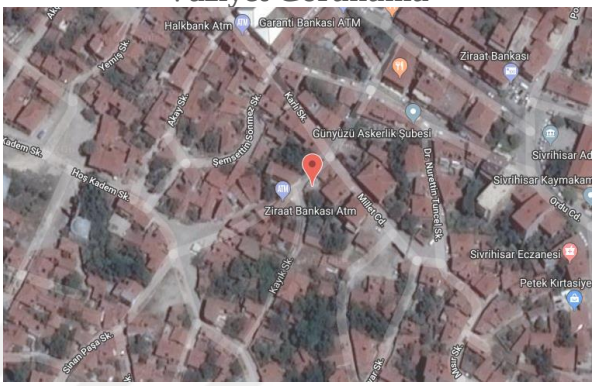
Mülkiyeti: Mehmet Soner Özdemir

Konumu: E.39.449687 B.31.537097

Vaziyet Planı

Vaziyet Görünümü

Yapım Tarihi: 1475-1481[228]

Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir

Kitabesi: Hamam günümüzde özel şahısa ait olup gerekli izinler alınamadığı için kitabe bölümüne ulaşılamamıştır.?

Banisi: Sinan Paşa[229]

Mimarı: Bilinmiyor.

Tipi: İki Bölümlü

Malzeme-Teknik: Moloz taş malzeme kullanılarak yığma tekniği ile inşa edilmiştir.Yapı üzerinde aynı zamanda çimento ve kireç harçların kullanıldığı görülmektedir.

Onarımlar:1970'li yıllarda yapının sahibi merhum Avukat İhsan Biçerli tarafından yapının aslına uygun bir şekilde restore edildiği ancak bu restorasyon sırasında yapının hangi bölümlerinin onarım geçirdiği bilinmemektedir.[230] 2000'li yıllarda yapının yine bugünkü sahibi tarafından yapının dış cephe ve kubbe bölümlerinin çimento harç ile kapatıldığını,cephelerde bitki oluşumunu engelendiği(temizlendiği) ve bazı kısımlarının kendisi tarafından boyandığını dış cephe için belirtmektedir.İç cephe için yapının oldukça tahribata uğradığını ve dış cephede olduğu gibi çimento malzeme yanında kireç harç ile

[227]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(2003).Tescil Fişi,N.A25
[228]Keskin,2001,**a.g.k**.,s.235
[229]Keskin,2001,**a.g.k**.,s.235
[230]Keskin,2001,**a.g.k**.,s.235

cepheleri sıvadığını belirtmiş olup yapı üzerine bir çok ekleme yaparak da hamam bölümünü kiler bölümüne dönüştürmüştür.[231]

Eklemeler;

1-Küvet bölümünü tamamen fayans malzeme kullanılarak kaplandığı,

2-İç cephe üzerine demir raflar yapılarak bölümler oluşturulduğu görülmüş olup yapının bir çok eklemelere sahip olduğu düşünülmektedir.

Günümüzdeki Durumu: Yapı günümüzde özel şahısa ait olup bugünkü yapının kiler olarak kullanıldığı bilinmektedir.Çalışmalarda gerekli izinler alınamadı için yapı içerisine girilemediği ancak mülkiyet sahibi tarafından çekilen fotoğraflar sonucunda yapının iç bölümünün kısmen tahribata uğradığı duvarlar üzerinde yer alan çimento ve kireç harçların dökülmeye başladığı,duvarlar üzerinde ve kubbe kısımlarında yarıkların meydana geldiği görülmektedir.Yapının dış bölümünde ise tahribatların kubbe üzerinde olduğu bu tahribatların da onarım yapılarak kapatıldığı görülmektedir.Eklemelerle de yapının kendine özgü özelliklerinin kaybettirildiği düşünülmektedir.

Plan ve Örtü Sistemi: Plan itibariyle dikdörtgen plandan oluşmaktadır.Yapının fotoğraflardan elde ettiğimiz bilgiler doğrultusunda yapının soğukluk ve ılıklık bölümlerinin birlikte olduğu ve bu bölümün kubbe örtülü olduğu,sıcaklık bölümünün yine kubbeli bir düzenleme sahip olduğu görülmektedir.Yapının soğuk su,sıcak su ve külhan bölümünün üzerinin ise tonoz örtülü bir düzenlemeye sahip olduğu düşünülmektedir. Soyunma yeri,ılıklık bölümü ve sıcaklık bölümünde ise kubbeye geçiş öğeleri olarak tromplar yer almaktadır.

Dış Tasvir: Yapı dış cephe itibariyle oldukça sağır bir yüzeylere sahip olduğu,giriş bölümünün ise mülkiyet sahibinin evinin içerisinde yer alması sebebiyle yapı dış cephe bölüme oldukça kapalı bir durumdadır.Yapının aydınlatmasının ise sadece kubbe üzerinde yer alan fil gözlerinden sağlandığı görülmektedir.

İç Tasvir:Çalışma sırasında özel şahsa ait yapının iç kısmına kendisi tarafından çekilen fotoğraflarla ulaşılmaktadır.Eve bitişik vaziyette olan yapıya iç kısmından açılan sivri kemerli bir kapıyla içeriye girildiği bu bölümün üzerinin kubbe ile örtüldüğü görülmüştür.Bu mekanın giriş açıklığının sol tarafında bir sekinin olduğu görülerek bu alanın soğukluk ve ılıklık bölümü olduğu düşünülmektedir.Bu bölümden sıcaklık bölüme geçişte ise sivri bir kemerin olduğu görülmektedir.Bu mekanın üzeri kubbe ile örtülü olduğu ve kenar bölümlerinin yerden yüksek olduğu ve bu bölümlerin yıkanma ve oturma yerleri olarak kullanıldığı

[231]M.S.Özdemir ile 20 şubat 2018 tarihinde yapılan kişisel iletişim.

düşünülmektedir.Bu ikinci bölümde sivri kemerli bir düzenlemeyle oluşturulmuş bir niş şeklinde,ön bölümü günümüz fayans ile kaplanmış bir küvetin olduğu görülmektedir.Su haznelerinin ve külhan bölümlerinin olduğu bölüme ise sıcaklık bölümünden yuvarlak kemerli bir giriş açıklığından girildiği görülmektedir.

Süsleme: Yapı dış cephe itibariyle oldukça sağır yüzeylere sahiptir.İç cephe kısmında ise beden duvarları ile kubbe bölümü arasında kılıç motiflerinin yer aldığı görülerek başka bir süsleme öğesi unsuruna rastlanılmamıştır.

Değerlendirme: Hamamın tarihlendirilmesinde 2000'li yıllarda yapılan çalışmalarda yapının 1475-1481 yıllarda yapılmış olabileceği belirtilmektedir.[232]Yapının mimari açıdan incelendiği ve yapının 15.yüzyılın son çeyreğine ait olabileceği mimari form ve özellikleri açısından uygun olabileceği düşünülmektedir.Yapılan onarımların mülkiyet sahibi tarafında yapılması yapının kendine ait bir çok unsurun yok olmasına ve kendine özgü özelliklerinin kaybettirilmesine sebebiyet verildiği düşürülmüştür.

Fotoğraf No:1 *Sinan Paşa Hamamı Batı ve Güney Cephe Bölümü(2003) (EKVKBKMA)*

[232]Keskin,2001**,a.g.k**.,s.235

Fotoğraf No:2 *Sinan Paşa Hamamı Batı ve Güney Cephe Bölümü(2017)*
(Koray Faydacı)

Fotoğraf No:3 *Sinan Paşa Hamamı Kubbe Bölümleri (2017)*
(Koray Faydacı)

Fotoğraf No:4 *Sinan Paşa Hamamı Sıcaklık Bölümü(2018)*
(M.Soner Özdemir)

Fotoğraf No:5 *Sinan Paşa Hamamı Sıcaklık Bölümü (2018)*
(M.Soner Özdemir)

Fotoğraf No:6 *Sinan Paşa Hamamı (2018)*
(M.Soner Özdemir)

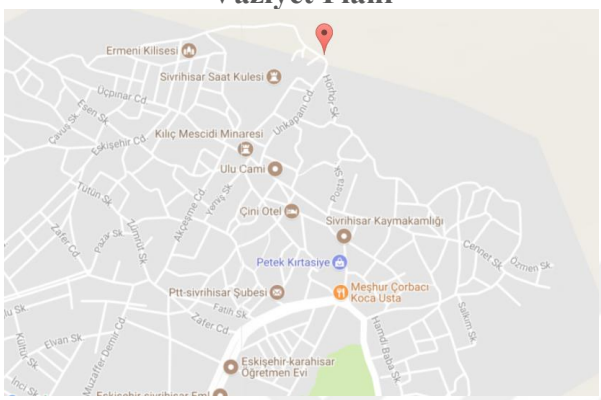
Fotoğraf No:7 *Sinan Paşa Hamamı Kubbe fil gözleri(2018)*
(M.Soner Özdemir)

2.5.Çeşmeler

2.5.1.Akdoğan Çeşme[233]

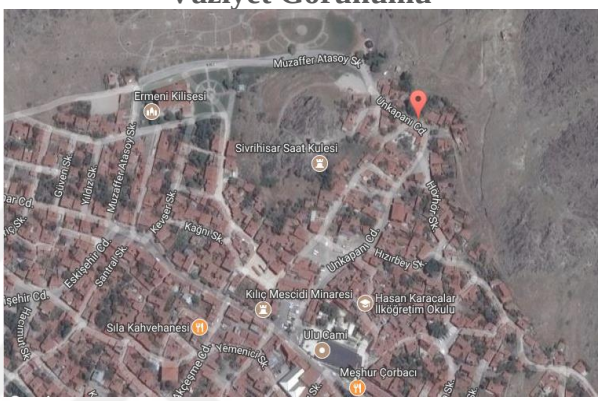
İl Eskişehir	İlçesi Sivrihisar	Mahalle\Köy Kubbeli Mahalle	Pafta\Ada\Parsel 29-28-H-b\501\1	Yapının İncelenme Tarihi: 20.07.2017
Mülkiyeti: Sivrihisar Belediyesi Kültür Ve Sosyal Hizmetler Müdürlüğü				İnceleyenler Sinan Ünal Fatih Özdemir
Konumu: E.39.453333 B.31.538475				

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Akdoğan Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Akdoğan Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Yapım Tarihi: H.570(M.1175)[234]

Vakfiyesi: Tahsin Özalp bir vakfiyeden hareketle yapının Timurtaşpaşazade Umurbey Oğlu Selçuk Bey tarafından H.570(M.1174-75) yaptırıldığını ve Akdoğan Mescit ile Akdoğan Çeşmeye ,Gecek Köyünde'ki mescit ,minare ve Hamamkarahisar köyündeki hamam için Sivrihisar'da 36 Manifaturacı vakfettiğini bir yazılı kaynak göstermeden bize aktarmaktadır.[235]

Ancak bu bilgiler 15.yüzyılda yazılmış olan orijinal bir vakfiyede yer alır. Bu vakfiyede Sivrihisar İlçesi'nde Umur Bey Oğlu Selçuk Bey'in Akdoğan mahallesinde(Kılıç Mahallesi) bir mescid yaptırdığı ve türbesine on nefer-i cüzdan vazettiği notu yer almaktadır.[236]

Kitabesi: Çeşme kitabesi günümüzde bulunmamakta olup kitabe izlerinin de kimliği belirsiz kişiler tarafından yapılan beyaz kireç uygulamasıyla kaybedildiği düşünülmektedir.

Banisi: Umur Bey Oğlu Selçuk Bey[237]**Mimarı:** Bilinmiyor.

Tipi: Bağımsız tip ve üç oluklu

Malzeme-Teknik: Yapı kesme taş ve tuğla örgülü olup yığma olarak inşa edilmiştir.Çeşme'nin cephelerinde ayrıca beyaz kireç kullanılarak bütün cepheler sıvanmıştır.

[233]Altınsapan,1988,**a.g.k**,s.123
[234]Özalp,1961,**a.g.k**,s.55
[235]Özalp,1961,**a.g.k.**,s.40
[236]Parla and Altınsapan,2016,**a.g.k.**,32,s,2(1-11)
[237]Özalp,1961,**a.g.k**,s.55

Onarımlar: Akdoğan çeşmesi için1952 yılında yapılan çalışmalarda yapının harç ile sıvanmadan önce,kesme taş ve tuğladan oluşan bir örgü sistemi ile yapılmış olduğu,üst örtüsünün ise ahşaptan olduğu bildirilmekteydi[238].1988 yılında yapının üst örtüsünün betonarme ile örtüldüğü cephelerin ise aynı kaldığı görülmektedir[239].2017 yılında ise yapılan çalışmada yapının sadece üzerinin beyaz kireç ile sıvalı bir şekilde olduğu ve tahribatların ise giderilmeye çalışıldığı görülebilmektedir.

Günümüzdeki Durumu: Yapı günümüzde kendine özgü özellikleri koruyarak gelebilmiş gibi görünse de yapının onarımlar sonucunda bir çok özelliğini kaybettiği görülmektedir.Yapı günümüzde faal bir şekilde kullanılmaktadır.Yapının kitabe bölümü günümüzde yok olmuş olup ayrıca yoğun bir şekilde beyaz kireç kullanılarak da yapının görünümünün değişmesine sebebiyet verilmiştir.

Dış Tasvir:Çeşme plan bakımından uzunlamasına dikdörtgen plandan oluşmaktadır.Çeşme iki sivri kemerli olup bir niş ile geçilmiştir.Yapı cephesinde iki olluktan su gelmemekle birlikte günümüzde tek musluktan su akmaktadır.Bu oluklar ve musluk düzensiz bir şekilde yerleştirilmiş olup önlerinde bir yalağa sahiptirler.Yapı günümüzde tamamen beyaz kireç ile sıvanmış olduğu için özgünlüğünü kaybetmiştir.Çeşme üzerinde ise üçgen biçiminde cephe oluşturan bir saçak mevcuttur.Bu saçak kısmının kuzey yönü dışa oldukça çıkıntı olarak yapılmış olup diğer cephelerin çıkıntıları daha azdır.Yapının hemen arkasında ise bağımlı bir şekilde su haznesi yer almakta olup beyaz badana ile sıvanmış bir durumdadır.

Süsleme: Kesme taş ve tuğla örgüden yapılan çeşme sivri kemerli bir niş ile geçilmiş olup çeşme üzerinde yar alan üçgen saçak ile hareketlendirilmiştir.

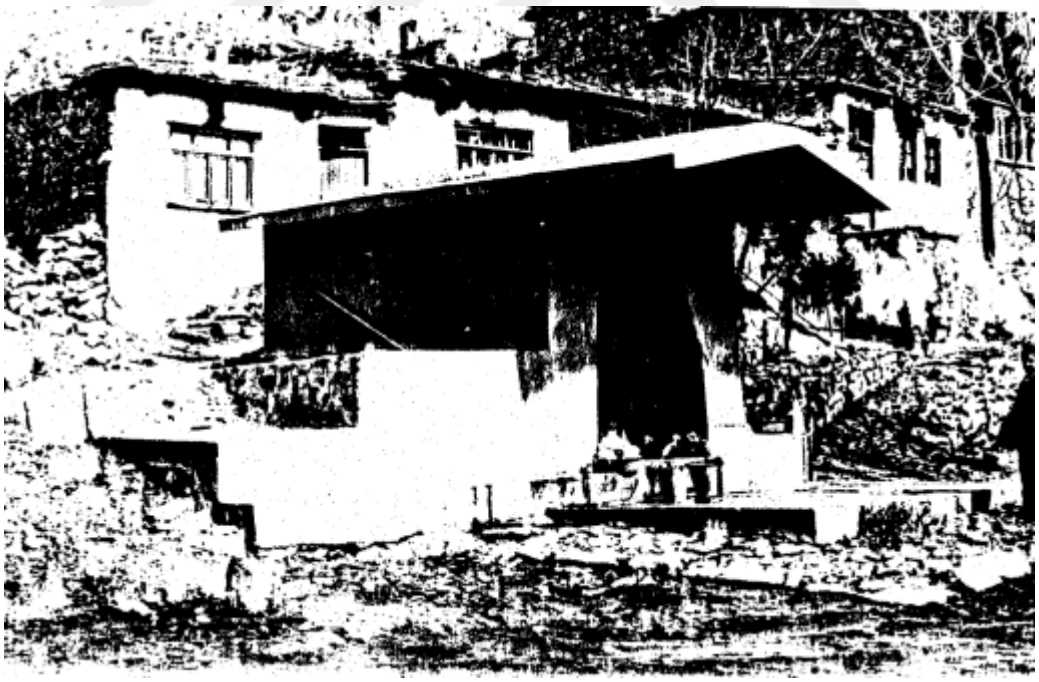
Değerlendirme: Çeşme üzerinde hiçbir yapım ve onarım kitabesi bulunmadığı için yapının tarihlendirilmesi güçtür.Ancak 1988 yılında yapının H.570(M.1175) yılında Umur Bey Oğlu Selçuk Bey tarafından yaptırılmış olduğu bilgisi mevcuttur.[240]Günümüzde çeşme üzerinde bir çok öğenin çimento sıva ile beyaz kireç uygulamalarında kaybolduğu onarımlar sonucu anlaşılmaktadır.Bu çeşmenin onarımında 1952 yılında yapının harç ile sıvanmadan önce,kesme taş ve tuğladan oluşan bir örgü sistemi ile yapılmış olduğu,üst örtüsünün ise ahşaptan olduğu,[241]1988 yılında ise yapının üst örtüsünün betonarme ile örtüldüğü cephelerin

[238]Vakıflar Genel Müdürlüğü(VGM)(1952).Vakıflar Tescil Fişi.N.24
[239]Altınsapan,1988,**a.g.k**,s.123-124
[240]Özalp,1961,**a.g.k**,s.55
[241]VGM,1952,**a.g.k**

ise aynı kaldığı görülmektedir.[242] 2017 yılında ise yapılan çalışmalarda yapının sadece üzerinin beyaz kireç ile sıvanmış olduğu tahribatların giderilmemiş olduğu görülmektedir.

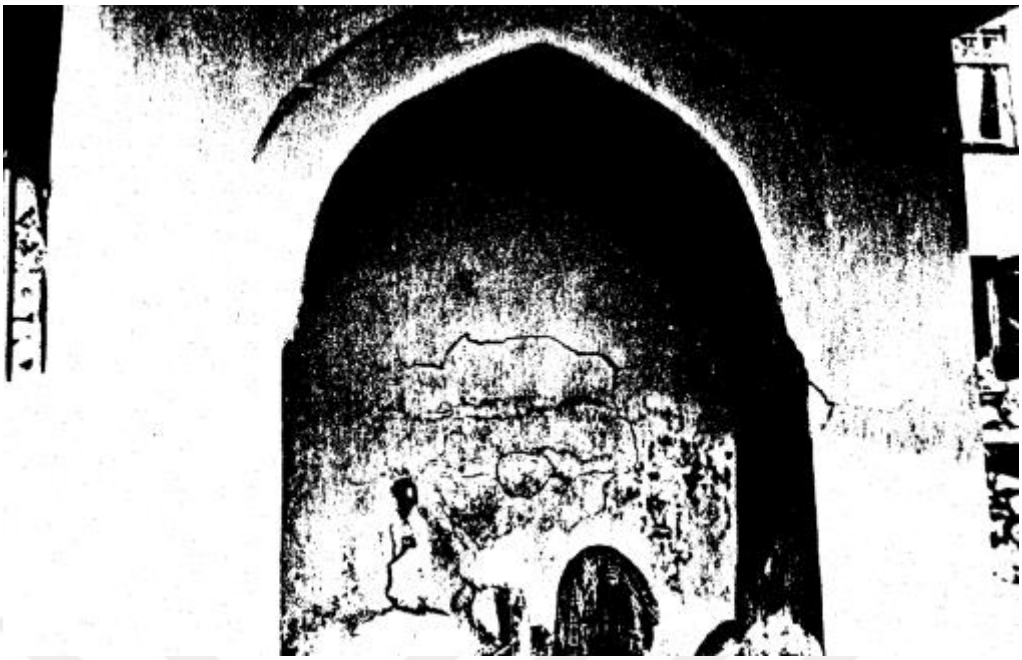

Çizim No:1*Akdoğan Çeşmesi Güney Cephe Bölümü*
(Çizim:Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:1 *Akdoğan Çeşme Güney Ve Batı Cephe Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

[242]Altınsapan,1988,**a.g.k**,s.123-124

Fotoğraf No:2 *Akdoğan Çeşme Güney Cephe Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

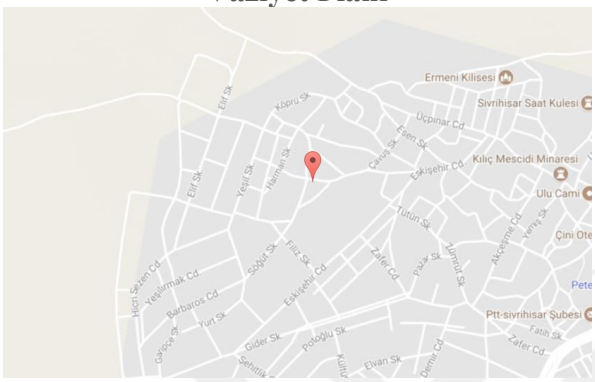

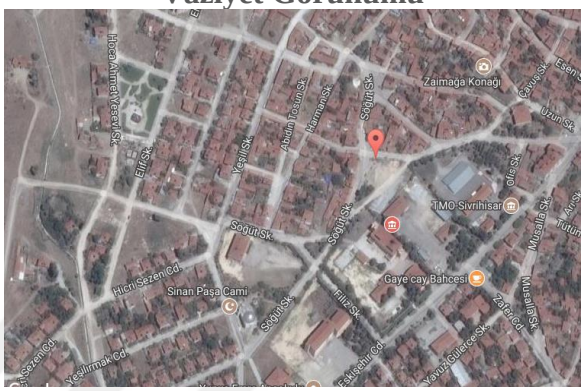
Fotoğraf No:3 *Akdoğan Çeşme Güney Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:4 *Akdoğan Çeşme Güney ve Doğu Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.5.2.Acı Çeşme[243]

<table>
<tr><td>İl
Eskişehir</td><td>İlçesi
Sivrihisar</td><td>Mahalle\Köy
Yenice Mahallesi</td><td>Pafta\Ada\Parsel
29-28-İ-c\15\1</td><td>Yapının İncelenme Tarihi:
20.07.2017</td></tr>
<tr><td colspan="4">Mülkiyeti: Sivrihisar Belediyesi Kültür Ve Sosyal Hizmetler Müd.</td><td rowspan="2">İnceleyenler
Sinan Ünal
Fatih Özdemir</td></tr>
<tr><td colspan="4">Konumu:: E.39.451204 B.31.529508</td></tr>
<tr><td colspan="2">Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Acı Çeşme (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td><td colspan="3">Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Acı Çeşme (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Yapım Tarihi: H.1176(M.1762-1763)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="4">Kitabesi: Günümüzde çeşme üzerinde yer alan kitabe orijinalliğini koruyarak gelebilmiştir.Çeşme aynasında bulunan kitabede Osmanlıca sülüs ile yazılı üç satırlık bir bölüm yer almaktadır.
Okunuşu;
Geldi bir tarih cevher-i şevkıyâ
Çeşmi-i hayevân buldu teşnegân
Sahibü’l hayrât ve’l hasenât Ahmed bin Mehmed
Sene 1176[244]
Sadeleştirme;
Arzulu bir cevher misâli susamış hayvanlara geldi bu çeşme.Hayır ve iyilik sahibi Mehmed oğlu Ahmed.Sene 1762[245]</td></tr>
<tr><td colspan="2">Banisi:Ahmet Bin Mehmed.[246]</td><td colspan="2">Mimarı: Bilinmiyor</td></tr>
<tr><td colspan="4">Tipi: Bağımsız tip ve tek oluklu</td></tr>
<tr><td colspan="4">Malzeme-Teknik:Moloz taş ve devşirme malzeme olup yığma tekniğiyle inşa edilmiştir.Yer</td></tr>
</table>

[243]Altınsapan,1988,**a.k.g**,s.136
[244]Arslan,2014,**a.g.k.**,s.116
[245]Arslan,2014,**a.g.k.**,s.116
[246]Arslan,2014,**a.g.k.**,s.116

yer üzeri betonarme sıva ile kaplanmıştır.
Onarımlar: Çeşme yapısının hangi tarihlerde bir onarım geçirdiği bilinmemektedir.Yapının yakın bir zamanda onarım geçirdiği ve çimento harç ile sıvandığı görülmektedir. .Ayrıca yine beyaz kireç kullanılarak sıvanmış olan cephenin üzerinin kaplandığı görülmektedir.

Günümüzdeki Durumu:Çeşme kendine özgü özellikleri kısmen koruyabilmiş bir durumdadır. Yapı üzerinde diğer çeşmelerde yapılan beyaz kireç uygulaması görülürken çeşme üzerinde kimliği belirsiz kişiler tarafından yapılan tahribatlar görülmektedir.Halk tarafından sıklıkla kullanılan bir çeşme olup yapı üzerinde tahribatların olduğu ve bakımsız bir durumda olduğu düşünülmektedir.

Dış Tasvir: Yapı plan itibariyle dikdörtgen plandan oluşmaktadır.Ön cephe iki ayak üzerine oturan yuvarlak kemerden oluşturulmuştur.Yuvarlak kemer çeşmede bir niş oluşturmuş olup tek oluklu ve çift yalaklı çeşmenin üzeri dışa çıkıntılı olarak yapılmış betonarme bir saçak ile örtülmüştür.İki ayak üzeri ise betonarme sıva ile de kaplanmıştır.Su haznesi bulunmamaktadır.

Süsleme: Yapı üzerinde şpoli malzeme ve moloz taş kullanılarak yuvarlak kemerli bir niş oluşturulmuş bu niş içerisinde çeşme aynasını çevreleyen yuvarlak kemer ile iki ayak üzerinde kabaralar yer almıştır.Bu kabaralar sade bir şekildedir,rozet olabileceği düşünülmektedir.

Değerlendirme: Çeşme üzerinde yer alan kitabe bölümünde tarih olarak H.1176(M.1762-1763) tarihi verilmektedir.Tipik Osmanlı sokağı çeşme özelliğini taşıyan yapı inşa edilişi itibariyle düzensizdir.Kullanılan malzemeler gelişi güzel olarak birbirine yerleştirilmiş olduğu için ve daha sonra yapılan onarımların etkisiyle de yapının görünümünün değişmesine sebep olunmuştur.Onarımları konusunda ise yapının 1988 yılında önce bir çok onarım geçirdiği bilinmekte [247] olduğu ancak bu onarımların hangi düzeyde olduğu bilinememektedir.2017 yılında yaptığımız çalışmada ise yapının onarımların tekrar üzerinin beyaz kireç ile sıvanmış olduğu ve iki ayak üzerinin ise yeninden betonarme sıva ile kaplanmış olduğu yönündedir

[247]Altınsapan,1988,**a.g.k**,s.137

Fotoğraf No:1 *Acı Çeşme Kuzey Cephe Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:2 *Acı Çeşme Kuzey Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

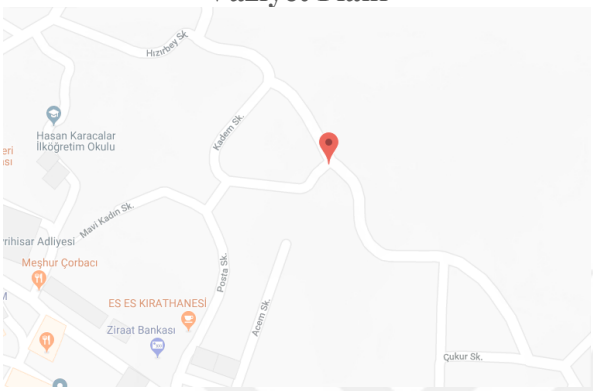

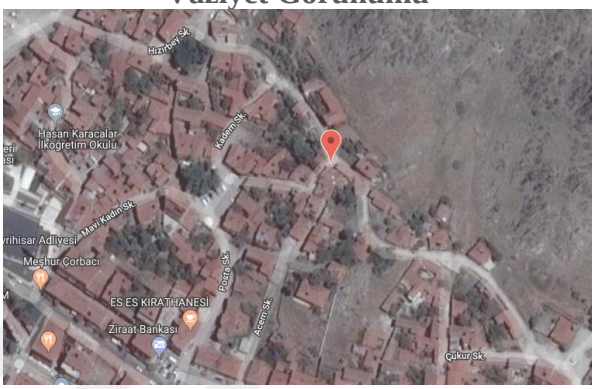
Fotoğraf No:3 *Acı Çeşme Kitabe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:4 *Acı Çeşme Güney Ve Doğu Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNA

2.5.3. Acem Çeşmesi[248]

<table>
<tr><td>İl
Eskişehir</td><td>İlçesi
Sivrihisar</td><td>Mahalle\Köy
Camikebir Mah.</td><td>Pafta\Ada\Parsel
Mevcut Değil</td><td>Yapının İncelenme Tarihi:
18.07.2017</td></tr>
<tr><td colspan="4">Mülkiyeti: Sivrihisar Belediyesi Kültür Ve Sosyal Hizmetler Müd.</td><td rowspan="2">İnceleyenler
Sinan Ünal
Fatih Özdemir</td></tr>
<tr><td colspan="4">Konumu:E.39.451255 B.31.539657</td></tr>
<tr><td colspan="3">Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Acem Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td><td colspan="2">Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Acem Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td></tr>
<tr><td colspan="5">Yapım Tarihi: 18.Yüzyılın İkinci Yarısı?[249]</td></tr>
<tr><td colspan="5">Vakfiyesi:Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Kitabesi: Günümüzde çeşme üzerinde hiç bir kitabe izine rastlanmamış olup 1988 yılında yapılan araştırmalarda da görüldüğü üzere kitabesi mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Banisi:Acem Hacı Mustafa?[250]</td><td colspan="2">Mimarı: Bilinmiyor</td></tr>
<tr><td colspan="5">Tipi: Bağımlı tip,tek musluklu ve tek oluklu</td></tr>
<tr><td colspan="5">Malzeme-Teknik: Kesme taş malzemeli olup yığma tekniğiyle inşa edilmiştir.Daha sonraları kireç sıvayla cephenin kaplandığı görülmektedir.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Onarımlar: Çeşme yapısını hangi tarihlerde bir onarım geçirdiği bilinmemektedir.Ancak 1988 yılında yapılan çalışmada yapının cephesinde görülen mermer levhaların günümüzde beyaz kireç altında kalmış olduğu düşünülmektedir.Yaptığımız araştırmada halk tarafından bir çok kez beyaz badana ile sıvanmış olduğu söylenmektedir.</td></tr>
</table>

Günümüzdeki Durumu:Çeşme günümüze kendine özgü özelliklerini koruyarak gelebilmiş durumdadır .Yapı birbirine çok yakın evler arasında kalmasıyla bir nevi koruma altına da alınmış olup günümüzde halk tarafından yoğun bir şekilde kullanılmaktadır.Sadece aşırı derecede beyaz kireç ile sıvanmış olduğu için görünümü değiştiği düşünülmektedir.Halk

[248]Altınsapan,1988,**a.g.k**,s.138
[249]Altınsapan,1988,**a.g.k**,s.139
[250]Altınsapan,1988,**a.g.k**,s.139

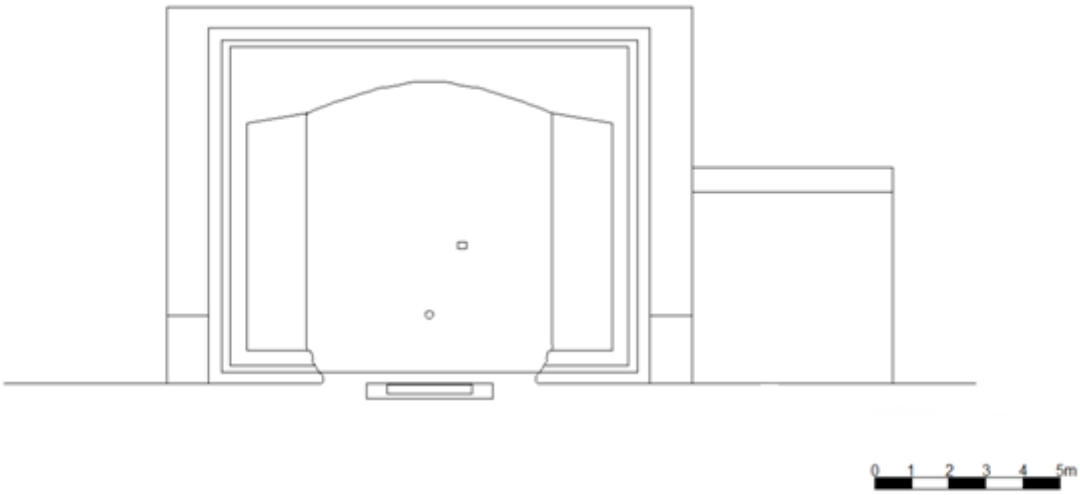
tarafından tahribata pek fazla uğramamış olup sadece bitişiğindeki evde yapılan boyadan etkilenerek zarar görmüştür.

Dış Tasvir: Yapı plan itibariyle dikdörtgen plandan oluşmaktadır.Çeşme kenar konturlarını izleyen silmeler ile kare bir cephe oluşturulmuş ve basık kemerli bir niş ile cephe tezyin edilmiştir.Tek musluklu,tek oluklu ve tek yalağa sahip olan çeşmenin yalağı aşırı şekilde kullanılmaktan yıpranmıştır.Çeşme günümüzde evler arasına sıkışık vaziyette sokak seviyesinden beş basamak ile çıkılan bir seki üzerindedir.Çeşme yapısı batıdaki sokak evlerinden birinin duvarına bitişik,arka cephesi ise yol duvarına dayanmaktadır.Bu yol duvarında çeşmenin su deposu bulunmaktadır.

Süsleme: Yapı günümüzde mimari plastik açıdan fazla bir öğenin yer almadığı görülmektedir.1988 yılında yapılan çalışmada cephesinin mermer levhalar ile kaplanmış olduğu belirtilmekteydi.Bugün bu alan beyaz badana ile sıvanmıştır.Yapıda şuanda görülen öğeler ise silmeler ile kare bir cephe oluşturulup basık kemer ile hareketlendirilmesidir.

Değerlendirme: Çeşme üzerinde hiç bir kitabe yer almaması üzerine 1961 yılında yapılan çalışmalarda Çifte Hamam'a ait H.1184(M.1770) tarihli bir vakfiyede şahit gösterilenler arasında Acem Hacı Mustafa İsmi verilmektedir[251].Bu nedenle çeşmenin adı Acem Çeşmesi olması nedeniyle yapının banisi Acem Hacı Mustafa olması muhtemeldir.Bu vakfiyedeki bilgiler doğrultusunda yapıyı 18.Yüzyıl yapısı olarak tarihlendirmek mümkün olduğu düşünülmektedir.Yapı günümüzde oldukça sık bir sokak arasında kalması ve evlerinin bitişik olması sebebiyle çok fazla tahribata uğramamıştır.Ancak aşırı beyaz kireç ile sıvanmış olduğu için özelliklerinin bir kısmını kaybetmiştir.1988 yılında yapılan araştırmalarda Acem tabiri öne çıkmış ancak çeşmenin form ve düzen açısından incelenmesi sonucu yapının Geleneksel Türk mahalle çeşmelerine uygun olduğu görülmüştür.

[251]Özalp,1961,**a.g.k.**,s.36-37

Çizim No:1*Acem Çeşmesi Kuzey Cephe Bölümü*

(Çizim:Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:1 Acem Çeşmesi Sokak Basamakları Ve Kuzey Cephe Bölümü(1988)
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:2 *Acem Çeşmesi Kuzey Cephe Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:3 *Acem Çeşmesi Kuzey Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

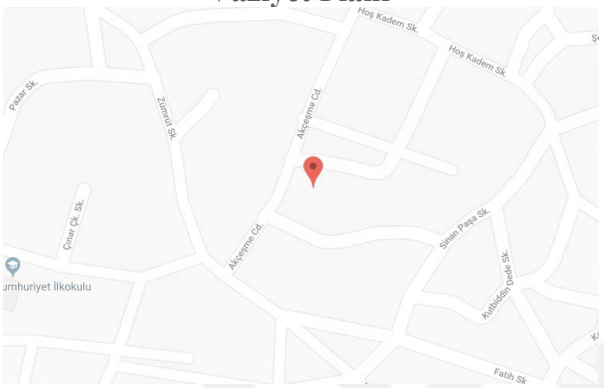

Fotoğraf No:4 *Acem Çeşmesi Genel Bir Görünüm(2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.5.4.Ak Çeşme[252]

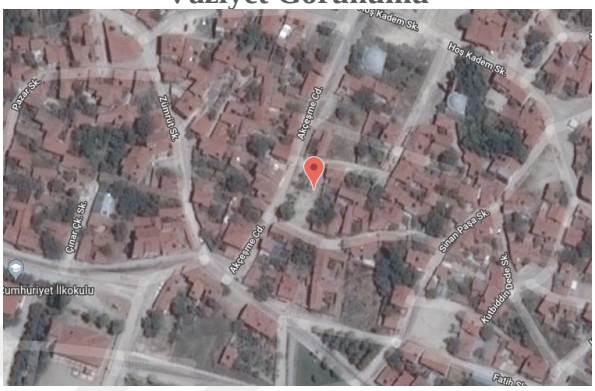
İl	İlçesi	Mahalle\Köy	Pafta\Ada\Parsel	Yapının İncelenme Tarihi:
Eskişehir	Sivrihisar	Karacalar Mahallesi	29-28-İ-b\385\22-23 Parselleri Batısı	20.07.2017
Mülkiyeti: Sivrihisar Belediyesi Kültür Ve Sosyal Hizmetler Müd.				**İnceleyenler** Sinan Ünal Fatih Özdemir
Konumu: E.39.449009 B.31.534512				

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Ak Çeşme (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Ak Çeşme (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Yapım Tarihi:18.Yüzyıl?[253]

Vakfiyesi:Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.

Kitabesi: : Kitabesi günümüzde bulunmamakta olup kitabe bölümü izleri yok olmuş bir durumdadır.Bu izlerin yok olmasının en büyük sebebi ise yapının 1998 yılında geçirmiş olduğu restorasyon nedeniyle ilgili olduğu düşünülmektedir.

Banisi: Akça Bey[254] | **Mimarı:** Bilinmiyor

Tipi: Bağımsız tip ve tek oluklu

Malzeme-Teknik: Yapı kesme taş ve moloz taş örgülü,yığma tekniğiyle inşa edilmiş olup yer yer mermer ve devşirme malzemeler görülmektedir.

Onarımlar: Çeşme 1998 yılında yapılmış restorasyon çalışmalarında çeşmenin cadde üzerinden alınarak başka bir bölgeye götürülmesi olmuş[255],bu işlem yapılırken çeşmenin özgün değeri korunmuştur.Günümüzde halk tarafından çeşme birkaç kez onarım geçirmiş suyu deposu temizlenmiş ve yer yer çatlaklar çimento harç kullanılarak kapatılmıştır.[256]

Aynı zamanda bilinçsizce onarımlar yapıldığı ve bazı cephelerin beyaz badana sıva uygulandığı görülmektedir.

[252]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(2003).Tescil Fişi,N.A26
[253]Altınsapan,1988,**a.g.k**,s.134
[254]EKVKBKMA,2003,**a.g.k**.,N.A26
[255]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(1999).Karar,N.462
[256]Gürkan,2017,**a.g.k.**

Günümüzdeki Durumu: Yapı günümüzde kendine özgü özelliklerini günümüze kadar koruya bilmiş çeşmeler arasındadır.

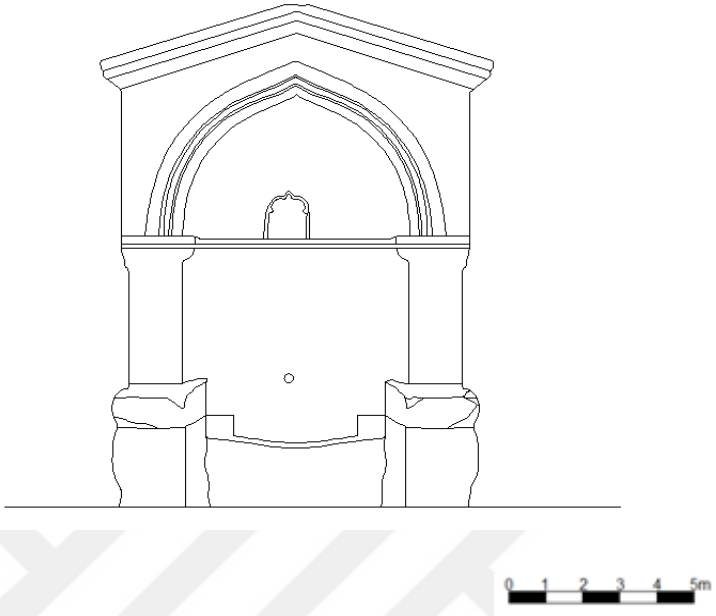
Dış Tasvir:Çeşme uzunlamasına dikdörtgen plandan oluşmaktadır.iki ayak üzerine atılmış kesme taşlarla oluşturulmuş iki adet iç içe geçmiş bir kaş kemerden ibaret olduğu üst kısmının kırma çatı formlu olup üç taraftan dışa çıkıntılı olarak inşa edildiği görülmektedir.Ön cepheden yer alan kemer üzengisi ve kemer sırtı ile kemer tablası ve çeşme aynası yatay bir profille sınırlandırılmış,kemer kavsarası doldurulmuştur.Çeşmede kaş kemerli bir niş de yer alıp taslık görevi üstlenmiştir.Yapıda yer alan ayaklar kesme taş kullanılarak yükseltişmiş bir durumdadır.Çeşme tek musluk ve taş yalaktan oluşmaktadır.Yapının hemen bitişiğinde ise bir su deposu yer almakta olup bu su deposunun üzeri beşik çatı ile örtülüdür.Yapıda yer yer devşirme malzemeler görülmekte olup süsleme bölümünde ele alınmıştır.

Süsleme:Çeşme ön cephesinde yer alan mermer kaplamalar ve muhtelif silmeler ile bir kaş kemer oluşturulmuş olup kemer tablası ve kemer açıklığı yatay bir profil ile bölünerek ön cephe hareketlendirilmiştir.Çeşme ve su deposunun batı bölümünde yer alan bir bölümde devşirme malzemeden dört dikdörtgen tespit edilmiş bu dikdörtgenlerden yukarıda yer alan dikdörtgenlerin görülmediği aşağıda bulunan dikdörtgenlerin görülebildiği,bu dikdörtgenlerden sol kısımda kalan dikdörtgende iç içe geçmiş iki dikdörtgen ve baklava dilimi içinde dört yaprak motifi yer almaktadır.Sağ kısımda kalan dikdörtgen alanda ise iki dikdörtgen içi içe geçmiş ancak bu dikdörtgeninin baklava dilimi motifi tanınmaz hale gelmiş durumdadır.

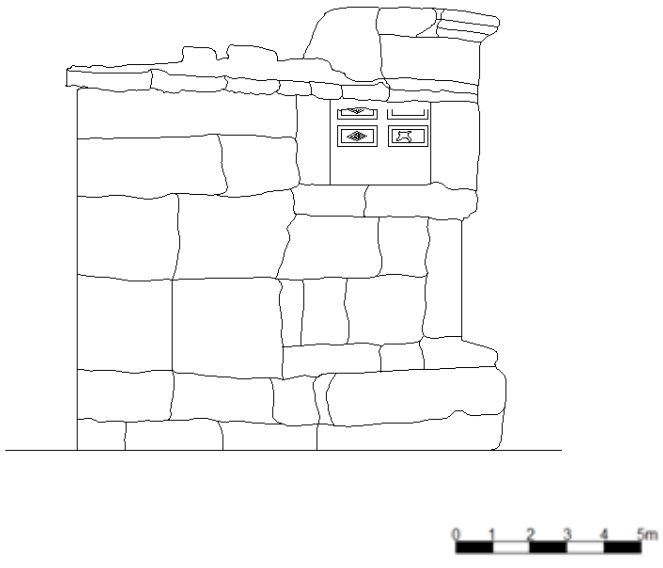
Değerlendirme: Yapı hakkında hiçbir yazılı kaynak bulunmamakla birlikte kitabesinin olmaması nedeniyle tam bir tarihlendirme yapmak mümkün görülmemekte olup 1952 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yapılan tescil fişlerinde yapının 18.Yüzyıla ait olduğu görülmekteyken[257],2003 yılında yapılan tescil fişlerinde yapı Selçuklulara ait olduğu notu yer almaktaydı [258] .Ancak bu çeşmenin 18. Yüzyıla daha uygun olduğu çeşmenin mimari özelliklerine bakılarak uygun görülmektedir.Çeşme günümüzde Sivrihisar ilçe merkezin yer alan çeşmelere oranla özgün değere sahip olmakla birlikte Vakıflar genel müdürlüğünün yapmış olduğu onarımlarla ayakta kalmış önemli çeşmeler arasındadır.Çeşme 1998 yılında bir cadde üzerinde kalması nedeniyle yerinden alınıp yakın bir bölgeye taşınmış olması yapı için üzücü bir durum görülmüş gibi görülse de yapının ayakta kalması sağlanmıştır.Restore

[257]Vakıflar Genel Müdürlüğü(VGM)(1952).Vakıflar Tescil Fişi.N.15
[258]EKVKBKMA.2003**.a.g.k.**,N.A26

sırasında tamamen orijinal özellikleri korunmuş olup suyu dahil kendisine aittir.Yapıda diğer çeşmelerde görülen tahribatlar bu çeşmede nadir olarak görülmekte olup bütün çeşmelerin bu yöntemlerle onarım ve bakım yapılması gereğini ortaya koymuştur.

Çizim No:1*Balaban Çeşmesi Kuzey Cephe Bölümü*
(Çizim:Sinan ÜNAL)

Çizim No:1*Balaban Çeşmesi Batı Cephe Bölümü*
(Çizim:Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:1 *Ak Çeşme Kuzey Cephe Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:2 *Ak Çeşme Eski konumu(1998)*
(EKVKBKMA)

Fotoğraf No:3 *Ak Çeşme Eski konumu(1998)*
(EKVKBKMA)

Fotoğraf No:4 *Ak Çeşme Restore Edilme Durumu(1998)*
(EKVKBKMA)

Fotoğraf No:5 *Ak Çeşme Restore Edilme Durumu(1998)*
(EKVKBKMA)

Fotoğraf No:6 Ak Çeşme Yeni Konumu Ve Kuzey Cephe Bölümü(2017)
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:7 *Ak Çeşme Batı Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

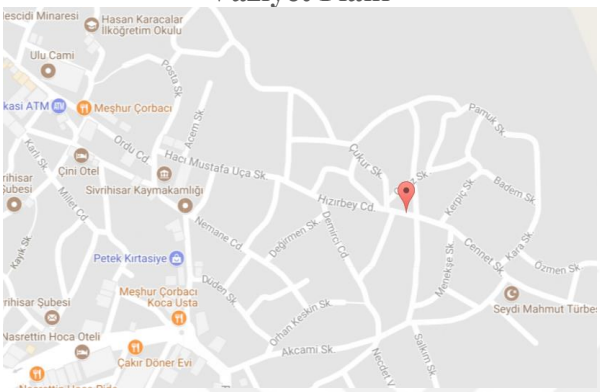

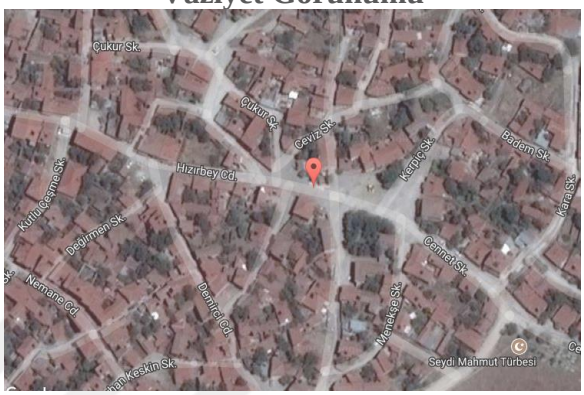
Fotoğraf No:8 *Ak Çeşme Batı Cephe Bölümü Dikdörtgen Bezemeleri(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:9 *Ak Çeşme Güney Cephe Ve Su Deposu Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.5.5.Balaban Çeşmesi[259]

<table>
<tr><td>İl
Eskişehir</td><td>İlçesi
Sivrihisar</td><td>Mahalle\Köy
Elmalı Mahallesi</td><td>Pafta\Ada\Parsel
29-28-L-a\236\1</td><td>Yapının İncelenme Tarihi:
20.07.2017</td></tr>
<tr><td colspan="4">Mülkiyeti: Sivrihisar Belediyesi Kültür Ve Sosyal Hizmetler Müd.</td><td rowspan="2">İnceleyenler
Sinan Ünal
Fatih Özdemir</td></tr>
<tr><td colspan="4">Konumu:E.39.449483 B.31.542013</td></tr>
<tr><td colspan="2">Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Balaban Çeşmesi
(http://mapszoom.com/tr/index.php)</td><td colspan="3">Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Balaban Çeşmesi
(http://mapszoom.com/tr/index.php)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Yapım Tarihi:14.Yüzyıl Ortaları?[260]</td></tr>
<tr><td colspan="4">Vakfiyesi:Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="4">Kitabesi:Günümüzde çeşme üzerinde yer alan kitabe bölümü orijinal olmayıp mermerinden yapılmış bir bölüm yer almaktadır.Bu bölümde Türkçe harflerle şu satırlar;
BALABAN ÇEŞMESİ
Hicri 1370 Yılında BALABAN Paşa İsimli Asker Tarafından Yaptırılmıştır.yer almaktadır.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Banisi: Balaban Paşa.[261]</td><td colspan="2">Mimarı: Bilinmiyor</td></tr>
<tr><td colspan="4">Tipi: Bağımsız tip ve tek muslukludur.</td></tr>
<tr><td colspan="4">Malzeme-Teknik:Kesme taş malzemeli olup yığma tekniğiyle inşa edilmiş,mermerlerle ile kaplanmıştır.</td></tr>
<tr><td colspan="4">Onarımlar: Çeşmenin onarımları hakkında yazılı kaynaklar olmağı için hangi tarihlerde bir onarım geçirdiği bilinmemektedir.Araştırmalarda elde edilen o 1988 ve 2003 yıllarına ait fotoğraflarda[262] yapının günümüzdeki gibi olduğu görülmektedir.
Ancak 2007 yılında yapı kuzey cephe üzerinde yer alan mermerlerin zarar gördüğü kısmen onarıldığı,onarımlar sırasında doğu ve batı cephenin belirli bir yüksekliğe kadar mermer malzeme ile kapatıldığı görülmektedir.</td></tr>
</table>

[259] Altınsapan,1988,**a.g.k.**,s.127

[260] Vakıflar Genel Müdürlüğü(VGM)(1952).Vakıflar Tescil Fişi.N.16

[261] Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(2003).Tescil Fişi,N.28

[262] Altınsapan,1988,**a.g.k.,**s.127;EKVKBKMA.2003,**a.g.k.**,N.28

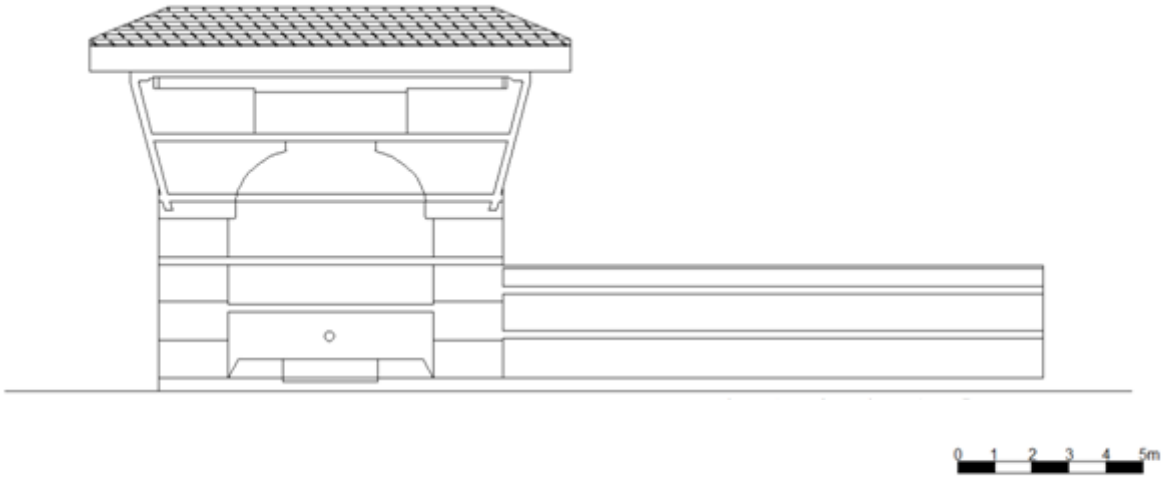
Günümüzdeki Durumu:Çeşme günümüzde kendine özgü özelliklerinin kaybetmiş bir durumdadır. 1988 yılında da görüldüğü gibi çeşmenin cephesi mermer ile kaplanmış ve üzerine su deposu dahil olmak üzere kırma çatı yapılarak da görünümünün değişmesine ve yapının algılanmamasına neden olunmuştur.[263] Bu yapıda da görüldüğü üzere yine yapı üzerine uyarıcı levhalar asılmış,kimliği belirsiz kişiler tarafından da yazılar ve eklemeler yapılarak da orijinalliğinin yitirilmesine sebebiyet verilmiştir.

Dış Tasvir: Yapı plan itibariyle uzunlamasına dikdörtgen planlıdır.Düz alınlıklı ve aynalı kemerli olan çeşme ön cephe itibariyle mermer ile kaplanmıştır.Çeşmenin ve su deposunun üzerini örten ahşaptan yapılmış ve Marsilya tipli kiremitle örtülü kırma çatı aynı zamanda çeşme önünde saçak vazifesi de görmüştür.Tek musluklu ve tek yalağa sahip çeşme günümüzde küçük bir konuta da benzemekte olduğu düşünülmektedir.

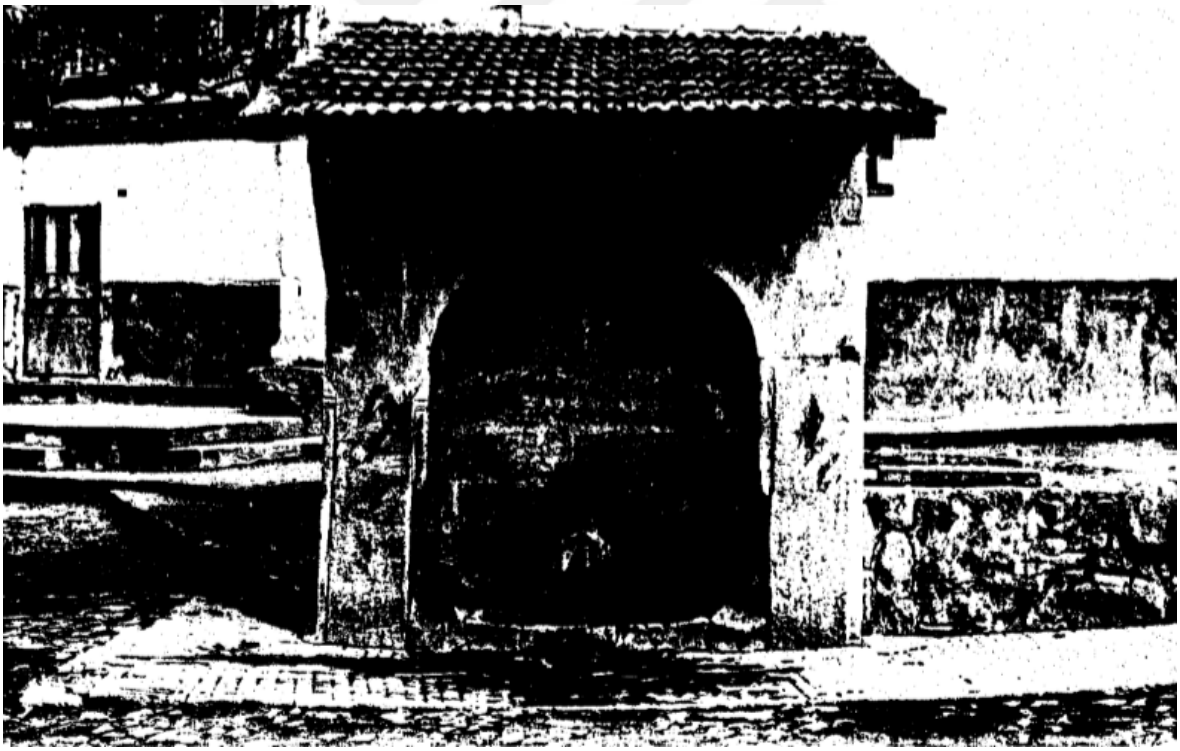
Süsleme: Aynalı kemer kullanılarak oluşturulan niş ve mermer kullanımıyla ön cephe hareketlendirilmeye çalışılmıştır.Sivrihisar ilçe merkezinde çeşme mimarisinde görülen ayna kemer uygulaması ise sadece bu çeşme için geçerli olup diğer çeşmeler böyle bir uygulamanın olmadığı görülmektedir.

Değerlendirme:Çeşme üzerinde hiç bir kitabe yer almaması üzerine bu yapının hemen arkasında yer alan Balaban cami ile birlikte yapılmış olduğunu ön görmek gerekmektedir.Bu sebep ile yapı 14.Yüzyıl ortalarına tarihlendirmek form ve mimari özellikleri açısından daha uygun olduğu düşünülmektedir.Çeşme günümüzde kendine özgü özellikleri koruyamamış,bakımsızlığa terk edilmiş ve kimliği belirsiz kişilere bırakılarak yok olmasına sebebiyet verilmiştir.Çeşme üzerine mermer kaplamalar,beyaz kireç sıvalar ve çatı eklenerek orijinalliğinin yitirilmesine neden olunmuştur.

[263]Altınsapan,1988, **a.k.g**,s.127

Çizim No:1*Balaban Çeşmesi Kuzey Cephe Bölümü*
(Çizim:Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:1 *Balaban Çeşmesi Kuzey Cephe Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:2 *Balaban Çeşmesi Kuzey Cephe Bölümü(2003)*
(EKVKBKMA)

Fotoğraf No:3 *Balaban Çeşmesi Kuzey Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan Ünal)

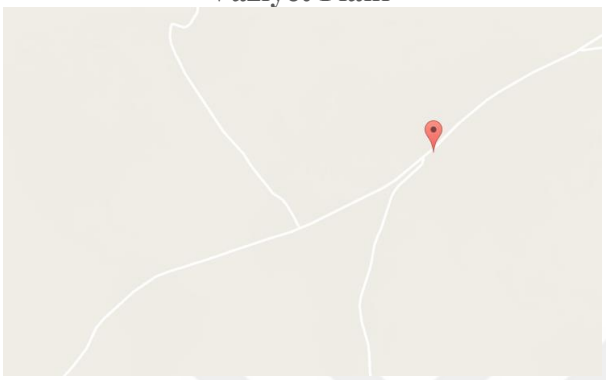
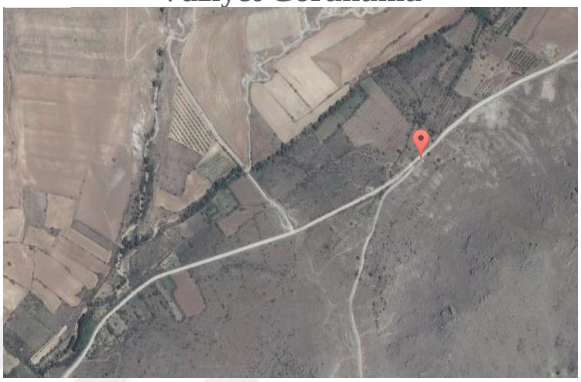

Fotoğraf No:4 *Balaban Çeşmesi Kuzey Cephe Ve Doğu Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:5 *Balaban Çeşmesi Su Deposu ,Güney Cephe Bölümü Ve Tahribatları2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.5.6.Baba Çeşmesi[264]

<table>
<tr><td>İl
Eskişehir</td><td>İlçesi
Sivrihisar</td><td>Mahalle\Köy
Hisarbağları Yolu Üzeri</td><td>Pafta\Ada\Parsel
Mevcut Değil</td><td>Yapının İncelenme Tarihi:
20.07.2017</td></tr>
<tr><td colspan="4">Mülkiyeti: Sivrihisar Belediyesi Kültür Ve Sosyal Hizmetler Müd.</td><td rowspan="2">İnceleyenler
Sinan Ünal
Fatih Özdemir</td></tr>
<tr><td colspan="4">Konumu:E.39.46154 B.31.524286</td></tr>
<tr><td colspan="2">Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Baba Çeşmesi
(http://mapszoom.com/tr/index.php)</td><td colspan="3">Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Baba Çeşmesi
(http://mapszoom.com/tr/index.php)</td></tr>
<tr><td colspan="5">Yapım Tarihi: 20.yüzyılın Başları?</td></tr>
<tr><td colspan="5">Vakfiyesi:Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Kitabesi: Kitabesi günümüzde bulunmamakta olup kitabe bölümünde bugün Türkçe harflerle yazılmış olan çeşmenin İsmi ‘’BABA ÇEŞMESİ’’ ismi yazmaktadır.Yapı bugün aşırı şekilde beyaz kireç ile sıvanmış olduğu için orijinal kitabe bölümüne izlerine rastlanılmamıştır.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Banisi: Bilinmiyor</td><td colspan="2">Mimarı: Bilinmiyor</td></tr>
<tr><td colspan="5">Tipi: Bağımsız tip ve tek oluklu</td></tr>
<tr><td colspan="5">Malzeme-Teknik:Yapı moloz taş ve tuğla örgülü,yığma tekniğiyle inşa edilmiş olup yer yer devşirme malzemeler görülmektedir.Yapı çimento harç ile sıvanarak beyaz kireç ile de kaplanmıştır.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Onarımlar: Çeşmenin onarımlarının bilinen onarımlrının 2001 yılından sonra yapıldığı görülmekte olup yapının tahribatlarının çimento harç ile kaplandığı ve daha sonra ise beyaz kireç ile sıvanmış olduğu görülmektedir.[265]</td></tr>
</table>

Günümüzdeki Durumu: Yapı günümüzde Hisarbağları yolu üzerinde bulunması sebebiyle terk edilmiş bir durumdadır.Bu yol sadece bahçe sahiplerinin kullandığı bir yol olduğu için çeşme günümüzde bu yolu kullananlar tarafından bir çok defa onarım geçirmiş,suyu başka bir

[264]Keskin,2001,**a.g.k**.,s.255
[265]Keskin,2001,**a.g.k**.,s.254

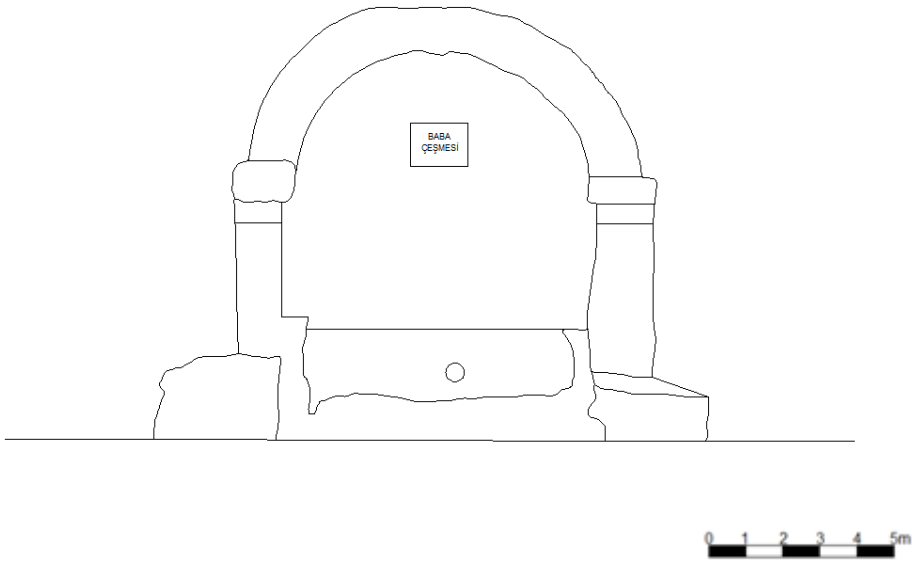
kola ayrılmış ve onarımlar sırasında yapının tamamen formu bozulmuş bir durumda bulunmaktadır.

Dış Tasvir:Çeşme günümüzde uzunlamasına dikdörtgen plandan oluşmaktadır.Ön cephe iki ayak üzerine yerleştirilmiş yuvarlak kemerden oluşmakta ve bu kemerin geçişi bir niş ile sağlanmaktadır.Bu ayaklardan ön cepheden bakıldığı taktirde sol tarafında kalan öğenin bir antik öğe olduğu görülmekle birlikte ne olduğu anlaşılmamaktadır.Ayrıca çeşmenin tek oluğu musluk haline dönüşmüş ve tek yalağı da zaman içerisinde kullanılmaktan yıpranmış bir durumdadır.Bu yalağı iki tarafında sekiler destekler nitelikte yapılmış öğeler olarak görülmektedir.Yapının su deposu bölümü hemen bitişiğinde yer almakta olup çeşme günümüzde oldukça beyaz kireç ile sıvanarak kalın bir tabakalaşma sağlanmıştır.

Süsleme:Çeşme oldukça mimari plastik açıdan öğe taşımazken,iki ayak üzerine yerleştirilen yuvarlak kemerin oluşturduğu bir niş ile tezyin edilmiş bir durumdadır.

Değerlendirme: Yapı hakkında hiçbir yazılı kaynak bulunmamakla birlikte kitabesinin olmaması ve şehir merkezi dışında kalması sebebiyle kesin bir tarih vermenin mümkün olmadığı görülürken form ve mimari özellikleri yapının 20.yüzyılın başlarına tarihlendirmenin mümkün olacağı düşünülmektedir.Çeşme günümüzde Sivrihisar İlçe merkezinde yer alan diğer çeşmelere oranla özelliklerini kaybetmiş bir durumda olup çeşmenin 2001 yılına ait fotoğraflarına[266] bakıldığı zaman yapının formunun bugünkü durumuna göre daha iyi olduğu görülmektedir.Çeşme de yer alan antik öğe bu tarihte daha belirgin bir şekilde yapının sol tarafında olduğu anlaşılmakta olup aynı zamanda yapının malzemeleri de bu dönemde daha net bir şekilde anlaşılabilmektedir.2017 yılında yaptığımız çalışmada yapının tamamen beyaz kireç ile kaplanmış olduğu ve tahribatların çimento ile sıvanmış olduğu görülmüştür.Bu sebepler sonucu çeşme kendine özgü özellikleri yitirmiş ve tanınmaz bir hale gelmiştir.

[266]Keskin,2001,**a.g.k**,s.254

Çizim No:1 *Baba Çeşmesi Doğu Cephe Bölümü*
(Çizim:Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:1*Baba Çeşmesi Doğu Cephe Bölümü(2001)*
(Orhan KESKİN)

Fotoğraf No:2*Baba Çeşmesi Doğu Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

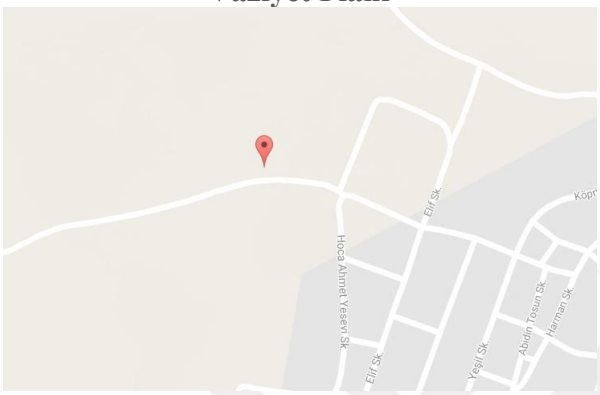

Fotoğraf No:3*Baba Çeşmesi Doğu Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.5.7.Çoban Çeşmesi[267]

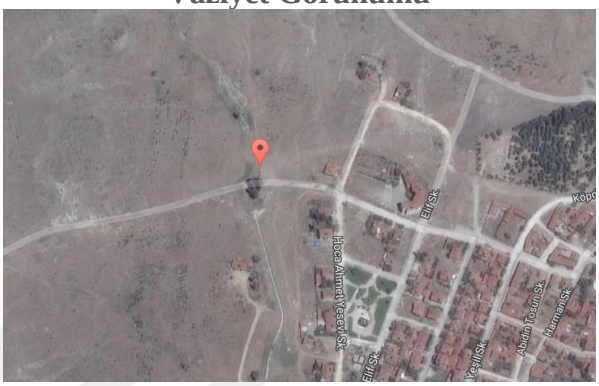
İl	İlçesi	Mahalle\Köy	Pafta\Ada\Parsel	Yapının İncelenme Tarihi:
Eskişehir	Sivrihisar	Yenice Mahallesi	Mevcut Değil	20.07.2017
				İnceleyenler: Sinan Ünal, Fatih Özdemir
Mülkiyeti: Sivrihisar Belediyesi Kültür Ve Sosyal Hizmetler Müd.				
Konumu:E.39.453232 B.31.524779				

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Çoban Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Çoban Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Yapım Tarihi:19.Yüzyılın Sonu?

Vakfiyesi:Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.

Kitabesi: Kitabe bölümüne ait yapı üzerinde hiçbir bulguya rastlanılmamıştır.

Banisi: Bilinmiyor

Mimarı: Bilinmiyor

Tipi: Bağımsız tip ve tek oluklu

Malzeme-Teknik: Moloz taş ve kesme taş malzemeler kullanılarak yığma tekniğiyle inşa edilmiştir.

Onarımlar: Yapının onarımları konusunda hiçbir yazı kaynağın mevcut olmadığı görülerek,halk tarafından alınan bilgiler doğrultusunda yapının yakın tarihler arasında küçük onarımlar gördüğü öğrenilmektedir.Çeşmenin üst bölümü ve arka cephesinin çimento harç kullanılarak tahribatların giderildiği görülürken[268] yapının ön cephesinde bulunan kemer formunun onarımlar sırasında yok olduğu düşünülmektedir.Ve cephelerinin beyaz kireç kullanılarak boyanmaya çalıştığı da görülebilmektedir.

Günümüzdeki Durumu:Çeşmenin günümüzde su sistemin aktif olarak çalıştığı görülürken yapının onarımlar sırasında kemer formunun yok olduğu ve bilinçsiz kişiler tarafından yapılan çimento harçlarla birlikte beyaz kireç uygulamaları ile görünümünün değiştiği düşünülmektedir.

[267]Keskin,2001,**a.g.k.**,s.256.
[268]T.Çakır ile 12 Ocak 2018 tarihinde yapılan kişisel iletişim

Dış Tasvir: Dikdörtgen bir plana sahip olan çeşme iki kesme taş ayak üzerine oturan formu günümüzde kaybolmuş durumda olan bir kemerden oluşmakta olduğu,kemer bölümünün hemen altında dikdörtgen bir nişin görüldüğü,tek oluklu,tek yalaklı ve bitişik su deposundan oluşmaktadır.

Süsleme: Yapı üzerinde hiçbir süsleme öğesi görülememektedir.

Değerlendirme: Yapının tarihlenmesinde hiçbir yazılı kaynağın bulunmaması ve kitabe bölümünün yer almaması sebebiyle yapının form ve malzeme özelliklerine bakılarak yapının 19.yüzyıl sonlarına doğru tarihlendirmenin daha uygun olduğu düşünülmektedir.Çeşme kendine özgü formları kaybetmiş bir durumda olup,yanlış onarımlar neticesinde görünümünün değiştiği düşünülmektedir.

Fotoğraf No:1 *Çoban Çeşmesi Ön Cephe Bölümü(2018)*
(Sinan Ünal)

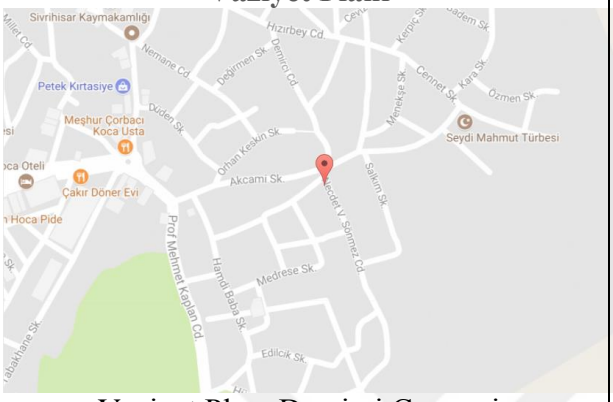
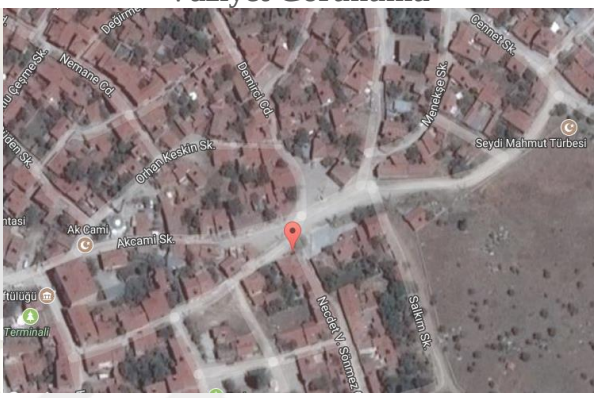
Fotoğraf No:2 *Çoban Çeşmesi Ön Cephe İle Yan Cephe Bölümü(2018)*
(Sinan Ünal)

Fotoğraf No:3 *Çoban Çeşmesi Yan Cephe İle Arka Cephe Bölümü(2018)*
(Sinan Ünal)

2.5.8.Demirci Çeşmesi[269]

İl	İlçesi	Mahalle\Köy	Pafta\Ada\Parsel	Yapının İncelenme Tarihi:
Eskişehir	Sivrihisar	Kurşunlu Mahallesi	29-28-L-z\517\1	20.07.2017
Mülkiyeti: Sivrihisar Belediyesi Kültür Ve Sosyal Hizmetler Müd.				**İnceleyenler** Sinan Ünal Fatih Özdemir
Konumu: E.39.447981 B.31.541578				

Vaziyet Planı	Vaziyet Görünümü
	
Vaziyet Planı Demirci Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)	Vaziyet Görünümü Demirci Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Yapım Tarihi:1945?

Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.

Kitabesi: Çeşmede kitabe yerinde bugün sadece onarım kitabesi bulunmaktadır.Bu onarım kitabesi Türkçe olarak yazılmıştır.Kitabede Demirci çeşmesini tamir ettiren,Tombak Hacı Mehmet 1945 yazısı bulunmaktadır.

Banisi: Bilinmiyor	**Mimarı:** Bilinmiyor

Tipi: Bağımsız tip ve çift oluklu.

Malzeme-Teknik: Devşirme ve Moloz taş malzemeli olup yığma tekniğiyle inşa edilmiştir.Çeşme cepheleri çimento harç ile kaplanmıştır.

Onarımlar: Çeşmede yer alan yapım kitabesinin yerinde bugün onarım kitabesi yer almaktadır.Bu onarım kitabesi bize 1945 yılını vermektedir.Ancak bu tarihte hangi onarımların yapıldığı bilinmemektedir.1988'deki çalışmada da yapının bir çok onarım geçirdiği bilgisi yer almakta olup onarımların düzeyi hakkında bilgi verilmemektedir[270].Bu onarımlar genel itibariyle tahribata uğrayan bölümlerin çimento harç kullanılarak giderilmeye çalışıldığı yöndeydi.2009 yılında bütün cephelerin çimento harç kullanılarak onarılmaya

[269]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(2003).Tescil Fişi,N.A30
[270]Altınsapan,1988, **a.g.k**,s.154

çalışıldığı,cephelerin aynı zamanda yeşil boya ve beyaz kireç kullanılarak boyanmaya çalışıldığı mahalle muhtarı tarafından öğrenilmektedir.[271]

Günümüzdeki Durumu:Çeşme günümüzde oldukça harap bir vaziyettedir.Bakımsızlıktan olukları gömülmüş,kimliği belirsiz kişilerce üzerine yazılar yazılmış,taş yalağı kaybolmuş,halk tarafından da yeşil ve beyaz renk'e boyanmış olup kendine özgü özelliklerin kaybolmasına sebebiyet verilmiştir.

Dış Tasvir:Çeşme dikdörtgen bir plandan oluşmaktadır.Yığma malzemeli olarak inşa edilen çeşmenin Güney cephesinde antik malzeme öğeler kullanılmış,düz alınlıklı çeşme cephesi basık kemerle hareketlendirilmeye çalışılmıştır.Çeşmenin yanında yer alan sütunlar,Bizans'tan alınmış şpoli pencere payeleridir.Günümüzde yapının olukları ve yalağı kaybolmuş durumdadır.Çeşmenin su deposu ise yapıya bitişik vaziyette yer almaktadır.

Süslenme:Çeşmenin Güney cephesinde devşirme yığma malzemeden,basık kemerli bir niş oluşturularak,çeşme aynası meydana getirilmiştir.Bu mimari plastik öğe olarak kabul ettiğimiz basık kemerli niş,çeşmenin bir parçası olmasıyla sebebiyle inşa tarihine çağdaş olduğu da görülebilmektedir.

Değerlendirme: Yapının tarihlendirilmesinde 1988 yılında yapılan çalışmada araştırmacı 1945 yılında onarım gören yapıyı bu yüzyıl başına tarihlendirmek gerekiyorsa çeşme yalağının orijinal olduğu düşüncesinden yola çıkarak,taş yalağın fazla aşılmış olduğunu baz aldığı,ve yapıyı bu tarihten önceki bir yüzyıla tarihlendirmenin daha uygun olduğunu söylemektedir.[272] Çeşmenin değerlendirilmesi açısından günümüze sadece olukların üst kısmının gelebildiği,diğer kısımların ise kot farkından dolayı toprak altında kaldığı görülmektedir.1988 yılında yapılan çalışmalarda yapının olukları ve taş yalağı görülmektedir[273].Yine 2003 yılında VGM Tescil Fişinde yapının aynı durumda olduğu ve Güney kısmının da yer yer beyaz kireç uygulandığı görülmektedir.[274]Bugün ise yapının çok fazla sayıda onarım geçirdiği görülse de son yıllarda iyice bakımsızlaşıp kötü bir duruma geldiği olukları ve taş yalağının kaybolmuş olduğu ve üzerine çimento harç uygulanarak kendine özgü özelliklerin kaybettirilmesine sebebiyet verildiği düşünülmektedir.

[271]H.Akan ile 25 Temmuz 2017 tarihinde yapılan kişisel iletişim
[272]Altınsapan,1988,**a.g.k**,s.155
[273]Altınsapan,1988,**a.g.k.**,s.154
[274]EKVKBKMA,2003,**a.g.k.**,N.A30

Fotoğraf No:1 *Demirci Çeşme Güney Cephesi (1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:2 *Demirci Çeşme Güney Cephesi(2003)*
(EKVKBKMA)

Fotoğraf No:3 *Demirci Çeşme Güney Cephesi (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:4 *Demirci Çeşme Güney Cephesi Onarım Kitabesi (2017)*
(Sinan ÜNAL)

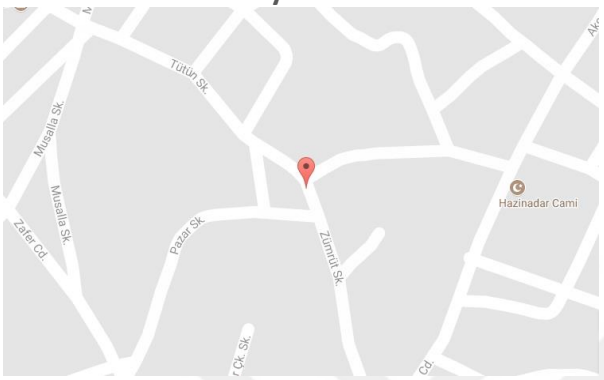

Fotoğraf No:5 *Demirci Çeşme Batı-Kuzey Cephe İle Su Deposu (2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.5.9.Elmalı Çeşme[275]

İl	İlçesi	Mahalle\Köy	Pafta\Ada\Parsel	Yapının İncelenme Tarihi:
Eskişehir	Sivrihisar	Karabaşlı Mah	Mevcut Değil	06.01.2018
Mülkiyeti: Sivrihisar Belediyesi Kültür Ve Sosyal Hizmetler Müd.				**İnceleyenler** Sinan Ünal Fatih Özdemir
Konumu:E.39.449752 B.31.533335				

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Elmalı Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Elmalı Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Yapım Tarihi:20.yüzyılın Başları[276]

Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.

Kitabesi: Yapının kitabe bölümüne ait bir kalıntı bulunamamaktadır.

Banisi: Bilinmiyor	**Mimarı:** Bilinmiyor

Tipi: Yapı günümüzde mevcut değildir.Ancak 1988 yılında yapılan çalışmada yapının bağımlı ve tek oluklu tipte olduğu görülmektedir.[277]

Malzeme-Teknik:1988 yılında yapılan çalışmada yapının moloz taş malzemeli olduğu ve yığma tekniğiyle inşa edildiği bilgisi yer almaktadır[278].

Onarımlar:Yapının günümüzde yer almadığı görülmekte olup yapının hangi tarihler arasında ve hangi kurumlar tarafından yıkıldığı bilinmemektedir.Yapının 1988 yılında çalışmalarında onarımları konusunda tarih ve hangi düzeyde onarımlar geçirdiği konusunda bilgi verilmediği görülmekte olup yapının yakın zamanda onarım geçirdiği söylenmektedir.[279]

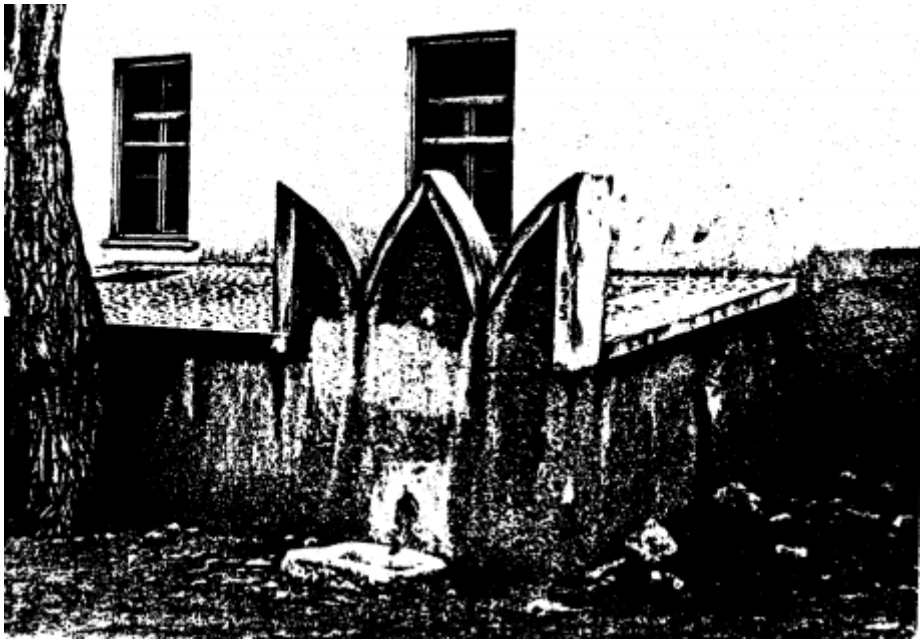
Günümüzdeki Durumu: Yapının tamamen yıkılmış bir vaziyet olduğu görülmekte olup bağımlı olduğu Elmalı Camisinin beden duvarları üzerinde kalıntı izleri bugün mevcut durumdadır.

[275]Altınsapan,1988, **a.g.k**,s.142
[276]Altınsapan,1988, **a.g.k.**,s.143
[277]Altınsapan,1988, **a.g.k.,**s.142
[278]Altınsapan,1988, **a.g.k.,**s.142
[279]Altınsapan,1988, **a.g.k.,**s.142

Dış Tasvir: Yapının bugün tamamen yıkılmış olduğu görülürken 1988 yıllında yapının ayakta olduğu bir çalışmada yer almaktadır.Bu çalışmada yapının dikdörtgen bir planda oluştuğu cephelerin boydan boya serpme harç ile sıvalı olduğu,tek oluk ve tek yalaktan oluştuğu görülmektedir.Aynı zamanda yapının cephesinin sağında ,yanlarında yarım,orta da tam olmak üzere,üç sivri kemerin yalak ve oluğu taçlandırdığı görülebilmektedir.Yapının su deposunun üzeri ise beton bir tabaka ile örtülü bir durumda olduğu yer almaktaydı.

Süsleme:Günümüzde süsleme açısından bir öğenin yer almadığı görülürken yapının 1988 yılındaki yapılan çalışmada yapını süsleme öğesi olarak çeşme alınlığının sağda ve solda yarım ortada tam bir sivri kemer şeklinde düzenlendiği ve bu düzenlemenin ise Antik dönemin akroterli lahitlerine benzetildiği düşüncesi yer almaktaydı.[280]

Değerlendirme: Yapının tarihlenmesinde 1988 çalışmalarında Elmalı Cami'nin cephesinde yer alan çeşmenin 19.Yüzyılın başına tarihlenen camiden sonra inşa edildiği düşünülmüş olup cephenin su haznesi ile birlikte,caminin cephe pencereleri önünde yer alması ve çeşme önünde bulunan iki kara ağaç,çeşmenin hiç olmazsa bugünkü konumuyla camiyle yaşıt olmayıp,günümüze daha yakın tarihlerden 20.yüzyılın başlarına tarihlendirildiği görülmektedir[281].Yapının günümüzde kimliği belirsiz kişiler tarafından yıkıldığı ve çeşmenin yıkılma sebebinin ise tarihi bir eser taşımadığı düşüncesinde kaynaklandığı öğrenilmektedir.

Fotoğraf No:1 *Elmalı Çeşme Doğu Cephe Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

[280]Altınsapan,1988,**a.g.k**,s.143
[281]Altınsapan,1988,**a.g.k**,s.143

Fotoğraf No:2 *Elmalı Çeşme Doğu Cephe Bölümü(2018)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:3 *Elmalı Çeşme Doğu Cephe Bölümü(2018)*
(Sinan ÜNAL)

2.5.10.Garip Çeşme[282]

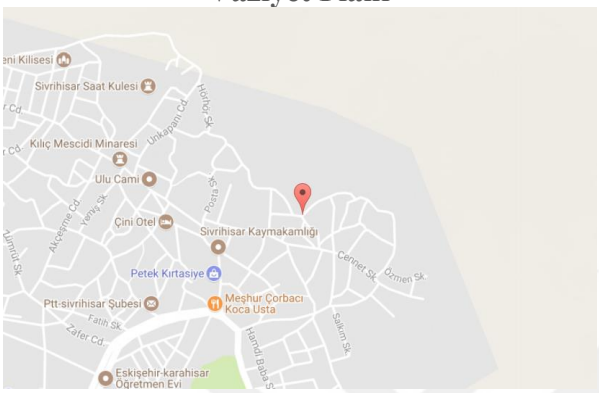
İl	İlçesi	Mahalle\Köy	Pafta\Ada\Parsel	Yapının İncelenme Tarihi:
Eskişehir	Sivrihisar	Camikebir Mah	29-28-H-c\493\1	16.08.2017

Mülkiyeti: Sivrihisar Belediyesi Kültür Ve Sosyal Hizmetler Müd.

Konumu: E.39.450218 B.31.541313

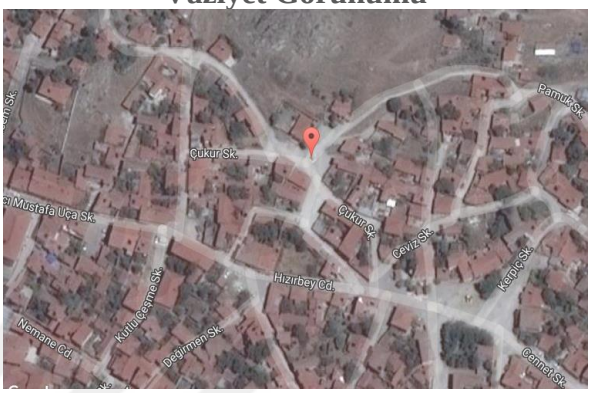
İnceleyenler
Sinan Ünal
Fatih Özdemir

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1Garip Çeşme
(http://mapszoom.com/tr/index.php)

Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Garip Çeşme
(http://mapszoom.com/tr/index.php)

Yapım Tarihi: 20.Yüzyılın Başları?

Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.

Kitabesi: Çeşme üzerinde yer alan kitabesinde Öğretmen Hülya Gezgin Atalay Hayratı 2002 tarihi yazmaktadır.Ancak bu yapının daha eski olduğu 1988 yılında yapılan çalışmada görülmekte,ayrıca da orijinal kitabesinin olmadığı da söylenmektedir[283].

Banisi:Bilinmiyor

Mimarı: Bilinmiyor

Tipi: Bağımsız tip ve tek oluklu

Malzeme-Teknik: Yapı kesme taş ve tuğla örgülü olup yığma olarak inşa edilmiştir.Mermer malzemeyle kaplanmış bir durumdadır.

Onarımlar: Garip çeşme 1988 yılında yapılan çalışmada yapının yeni onarım geçirdiği gerek önünde yer alan seki gerekse gövdesi ve üst örtüsü ile tamamen yenilenip,çimento harç ile sıvanmış olduğunu görülmekteydi[284].2002 yılında ise bütün cephelerin mermerle kaplanmış olduğu,betonarme saçak bölümü üzerine de tuğla örülerek üç basamaklı bir alınlık oluşturulmaya çalışılmıştır bu alınlık kısmının arkasında yer alan su deposunun üzeride bir sıra tuğla ile çevrelenmiştir.[285]

[282]Altınsapan,1988,**a.g.k.**s.144.
[283]Altınsapan,1988,**a.g.k.**,s.144-145
[284]Altınsapan,1988,**a.k**,g s.145
[285]H.Akbara ile 16 Ağustos 2017 tarihinde yapılan kişisel iletişim.

Günümüzdeki Durumu: Yapı günümüzde oldukça sağlam bir durumda olup bakımsız bir vaziyettedir.Çeşmenin 2002 yılında onarım geçirdiği sırada mermerle kaplanmış olduğu,çeşme ve su deposunun üzeri ve saçak kısmının üzerine günümüz tuğlalarıyla eklemeler yapıldığı görülmektedir.Bu nedenlerle yapının günümüzde orijinalliğinin yitirilmesine sebebiyet verilmiştir.Ve yapılan yenilemelerde ise mermer tahribatları görülmekte ve kimliği belirsiz kişilerce bilinçsizlikle yapmış olduğu yazılar çeşmenin görünümünü bozmaktadır.

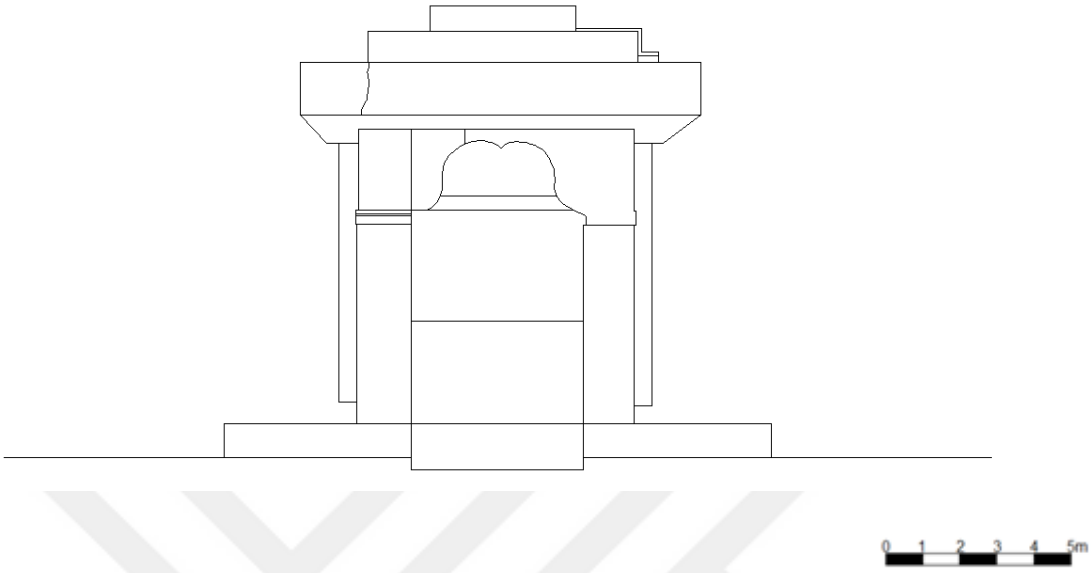
Dış Tasvir:Çeşme kareye yakın bir dikdörtgen plandan oluşmakta ve yapı hafif eğimli arazide ve sokakların birleştiği noktada yer almaktadır.Çeşmenin kuzeyinde yer alan nişi iki dilimli kemer biçimindedir.Çeşmenin üzerinde saçak bölümü oluşturulmuş,bu betonarme saçak bölümü üzerine de tuğla örülerek üç basamaklı bir alınlık oluşturulmaya çalışılmıştır bu alınlık kısmının arkasında yer alan su deposunun üzeride bir sıra tuğla ile çevrelenmiştir.Yapı tek musluğa ve tek yalağa sahip olmakla birlikte arkasında su deposunun olmasıyla yapıda bir organik bir bağ oluşturmuştur ve çeşme mermerlerle kaplanarak günümüze kadar ulaşmaktadır.Çeşmenin kuzey cephesinde önceden var olan bir sekinin olduğu görülmektedir ancak günümüzde yol çalışmaları sebebiyle çeşmeyle aynı kota geldiği görülmektedir.

Süsleme:Çeşme üzerinde yer alan taş işçiliği çeşmenin kuzey cephesinde oluşturulmuş yuvarlak,iki dilimli bir şeklinde bir nişten ibarettir.Sivrihisar ilçe merkezinin dışında yer alan Garipçe çeşmesinde görülen üç yuvarlak dilimli kemer uygulaması bu çeşmede iki dilime indirilmiş olup,bu uygulama dışında bir mimari plastiğe rastlanmamıştır.

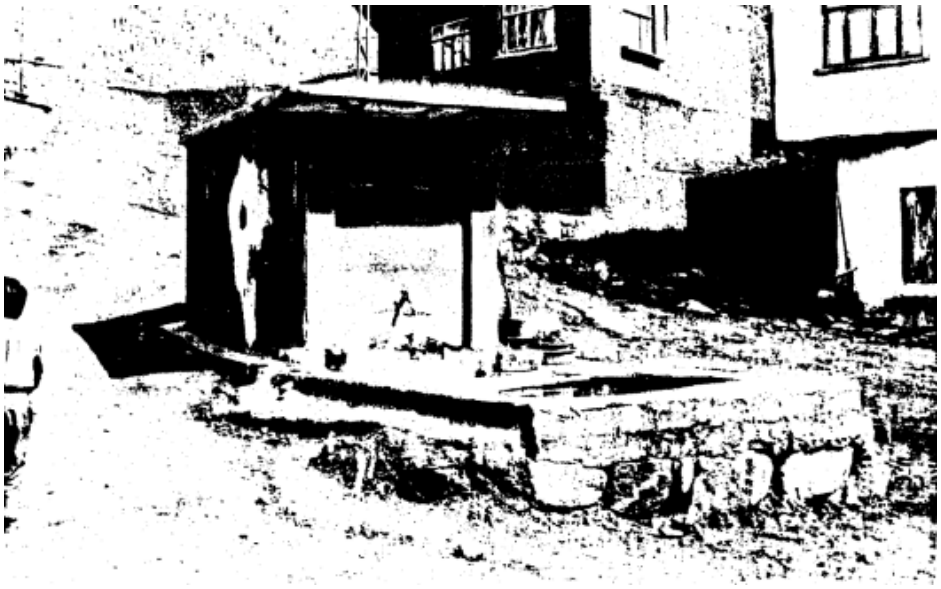
Değerlendirme: Çeşme hakkında bir tarihlendirme söz konusu değildir ancak yapılış tarzı ve malzeme açısından bakıldığında en erken 20.Yüzyılın başlarında inşa edildiğini gösterir.Çeşme günümüzde diğer çeşmelere göre kendine özgü özellikleri koruya gelmiş gibi görünse de 2002 yılında yapılan onarım esnasında görüntüsünü kaybettiğini yapıdaki onarımlardan anlaşılmaktadır.1988 yılında yapılan araştırmada yapının nişi iki dilimli bir kemer biçiminde olduğu üzerinin saçak şeklinde uzanan betonarme bir tabaka ile örtülü olduğunun ve çeşmenin önünde düz bir alan oluşturan moloz taşla örgülü çimento sıvalı bir sekinin mevcut olduğu bu öğelerin yenilenip harç çimento ile sıvanmış olduğunu görülmektedir[286].Yapının 2002 yılında onarımın da ise tamamen mermerle kaplanmış olduğu ve çeşmenin saçak ve su deposunun üzerinin de tuğla kullanılmasıyla da yapının

[286]Altınsapan,1988, **a.g.k.,**s.144

görüntüsünün değişmesine yol açtığı görülmektedir.Bugünde 2002 yılından sonra bakımsızlığa terk edilmiş olan çeşmenin mermerleri tahribata uğramış ve üzerine tabelalar eklenerek görünümünün değişmesine sebebiyet verildiği düşünülmektedir.

Çizim No:1*GaripÇeşmesi Kuzey Cephe Bölümü*
(Çizim:Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:1 *Garip Çeşme (1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:2 *Garip Çeşme Kuzey Cephe (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:3 *Garip Çeşme Kitabe (2017)*
(Sinan ÜNAL)

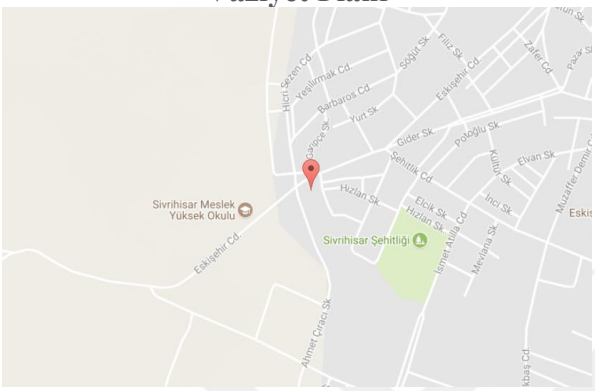

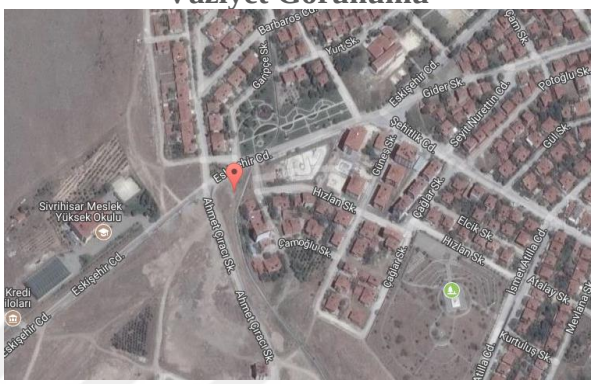
Fotoğraf No:4 *Garip Çeşme Doğu Cephesi (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:5 *Garip Çeşme Güney Cephesi (2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.5.11.Garipçe Çeşme[287]

<table>
<tr><td>İl
Eskişehir</td><td>İlçesi
Sivrihisar</td><td>Mahalle\Köy
Hızırbey Mah.</td><td>Pafta\Ada\Parsel
29-28-J-d/492/10</td><td>Yapının İncelenme Tarihi:
16.08.2017</td></tr>
<tr><td colspan="4">Mülkiyeti: Sivrihisar Belediyesi Kültür Ve Sosyal Hizmetler Müd.</td><td rowspan="2">İnceleyenler
Sinan Ünal
Fatih Özdemir</td></tr>
<tr><td colspan="4">Konumu: E.39.446680 B.31.525267</td></tr>
<tr><td colspan="2">Vaziyet Planı

Vaziyet Planı Garipçe Çeşme
(http://mapszoom.com/tr/index.php)</td><td colspan="3">Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü Garipçe Çeşme
(http://mapszoom.com/tr/index.php)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Yapım Tarihi: 18 Yüzyıl Sonu İle 19 Yüzyıl Başı?</td></tr>
<tr><td colspan="4">Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="4">Kitabesi: Çeşme kitabesi günümüzde mevcut olmayıp şimdiki yerinde onarım kitabesi mevcuttur.Bu kitabe 1963 yılında yazılmış olup beş satırdan ibarettir;
BAK ŞU ÇEŞME VİRAN OLMUŞ
SU İÇMEYE TASI YOK
İNCİLTME KİMSENİN KALBİNİ
YAPACAK USTASI YOK
YABAN EROL UYAR 1963</td></tr>
<tr><td colspan="2">Banisi: Onarım banisi Erol Uyar dır.</td><td colspan="2">Mimarı: Bilinmiyor</td></tr>
<tr><td colspan="4">Tipi:Bağımsız tip ve tek oluklu</td></tr>
<tr><td colspan="4">Malzeme-Teknik: Yapı moloz taş örgülü olup yığma tekniğiyle inşa edilmiştir.Cephe bölümleri çimento harç ile kapladığı görülebilmektedir.</td></tr>
<tr><td colspan="4">Onarımlar: Çeşme’nin ilk onarımı 1963 yıllarında yapıldığı,ancak bu onarımın hangi bir derecede yapıldığı bilinmemektedir. 1988 yıllında yapılan çalışmada çeşme üst örtüsünün tahribata uğramış olduğu görülmekte olup tek oluğu ise faal durumda olduğu bildirilmektedir[288].2017 yılında yaptığımız çalışmada üst örtüsünün onarım geçirdiği mermer</td></tr>
</table>

[287]Keskin,2001,**a.g.k.,**s.255.
[288]Altınsapan,1988, **a.g.k.**,s.156-158.

blokların üzerinin betonarme sıvayla kaplandığı görüldüğüyse de yine aynı noktada tahribata maruz kaldığı,tek oluğun akmadığı ve yapının üzerinde ise bir çok doğa tahribatı ile en önemli olarak ise kimliği belirsiz kişiler tarafından yapılan tahribatları görülmektedir.

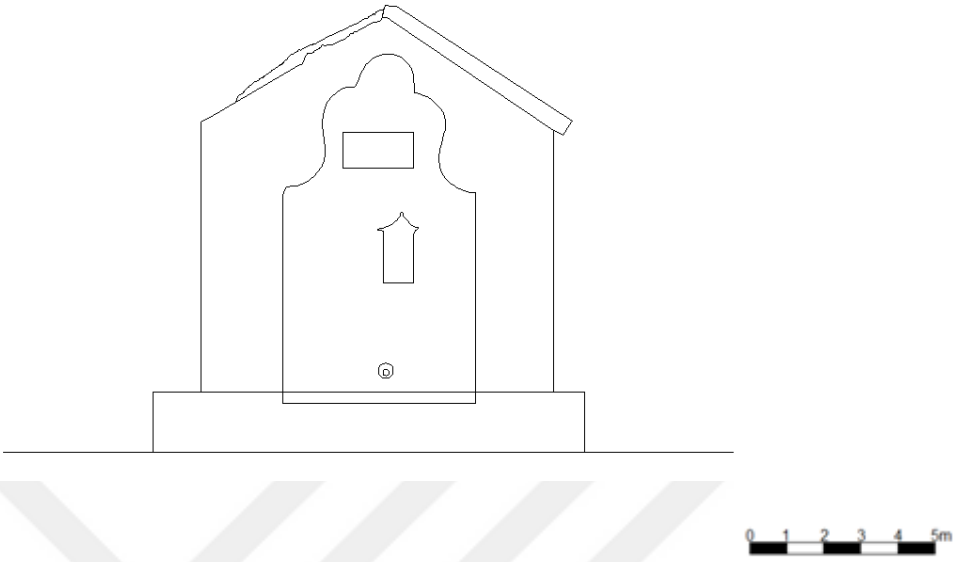
Günümüzdeki Durumu: Yapı günümüzde kullanılmamakta olup bakımsızlığa terk edilmiş bir durumdadır.Anayolun tersinde kalması sebebiyle yapının oluğu görülmemekte olup onun yok olmasına sebebiyet verildiği düşünülmektedir.Ayrıca yapı anıt değeri taşımaması sebebiyle onarımları yapılmamış ve bir çok tahribatlara uğramıştır.Bu tahribatlar ise çeşme üzerinde yer alan üçgen çatı formuyla oluşturulan saçak bölümünün yarısının tamamen parçalanmış olması,yapı üzerinde çatlakların oluşması ve kullanıma bağlı olarak da yalak kısmının tahribata uğramasıdır.Günümüzde yer alan oluk kısmı da kör olmuş bir vaziyettedir.

Dış Tasvir:Çeşme plan bakımından dikdörtgen planlı olup üçgen şeklinde bir üst örtüsü mevcuttur.Bu üst örtü kısmının güney bölümü parçalanmış bir durumda olup üst örtünün zamanında mermer bloktan oluştuğu sonraları ise betonarme ile sıvanmış olduğu görülmektedir.Bu üst örtü ayrıca bir harpuşta şeklinde bir çıkıntı yapar.Çeşme cephesi üç dilimli kemerli olup bir niş ile geçilmiştir.Tek oluğa sahip olup dört yalağı mevcuttur.Bu yalaklardan çeşme önündeki yalak ilk önce eklenmiş olup daha sonra ise sağ tarafına iki sol tarafına ise tek yalak eklenerek hayvanları su içmesi sağlanmışdır.Ayrıca çeşme aynasında tas koymak için yapılmış olan sivri kemerli küçük bir niş yer almaktadır.Yapının hemen bitişiğinde ise moloz taş örgüyle yapılmış olan bir su deposu bulunmaktadır.

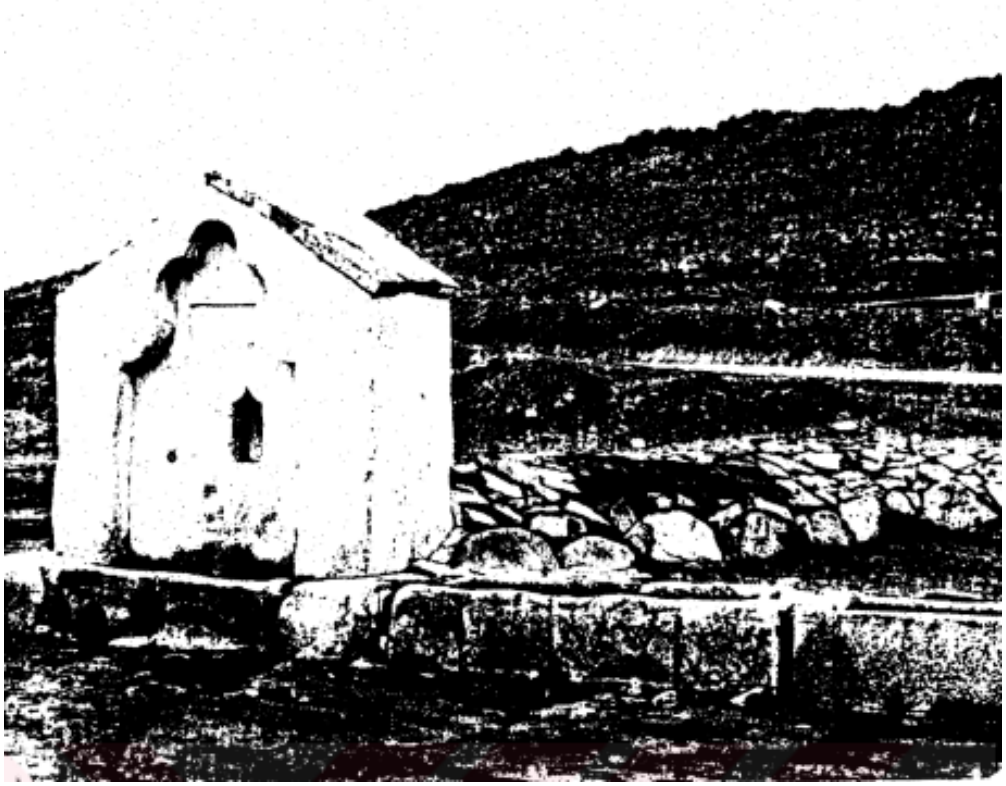
Süsleme: Yapıda süsleme olarak kullanılan öğeler üç dilimli kemerle geçilmiş olan niş ile süslenmiş çeşme aynası ve sivri kemerli küçük bir niş tezhinatından oluşmaktadır.Ayrıca yapı üzerinde yer alan üçgen çatı formu da yapıyı hareketlendiren unsurlar arasında yer almaktadır.

Değerlendirme: Günümüzde kitabe bölümü bulunmadığı için tarihlendirme tam olarak yapılamamaktadır.Ancak yapının olduğu bölgede bulunan tarihi konutların ve şehir merkezinde yer alan mimari örnekler incelendiği zaman yapının 18.yüzyılın sonu 19.yüzyılın başlangıcı olarak tarihlendirmek daha uygun görülmektedir.Bu düşünceyi yapı üzerinde bulunan öğelerde destekler niteliktedir.Çeşme günümüzde Eskişehir-Sivrihisar yolu üzerinde yer almakta ancak çeşmenin oluk kısmının ters yönde kalması sonucu çeşmenin tahribatlara uğramasına neden olunmuştur.2017 yılında ise yaptığımızçalışmada üst örtüsünün onarım geçirdiği mermer blokların üzerinin betonarme sıvayla kapladığı görüldüğüyse de yine aynı noktada tahribata maruz kaldığı,tek oluğun ise suyunun akmadığı ve yapının üzerinde ise bir

çok doğa tahribatı ile en önemli olarak ise kimliği belirsiz kişiler tarafından yapılan tahribatlar görülmektedir.

Çizim No:1*Habib Çeşmesi Doğu Cephe Bölümü*
(Çizim:Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:1 *Garipçe Çeşme Doğu Cephe Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:2 *Garipçe Çeşme Doğu Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:3 *Garipçe Çeşme Onarım Kitabe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

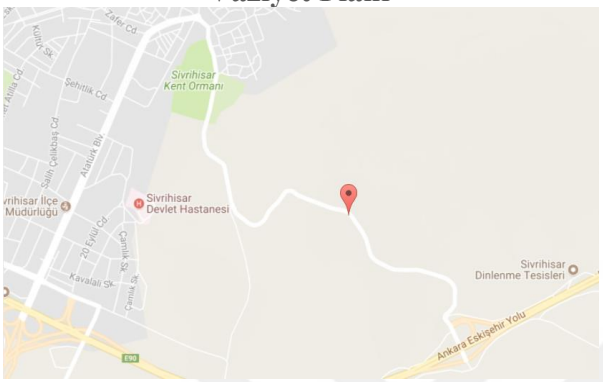

Fotoğraf No:4 *Garipçe Çeşme Kuzey Cephe,Batı Cephe ve Su Deposu Bölümü(2017) (Sinan ÜNAL)*

2.5.12.Habib Çeşmesi[289]

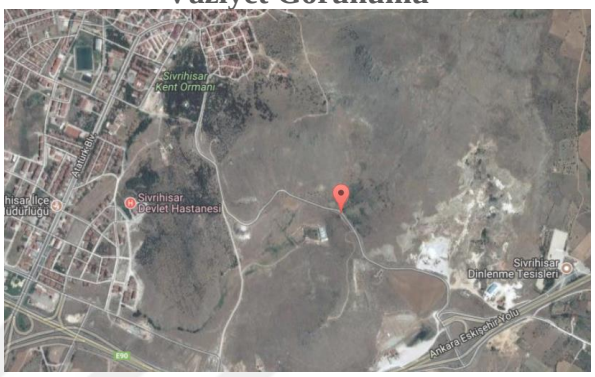
İl	İlçesi	Mahalle\Köy	Pafta\Ada\Parsel	Yapının İncelenme Tarihi:
Eskişehir	Sivrihisar	Kurşunlu Mahallesi	Mevcut Değil	04.01.2018
Mülkiyeti: Sivrihisar Belediyesi Kültür Ve Sosyal Hizmetler Müd.				**İnceleyenler** Sinan Ünal Fatih Özdemir
Konumu:E.39.439921 B.31.547214				

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı Habib Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü Habib Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Yapım Tarihi: 19.Yüzyılın Sonu?

Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.

Kitabesi: Kitabe bölümüne ait yapı üzerinde hiçbir bulguya rastlanılmamıştır.

Banisi: Bilinmiyor

Mimarı: Bilinmiyor

Tipi: Bağımsız tip ve tek oluklu

Malzeme-Teknik: Moloz taş,kesme taş ve devşirme malzemeler kullanılarak yığma tekniğiyle inşa edilmiştir.

Onarımlar:Yapının onarımları konusunda hiçbir yazı kaynağın mevcut olmadığı görülerek,halk tarafından alınan bilgiler doğrultusunda yapının yakın tarihler arasında küçük onarımlar gördüğü öğrenilmektedir.Çeşmenin üst bölümün ve arka cephenin belli bir oranda tekrardan çimento harç kullanılarak tahribata uğrayan bölümlerin onarılmaya çalışıldığı görülmektedir.[290]

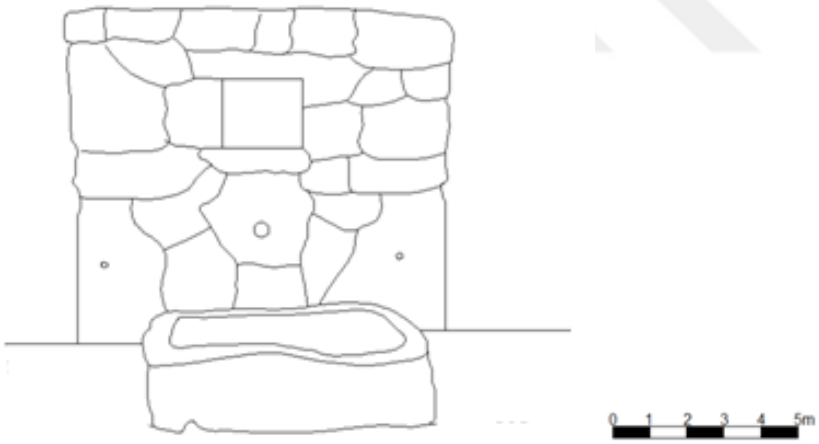
Günümüzdeki Durumu:Çeşme günümüzde kendine özgü özelliklerini koruyarak gelebilmiş bir durumdadır.Yapının son onarımlarıyla bugünkü halini aldığı görebilmekteyiz.Çeşmenin su sisteminin günümüzde aktif olmasıyla halk tarafından yoğun bir şekilde kullanıldığı da bilinmektedir.

[289]Keskin,2001,**a.g.k**,s.251-255.
[290]Akan,2017,**a.g.k.**,

Dış Tasvir:Çeşme dikdörtgen plandan oluşmaktadır.Ön cephenin orta kısmına yakın dikdörtgen bir nişin yer aldığı görülmektedir.Yapının oluk bölümün devşirme bir sütun parçasının tam orta kısımda yer aldığı,taş malzemeden bir yalağa sahip olduğu da görülebilmekteydi.Çeşme'ye ait su deposunun ise yapıya bitişik vaziyette olduğu görülürken yapının üst bölümünün ve su deposunun çimento harç ile bir uygulama yapıldığı görülmektedir.

Süsleme: Yapıya ait özgü bir süsleme öğesinin yer almadığı görülürken devşirme malzemeler üzerinde Roma dönemine ait bitkisel karakter taşıyan bezemelerin görülmekte olduğu ve yan cephe altlarında bir hareketlenme sağladıkları düşünülmektedir.

Değerlendirme: Yapının tarihlenmesinde hiçbir yazılı kaynağın bulunmaması ve kitabe bölümünün yer almaması sebebiyle yapının form ve malzeme özelliklerine bakılarak yapının 19.yüzyıl sonlarına doğru tarihlendirmenin daha uygun olduğu düşünülmektedir.Yapının genel değerlendirmesi olarak yapının kendine özgü özelliklerinin koruyabildiği görülmekte olup yapının onarımları sırasında üst bölümün ve su deposu bölümünün çimento harç ile kaplanarak görünümünün değiştiği düşünülmektedir.

Çizim No:1*Habib Çeşmesi Güney Cephe Bölümü*
(Çizim:Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:1 *Habib Çeşmesi Ön Cephe(2018)*
(Sinan Ünal)

Fotoğraf No:2 *Habib Çeşmesi Ön Cephe İle Yan Cephe Bölümü(2018)*
(Sinan Ünal)

Fotoğraf No:3 *Habib Çeşmesi Ön Cephe İle Yan Cephe Bölümü(2018) (Sinan Ünal)*

Fotoğraf No:4*Habib Çeşmesi Arka Cephe İle Su Deposu Bölümü(2018) (Sinan Ünal)*

2.5.13.Hacı Mut Çeşmesi[291]

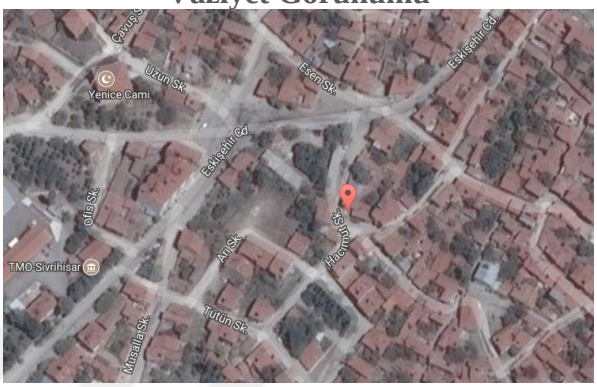
İl	İlçesi	Mahalle\Köy	Pafta\Ada\Parsel	Yapının İncelenme Tarihi:
Eskişehir	Sivrihisar	Karabaşlı Mahallesi	Mevcut Değil	16-08.2017
Mülkiyeti: Sivrihisar Belediyesi Kültür Ve Sosyal Hizmetler Müd.				**İnceleyenler** Sinan Ünal Fatih Özdemir
Konumu: E.39.451066 B.31.533230				

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Hacı Mut Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Hacı Mut Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Yapım Tarihi:H.1280(M.1814-1815)[292]-1995

Vakfiyesi: 1952 yılında yapılan tescil fişinde belirtildiğine göre Voyvoda İbrahim Ağa'a ya ait H.1230 (M.1814-1815) tarihli bir vakfiyede Hacı Ümit Çeşmesi civarındaki bahçenin vakfedildiği kaydı mevcuttur.[293]

Kitabesi:Günümüzde mevcut değildir.

Banisi: Hacı Mut(Ümit) Bey.[294] **Mimarı:** Bilinmiyor

Tipi: Bağımsız tip,tek oluklu ve iki musluklu

Malzeme-Teknik:Günümüzde yapı tuğla ve moloz taş örgülü olup yığma teknikle inşa edilmiştir.Üzeri çimento harç ile kaplanmıştır

Onarımlar: Hacı Mut Çeşmesi 1988 yıllarında yapılmış olan bir çalışmada çeşmenin yıkılmış olduğu belirtilmektedir[295] .Ancak çeşmenin günümüzde yıkık olmadığı görülmüş olup araştırmalar sonucunda çeşmenin 1995 yılında mahalleli tarafından bir bakım yapılmış olduğu ancak bu bakımın hangi bir düzeyde yapılmış olduğu bilinmemektedir.[296]Ancak günümüzde gördüğümüz yapının 1995 yılında yapıldığı onarımlarla yapının bugünkü mimari özelliklerini aldığı düşünülmektedir. Yenice Mahalle sakinlerinin buradan bir kol alarak Kavak dibi

[291]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(2003).Tescil Fişi,N.50
[292]Özalp,1961,**a.g.k,**s.55
[293]Özalp,1961,**a.g.k**,s.55
[294]Özalp,1961,**a.g.k.**,s.55
[295]Altınsapan,1988, **a.k.g**,s.140
[296]Faydacı,2017,**a.g.k.**

denilen yere bir çeşme yaptıkları da bilinmektedir.

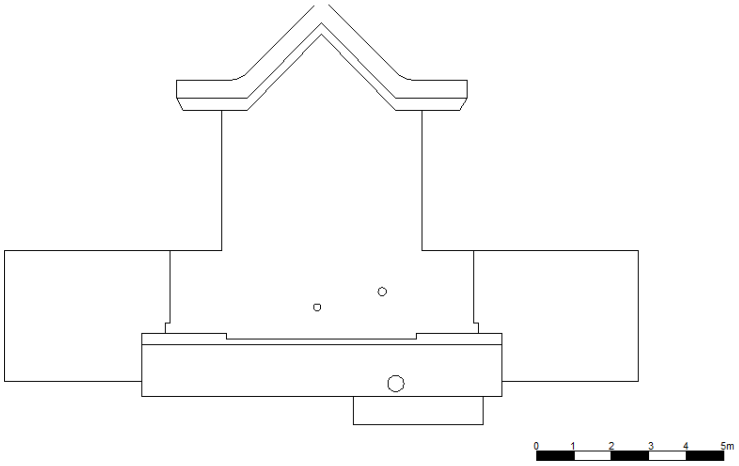
Günümüzdeki Durumu: Yapı günümüzde oldukça sağlam bir durumda olup oluk bölümünün kapatıldığı ve bilinçsiz kişilerce plastik ve metal musluk eklemeleri ve yine çeşmenin su haznesinin boyanması çeşmenin dış görüntüsünün bozulmasına sebebiyet veren değişimler olarak görülmektedir.

Dış Tasvir:Çeşme Dikdörtgen bir plana sahip olup üçgen bir alınlıkla sona ermektedir.Çeşmenin kuzey cephesinde iki adet musluk ve tek oluk yer almaktadır. Ön cephe günümüz fayansı ile kaplanmış bir vaziyettedir.Çeşmenin diğer üç cephesi ve üçgen alınlık bölümü ise çimento harç ile sıvalı bir durumdadır.Çeşme kuzey cephesinde yer alan bir yalağa sahiptir.Çeşmenin su deposu ise bir evin duvarına bitişik vaziyettedir ve çimento sıva ile kaplanmıştır.

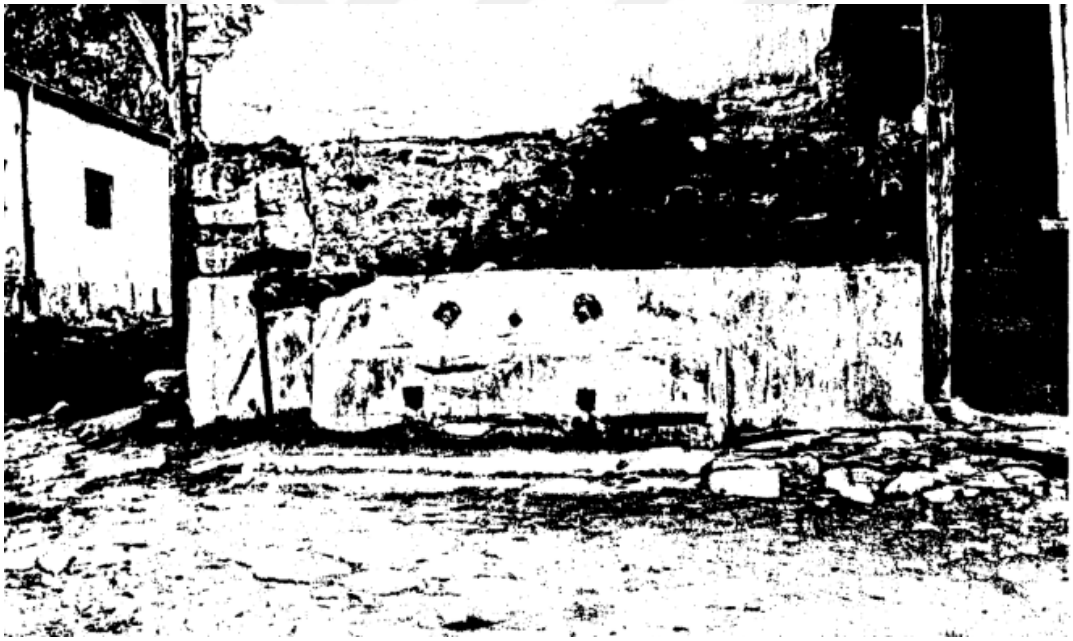
Süsleme:Günümüzde yapıya ait bir mimari plastik ve bezeme unsuruna rastlanmamıştır.

Değerlendirme:Çeşme H.1230(M.1814-1815) tarihlendiren İbrahim Ağa'a Ait vakfiyede çeşme çevresindeki araziden bahsedilmesi çeşmenin bu yıllardan daha önce inşa edildiği gösterir.[297] Günümüzde yer alan çeşme dikdörtgen bir plana sahip olup üçgen bir alınlıkla sonlanmakta ve kuzey cephede bir olukluğu olup iki musluktan oluşmaktadır.Ancak kayıtlara geri döndüğünde 1952 ve 1965 yılları arasında bu çeşmenin kiremit örtülü ahşap çatından oluştuğundan bahsedilmektedir.1988 yıllında yapılmış çalışmada bu yapının bu yıllarda son derece harap bir durumda olduğu görülmekte ve gövdesinin çeşme ağızlarından yukarısının yok olduğu belirtilmekteydi[298].Günümüzde ise çeşmenin oluk kısmının ve su haznesinin 19 Y.y'lara ait olduğu ve diğer kısımların ise 20.Y.y ait olduğu düşünülmektedir.

[297]Altınsapan,1988,**a.g.k**,s.140-141
[298]Altınsapan,1988,**a.g.k**,s.140-141

Çizim No:1*Hacı Mut Çeşmesi Kuzey Cephe Bölümü*
(Çizim:Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:1 *Hacı Mut Çeşmesi Kuzey Cephesi (1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:2 *Hacı Mut Çeşmesi Kuzey Cephesi (2017)*
(Sinan ÜNAL)

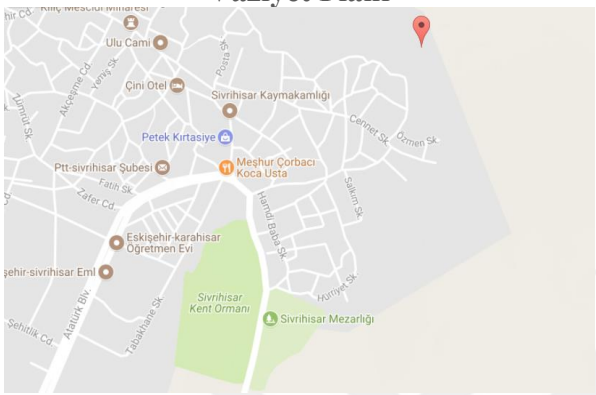

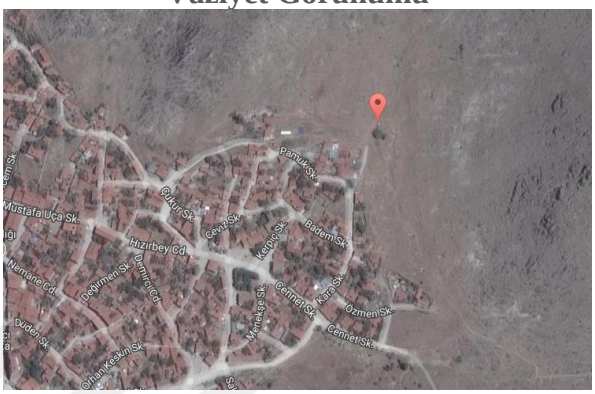
Fotoğraf No:3 *Hacı Mut Çeşmesi Doğu Cephesi (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:4 *Hacı Mut Çeşmesi Batı Cephesi (2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.5.14.Hasancık Çeşmesi[299]

<table>
<tr><td>İl
Eskişehir</td><td>İlçesi
Sivrihisar</td><td>Mahalle\Köy
Elmalı Mah.</td><td>Pafta\Ada\Parsel
Mevcut Değil</td><td>Yapının İncelenme Tarihi:
20.07.2017</td></tr>
<tr><td colspan="4">Mülkiyeti: Sivrihisar Belediyesi Kültür Ve Sosyal Hizmetler Müd.</td><td rowspan="2">İnceleyenler
Sinan Ünal
Fatih Özdemir</td></tr>
<tr><td colspan="4">Konumu: E.39.450858 B.31.544198</td></tr>
<tr><td colspan="2">Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Hasancık Çeşme
(http://mapszoom.com/tr/index.php)</td><td colspan="3">Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Hasancık Çeşme
(http://mapszoom.com/tr/index.php)</td></tr>
<tr><td colspan="5">Yapım Tarihi: 19 Yüzyıl Sonu?</td></tr>
<tr><td colspan="5">Vakfiyesi:Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Kitabesi:Çeşme kitabesi günümüzde mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Banisi: Bilinmiyor</td><td colspan="2">Mimarı: Bilinmiyor</td></tr>
<tr><td colspan="5">Tipi:Bağımsız tip ve üç oluklu.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Malzeme-Teknik: Yapı moloz taş ve yer yer kesme taş örgülü olup yığma tekniğiyle inşa edilmiştir.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Onarımlar: Onarımları konusunda hiçbir bilgi bulanmayıp halk tarafından bir çok defa onarım geçirdiği bilinmektedir.[300] Ancak bu onarımların hangi düzeyde de olduğu bilinmemektedir.Ancak yapı'nın tahribata uğrayan bölümlerinin çimento harç kullanılarak onarılmaya çalışıldığı görülebilmektedir.</td></tr>
</table>

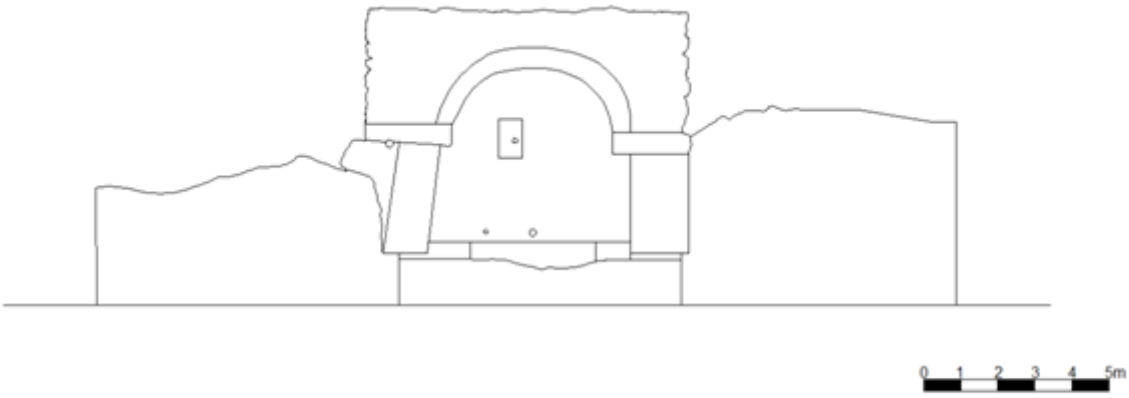
Günümüzdeki Durumu: Yapı günümüzde faal bir durumdadır.Çeşme'nin mahalle dışında yer alması sebebiyle çok sayıda doğa ve kimliği belirsiz kişiler tarafından tahribatlara uğramış olduğu görülmektedir.Bugün mahalle sakinlerince kullanılan çeşme çok sayıda onarım geçirdiği ancak bu onarımların bilinçsizce yapılması sonucu kendine özgü özelliklerini koruyamaması durumuna getirilmiştir.

[299]Keskin,2001,**a.g.k.**,s.240
[300]Faydacı,2017,**a.g.k.**

Dış Tasvir:Çeşme uzunlamasına dikdörtgen planlı olup ön cephe iki ayak üzerine oturan yuvarlak kemerden oluşturulmuştur.Yuvarlak kemer çeşmede bir niş oluşturmuş olup çeşme iki oluk,tek musluk ve tek yalaktan işlev görmektedir.Asıl oluk kısmı yuvarlak kemerli nişin içerisine ayrı bir niş yapılarak konulmuştur.Çeşmenin hemen bitişiğinde ise bir su deposu yer almaktadır.

Süsleme:Çeşme üzerinde yer alan yuvarlak kemerin oluşmasında kullanılan taşların farklı dizilimleriyle çeşme hareketlendirilmeye çalışılmıştır.Ayrıca yuvarlak kemerin iç kısmında yer alan ayna içerisine de bir niş katılarak çeşme tezyin edilmiştir.

Değerlendirme:Günümüzde kitabe bölümünün olmaması sebebiyle tarihlendirme yapılamamaktadır. Ancak tam bir tarihlendirme yapılamadığı görülürken yapının form ve mimari özellikleri itibariyle 19.yüzyıl sonlarına tarihlendirmenin mümkün olduğu düşünülmektedir.Çeşme günümüzde şehir dışında yer aldığı için oldukça tahribata uğramış,halk tarafından yapılan onarımlar sonucunda da yapı gün geçtikçe bütün özellikleri yitirmiş ve düzensiz mimari yapı haline dönüşmüştür.

Çizim No:1*Hasancık Çeşmesi Güney Cephe Bölümü*
(Çizim:Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:1 *Hasancık Çeşme Güney Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:2 *Hasancık Çeşme Doğu Cephe Ve Su Deposu Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

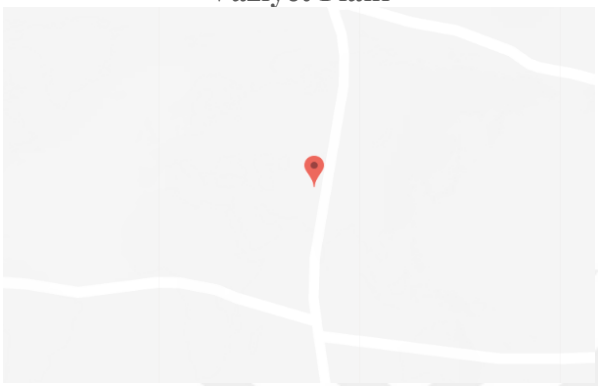
2.5.15.Hisarbağı Çeşmesi

İl	İlçesi	Mahalle\Köy	Pafta\Ada\Parsel	Yapının İncelenme Tarihi:
Eskişehir	Sivrihisar	Yenice Mah.	Mevcut Değil	21.07.2017
				İnceleyenler: Sinan Ünal, Fatih Özdemir

Mülkiyeti: Sivrihisar Belediyesi Kültür Ve Sosyal Hizmetler Müd.

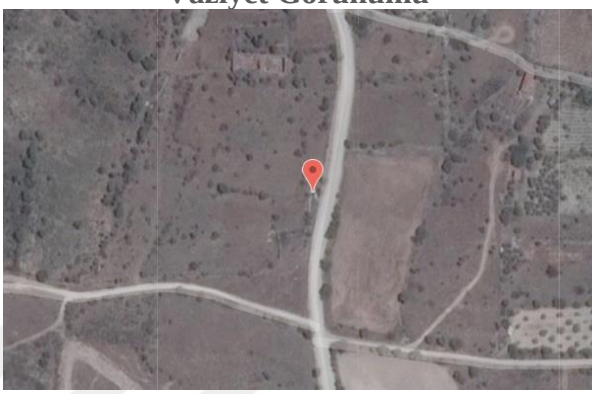
Konumu:E.39.453868 B.31.513970

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Hisarbağı Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Hisarbağı Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Yapım Tarihi:?

Vakfiyesi:Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.

Kitabesi: Kitabesi günümüzde bulunmamakta olup kitabe bölümünde bugün Türkçe harflerle yazılmış olan onarım kitabesi yer almaktadır.Bu onarım kitabesi üzerinde'' 01.08.2009''yer almakta olup bu alanın çimento ile sıvanmış olduğu görülmektedir.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tipi: Bağımsız tip ve tek oluklu

Malzeme-Teknik: Yapı kesme taş ve moloz taş örgülü yığma tekniğiyle inşa edilmiş olup yer yer devşirme malzemeler kullanıldığı ve çimento harç ile cephelerin sıvandığı görülebilmektedir.

Onarımlar: Çeşme hakkında onarımların 2009 yılından sonra yapıldığı onarım kitabesinde görülmekte olup yapının tahribatlarının çimento sıva ile kaplandığı görülmüştür.

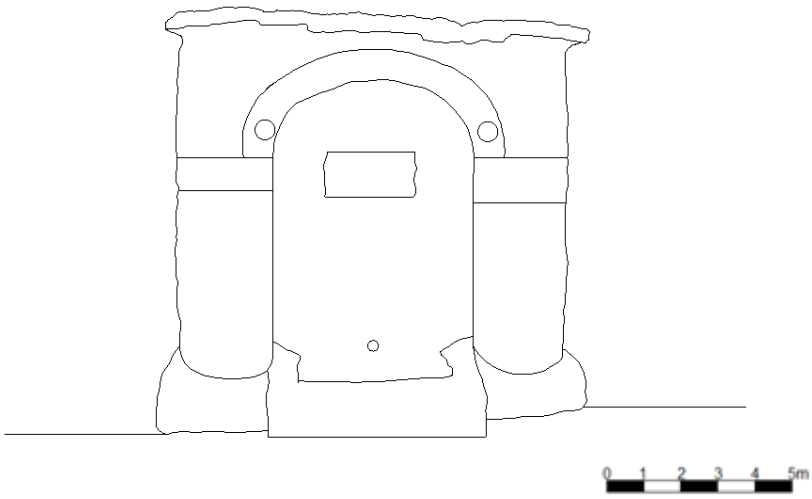
Günümüzdeki Durumu: Yapı günümüzde Hisarbağları yolu üzerinde bulunması ve tarla içerisinde yer alması sebebiyle kimliği belirsiz kişiler tarafından onarım yapılmış(01-08-2009) ve kendine özgü özellikleri kaybettirilmiştir.Bugün yapı tamamen taşları arası çimento sıva ile kaplanmış kitabe bölümü izleri yok edilmiş,ve tahribatları günümüzde artarak üst bölümü tahribata uğramış ve oluğun kör yapılmasıyla da işlev dışına çıkarıldığı görülebilmektedir.

Dış Tasvir:Çeşme günümüzde uzunlamasına dikdörtgen plandan oluşmaktadır. Çeşme kuruluş açısından ön cephede yer alan sütun ve sütun altlıkları devşirme olup üzerine oturan

yuvarlak bir kemerden oluşmaktadır.Bu yuvarlak kemerde kendi içerisinde bir niş ile geçilmiş olup bu niş içerisinde onarım kitabesi yer almaktadır.Çeşme kemer başlangıcında iki yönde birer adet olmak üzere kabaralar yer almış ve taş dizilimleriyle kemer oluşturulmuş olup tek oluk,tek yalak ve hemen bitişiğinde bir su deposundan ibarettir.Günümüzde üst örtüsü tahribata uğradığı için bir saçak olup olmadığı konusunda bilgi verilememektedir.Yapıda yer yer çimento sıvaları da kullanıldığı görülmektedir.

Süsleme:Çeşme farklı iki devşirme sütun ve sütun altlığını taşımış olduğu yuvarlak kemerin bir niş ile tezyin edilerek,kemer başlangıcında ise kabara olarak düşündüğümüz rozetlere yer verilmesi yapının hareketlenmesini sağlamıştır.

Değerlendirme: Yapı hakkında hiçbir yazılı kaynak bulunmamakla birlikte kitabesinin olmaması ve şehir merkezi dışında kalması sebebiyle hiçbir tarih vermek mümkün görülmemektedir.Günümüzde sadece onarım kitabesi mevcut olup çeşmeye yeni bir tarih vermektedir.Çeşme kendine özgü özelliklerini kaybetmiş bir durumda olup onarımları 2009 yılında yapılan çalışmada yapının taşları arasının ve kitabe bölümünün yeniden sıvanmış olduğu görülmektedir

Çizim No:1*Hisarbağı Çeşmesi Güney Cephe Bölümü*
(Çizim:Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:1 *Hisarbağı Çeşmesi Batı Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:2 *Hisarbağı Çeşmesi Kuzey Cephe Ve Su Deposu Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

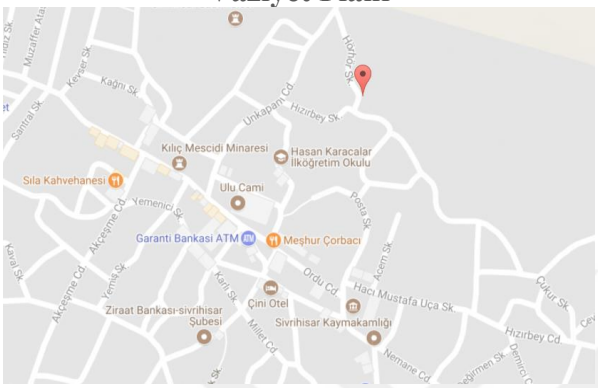

Fotoğraf No:3 *Hisarbağı Çeşmesi Oluk ve Yalak Böümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.5.16.Hörhör Çeşme[301]

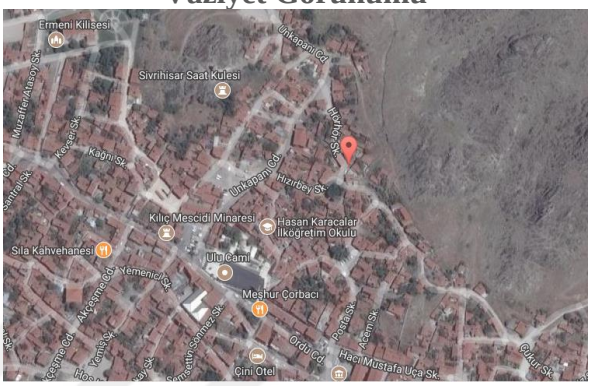
İl	İlçesi	Mahalle\Köy	Pafta\Ada\Parsel	Yapının İncelenme Tarihi:
Eskişehir	Sivrihisar	Kubbeli Mahalle	Mevcut Değil	17.08.2017
Mülkiyeti: Sivrihisar Belediyesi Kültür Ve Sosyal Hizmetler Müd.				**İnceleyenler** Sinan Ünal Fatih Özdemir
Konumu: E.39.452084 B.31.538869				

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Hörhör Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Hörhör Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Yapım Tarihi: 1950?

Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.

Kitabesi: Çeşmenin kitabesi çeşme üzerinin üst kenarı ortasında dikdörtgen bir levhandan oluşmaktadır.Bu kitabe bitkisel bordürlü çini bir levhadır.Kitabe üzerinde bugün sadece sol alt kenarda Öz çini fabrikası 29.7.195. yazısı mevcuttur.Ancak 1988 yılında yapılan araştırmalarda çeşmenin bitkisel bordürün ortasında çeşmenin adı,sağ altta yaptıranın adı ve en son alt köşede imal yeri ve tarihi yazılı idi.

Kitabede

HÖRHÖR ÇEŞMESİ

A.L.....ĞLU

Öz çini fabrikası Kütahya 29.7.195.

Bugün ise bu bilgileri kısmen silindiği ve bordüründe zarar gördüğü anlaşılmaktadır.[302]

Banisi: Bilinmiyor.	**Mimarı:** Bilinmiyor

Tipi: Bağımlı tip ve tek oluklu

Malzeme-Teknik: Yapı moloz taş örgülü olup yığma tekniğiyle inşa edilmiştir.Çimento harç kullanılarak kaplanmıştır.

[301]Altınsapan,1988,**a.g.k**,s.159
[302]Altınsapan,1988,**a.g.k**,s.159

Onarımlar: Çeşmenin 1988 yılından önce ve sonra bir onarım gördüğü yazılı bir kaynakta yer almamaktadır[303].Yapının o dönemlerde kör oluğun bu yıllardan itibaren açılmış olduğu ve yoğun bir şekilde halk tarafından kullanıldığı görülmektedir.

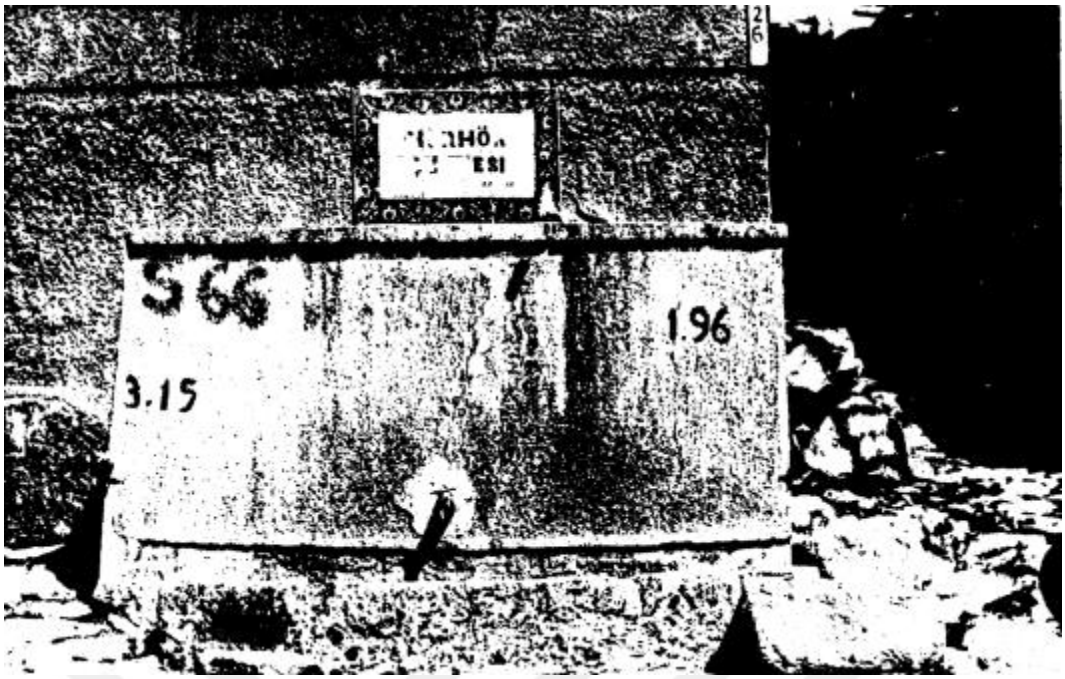
Günümüzdeki Durumu: Yapı günümüzde kendine özgü özellikleri koruyarak gelebilmiş olup bakımsız bir vaziyettedir.Yine bu çeşmenin üst kısmında yer alan çini bölümüne bilinçsizce zarar verilmiş,üzerine numaralar ve sokak isimi yazılmasıyla da çeşme kötü bir duruma ve görünüme düşürülmüştür.Günümüzde çeşme tek oluktan mahalleli halkına hizmet vermektedir.

Dış Tasvir:Çeşme günümüzde bir evin duvarına bitişik vaziyette inşa edilmiş olup,dikdörtgen plandan oluşmaktadır.Cepheleri mozaik çimento ile sıvalı ve beyaz badanalıdır.Kuzey cephede tek oluk,tek yalak ve çeşme üzerinde yer alan dikdörtgen bir levhadan oluşan bitkisel bordürlü bir çini kitabe yer aldığı görülmektedir. Bu çeşmede yer alan su deposu yapıya bitişikbir durumda olup çeşmenin bağımlı olduğu yapıyla bir bütünlük sağlamaktadır.

Süsleme:Çeşme üzerinde mimari plastik olarak kitabe bölümünde yer alan çini levha, altı adet kare levhanın getirdiği yatık dörtgenlerden oluşmaktadır.Sır altı tekniğinde yapılmış olan bu çini levha mavi,beyaz,kahverengi sarı ve yeşil renklere sahiptir.Bu çini kitabede desen olarak,çevresini kalın bir bant halinde saran bitkisel bordüre palmetlerin oluşturduğu yatık ve yayvan S kıvrımları arasına hatayilerin katıldığı görülmektedir.

Değerlendirme: Çeşmenin hiç bir kaynakta yer almaması ve kitabesinin silinmiş olması sebebiyle kesin bir tarihlendirme verilememektedir.Ancak yapılan araştırmalarda kitabede yer alan tarih 195? Görülmüş ve bu yapının 1950'lerde yapılmış olabileceğini ön görülmektedir.Çeşme günümüze kendine özgü özellikleri koruyarak ulaşmıştır.Ayrıca çeşmenin halkın hizmetinde de olması ayrı bir önem sahiptir.1988 yılında araştırılan bu çeşme o dönemde kullanılmamaktaydı.[304]Çeşmenin o dönemden sonra bir onarım görmüş olduğu günümüzde görülmektedir.Çeşme ayrıca Sivrihisar ilçe merkezinde çini malzemeyle oluşturulmuş ilk levha örnektir.

[303]Altınsapan,1988,**a.g.k**,s.160
[304]Altınsapan,1988, **a.g.k**,s.160

Fotoğraf No:1 *Hörhör Çeşmesi Kuzey Cephe Ve Kitabe Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:2 *Hörhör Çeşmesi Kuzey Cephe (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:3Hörhör Çeşmesi Kitabe Bölümü (2017)
(Sinan ÜNAL)

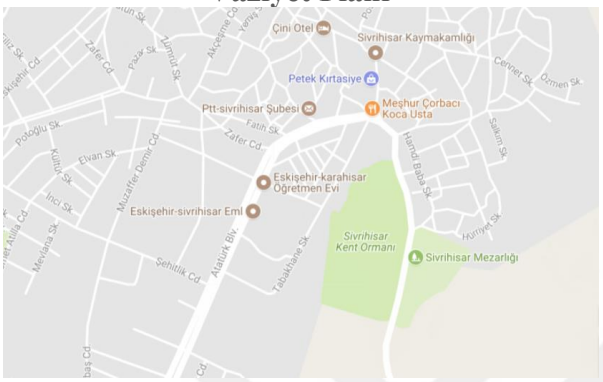

Fotoğraf No:4*Hörhör Çeşmesi Kuzey,Doğu Cepheleri Ve Su Deposu(2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.5.17.Kağnıpazar Çeşmesi[305]

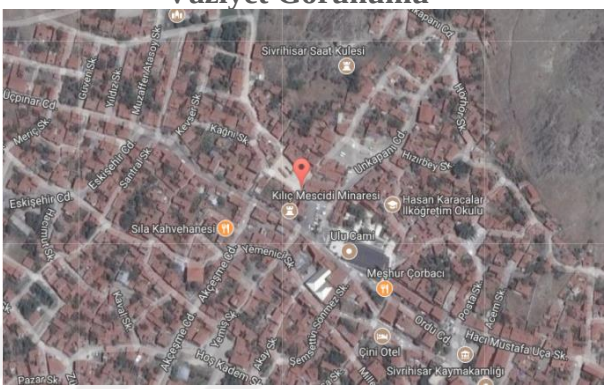
İl	İlçesi	Mahalle\Köy	Pafta\Ada\Parsel	Yapının İncelenme Tarihi:
Eskişehir	Sivrihisar	Kılıç Mahallesi	29-28-H-d\167\33	12.07.2017
				İnceleyenler: Sinan Ünal, Fatih Özdemir
Mülkiyeti: Vakıflar Genel Müdürlüğü				
Konumu: E.39.451603 B.31.536513				

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Kağnıpazar Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Kağnıpazar Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Yapım Tarihi: 1907?

Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.

Kitabesi: Çeşme'nin kitabesinin olması gerektiği yerde bugün sadece onarım kitabesi bulunmaktadır.Bu onarım kitabesi ise maşrapa zincirlerinin takıldığı halkanın üzerinde yer almaktadır.İnşa kitabesinin bulunması gereken yerde H.1325(1907) tarihi yazılmış iki satırlık bir alan onarım kitabesi olarak karşımıza bu satırların;

Okunuşu;

Vesakahüm Rabbihum

Seraben tahûrâ

H.1325

Sadeleştirilmesi;

Rablerinde onlara gayet temiz bir (438hret) şarabı içirir.[306]1907

Banisi: Bilinmiyor	**Mimarı:** Bilinmiyor

Tipi: Bağımlı tip, tek oluklu ve iki musluklu

Malzeme-Teknik: Devşirme malzemeli olup yığma tekniğiyle inşa edilmiştir.Beyaz kireç ile sıvandığı görülmektedir.

[305]Keskin,2001,**a.g.k**,s.247.

[306]H.T.Feyizli(2007),**a.g.k.,**,Dehr Suresi 76\21

Onarımlar:Çeşmede yer alan inşa kitabesinin yerinde bugün onarım kitabesi yer almaktadır.Bu onarım kitabesi bize H.1325(M.1907) vermektedir.Bu yıllarda nasıl bir onarım geçirdiği bilinmemektedir.2003 yılında yapının beyaz kireç ile sıvanmış olduğu görülürken 1988 yılında yapılan çalışmada bu durumdan bahsedilmemiştir.[307] 2017 yılında yapılan çalışmada yapının 2003 yılında görülen yapı üzerinde hiçbir değişikliğin olmadığı görülmektedir.

Günümüzdeki Durumu:Çeşme günümüzde oldukça kendine özgü özeliklerini kısmen de olsa korumaktadır.Ancak yapının oluğu günümüze ulaşamamış ve bilinçsiz kişiler tarafından yapılan musluk eklemeleriyle de orijinalliğinin bozulmasına sebebiyet verilmiştir.Yapı üzerine beyaz kireç sıvanın uygulanmasıyla da görünümünün değiştiği düşünülmektedir.

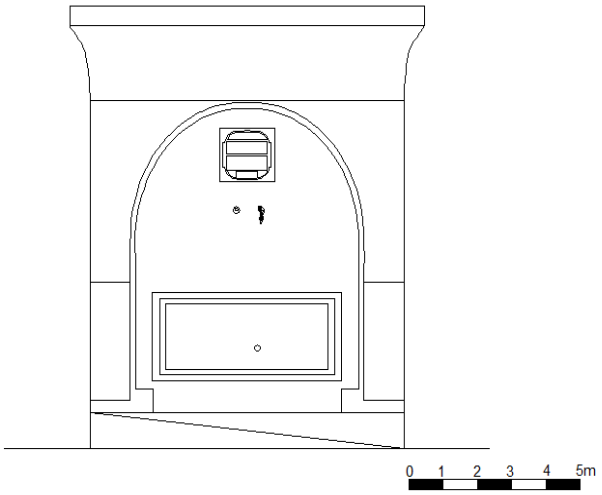
Dış Tasvir: Kagir çeşme cephesi,devşirme malzeme ile kaplıdır.Çeşme iç bükey düz alınlıklı,yuvarlak kemerli olup çeşmenin aynası antik bir aynanın yan levhasıdır.Tek oluk bu levha üzerinde açılmış olup üzerinde yine antik mermer levhalar mevcuttur.Taş yalağa sahip olan bu çeşmenin su deposu sağ tarafında yer almaktadır.Çeşme dışarı taşan bir mermer saçak ile örtülmeye çalışıldığı görülebilmektedir.Dış cephe beyaz kireç ile sıvanmıştır.

Süsleme:Çeşme üzerinde antik dönemden devşirme mermer levhalar kullanılmış,çeşmenin cephesi yuvarlak kemerli niş ile tezyin edilmiştir.Bu niş içerisinde kitabenin düzgün geometrik konturlar içerisine yerleştirildiği anlaşılmaktadır.Ayrıca bu kitabenin altında yapılmış olan baklava biçiminde geometrik desen dikkati çeker.Çeşme üzerinde yer alan saçağın çeşme nişini taşlandıran bir çıkıntı yapması da yapıya bir anıtsallık kazandırmıştır.Çeşme üzerinde yer alan bu mimari plastik öğeler çeşme ile birlikte yapılması çeşmenin çağdaşlığını gösterir

Değerlendirme: Tarihlendirme konusunda bir kesin bilgiler bulunmamasına karşın yapının 1988 yılında yapılan çalışmada Yeni hamama ait olan vakfiyede H.1184(M.1770) tarihinde bu çeşme üzerinden su alındığına dair bilgiler mevcuttur[308].Bu tarihten yola çıkarak çeşmenin 1770'lerde daha önce inşa edilmiş olduğu düşünülmektedir.Çeşmenin yer aldığı mahalle bir çok han,bedesten,hamam ve camilere ev sahipliği yapmış olup bu eserlerin bir çoğu günümüze ulaşamamış,ancak çeşme yapısı günümüze kısmen de olsa kendisine özgü özelliklerini koruyabilmiştir.Bu durum çeşmenin bir bedesten dükkanına dayalı olması ve Ulu

[307]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(2003).Tescil Fişi,N.A9
[308]Altınsapan,1988, **a.g.k.**,s.132

cami civarındaki varlığına ispatlanması açısından değer kazanmasına neden olmuştur.Günümüzde yapının orijinalliğini bozan unsur ise su deposundan çekilen bir demirboru vasıtasıyla iki musluk eklenerek oluğun işlevin dışına atılmasıdır.

Çizim No:1*Kağnıpazar Çeşmesi Batı Cephe Bölümü*
(Çizim:Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:1 *Kağnıpazar Çeşmesi Batı Cephe Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:2 *Kağnıpazar Çeşme Batı Cephe Ve Su Deposu Bölümü(2003) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:3 *Kağnıpazar Çeşme Batı Cephe Ve Su Deposu Bölümü(2017) (Sinan ÜNAL)*

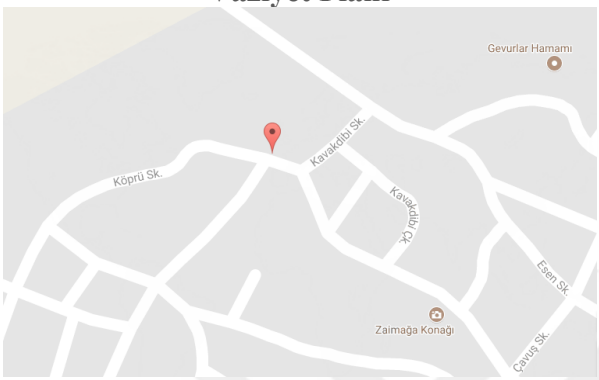

Fotoğraf No:4 *Kağnıpazar Çeşme Batı Cephe Ve Güney Cephe(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:5 *Kağnıpazar Çeşme Kitabe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.5.18.Kavakdibi Çeşmesi[309]

<table>
<tr><td>İl
Eskişehir</td><td>İlçesi
Sivrihisar</td><td>Mahalle\Köy
Yenice Mahallesi</td><td>Pafta\Ada\Parsel
29-28-İ-b\522\1</td><td>Yapının İncelenme Tarihi:
06.01.2018</td></tr>
<tr><td colspan="4">Mülkiyeti: Sivrihisar Belediyesi Kültür Ve Sosyal Hizmetler Müd.</td><td rowspan="2">İnceleyenler
Sinan Ünal
Fatih Özdemir</td></tr>
<tr><td colspan="4">Konumu:E.39.453066 B.31.529899</td></tr>
<tr><td colspan="2">Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Kavakdibi Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td><td colspan="3">Vaziyet Görünümü\

Vaziyet Görünümü:1 Kavakdibi Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td></tr>
<tr><td colspan="5">Yapım Tarihi:H.1213(1798)</td></tr>
<tr><td colspan="5">Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir</td></tr>
<tr><td colspan="5">Kitabesi:Günümüzde iki satırlık bir inşa kitabesi yer almakatadır.
Bu bu satırların;
Okunuşu;
Sahibü’l hayrât vel hasenât
Es-seyyid Hüseyin Ağa Bin İsmail Ağa
Sene 1213
Sadeleştirmesi;
Hayır ve iyilik sahibi İsmail Ağa oğlu seyyid Hüseyin Ağa.Sene H.1213(1798)[310]</td></tr>
<tr><td colspan="3">Banisi: Seyyid Hüseyin Ağa</td><td colspan="2">Mimarı: Bilinmiyor</td></tr>
<tr><td colspan="5">Tipi: Bağımsız tip,tek oluklu ve tek musluklu</td></tr>
<tr><td colspan="5">Malzeme-Teknik:Moloz taş ve kesme taş kullanılarak yığma tekniğiyle inşa edilmiştir.Çimento harç ve beyaz kireç uygulanarak yapının kaplandığı görülmektedir.</td></tr>
</table>

[309]Arslan,2014,**a.g.k.,s.115**
[310]Arslan,2014,**a.g.k.,s.115**

Onarımlar: Yapının onarımları konusunda yazılı bir belgenin olmadığı görülürken yapının 2003 yılında yapılan tescil fişindeyapının onarımlarla sundurma bölümünün sonradan yapıldığını,çimento harç ve beyaz badana uygulamalarının ise belli başlı dönemlerde tekrar uygulandığı görülmekteydi.[311]Yapıya uygulanan bu işlemlerin ise halk tarafından yapıldığı bilinmektedir.[312]

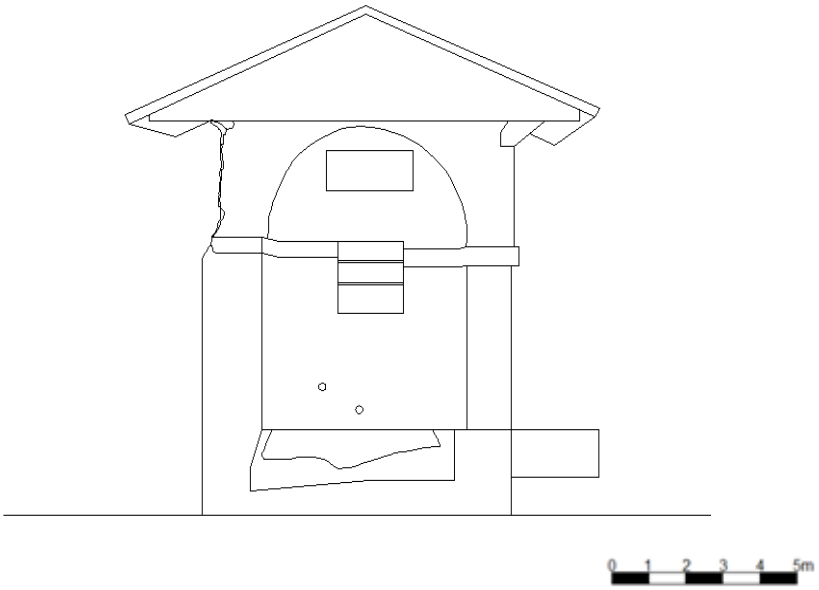
Günümüzdeki Durumu: Bugünkü çeşmenin kendine özgü özelliklerinin koruyabildiği görülürken oluk bölümünün kör olduğu ve eklenen musluk bölümünden suyun aktığı görülebilmektedir.Yapıya daha sonra eklenen sundurma bölümün oldukça tahribata uğradığı,paslanmaların görüldüğü ve beyaz kireç uygulamalarının dökülmeye başladığı görülmektedir.Yapının bakımsız bir durumda olduğu ve ilgili kurumların yeterince ilgi göstermediği düşünülmektedir.

Dış Tasvir:Çeşme uzunlamasına dikdörtgen bir plan şemasından oluşmaktadır.İki ayak üzerine oturan yuvarlak kemer bölümü bulunmaktadır.Bu bölümün içerisinde kitabe bölümü yer almakta olup,yapı tek oluğa,tek musluğa ve taş bir yalağa sahip olduğu görülmektedir.Yapının üzeri moloz taşlar kullanılarak yan cephelerden dışa taşmış kırma çatı formu verilmiş olup yapıya daha sonra saç malzeme den kırma çatılı bir sundurma bölümü eklenmiş ve üçgen alınlığı oluşturmuştur.Yapının su deposu ise yapıya bitişik bir durumda olduğu görülmektedir.

Süsleme: Yapı ait bir süsleme öğesine rastlanılmamıştır.

Değerlendirme: Yapının tarihlendirilmesinde kitabe bölümünde yapının Hayır ve iyilik sahibi İsmail Ağa oğlu seyyid Hüseyin Ağa.Sene H.1213(1798) yer almaktaydı.Yapının değerlendirmesi çeşmenin kendine özgü özelliklerinin koruyabildiği görülürken yapıya daha sonra eklenen saç malzemeden yapılmış olan sundurma bölümün ve çimento harçların ve beyaz badanaların uygulanmasıyla yapının görünümün değiştiği düşünülmektedir.Yapının oluk bölümün kapatıldığı görülürken musluk bölümünün aktif olarak çalıştığı görülmektedir.

[311]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(2003).Vakıflar Tescil Fişi,N.A41
[312]Faydacı,2017,**a,g,k.,**

Çizim No:1*Kavakdibi Çeşmesi Güney Cephe Bölümü*

(Çizim:Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:1 *Kavakdibi Çeşmesi Güney Cephe Bölümü(2018)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:2 *Kavakdibi Çeşmesi Güney Cephe İle Kitabe Bölümü(2018) (Sinan ÜNAL)*

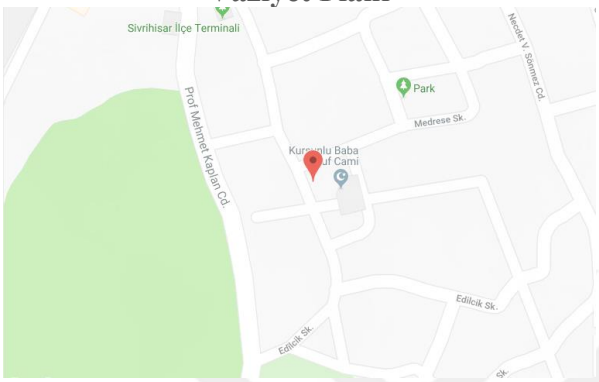

Fotoğraf No:3 *Kavakdibi Çeşmesi Kuzey ve Doğu Cephe Bölümü(2018) (Sinan ÜNAL)*

2.5.19.Kurşunlu Çeşme[313]

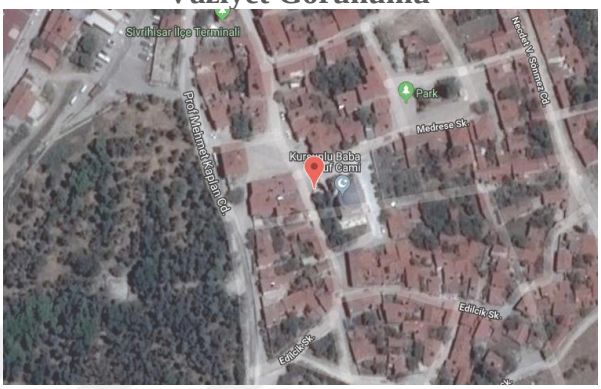
İl	İlçesi	Mahalle\Köy	Pafta\Ada\Parsel	Yapının İncelenme Tarihi:
Eskişehir	Sivrihisar	Kurşunlu Mahallesi	29-28-K-c\300\1	20.07.2017
Mülkiyeti: Sivrihisar Belediyesi Kültür Ve Sosyal Hizmetler Müd.				**İnceleyenler** Sinan Ünal Fatih Özdemir
Konumu:E.39.446789 B.31.540433				

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Kurşunlu Çeşme (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Kurşunlu Çeşme (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Yapım Tarihi: 15.YY-19.YY?

Vakfiyesi:Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.

Kitabesi: : Günümüzde kitabe bölümünün yerinden sökülmüş olduğu ve nerede olduğu bilinememektedir.

Banisi: Şeyh Baba Yusuf'un Oğlu Hamdi Baba[314]	**Mimarı:** Bilinmiyor

Tipi: Bağımsız tip ve iki oluklu ve iki musluklu

Malzeme-Teknik: Kesme taş ve mermer malzemeden yığma tekniği kullanılarak inşa edilmiş olup yer yer beyaz kireç sıvaları ile kaplanmıştır

Onarımlar:Yapının bilinen onarımları 2012 yılında gerçekleştirilen kurşunlu cami restorasyonu sırasında gerçekleştiği görülmektedir.

Bu onarımlar:

1.Çeşme sütunları ve taş yüzeyleri üzerindeki boya ve sıvalar itinalı olarak raspa edildiği,

2-Çeşme önü mevcut döşemesi sökülmüş,döşeme üst kotu ve sütun altlıkları ortaya çıkacak kadar indirilmiş ve 10 cm kalınlıkta ve dikdörtgen serbest ebatlarda traverten döşeme yapılarak kenarına traverten bordür döşenmiştir.

3-Çeşme üst örtüsü kurşun ile kaplanmıştır.[315]

[313]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(2003).Tescil Fişi,N.A31

[314].Altınsapan,1988,**a.g.k**,s.151.

Günümüzdeki Durumu: Yapı kendine özgü özellikleri günümüzde koruyabilmiş durumdadır.Çeşme 1988 yılında sonra yapılan çalışmalarda görüldüğü üzere günümüze gelirken çok az onarım geçirdiği görülebilmekteydi.

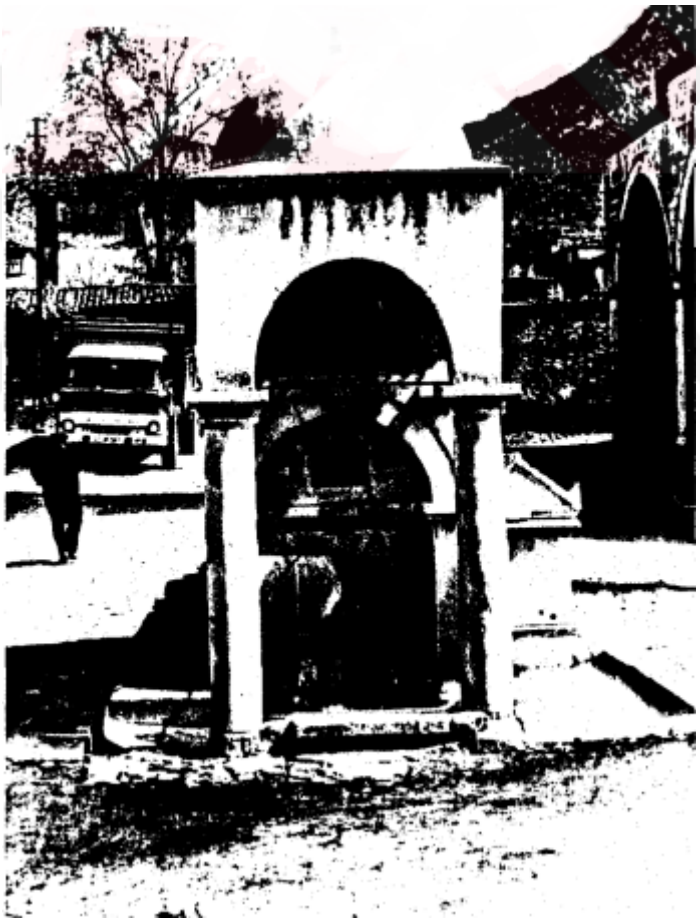
Dış Tasvir:Çeşme plan itibariyle uzunlamasına dikdörtgen plandan oluşmaktadır.Yapı yuvarlak kemerli olup sade bir niş ile geçilmiştir.İki oluğa İki musluğa sahip olduğu ve çeşmenin önünde bir yalağı da mevcut olduğu görülebilmektedir.Çeşme üzerinin yarım üçgen çatı ile örtülmüş olduğu(Kurşun ile kaplıdır) ve dışa doğru üç yönden saçaklı olup cephesinin ön kısmında iki taş sütunlu üç yuvarlak kemerin taşıdığı kubbeli bir revak vardır.Bu kubbeyi taşıyan sütunlar ise devşirme malzemeden yapılmış olup bu çeşmenin sol tarafında kalan sütunun Korinth nizamında yapılmış olan sütun başlığına,sağ tarafta kalan sütunun ise Dor nizamında yapılmış olan sütun başlığına oturduğu görülmektedir.Üç yönden yuvarlak kemerli olan bu bölümün çeşme kısmının düz bir duvarla geçildiği,kemerleri taşıyan sütun başlıkların ise sade ve basık olup ayaklar üzerinde dört yönden hafif çıkıntı yaptığı,kubbenin üzerinin ise günümüzde kurşun ile kaplanmış olduğu ve üzerinde alem yerinin bulunduğu (Ancak günümüzde mevcut değildir.)görülmektedir.Çeşmenin belirli bir kısmı mermer ile kaplanmış olup beyaz kireç ile kaplandığı tespit edilebilmiştir.Yapının hemen arakasında ise su haznesi bulunmaktadır.Su haznesinin hemen güney bölümünde ise Ballıhisar ‘dan getirilmiş bir lahit bulunmaktadır.Günümüzde de yer alan bu lahit’in daha önce başka bir çeşmenin su haznesi olarak kullanılmış olduğu cephesinde yer alan oluklardan anlaşılmaktadır.Lahit’in yan levhaları düz satıhlar halinde olup,bezemeler yer almamaktadır.Lahit’in üst ve alt kenarında yer alan birer düz silme lahit’i çepeçevre sarmakta olup,lahit kapağı önden ve arkadan üçgen biçimindedir.Üstü iki yüzeyli çatı şeklinde olup her iki alınlığın köşesinde,bitkisel bezemeli motifli basit kabartmaları olan birer akroter yer alır.Bu akroterin dışında alıklık kısmının kabartma olarak yapılmış kornişlerde görülmektedir.Hem su haznesinin hemde lahitin üzerinde de kısmen beyaz kireç izleri görülmektedir.

Süsleme: Yapı süsleme açısında olukça sade yapılmıştır.Çeşme cephesinde cephenin yuvarlak kemerle oluşturulmuş olan bir niş tezyinatı bulunmaktadır.Ayrıca devşirme malzemeler olarak sütun başlıkları (korinth ve dor)kaide görevi üstlenmiş olup yapının hareketlenmesi sağlanmıştır.

---

[315]EKVKBKMA.2012,**a.g.k.s.3**

Değerlendirme: Yapının tarihlendirilmesinde kitabesinin yerinden sökülmesi sebebiyle kesin bir tarihlendirme yapılamamaktadır.1952 yılında yapılan tescil fişinde yapının 19.Yüzyılın sonlarına doğru bir tarihlendirme yapılmış[316] iken 2003 yılında yapılan tescil fişinde yapın 15.Yüzyılın sonları olarak tarihlendirilmekte olduğu görülmektedir[317].Bu tarihlendirme 1952 tarihinde verilen tarihten daha uygun olduğu görülerek form ve mimari özellikleri açısından uygun bulunmaktadır.Yapı kendine özgü özellikleri günümüzde koruyabilmiş durumda olup 1988 yılında yapılan çalışmalarda sonra görüldüğü üzere günümüze gelirken çok az değişikliği uğradığı düşünülmektedir.

Fotoğraf No:1 *Kurşunlu Çeşme Doğu Cephe Bölümü(1988) (Erol ALTINSAPAN)*

[316]Vakıflar Genel Müdürlüğü(VGM)(1952).Vakıflar Tescil Fişi,N.3
[317]EKVKBKMA.2003,**a.g.k.,**N.A31

Fotoğraf No:2 *Kurşunlu Çeşme Batı Cephe Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:3 *Kurşunlu Çeşmesi Doğu Cephe Bölümü(2003)*
(EKVKBKMA)

Fotoğraf No:4 *Kurşunlu Çeşme Doğu Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:5 *Kurşunlu Çeşme Güney Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

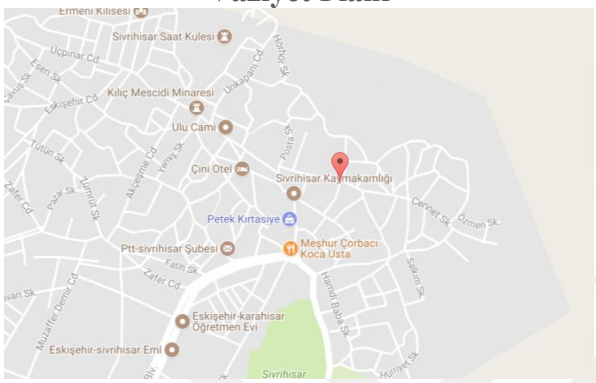

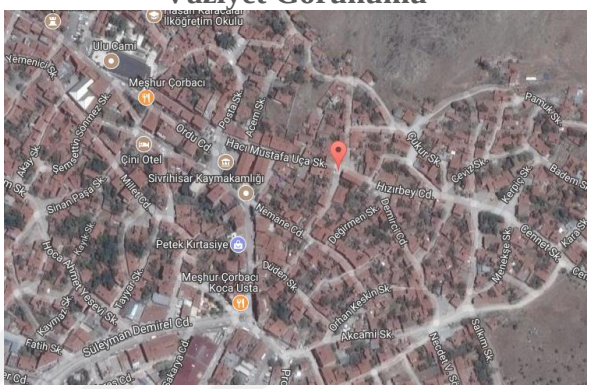
Fotoğraf No:6 *Kurşunlu Çeşme Güney Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:7 *Kurşunlu Çeşme Güney Cephe Lahit Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.5.20.Kurtlu Çeşme[318]

<table>
<tr><td>İl
Eskişehir</td><td>İlçesi
Sivrihisar</td><td>Mahalle\Köy
Demirci Mah.</td><td>Pafta\Ada\Parsel
29-28-H-c/442/11</td><td>Yapının İncelenme Tarihi:
20.07.2017</td></tr>
<tr><td colspan="4">Mülkiyeti: Sivrihisar Belediyesi Kültür Ve Sosyal Hizmetler Müd.</td><td rowspan="2">İnceleyenler
Sinan Ünal
Fatih Özdemir</td></tr>
<tr><td colspan="4">Konumu: E.39.449779 B.31.540288</td></tr>
<tr><td colspan="2">Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Kurtlu Çeşme (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td><td colspan="3">Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Kurtlu Çeşme (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Yapım Tarihi: H.1302(M.1884)?[319]</td></tr>
<tr><td colspan="4">Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="4">Kitabesi: Günümüzde yapının bir çok onarım ve eklemeler geçirdiği orijinal bölümün doğu bölümünün olduğu görülmektedir.Doğu bölümünde yer alan kitabe bölümünde ise ayet yazılı bir çini levha mevcuttur.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Banisi:Bilinmiyor</td><td colspan="2">Mimarı: Bilinmiyor</td></tr>
<tr><td colspan="4">Tipi: Bağımsız tip ve tek oluklu üç musluklu</td></tr>
<tr><td colspan="4">Malzeme-Teknik: Moloz taş malzeme olup yığma tekniğiyle inşa edilmiştir.Günümüzde yapının bütün yüzeyi mermer ile kaplıdır.</td></tr>
<tr><td colspan="4">Onarımlar: Çeşmenin günümüzde bir çok büyük onarım geçirdiği bilinmektedir.1952 yılında yapılan tescil çalışmalarında yapının dilimli kemerli bir nişin bulunduğu cephenin ise mermer ile kaplı olduğu ve arkasında bir su deposu var olduğu bilinmektedir[320].1988 yılında ise yapının cephesinin dikdörtgen bir niş ile tezyin edilmiş olduğu, ve yapının tamamen çimento sıvayla yeniden yapıldığı görülmektedir.Çeşme yalağının bir nişin içerisinde bulunduğu tek oluğa sahip olmakla birlikte çeşmenin hafif bir çıkıntı yaparak düz bir betonarme saçak ile örtülmüş olduğu bilgisi verilmektedir.[321] 2017 yılında ise görüldüğü üzere yapının üç</td></tr>
</table>

[318]Altınsapan,1988,**a.g.k**,s.149
[319]Vakıflar Genel Müdütlüğü(VGM)(1952).Vakıflar Tescil Fişi.N.43
[320]EKVKBKMA.1952,**a.g.k**
[321]Altınsapan,1988,**a.g.k**,s.

yüze(Doğu,Güney Ve Batı) sahip olduğu ayaklar üzerinde dört adet beşik kemerin kullanıldığı ve doğu cephe üzerinde tek oluğun yerinde bulunduğu ancak diğer yüzlere muslukların eklendiği,dört adet yalağın mevcut olduğu,yapının üç tarafının çevrili bir saçak ile kapladığı ve su deposunu kaybolduğu görülmektedir.Çeşme günümüzde orijinal görünümünü tamamen yitirmiş olup günümüzde aktif bir şekilde kullanılmaktadır.Ancak bu onarımların ve eklemelerine zaman yapıldığı hakkında bilgi bulunamamaktadır.

Günümüzdeki Durumu: Yapı günümüze kendine özgü özellikleri kaybederek ulaşmıştır.Bugün yapının doğu bölümü hariç diğer iki bölümü orijinal olmayıp daha sonradan eklenmiştir.Bu sebeplerden dolayı yapının görünümünün değiştiği ve kendine özgü özellikleri kaybettiği görülebilmektedir.

Dış Tasvir:Günümüzde yapı plan itibariyle uzunlamasına dikdörtgen plandan oluşmaktadır.Üç yüzü bulunan çeşme üzerinde iki adet ayaklar üzerine oturan yuvarlak kemerler mevcuttur.Yuvarlak kemerler kendi içerinde niş oluşturarak çeşmeye hareketlilik kazandırmışlardır.Aynı zamanda çeşme üzeri üç yönde çevrili olup saçak ile de örtülüdür.Tek oluklu olup,üç musluğa sahip ve dört adet yalağı mevcut olan çeşme günümüzde mermer ile kaplanmıştır.Çeşme bir seki üzerinde yer alarak yol ile bağlantısı kesilmiştir.

Süsleme: Yapı üzerinde bir mimari plastik açısından bir öğeye rastlanılmamış olup yapının yuvarlak kemerleriyle oluşturulan nişlerle cephelerin hareketlenmesi sağlamıştır.

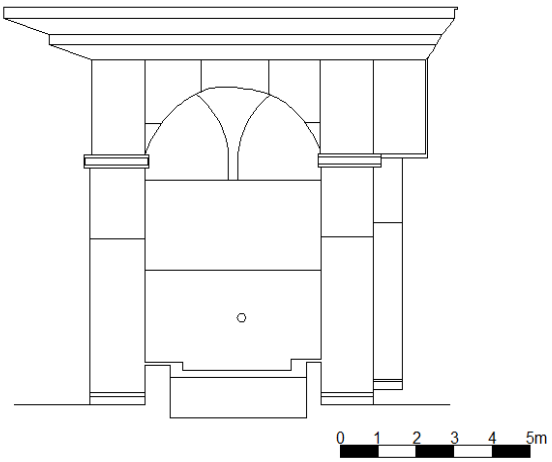
Değerlendirme: Yapı üzerinde hiç bir kitabe izine rastlanılmamıştır. 1952 yılında tescil fişinde ismi görüldüğü yapının o yıllardaki durumu ise dilimli kemerli bir nişin bulunduğu,cephenin mermer bloklar ile kaplı olduğu ve su haznesinin bulunduğu belirtilmektedir[322].Tescil fişinde ise şu tarihlenme verilmiş olup yapıyı H.1302(M.1884) tarihlendirmişlerdir.Günümüzde bu tarihi vermek mümkün gözükmemektedir.Çeşme yaptığımız çalışmalarda kapsamlı derecede bir onarım geçirdiği tespit edilmiştir.1952 tescil fişinde yazan bilgiler dilimli kemerli bir nişin bulunduğu cephenin ise mermer ile kaplı olduğu ve arkasında bir su deposunun bulunduğu yönde idi.1988 yılında yapılan bir çalışmada ise yapının cephesinin dikdörtgen bir niş ile tezyin edilmiş olduğu,çeşme yalağının bu niş içerisinde bulunduğu tek oluğa sahip olmakla birlikte çeşmenin hafif bir çıkıntı yaparak düz bir betonarme saçak ile örtülmüş olduğu belirtilmekteydi[323].Ve yapı 1988 yılında tamamen çimento ile kaplanmış bir durumdaydı.2017 yılında yapılan çalışmada yapının üç

[322]VGM,1952,**a.g.k.**,N.43
[323]Altınsapan,1988,**a.g.k**,s.149

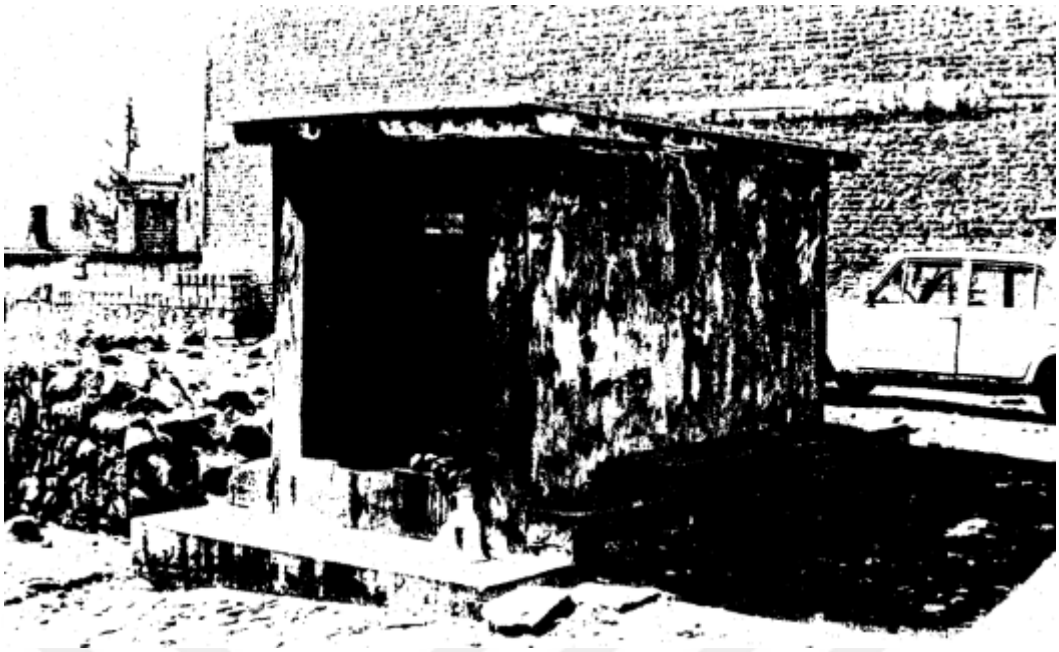
yüze(Doğu,Güney Ve Batı) sahip olduğu ayaklar üzerinde dört adet yuvarlak kemerin kullanıldığı ve tek oluğun yerinde bulunduğu ancak diğer yüzlere muslukların eklendiği,dört adet yalağın mevcut olduğu,yapının üç tarafının çevrili bir saçak ile kapladığı görülmektedir.Çeşme günümüzde orijinal görünümünü tamamen yitirmiş olup bakımlı bir görünüme sahiptir.

Çizim No:1*Mavi kadın Çeşmesi Kuzey Cephe Bölümü*
(Çizim:Sinan ÜNAL)

Çizim No:1*Mavi kadın Çeşmesi Batı Cephe Bölümü*
(Çizim:Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:1 *Kurtlu Çeşme Doğu Cephe Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:2 *Kurtlu Çeşme Doğu Ve Kuzey Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:3 *Kurtlu Çeşme Güney Ve Batı Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:4 *Kurtlu Çeşme Kuzey Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.5.21.Mavi Kadın Çeşmesi[324]

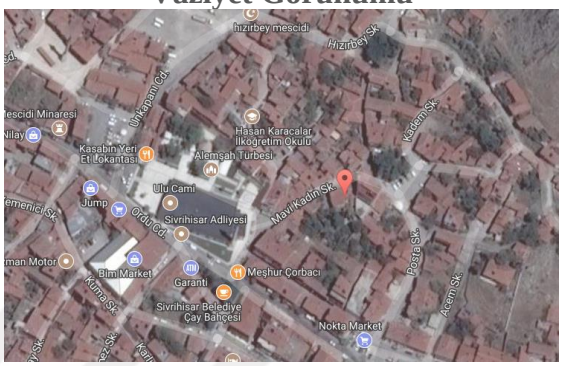
İl	İlçesi	Mahalle\Köy	Pafta\Ada\Parsel	Yapının İncelenme Tarihi:
Eskişehir	Sivrihisar	Kubbeli Mah.	29-28-H-c\181\1	19.06.2017
				İnceleyenler Sinan Ünal Fatih Özdemir
Mülkiyeti: Vakıflar Genel Müdürlüğü				
Konumu: E.39.450985 B.31.538416				

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Mavi Kadın Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Mavi Kadın Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Yapım Tarihi:H.1275(M.1861)

Vakfiyesi:Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.

Kitabesi:Çeşmede yer alan kitabe 0.24x0.34 cm.lik bir mermer parçası üzerinde kabartma tuğra şeklinde bir maşallah yazısı ve bu yazının sağ ve solunda iki dal motifi yer almaktadır.Mermer kitabenin en alt sağında ise H.1275(M.1861) tarihi yer alırken en sol kısımda yer alan şeklin ne olduğu belirsizdir.Bu kitabeden ayrı olarak hemen onun altında bugün sıva altında kalmış olan kitabe ise onarım kitabesi olup 1937 tarihini vermektedir.

Banisi: Mavi Kadın[325].	**Mimarı:** Bilinmiyor

Tipi: Bağımsız tip ve tek oluklu.

Malzeme-Teknik:Günümüzde moloz taş örgülü olup yığma bir teknikle inşa edilmiştir. Üzeri çimento harç ile kaplıdır.

Onarımlar: Yapının onarımları konusunda bir yazılı kaynağın bulunmadığı görülürken yapı üzerinde bir onarım kitabesi yer almaktadır.Bu onarım kitabesi ise inşa kitabesinin alt kısmında yer alan sıva altında kalmıştır,bize tarih olarak 1937 tarihini vermektedir.Ancak mahalleli tarafından aldığımız bilgiler doğrultusunda bu çeşmenin günümüze kadar bir çok küçük onarımlar geçirdiği söylenmektedir.1988 yılında ise bu yapının çivit mavisi boyalı olduğu da bilinmekteydi[326],2003 yılında ise bu yapının Vakıflar tarafından yapılan Tescil

[324]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(2003).Tescil Fişi,N.12
[325]Özalp,1961,**a.g.k,.**s.55
[326]Altınsapan,1988,**a.g.k.**,s.148

Fişinde ise yapının beyaz kireç ile kaplı olduğu[327] görülmekte ancak günümüzde ise bu yapının yeşil bir boya ile boyanmış olduğu görülebilmekteydi.Yapının bu tarihler arasında çimento harç kullanılarak bazı bölümlerinin yenilendiği de düşünülmektedir.

Günümüzdeki Durumu: Yapı günümüzde oldukça sağlam bir durumda olup bakımsız bir vaziyettedir.Çeşmenin kuzey cephesi yeşil boya ile boyanmış olup orijinalliğini kaybettirilmiştir.Yine bu cephede yer alan yalak kısmının da oldukça tahribata başladığı görülmektedir.Ayrıca yapı üzerinde sıvaların dökülmeye başladığı görülürken,yapı üzerinin kimli belirsiz kişilerce boyanarak tahrip edildiği görülmektedir.

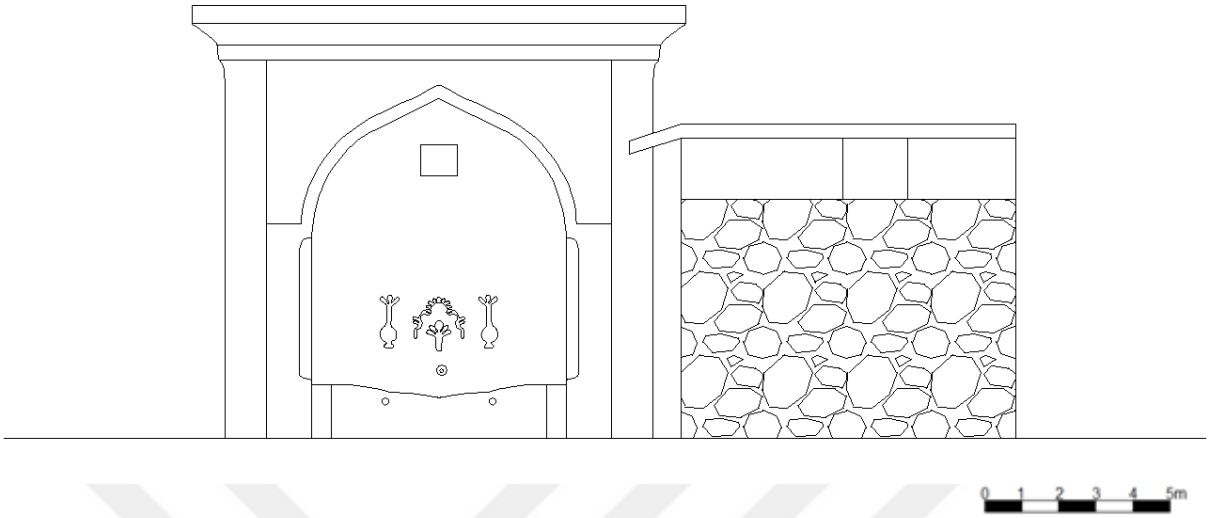
Dış Tasvir:Çeşme dikdörtgen plana sahiptir. Kuzey cephede kaş kemerli bir niş ile tezyin edilmiş olup kaş kemerin etrafını çepeçevre saran dışa doğru bir silme mevcuttur.Cephenin üst kenarı dışa çıkıntılı harpuştalıdır.Çeşmenin üzeride bir metrelik bir saçak yer almakta olup saçak kısmı betonarme bir malzeme ile örtülmektedir.Çeşme tek musluklu olup bir yalağa sahip olmakla birlikte bitişiğinde bir su deposu vardır.Ve yapının bütün cepheleri betonarme sıva ile kaplanmış,kuzey cephesi yeşil boya ile boyanmıştır.

Süsleme:Çeşmede taş işçiliği görülmekte olup kuzey cephesi kaş kemerli bir niş ile tezyin edilmiştir.Bu yapıda yer alan plastik öğeler çeşme aynasında alçak kabartma tekniğinde yapılmış olan kıvrık dallardan oluşmuş bitkisel süslemeler yer almaktadır.Bu bitkisel süslemelerin ortasında ise çeşme ağzı bulunmaktadır.Çeşme ağzının üzerinde bir palmet motifi de yer almakta olup bitkisel süslemelerin iki tarafında ise vazo dan çıkan yaprak motifleri görülmekteydi.Bu bitkisel motiflerin tarih açısından bakıldığında kıvrık dalların ve vazodan çıkan yaprakların Avrupa da yer alan Barok sanatının etkileri olduğu görülmektedir.

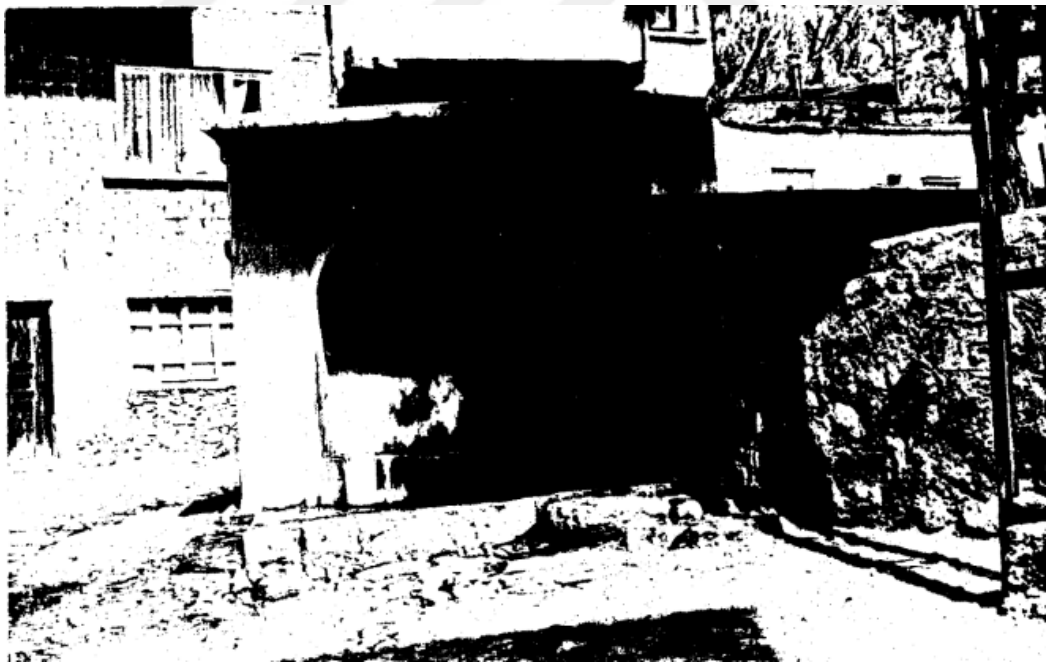
Değerlendirme:Çeşmenin H.728 yılında Ali Paşa isminde bir zatin eşi olan Mavi Kadın tarafından yaptırıldığı görülmektedir.Ancak yapının inşa kitabesinin olduğu yerde H.1275(M.1861) tarihi yapının genel mimari ve süslemesi açısından bugünkü durumu ile H.728 yılına tarihlenemeyeceği görülmüş olup en uygun tarihin ise kitabede yer alan H.1861 tarihinin bu yapı için uygun düşünülmektedir.[328]Çeşme günümüze kendine özgü özelikleri koruyabilmiş bir şekilde ulaşmıştır.Mavi Kadın Çeşmesi Sivrihisar İlçe Merkezinde yer alan diğer çeşmelere oranla üzerinde barındırdığı süslemeleriyle ilçedeki nadir örneklerdendir.Süslemelerinde görülen özellikler bakımından yapının 1861 tarihine tarihlenebileceği kesin olarak düşünülmektedir.Günümüzde yapı bütün cepheleri Betonarme

[327] EKVKBKMA.2003,**a.g.k.**.N.12
[328] Altınsapan,1988, **a.g.k**,s.147

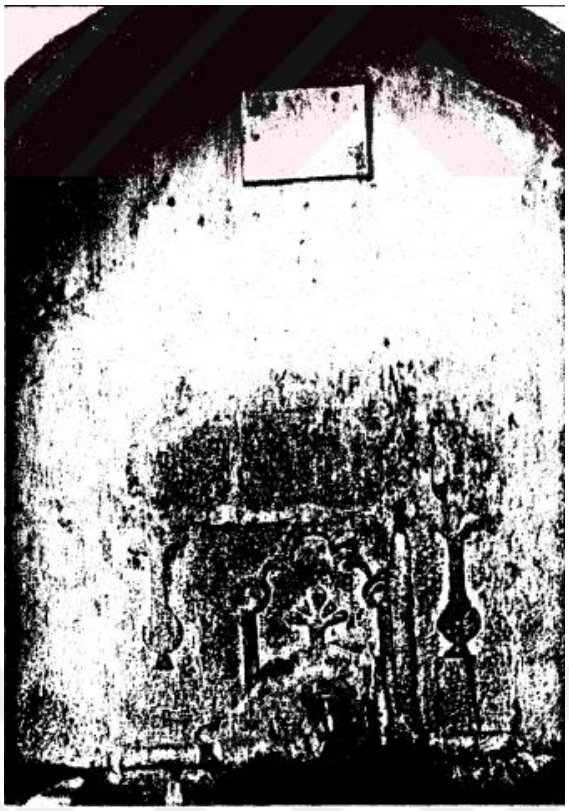
sıva ile kaplanmış olmakla birlikte kuzey cephesinde yeşil bir boya ile boyandığı görülmektedir.

Çizim No:1*Mavi kadın Çeşmesi Kuzey Cephe Bölümü*
(Çizim:Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:1 *Mavi Kadın Çeşmesi Kuzey Cephesi (1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:2 *Mavi Kadın Çeşmesi Kuzey Cephesi Süslemeleri (1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:3 *Mavi Kadın Çeşmesi (2003)*
(EKVKBKMA)

Fotoğraf No:4 *Mavi Kadın Çeşmesi Yapım Kitabesi Ve Onarım Kitabesi (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:5 *Mavi Kadın Çeşmesi (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:6 *Mavi Kadın Çeşmesi Süslemeleri (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:7 *Mavi Kadın Çeşmesi Batı Cephesi (2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:8 *Mavi Kadın Çeşmesi Güney Cephesi (2017)*
(Sinan ÜNAL)

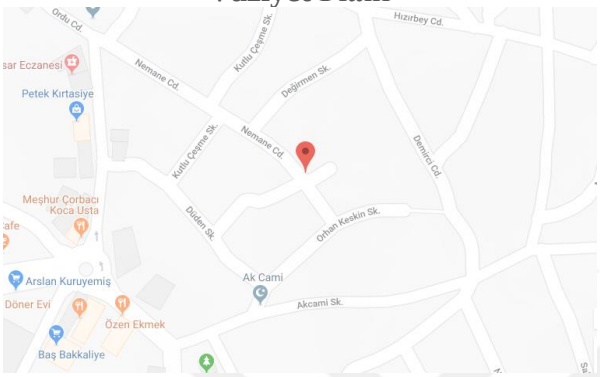
2.5.22.Nemane Çeşmesi[329]

İl	İlçesi	Mahalle\Köy	Pafta\Ada\Parsel	Yapının İncelenme Tarihi:
Eskişehir	Sivrihisar	Demirci Mah.	Mevcut Değil	11.09.2017
				İnceleyenler Sinan Ünal Fatih Özdemir

Mülkiyeti: Sivrihisar Belediyesi Kültür Ve Sosyal Hizmetler Müd.

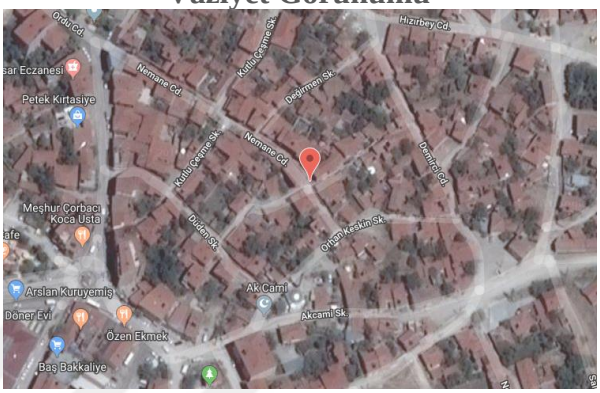
Konumu:E.39.448741 B.31.540485

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Nemane Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Nemane Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Yapım Tarihi:H.1180 /M.1766

Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.

Kitabesi:Çeşme kitabesi sivri kemer bir niş içerisinde yer almaktadır.Yapı kitabesi olan bu kitabe günümüzde yenilenmiş olup üç satırdan ibarettir;

Okunuşu;

Mâşallâh-Sahibü'l hayrât Sivrihisar'da

Demirci mahallesinde es seyyid el hâc

Mustafa'nın hayrâtıdır.Sene 1180

Sadeleştirme;

Maşallah.Hayır sahibi Sivrihisar'da Demirci Mahallesinde seyyid hacı Mustafa.Sene 1766[330]

Banisi: Es-seyyid el-hac Mustafa

Mimarı: Bilinmiyor.

Tipi: Bağımlı tip,tek oluklu ve iki muslukludur.

Malzeme-Teknik: Yapı taş ve tuğla örgülü yığma tekniğiyle inşa edilmiş olup mermer ile kaplanmış bir durumdadır.

Onarımlar: Onarımları konusunda hiçbir yazılı kaynak bulanmayıp halk tarafından bir çok defa onarım yapıldığı görülmektedir. Çeşmeni ilk yapıldığı zamanki görünümüyle günümüzdeki görünümünün aynı olmayıp onarımların hatalı olduğu düşünülmektedir.Bu hale

[329]Keskin,2001,**a.g.k**,s.240

[330]Arslan,2014,**a.g.k.**,s.113

ne zaman geldiği konusunda bir tarih verilmezken ilk yapıldığında çeşmenin taş ve tuğla örgülü olduğu ve sadece bir sivri kemer ile geçildiği bilinmektedir.[331] Günümüzde ise yapının tamamen mermer ile kaplanmış olduğu ve sivri kemerin tam bir sivri kemer özelliği taşımadığı görülmektedir.

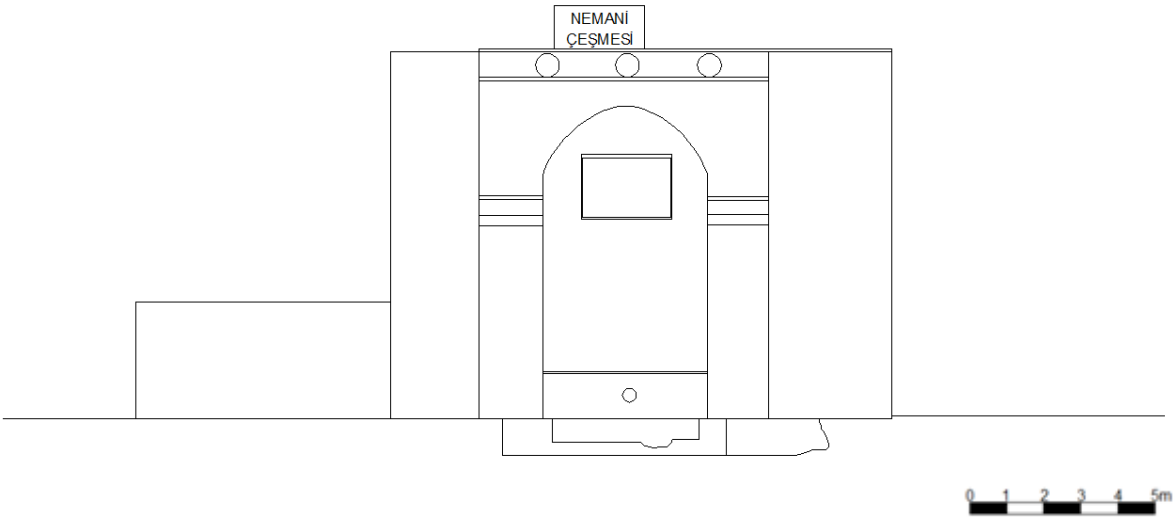
Günümüzdeki Durumu: Yapı günümüzde bir konuta bitişik vaziyette olup kendine özgü özelliklerini kaybetmiş bir durumdadır.Ayrıca tek oluk iki musluğa ayrılmış bir durumda ve cepheler günümüz mermerleriyle de kaplanarak da görünümün değişmesine sebebiyet verilmiştir.Halk tarafından yoğun şekilde ilgi görmektedir.

Dış Tasvir:Çeşme günümüzde dikdörtgen planlıdır.Çeşme iki ayak üzerine yerleştirilmiş bir sivri kemerden oluşturulmuş,sivri kemer kendi içerisinde bir niş ile geçilmiş bir durumda olup kitabe bölümü yer almaktaydı..Bu alan ise dikdörtgen bir silmeyle belirginleşmiş ve üst kısmı bir konsol çıkıntısı şeklinde yapılmıştır.Bu haliyle çeşme günümüz mihraplarını andırmaktadır.Yapıda iki musluk bir yalak mevcut olup bütün cephelerin mermer ile kaplandığı görülmektedir.Yapının su haznesi bulunmamakta olup su çeşmeye borular vasıtasıyla ulaştırılmış bir durumdadır.

Süsleme:Çeşme mimari plastik açıdan öğe barındırmamakta olup,sivri kemerle geçilmiş bir niş ve dikdörtgen bir silme oluşturulmuş bir alan ile tezyin edilmiştir

Değerlendirme: Günümüzde bulunan kitabe bölümünde H.1180(M.1766) tarihi yer almakta olup bu alanın yenilendiği görülmektedir.Çeşmenin mimari form ve özellikleri bu tarihte yapılmadığını gösterse de bunun nedeni yapının bilinçsizce onarılmasıdır.Çeşme kendine özgü özelliklerini kaybetmiş bir durumda olup çeşmenin, ilk yapıldığı zamanki görünümüyle günümüzdeki görünümünün aynı olmayıp onarımların hatalı olduğu görülmektedir.Yapının bu hale ne zaman geldiği konusunda bir tarih verilmezken ilk yapıldığında çeşmenin taş ve tuğla örgülü olduğu ve sadece bir sivri bir kemer ile geçildiği bilinmektedir.

[331]D.Boztel ile 22 Ağustos 2017 tarihinde yapılan kişisel iletişim.

Çizim No:1*Nemane Çeşmesi Güney Cephe Bölümü*

(Çizim:Sinan ÜNAL)

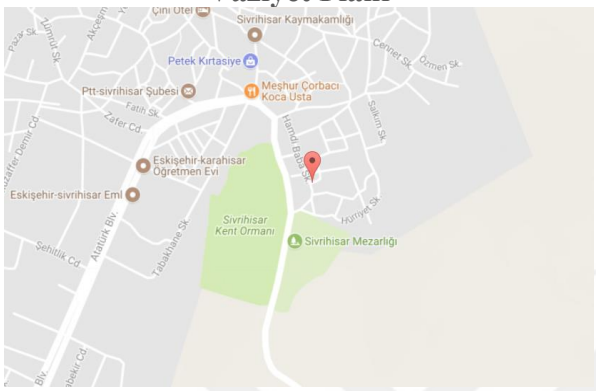

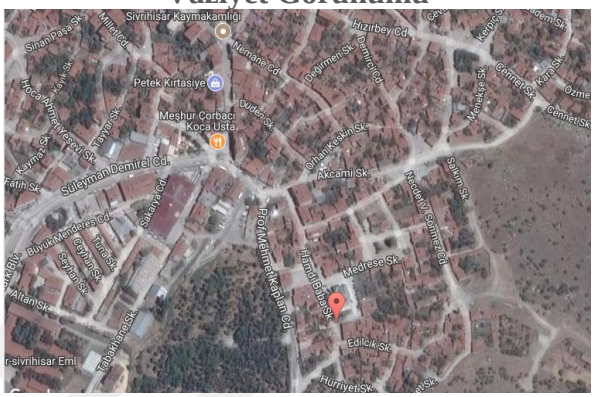
Fotoğraf No:1 *Nemane Çeşme Güney Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:2 *Nemane Çeşme Kitabe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.5.23.Osmancık Çeşmesi[332]

<table>
<tr><td>İl
Eskişehir</td><td>İlçesi
Sivrihisar</td><td>Mahalle\Köy
Kurşunlu Mahallesi</td><td>Pafta\Ada\Parsel
29-28-K-c\299\2</td><td>Yapının İncelenme Tarihi:
18.07.2017</td></tr>
<tr><td colspan="4">Mülkiyeti:Sivrihisar Belediyesi Kültür Ve Sosyal Hizmetler Müd.</td><td rowspan="2">İnceleyenler
Sinan Ünal
Fatih Özdemir</td></tr>
<tr><td colspan="4">Konumu:E.39.446461 B.31.540591</td></tr>
<tr><td colspan="2">Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Osmancık Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td><td colspan="3">Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Osmancık Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td></tr>
<tr><td colspan="5">Yapım Tarihi: 19.Yüzyıl?</td></tr>
<tr><td colspan="5">Vakfiyesi:Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Kitabesi:Günümüzde kitabe bölümü mevcut olmamakla birlikte bugün kitabe bölümünde bir çini parçası görülmektedir</td></tr>
<tr><td colspan="2">Banisi: Bilinmiyor.</td><td colspan="3">Mimarı:Bilinmiyor</td></tr>
<tr><td colspan="5">Tipi: Bağımlı tip,tek oluklu ve tek musluklu</td></tr>
<tr><td colspan="5">Malzeme-Teknik: Taş malzemeli olup yığma tekniğiyle inşa edilmiştir.Çimento harç ile sıvalıdır.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Onarımlar:Yapının bilinen onarımı 2012 yılında gerçekleştirilen kurşunlu Cami restorasyonları sırasında gerçekleştirilmiştir;
Bu onarımlar;
1-Çeşme üzerindeki sıva ve boyalar itinalı olarak raspa edildiği,
2-Çeşme önü döşemesi 10 cm 10 cm kalınlıkta ve dikdörtgen serbest ebatlarda traverten döşeme yapılarak kenarına traverten bordür döşenmiştir.
Bu onarımlar dışında yapının güney,batı ve doğu cephesinin beyaz kireç ile kaplandığı görülürken bu işlemin ne zaman uygulandığı bilinmemektedir.[333]</td></tr>
</table>

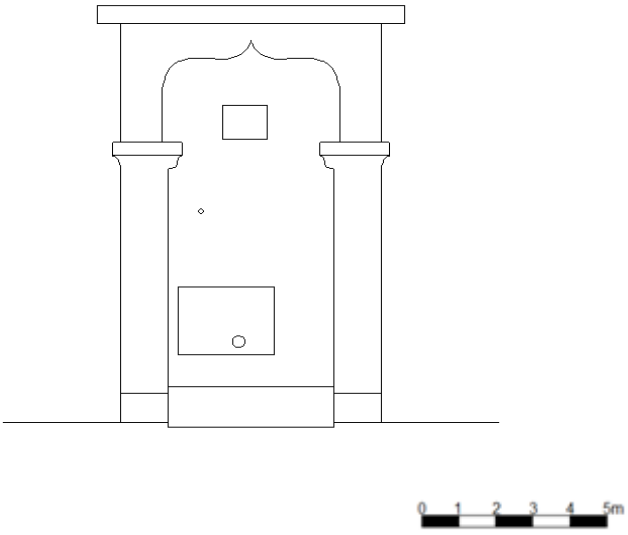
[332]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(2003).Tescil Fişi,N.A33
[333]EKVKBKMA.2012,**a.g.k.**,s.4

Günümüzdeki Durumu:Çeşme günümüzde oldukça kendine özgü özelliklerini koruyarak gelmiştir.

Dış Tasvir:Çeşme plan itibariyle dikdörtgen plandan oluşmaktadır.Düz alınlıklı çeşmenin kaş kemeri ayaklara oturur.Yapı tek oluklu ve tek musluklu olup tek yalağa sahiptir.Taş yalağı mermer kaplamalıdır.Çeşme harpuştalı olup dört taraftan saçak ile çevrilidir.Çeşmenin kurşunlu cami haziresinin duvarı arkasında bitişik vaziyette bir su deposu mevcuttur.Bugün beyaz badanalı olan çeşmenin bir çok yerinde badanaları dökülmüş çimento harcı ortaya çıkmıştır.

Süsleme: Yapıya ait bir süsleme unsuruna rastlanılmamıştır.

Değerlendirme: Yapı hakkında hiçbir yazılı kaynağın olmadığı ve üzerinde kitabe bölümünün yer almaması sebebiyle kesin bir tarihlendirmenin mümkün olmadığı görülebilmektedir.Ancak yapı Kurşunlu Cami Hazire duvarının içerisinde bulunmasıyla çeşmenin 15.yüzyıllara ait olabileceği düşünülmektedir.Ancak kaş kemer uygulamalarının Sivrihisar çeşmelerinde 19.yüzyılda kullanıldığı tespit edilmiş olup çeşmenin form ve özelliklerine bakılarak 19.yüzyıllara daha uygun olduğu düşünülmektedir.Çeşme günümüzde kendine özgü özellikleri koruyarak gelebilmiş durumdadır.

Çizim No:1*Osmancık Çeşmesi Güney Cephe Bölümü*
(Çizim:Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:1 *Osmancık Çeşmesi Güney Cephe Bölümü Onarım Öncesi (2012) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:2 *Osmancık Çeşmesi Güney Cephe Bölümü Onarım Sonrası (2012) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:3 *Osmancık Çeşmesi Güney Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan Ünal)

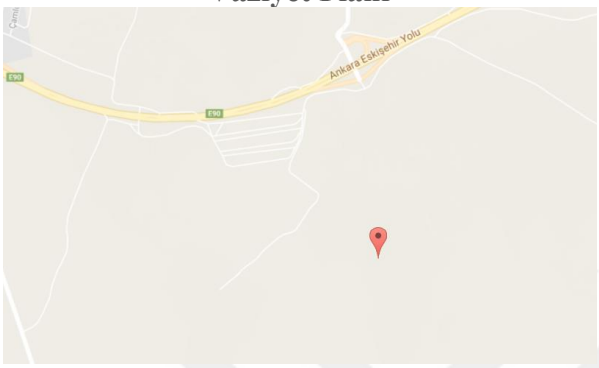

Fotoğraf No:4 *Osmancık Çeşmesi Kuzey Cephe ve Su Deposu Bölümü(2017)*
(Sinan Ünal)

2.5.24.Porsuk Çeşmesi[334]

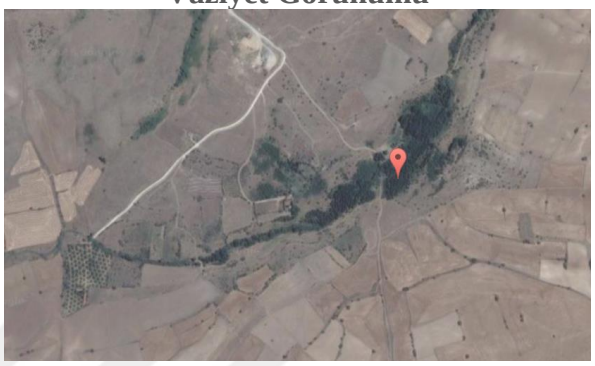
İl	İlçesi	Mahalle\Köy	Pafta\Ada\Parsel	Yapının İncelenme Tarihi:
Eskişehir	Sivrihisar	Yunus Emre Mahallesi	Mevcut Değil	04.01.2018
Mülkiyeti: Sivrihisar Belediyesi Kültür Ve Sosyal Hizmetler				**İnceleyenler** Sinan Ünal Fatih Özdemir
Konumu:.39.426488 B.31.554599				

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Porsuk Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Porsuk Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Yapım Tarihi:H.1255(1839-1840)

Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.

Kitabesi: Günümüzde kitabe bölümü aşırı tahribata uğramasına karşın okuna bilmekte olup üzerinde sadece 1255 tarihinin yer aldığını görmek mümkündür.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tipi: Bağımsız tip ve tek oluklu

Malzeme-Teknik: Moloz taş,kesme taş ve devşirme malzemeler kullanılarak yığma tekniğinde inşa edilmiştir.

Onarımlar:Yapının onarımları konusunda hiçbir yazılı kaynağın olmadığı görülmüş olup yapı topluluklarından da uzak kalması sebebiylede halk tarafından bir bilgi alınamamıştır.Ancak tarihini bilmediğimiz bir siyah beyaz fotoğrafta yapının günümüzdeki yapıyla farklı olduğu görülebilmektedir.Bu değişimler yapının üst bölümünde karşılaşılmakta olup yapının eski görüntüsünde tahribata uğrayan bölümün günümüzde moloz taş kullanılarak onarılmaya çalışıldığı ve bazı bölümlerin çimento harç ile kapladığı görülmektedir.

Günümüzdeki Durumu: Yapı günümüzde oldukça halk tarafından ulaşılması zor bir mevkide yer alması sebebiyle kullanılmamaktadır.Ancak çeşme faal bir şekilde çalıştığı görülürken yapının oldukça tahribata uğradığı ön cephenin yıkılmaya başladığı görülmektedir.Aynı zamanda doğa olayları sebebiyle yapı üzerinin erimeye başladığı kitabe bölümünün ise

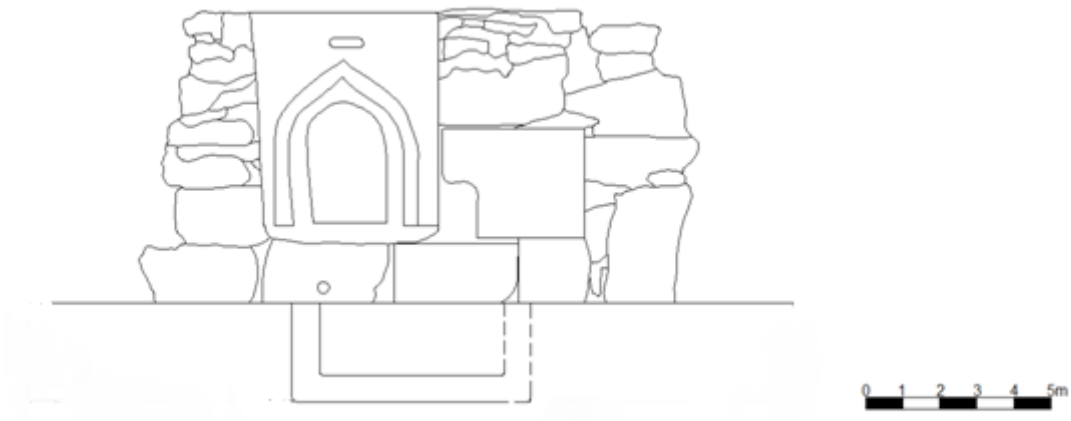
[334]Keskin,2001,**a.g.k.,**s.255

kaybolmaya ve yapıda yer alan devşirme malzeme üzerinde bulunan motifinde yok olmaya başladığı düşünülmektedir.

Dış tasvir:Çeşme dikdörtgen bir plana sahip olup tam simetrik olmayan cephe bölümünde iç içe geçmiş sivri kemeleri yüzeysel olarak görüldüğü ve iki sivri kemerin içerisinde bir yuvarlak kemerin yine yüzeysel olarak işlendiği görülmektedir.Çeşme tek oluğa,tek yalağa ve arka cephesinde yer alan su deposuna sahiptir.Çeşmenin onarımlar sırasında çimento harç ile sıvandığı görülebilmektedir.

Süsleme: Yapı ön cephe üzerinde yer alan yüzeysel olarak yapılmış olan içi içe iki sivri kemerin ortasında yuvarlak kemerin yer alması sebebiyle ön cephenin hareketlendiği görülebilmektedir.Ayrıca yapıda kullanılan devşirme malzemelerden birinde roma dönemine ait yılan gövdesine sahip üç yaprak motifinin yer aldığı görülebilmekteydi.

Değerlendirme: Yapı tarihlenme konusunda üzerinde yer alan kitabe bölümü itibariyle 1839-1840 tarihlendiği görülebilmektedir.Genel bir değerlendirme ise yapının ilk kullanımının halk tarafından sıklıkla ziyaret edildiği düşünülmekteydi.Bu düşünce Sivrihisar-Polatlı yolu üzerinde yer almasıydı ancak günümüzde bu yolun kullanılmaması sebebiyle yapının oldukça tahribata uğradığı görülebilmekte olup yapının yakın bir zamanda onarım geçirdiği ancak bu onarımların etkili olmadığı görülebilmekte olup yapının ön cephede yer lan bazı bölümlerinin yıkılmaya başladığı,doğa tahribatıyla da tahribatların başladığı görülebilmektedir.

Çizim No:1*Porsuk Çeşmesi Ön Cephe Bölümü*
(Çizim:Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:1 *Porsuk Çeşmesi Ön cephe (?)*
(Kemal Biçerli)

Fotoğraf No:2 *Porsuk Çeşmesi Genel Görünüm(2018)*
(Sinan Ünal)

Fotoğraf No:3 *Porsuk Çeşmesi Ön Cephe Görünümü(2018)*
(Sinan Ünal)

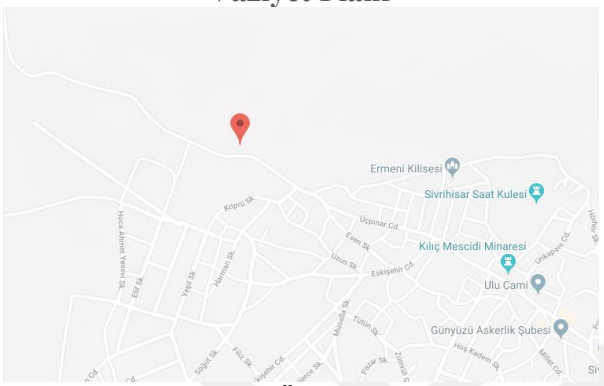

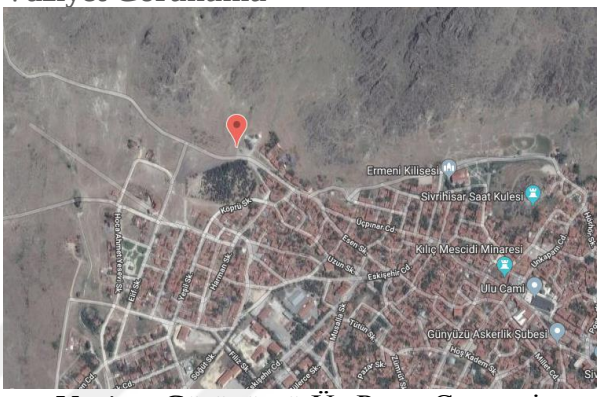
Fotoğraf No:4 *Porsuk Çeşmesi Ön Cephe ve Yan Cephe Görünümü(2018)*
(Sinan Ünal)

Fotoğraf No:5 *Porsuk Çeşmesi Arka Cephe Görünümü(2018)*
(Sinan Ünal)

2.5.25.Üç pınar Çeşmesi[335]

<table>
<tr><td>İl
Eskişehir</td><td>İlçesi
Sivrihisar</td><td>Mahalle\Köy
Yenice Mahallesi</td><td>Pafta\Ada\Parsel
29-28-I-b\520\6</td><td>Yapının İncelenme Tarihi:
19-10.2017</td></tr>
<tr><td colspan="4">Mülkiyeti:Vakıflar Genel Müdürlüğü</td><td rowspan="2">İnceleyenler
Sinan Ünal
Fatih Özdemir</td></tr>
<tr><td colspan="4">Konumu:E.39.454198 B.31.529041</td></tr>
<tr><td colspan="2">Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:Üç Pınar Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td><td colspan="3">Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:Üç Pınar Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td></tr>
<tr><td colspan="5">Yapım Tarihi: 18 Yüzyıl?[336]</td></tr>
<tr><td colspan="5">Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Kitabesi: Günümüzde çeşme üzerinde yer alan kitabe orijinal olmamakla birlikte yapıyla da uyumsuzluğu dikkat çekmektedir.Bu kitabe üzerinde hiç bir tarih yazılmamış olup dört satırdan ibarettir.Bu satırlar;
Yenice
Mahallesi
Üçpınar
Çeşmesi</td></tr>
<tr><td colspan="2">Banisi:Bilinmiyor</td><td colspan="3">Mimarı: Bilinmiyor.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Tipi: Bağımsız tip ve tek oluklu.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Malzeme-Teknik: Kesme taş malzemeli olup yığma tekniğiyle inşa edilmiştir.Beyaz badana uygulamasıyla da yapının cephelerinin kapladığı görülmektedir.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Onarımlar: Yapı üzerinde bugün hiçbir onarım kitabesi yer almamakta olup yapının 1988 yılında yapılan çalışmada yapının 1987 yılında kireç ile sıvalı olduğu görülürken[337],2000</td></tr>
</table>

[335]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(2003).Tescil Fişi,N.A40
[336]Vakıflar Genel Müdürlüğü(VGM)(1952).Vakıflar Tescil Fişi.N.54
[337]Altınsapan,1988,**a.g.k.**,s.129

yılında sonra ise beyaz kireç ile tekrardan sıvandığı,doğu cephe yönünün taş aralarının siya renkte boyandığı öğrenilmektedir.[338] Bugün çeşme güney cephesinin yine beyaz kireç kapladığı görülmektedir.

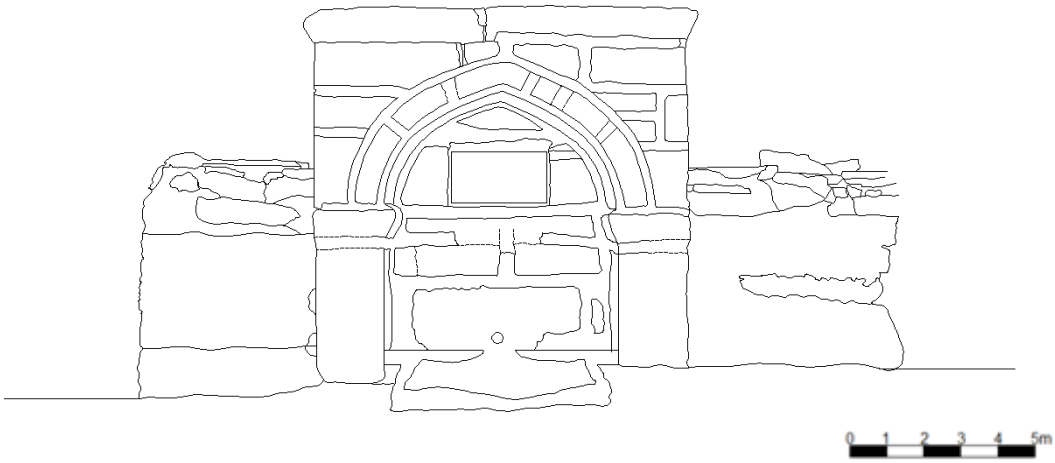
Günümüzdeki Durumu:Çeşme günümüzde oldukça kendine özgü özeliklerini kısmen de koruyarak gelebilmiştir.1988 yılında yapılan çalışmalarda bu özgünlüğü daha iyi görebilmekteyken,2003 yılında vakıflar tescil fişlerinde yer alan bir fotoğrafta görülüyor'ki yapının ön cephesinin tamamen boya ve kireç ile sıvanmış olduğu dikdörtgen desteklemelerin görüldüğü ayrıca kimliği belirsiz kişiler tarafından da uyarıcı maddeler yazıldığı görülmektedir.2017 yılında ise kireç izlerinin gelişi güzel yapılarak yapının görüntüsünün sebebiyet verildiği düşünülmektedir.

Dış Tasvir:Çeşme plan itibariyle dikdörtgen plandan oluşmaktadır.Düz alınlıklı çeşme,sivri kemerli olup iki ayak üzerine oturmaktadır.Çeşme tek oluklu ve tek yalaklıdır.Çeşmenin taş yalağı orijinal olup öne doğru hafif bir çıkıntı yapar şeklinde yerleştirilmiş olup taş yalağı kullanılmaktan yıprandığı görülmektedir.Çeşme üzerinde saçak vazifesi gören düz ve sade harpuşta ise ilgi çekicidir.Çeşme üzerinde ayrıca ön cephe üzerinde boya ve sıvalarla yapılmış olan dekoratiflenme yapıyı oldukça değişmesine sebebiyet vermiştir.Yapının su deposu hemen arkasında bitişik vaziyettedir. Ve çeşmenin iki yanında da destekleyici duvar yer almaktadır.

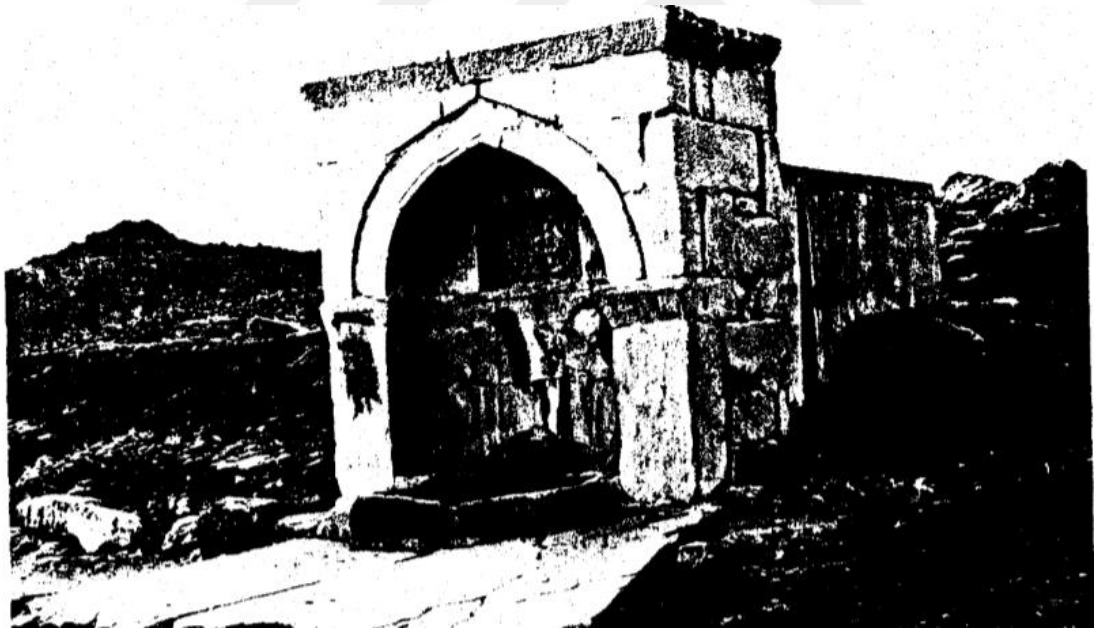
Süsleme: Sivri kemer niş tezyinatı,düz ve sade bir harpuşta ve ön cephesinde yer alan sıva ve boyalarla yapılmış olan dekoratif uygulamalar süsleme unsurları olarak görülebilmektedir.

Değerlendirme: Vakıflar tarafından 1952 yılında yapılan çalışmalarda yapı 18.Yüzyıl tarihlendirilmekte[339] yine vakıflar tarafından 2003 yılında yapılan çalışmada ise yapıyı 14.Yüzyıl yapısı olarak tanıtılmaktaydı[340].Çeşmenin form ve mimari özelliklerine bakılacak olursa da yapı 18.Yüzyıl yapısı olduğu daha uygun görülebilmektedir.Çeşme günümüze kendine özgü özellikleri koruyarak gelebilmiş durumdadır.Bunun sebebi olarak ise diğer çeşmelere oranla şehir merkezinden uzak olması ve hayır sahiplerinin bu çeşme için bir çok defa onarım yaptırmasıdır.Bu halkın buraya önem vermesinin sebebi ise suyunun güzel ve faydalı olması idi.Günümüzde oldukça sağlam gelebilen çeşme özelliklerini boya,sıva ve insanlar tarafından yapılan eklemeler ve tahribatlarla yitirmeye başlamıştır.

[338]Çakır,2017,**a.g.k.**
[339]VGM,1952,**a.g.k.**,N.54
[340]EKVKBKMA.2003,**a.g.k.**,N.A40

Çizim No:1*Üçpınar Çeşmesi Doğu Cephe Bölümü*
(Çizim:Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:1*Üçpınar Çeşmesi Doğu Cephe Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:2 *ÜçPınar Çeşmesi Doğu Cephe (2003)*
(EKVKBKMA)

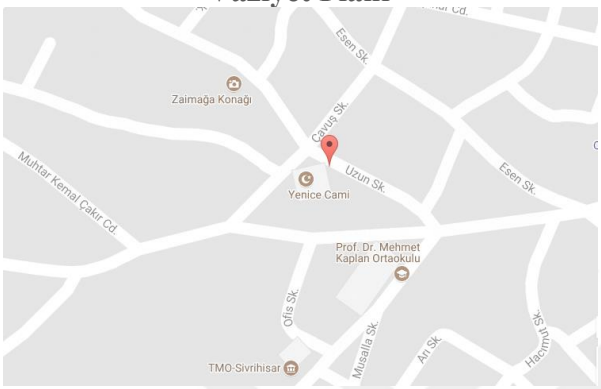

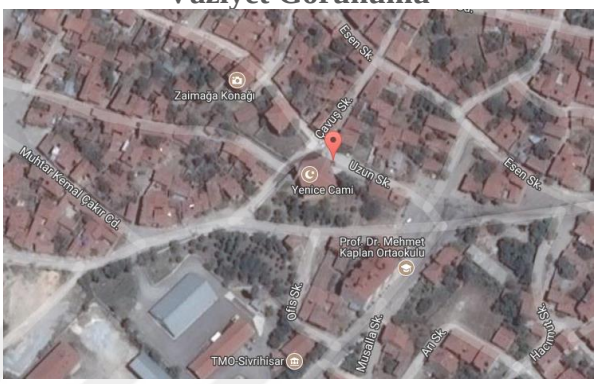
Fotoğraf No:3 *Üçpınar Çeşmesi Doğu Cephe ve Kitabe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:4 *Üçpınar Çeşmesi Güney Cephe Ve Su Deposu Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.5.26.Yenice Çeşmesi[341]

<table>
<tr><td>İl
Eskişehir</td><td>İlçesi
Sivrihisar</td><td>Mahalle\Köy
Yenice Mahallesi</td><td>Pafta\Ada\Parsel
Mevcut Değil</td><td>Yapının İncelenme Tarihi:
04.01.2018</td></tr>
<tr><td colspan="4">Mülkiyeti: Sivrihisar Belediyesi Kültür Ve Sosyal Hizmetler Müd.</td><td rowspan="2">İnceleyenler
Sinan Ünal
Fatih Özdemir</td></tr>
<tr><td colspan="4">Konumu:E.39.451774 B.31.531675</td></tr>
<tr><td colspan="2">Vaziyet Planı

Vaziyet Görünümü Yenice Çeşme (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td><td colspan="3">Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü Yenice Çeşme (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td></tr>
<tr><td colspan="5">Yapım Tarihi: H.1327(1909)[342]</td></tr>
<tr><td colspan="5">Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Kitabesi:
Okunuşu;
Ve sekâhüm rabbühüm/şerâben tahurâ
Zülâl hayrâtıyle/atşân seyrâb iden
Sâhibzâde Hacı Ali Âğa/bin Hacı Mustafa Gafarallâhü
1327[343]
Sadeleştirilmesi
Rableri de onarla gayet temiz bir(ahiret) şarabı içirir[344] .Tertemiz çeşmesiyle susuzları kandıran hayır sahibi,Hacı Mustafa oğlu Sâhibzâde Hacı Ali Ağa.Allah onu bağışlasın.H.1327(1909)[345]</td></tr>
<tr><td colspan="2">Banisi:Hacı Mustafa oğlu Sâhibzâde Hacı Ali Ağa.</td><td colspan="3">Mimarı: Bilinmiyor.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Tipi:Bağımlı tip ve tek oluklu</td></tr>
</table>

[341]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(2003).Tescil Fişi,N.A5
[342]Arslan,2014,**a.g.k.**,s.114
[343]Arslan,2014,**a.g.k.**,s.114
[344]Feyizli,2007,**a.g.k.**,Dehr Suresi 76\21
[345]Arslan,2014,**a.g.k.**,s.114

Malzeme-Teknik: Yapının günümüzde beyaz kireç ile sıvanmış olması yapının malzemelerinin görülmemesinin sağlarken yapının tahribata uğrayan bölümlerinin incelenmesi sonucunda yapının moloz taş ve kesme taş kullanılarak yığma tekniğiyle inşa edildiği ve daha sonra çimento harç ile kaplandığı görülebilmektedir.
Onarımlar: Yapının günümüzde onarımları konusunda bir yazılı kaynağın olmadığı görülmüş olup yapının mahalle sakinlerince elde edilen bilgiler doğrultusunda 2000-2001 yıllarında küçük onarımlar geçirdiği bilinmektedir..Yapının onarımları tahribata uğrayan ön cephenin çimento harç kullanılarak tahribatları önlenmiş ve daha sonra yapının,ön ve yan cepheleri ile sundurma üzerinde bulunan üçgen alınlığın beyaz kireç sıvalarla kaplandığı görülebilmektedir.[346]

Günümüzdeki Durumu: Yapı kendine özgü özellikleri koruyabilmiş durumda olduğu ancak ahşap direklerin çürümeye başladığı ve çeşmenin cephelerinin sıvalarının döküldüğü tahribatların görüldüğü alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır.Çeşme'nin günümüzde kullanılmamakta olduğu ve su sistemlerinin kontrol edilmesi gerektiği düşünülmekte terk edildiği ve bakımsız bir duruma düşürüldüğü görülmektedir.

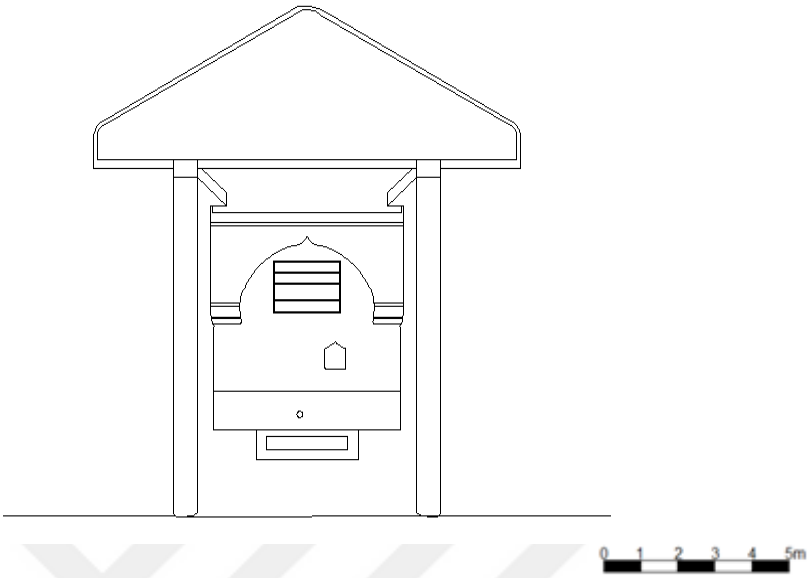
Dış Tasvir: Uzunlamasına dikdörtgen plana sahip olan yapı iki konsol üzerine oturan kaş kemerden oluşmaktadır.Kaş kemer içerisinde kitabe bölüme yer verildiği görülürken,kitabe bölümünün sağ tarafının aşağı bölümünde kaş kemerli bir nişin yer aldığı görülmektedir.Tek oluğa ve taş yalağa sahip olan yapının üst bölümünün sundurma yapılarak saç malzemede yapılmış kırma çatı ile kapatıldığı,ve sundurma bölümünün üçgen alınlığı oluşturduğu görülebilmektedir.Yapının su deposu bölümü Yenice Cami'ye bitişik bir durumda olup bu bölümün sundurma çatı ile bileştirildiği düşünülmektedir.

Süsleme: Yapının süsleme açısında çok belirgin öğelerine sahip olmamasına karşın yapının konsol bölümleri ve kaş kemerleri ile yine kaş kemer düzenlemesiyle oluşturulmuş olan nişi ön cephe bölümünü hareketlendirdiği düşünülmektedir.

Değerlendirme: Yapının kitabe bölümünde Sâhibzâde Hacı Ali Âğa/bin Hacı Mustafa Gafarallâhü 1327[347]tarafından yaptırıldığı görülmektedir.Yapının onarımlar sırasında kendine özgü özelliklerinin koruya bilmiş durumda olduğu ancak 2000-2001 yılları arasında geçirmiş olduğu onarımlar sırasından cephelerin beyaz badana ile kaplandığı görülmüş olup yapının

[346]Çakır,2017,**a.g.k**.
[347]Arslan,2014,**a.g.k.**,s.114

görünümünün değiştiği düşünülmektedir.Yapı günümüzde kullanılmadığı ve su sisteminin çalışmadığı için bakımsız bir durumda olduğu görülmektedir

Çizim No:1*Yenice ÇeşmesiDoğu Cephe Bölümü*
(Çizim:Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:*Yenice Cami Ve Yenice Çeşme (2018)*
(Sinan Ünal)

Fotoğraf No:*Yenice Çeşme Doğu Cephe Bölümü(2018)*
(Sinan Ünal)

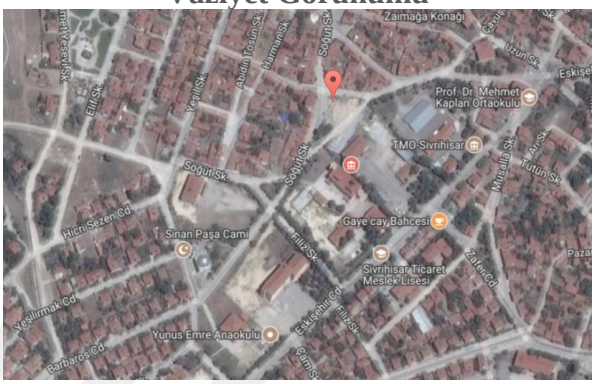
Fotoğraf No:1*Yenice Çeşme Doğu Cephe İle Kitabe Bölümü(2018)*
(Sinan Ünal)

Fotoğraf No:2*Yenice Çeşme Kuzey cephe Bölümü ile Su Deposu Bölümü(2018) (Sinan Ünal)*

2.5.27.Yenice Mahalle Çeşmesi

<table>
<tr><td>İl
Eskişehir</td><td>İlçesi
Sivrihisar</td><td>Mahalle\Köy
Yenice Mahallesi</td><td>Pafta\Ada\Parsel
Mevcut Değil</td><td>Yapının İncelenme Tarihi:
04.01.2018</td></tr>
<tr><td colspan="4">Mülkiyeti: Sivrihisar Belediyesi Kültür Ve Sosyal Hizmetler Müd.</td><td rowspan="2">İnceleyenler
Sinan Ünal
Fatih Özdemir</td></tr>
<tr><td colspan="4">Konumu: E.39.451169 B.31.529493</td></tr>
<tr><td colspan="2">Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Yenice Mahalle Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td><td colspan="2">Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Yenice Mahalle Çeşmesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Yapım Tarihi: 19.Yüzyıl?</td></tr>
<tr><td colspan="4">Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="4">Kitabesi: Kitabe bölümü günümüzde bulunmamakta olup kitabe bölümüne ait izlerin kaybolduğu görülmektedir.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Banisi: Bilinmiyor.</td><td colspan="2">Mimarı: Bilinmiyor.</td></tr>
<tr><td colspan="4">Tipi:Bağımsız tip ve tek oluklu</td></tr>
<tr><td colspan="4">Malzeme-Teknik: Moloz taş ve tuğla malzemeler kullanıldığı görülmekte,teknik açısından ise yığma tekniğinin görüldüğü,çeşme üzerinin çimento harç ile kaplandığı ve çeşmenin sınırlarının belirleyen alanlarda ise renkli kireç sıvanın kullanıldığı görülmektedir.</td></tr>
<tr><td colspan="4">Onarımlar: Yapı hakkında kaynak taramaları sonucunda bir mevcut bilginin bulunmadığı,ancak halk tarafından birkaç kez küçük onarımlar geçirdiği bilinmektedir.Bu onarımların ise çimento harç kullanılarak tahribatların giderildiği ve bu onarımlar sırasında çimento harç üzerine renkli kireç sıvanın kullanıldığı da halk tarafından söylenmektedir.[348]</td></tr>
</table>

Günümüzdeki Durumu:Çeşme günümüzde oluk bölümünün kör olması sonucunda halk tarafından kullanılamadığı görülmektedir.Terk edilmiş olan yapı günümüzde oldukça tahribata uğramış bir durumda olup özellikle yalak bölümünün tahribata uğradığı daha sonra

[348]T.Çakır ile 04 Ocak 2018 tarihinde yapılan kişisel iletişim

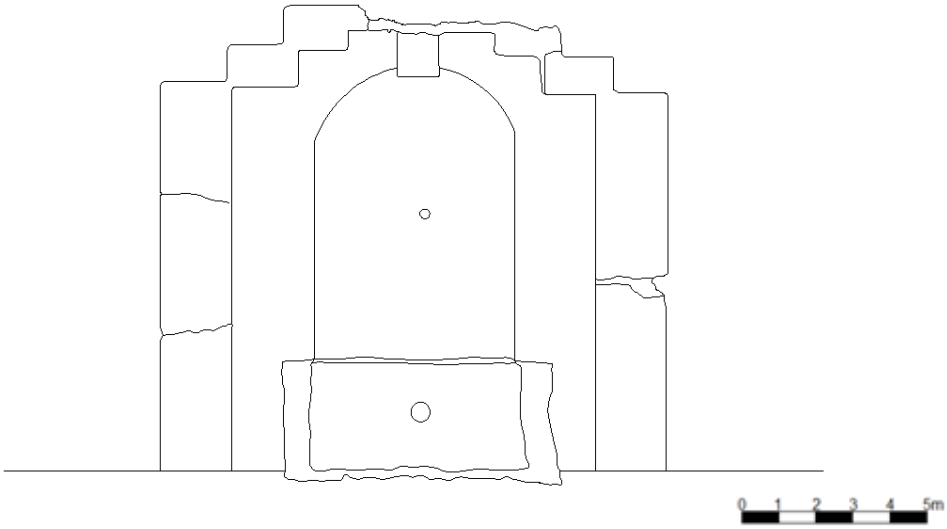
ise yapıyı çevreleyen iki uzunlamasına dikdörtgen bölümünün üzerinin tuğla malzemeyle oluşturulmuş zikzak bölümünün tahribata uğradığı görülmektedir.

Dış Tasvir:Çeşme uzunlamasına dikdörtgen bir plana sahip iki kademeli seki üzerinde yer almış olup dış çerçeve itibariyle iki dikdörtgen ayak üzerine tuğla dizilimleriyle oluşturulmuş bir bölümün açık sarı kireç sıva ile kapladığı görülürken çerçevenin iç bölümünün yuvarlak bir kemer ile geçildiği bu bölümün ise kireç sıva kullanılarak kaplandığı görülmekteydi.Tek oluk ve tek yalağa sahiptir.Su deposu bulunmamaktadır.

Süsleme: Yapı dış çerçevenin oluşturmuş olduğu tuğlaların dizimleriyle zikzak yaparak ön cephe ve arka cephenin hareketlenmesini sağlanmış olup yapıya mimari açıdan denge sağlamıştır.

Değerlendirme:Yapı tarihleme açısından üzerinde kitabe bölümünün yer almaması sebebiyle kesin bir tarihlendirme yapılamamaktadır.Yapılan araştırmada yapının Eskişehir Kültür Envanterin de yer alması dikkat çekici olmasına karşın bir tarihlendirme yapılmamıştır[349].Ancak değerlendirmemiz sonucunda yapının 19.yüzyılın sonlarına doğru yapılmış olabileceği form ve malzeme özellikleri incelenerek böyle bir sonuca ulaşıldığı düşünülmektedir.Bu yapının karşı tarafında 18.yüzyılar da yapılmış Acı çeşmenin bulunması sebebiyle bu yapının daha sonraları yapılmış olabileceği ve su sisteminin bu çeşmeden alınmış olabileceği de düşünülmektedir.Çeşmenin günümüzde tahribatlara uğradığı özelikle yalak bölümünün kırıldığı yok edilmeye çalışıldığı, dış çerçevenin ise üst bölümünün tuğla bölümlerinin söküldüğü görülmektedir.Günümüzde yapı oluk bölümün kapatılmasıyla kullanılmamakta olup bakımsız bir durumdadır.

[349]http://www.eskisehirkulturenvanteri.gov.tr/anitdetay.aspx?ID=805(ErişimTarihi: 09.02.2018)

Çizim No:1 *Yenice Mahalle Çeşmesi Ön Cephe Bölümü*

(Çizim:Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:1 *Yenice Mahalle ÇeşmesiÖn Cephe Bölümü(2018)*

(Sinan Ünal)

Fotoğraf No:2 *Yenice Mahalle ÇeşmesiSekiler ve Ön Cephe Bölümü(2018)*
(Sinan Ünal)

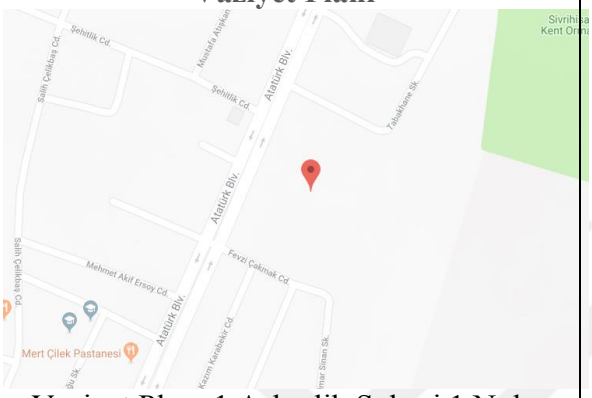
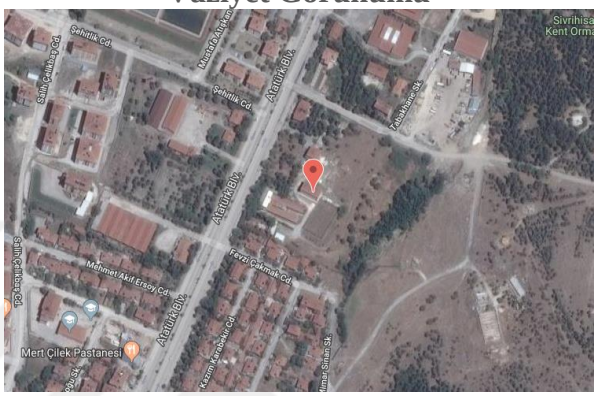
Fotoğraf No:3 Yenice Mahalle Çeşmesi Arka Ve Yan Cephe Bölümü(2018)
(Sinan Ünal)

Fotoğraf No:4 *Yenice Mahalle ÇeşmesiAcı Çeşme Ve Yenice Mahalle Çeşmesi(2018) (Sinan Ünal)*

2.6.Sivil Mimari Örnekler

2.6.1.Askerlik Şubesi 1 Nolu Yapı[350]

<table>
<tr><td>İl
Eskişehir</td><td>İlçesi
Sivrihisar</td><td>Mahalle\Köy
Cumhuriyet Mahallesi</td><td>Pafta\Ada\Parsel
29-28-S-a/302/13</td><td>Yapının İncelenme Tarihi:
20.06.2017</td></tr>
<tr><td colspan="4">Mülkiyeti: Vakıflar Genel Müdürlüğü</td><td rowspan="2">İnceleyenler
Sinan Ünal
Fatih Özdemir</td></tr>
<tr><td colspan="4">Konumu:E.39.443820 B.31.535180</td></tr>
<tr><td colspan="2">Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Askerlik Şubesi 1 Nolu Yapı
(http://mapszoom.com/tr/index.php)</td><td colspan="3">Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Askerlik Şubesi 1 Nolu Yapı
(http://mapszoom.com/tr/index.php)</td></tr>
<tr><td colspan="5">Yapım Tarihi:H.1303(M.1885)[351]</td></tr>
<tr><td colspan="5">Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Kitabesi: Günümüzde kitabe bölümü mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Banisi: Ahmet Nafi Bey[352]</td><td colspan="2">Mimarı: Bilinmiyor.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Tipi:Konferans Salonu</td></tr>
<tr><td colspan="5">Malzeme-Teknik:Moloz taş malzeme kullanılarak yığma inşa tekniğiyle inşa edilmiştir.Dış cephenin köşe,silme,pencere bölümlerinde taş malzeme,çatı bölümünde ise Marsilya tipli kiremit malzeme yer almaktadır.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Onarımlar:Yapı 1922 yılında yunanlılar tarafından iç bölümünün tamamen yakılması sonucu bu tarihten itibaren terk edilmiş bir durumda bulunmaktadır.[353]2016 yılında ilgili kurumalar tarafından yapının işlev kazandırılması amacıyla,yapının şubat ayında restorasyon çalışmaların başlatıldığı ve aralık ayında çalışmaların sona erdiği görülerek yapının 2017 yılında hizmete açıldığı görülmektedir.
Bu çalışmalarda yapılan onarımlar;</td></tr>
</table>

[350]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(2003).Tescil Fişi,N.23
[351]Altınsapan,1988, **a.k.g**,s.170
[352]Altınsapan,1988, **a.g.k**,s.170
[353]Altınsapan,1988, **a.g.k**,s.170

1-Dış cephe bölümünün cepheler üzerinde yer alan harçların raspa edilerek yeniden uygulandığı,
2-Dış cephe pencere bölümlerin sövelerinin tahribata uğrayan kısımlarını değiştirildiği ve kısmen koruma altında kalan bölümlerin onarımlarla tamamlandığı,
3-Dış cephe bölümünde tahribata uğrayan duvar bölümlerinin onarımların aslına uygun yapıldığı,
4-Giriş bölümünün portal şeklinde düzenlenmiş olan giriş açıklığının aslına uygun malzemelerle yenilendiği,
5-Dış cephe üzerinde yer alan silmelerin tahribata uğrayan kısımlarının yenilendiği,
6-Çatı bölümünün tamamen yıkıldığı ve yerine ahşap strüktürel malzemelerle tekrardan oluşturulduğu,
7-Çatı bölümünün tamamen günümüz malzemeler kullanılarak kapatıldığı üzerinin Marsilya tipli kiremit kullanıldığı,
8-Pencere bölümlerinde alt ve üst katlarında demir parmaklıkların uygulandığı,
9-İç cephe kısmın 1922 yılında tamamen yok olduğu ve yapının plan şemasının kaybolduğu görülerek temel kazı çalışmaları uygulandığı ancak bir sonuç'a ulaşılamadığı görülmüştür.
10.İç cepheye tamamen işlev kazandırmak amacıyla aslına uygun olmayan malzemeler kullanılarak konferans salonuna dönüştürüldüğü,
11-İç cephelerde yer alan pencere bölümlerinin oldukça tahribata uğradığı ve aslına uygun malzeme kullanılarak onarıldığı,
12.İç cephe'ye elektrik tesisatın uygulandığı,
13-İç cephe temel kazılarında su tesisatının tamamen yenilendiği;
14-Isınma ve soğutma sistemlerinin uygulandığı ve bir havalandırma merkezinin yapıldığı,
15-Bu uygulamalar dışında yapı içerisinde herkesin konferans salonuna ulaşımının kolaylaştırılması amaçlayarak iç kısımda asansör siteminin kullanıldığı görülmektedir.[354]

Günümüzdeki Durumu: Yapı günümüzde restorasyon çalışmalarının 2017 yılın da tamamlanmasıyla konferans salonu olarak halkın hizmetine açılmış durumdadır.Yapılan çalışmalarda yapının dış strüktürü açısından korunduğu görülmüş,iç strüktürün uzun yıllar önce tahribata uğradığı ve hiçbir kaynağın yer almaması sebebiyle yapının işlev kazandırılması düşünülerek konferans salonuna dönüştürülmüştür.

[354]Kaan Restorasyon İnşaat Taahhüt Proje Turizm İthalat İhracat San.Tic.Ltd.Şti. ile 20 Haziran 2017 tarihinde yapılan kişisel iletişim.

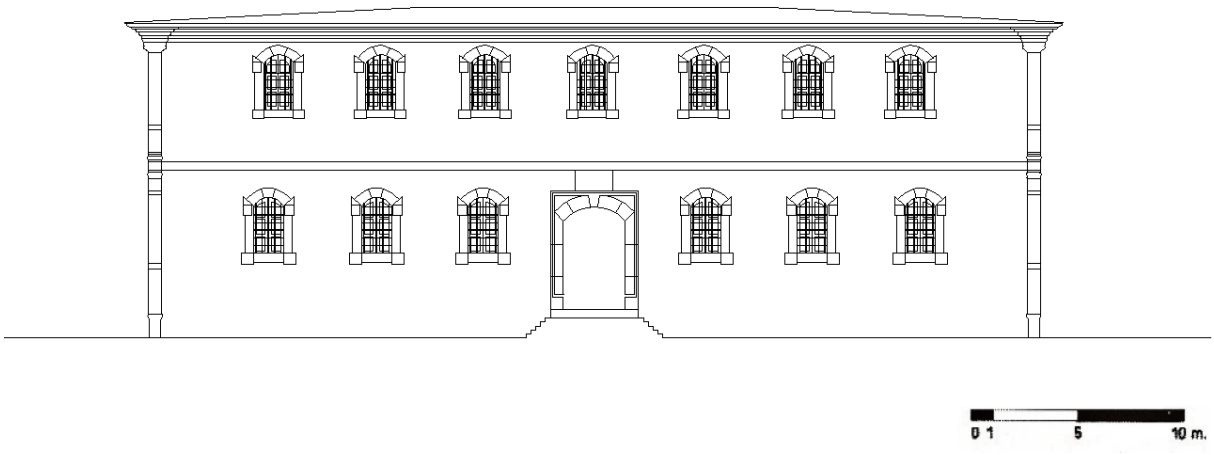
Plan ve Örtü Sistemi: Uzunlamasına Dikdörtgen bir plandan oluşan yapı bodrum ve iki katlı bir düzenlemeye sahiptir.Üst örtü sistemi açısından kırma çatı sisteminin kullanıldığı görülmüştür.

Dış Tasvir: Yapı uzunlamasına dikdörtgen plandan oluşturularak kuzey cephe bölümünü ortalayan bölümde iki yönlü beş taş basamak ile giriş açıklığına ulaşılmaktadır.Giriş açıklığı küçük bir portal özelliği taşımakta olup basık kemer ile geçilerek dışa doğru çıkıntı yaparak,sade bir bordürle çevrelenmiştir.Kuzey cephe bölümünde yer alan pencere açıklıkları sivri kemerli bir düzenlemeye sahip olup alt kat bölümünde altı,üst kat bölümünde ise yedi pencere açıklığı yer almaktadır.Her iki katta yer alan pencere açıklıklarının dikdörtgen ölçülerde olup birbirlerine eşit ölçülerdedir.Doğu,batı ve güney cephe bölümlerinde yer alan pencere açıklıklarının kuzey cephe bölümünde yer alan pencere açıklarıyla aynı düzenlemeye sahip oldukları görülürken doğu ve batı cephe bölümlerin alt kat bölümlerinde üç,üst kat bölümlerinde de üç pencere açıklıklarının yer aldığı görülmektedir.Güney cephe bölümünde ise alt kat bölümünde yedi,üst kat bölümünde de yedi pencere açıklığına yer verilmektedir.Bütün cepheler üzerinde alt ve üst katı birbirinden ayıran taş bir silmenin yer alması cephelerin iki bölüme ayırmaktadır.Kuzey cephe duvarının köşelerinde ise tek sıra halinde kesme taştan bir silme yer aldığı ,katlar arasında ve saçak bölümün alt kısmında da kademeli bir düzenleme oluşturulmuş bir silme bölümü yer aldığı görülmektedir.

İç Tasvir: Kuzey cephe bölümünde yer alan çift kanatlı ahşap bir kapıdan girişin sağlandığı görülmektedir.Giriş açıklığında iç bölüme girildiğinde basamaklarla bodrum katına geçildiği,bodrum kat bölümünde elektrik dairesi,depolar ve asansör bölümünün yer aldığı görülmektedir.Zemin kat bölümü yapının üst kat bölümünde yer alan konferans salonun ulaşılmasını sağlayan iki taraftan merdivenlerle çevrelenmiştir.Konferans salonuna iki merdiven dışında batı cephede yer alan bir asansörle ulaşıldığı görülmektedir.Yüz yirmi kişi kapasiteli konferans salonu gerekli teknolojik unsurlarla desteklenmekte olupiç cephe bölümünde yer alan pencerelerin çift kanatlı ahşap pencere açıklıklara yer verildiği,pencere kemerlerinin tuğla örgü kullanılarak basık kemer düzenlemesiyle kapatıldığı görülmektedir.

Süsleme: Yapı üzerinde pencere açıklıkları üzerinde yer alan sivri kemerli düzenlemelerle kuzey cephenin köşelerinde yer alan taş silme ve saçak bölümünde yer alan silmelerin kademe yaparak oluşturdukları düzenler yapının hareketlenmesine sebebiyet verilmiştir.

Değerlendirme: Tarihlendirme konusunda yapının H.1303(M.1885) tarihinde Sivrihisar Kaymakamlığı yapmış olan Ahmet Nafi Bey tarafından yapıldığı bilinmektedir.[355]Yapı 2016 yılında başlatılan onarım çalışmalarında iç yapının tamamen 1922 yılında yunanlılar tarafından yakılarak iç bölümün bütün unsurlarının zarar gördüğü ve ahşap kısımların tamamen yok olduğu görülmüştür.Yapılan çalışmalar on ay gibi bir süre içinde onarımların tamamlandığı görülmüş olup yapının dış cephe bölümünün tamamen kendine özgü özelliklerini koruduğu görülmüştür.İç cephe bölümlerin uzun bir araştırma sürecinde hiçbir kaynakta yer almaması sebebiyle yapının işlev kazandırılması amaç edilerek bugün konferans salonu olarak halkın hizmetine açılmış durumdadır.

Çizim No:1*Askerlik Şubesi 1 Nolu Yapı Kuzey Cephe Bölümü*
(Çizen:Sinan ÜNAL)

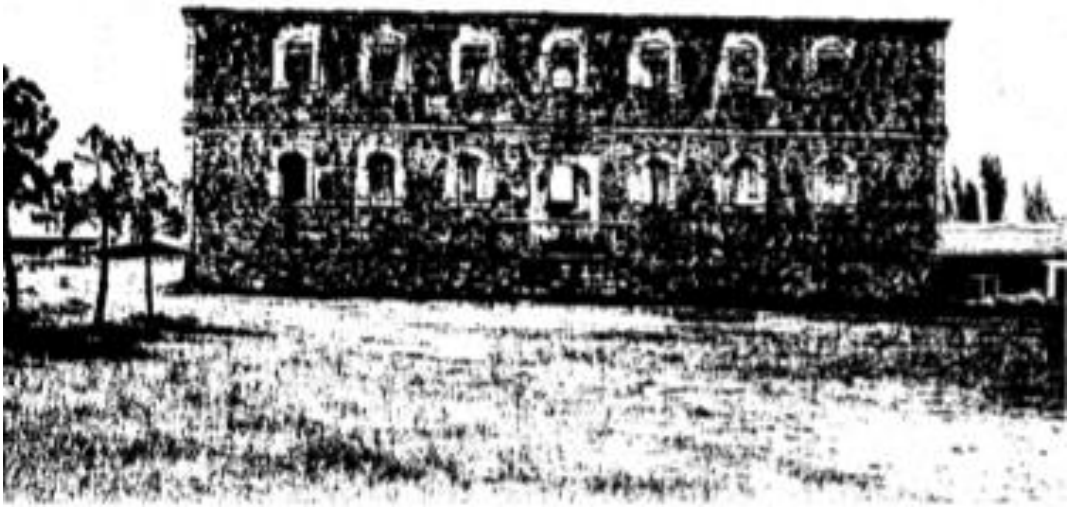

Fotoğraf No:1 *Askerlik Şubesi 1 Nolu Yapı Kuzey Cephe Bölümü(1987)*
(EKVKBKMA)

[355]Altınsapan,1988,**a.k.g**,s.170

Fotoğraf No:2*Askerlik Şubesi 1 Nolu Yapı Kuzey Cephe Bölümü(1987) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:3*Askerlik Şubesi 1 Nolu Yapı Kuzey Cephe Bölümü(1988) (Erol ALTINSAPAN)*

Fotoğraf No:4 *Askerlik Şubesi 1 Nolu Yapı Kuzey Cephe Bölümü(2017)*
(KAAN RESTORASYON İNŞ.TAAH.TUR.PROJE SAN.TİC.LTD.ŞTİ.)

Fotoğraf No:5 *Askerlik Şubesi 1 Nolu Yapı Batı ve Güney Cephe(2017)*
(KAAN RESTORASYON İNŞ.TAAH.TUR.PROJE SAN.TİC.LTD.ŞTİ.)

Fotoğraf No:6 *Askerlik Şubesi 1 Nolu Yapı İç Cephe(2017)*
(KAAN RESTORASYON İNŞ.TAAH.TUR.PROJE SAN.TİC.LTD.ŞTİ.)

Fotoğraf No:7 *Askerlik Şubesi 1 Nolu Yapı Kuzey Cephe Bölümü (2018)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:8 *Askerlik Şubesi 1 Nolu Yapı Güney Cephe Bölümü (2018)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:9*Askerlik Şubesi 1 Nolu Yapı Batı Cephe Bölümü (2018)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:10*Askerlik Şubesi 1 Nolu Yapı Bodrum ve Zemin Kat Bölümü (2018)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:11*Askerlik Şubesi 1 Nolu Yapı Merdiven ve Asansör Bölümü (2018)*
(Sinan ÜNAL)

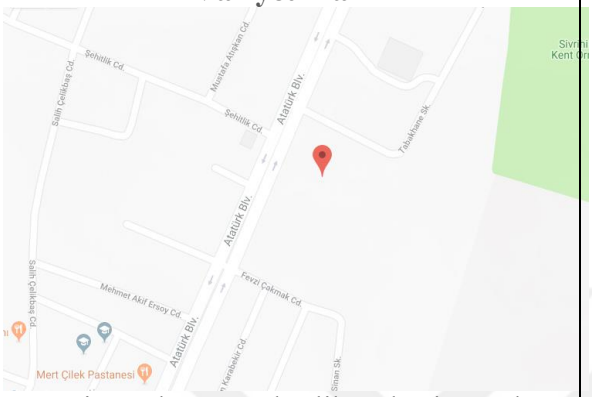

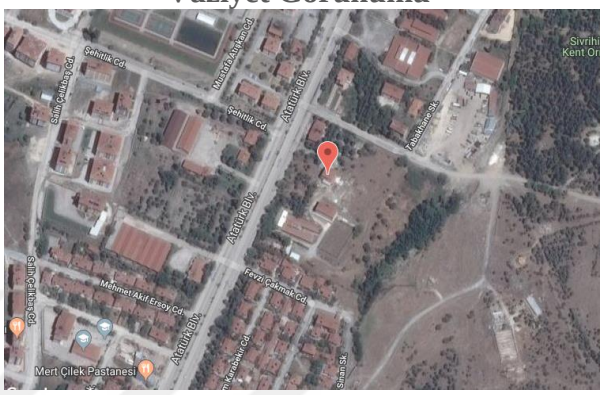
Fotoğraf No:12*Askerlik Şubesi 1 Nolu Yapı Konferans Salonu(2018)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:13*Askerlik Şubesi 1 Nolu Yapı Konferans Salonu(2018)*
(Sinan ÜNAL)

2.6.2.Askerlik Şubesi 2 Nolu Yapı[356]

<table>
<tr><td>İl
Eskişehir</td><td>İlçesi
Sivrihisar</td><td>Mahalle\Köy
Cumhuriyet Mahallesi</td><td>Pafta\Ada\Parsel
29-28-S-a/302/18</td><td>Yapının İncelenme Tarihi:
25.07.2017</td></tr>
<tr><td colspan="4">Mülkiyeti: Milli Savunma Bakanlığı</td><td rowspan="2">İnceleyenler
Sinan Ünal
Fatih Özdemir</td></tr>
<tr><td colspan="4">Konumu:E.39.444222 B.31.535177</td></tr>
<tr><td colspan="2">Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Askerlik Şubesi 2 Nolu Yapı (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td><td colspan="3">Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Askerlik Şubesi 2 Nolu Yapı (http://mapszoom.com/tr/index.php)</td></tr>
<tr><td colspan="5">Yapım Tarihi:H.1303(M.1885)[357]</td></tr>
<tr><td colspan="5">Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir</td></tr>
<tr><td colspan="5">Kitabesi:Günümüzde kitabe bölümü mevcut değildir.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Banisi:Ahmet Nafi Bey[358]</td><td colspan="2">Mimarı: Bilinmiyor.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Tipi:İç sofalı</td></tr>
<tr><td colspan="5">Malzeme-Teknik:Kesme taş,moloz taş ve tuğla malzemeler kullanılarak yığma inşa tekniğiyle yapılmıştır.Çatı bölümünde Marsilya tipi kiremit malzemeye yer verilmiştir.</td></tr>
<tr><td colspan="5">Onarımlar:2016 yılında yapılan çalışmalar sonucunda yapının oldukça tahribata uğradığı ve yapılan çalışmalar sonucunda yapının ivedi olarak restorasyon çalışmalarının başlatılmasına karar verilmiştir.
2017 yılında devam eden çalışmalarda;
1-Yapının dış cephe malzemelerinin harçlarının raspa edilerek tekrardan harç uygulaması yapılmasına,
2-Yapı içerisinde bodrum katının oldukça tahribata uğradığı ve yıkılma tehlikesine karşın güçlendirilmesine,
3.Kapı ve pencere ahşap çerçevelerinin sökülerek yerine aslına uygun malzemeler</td></tr>
</table>

[356]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(2003).Tescil Fişi,N.22
[357]Altınsapan,1988, **a.k.g**,s.174
[358]Altınsapan,1988, **a.k.g**,s.174

kullanılarak yapılmasına,
4-Yapının bütün zemin döşemelerinin sökülerek yerine aslına uygun malzemeler kullanılarak yenilenmesine,
5-Yapı iç cephe bölümlerinin sıvalarının oldukça tahribata uğradığı görülerek bütün cephelerin sıvaları raspa edilerek tekrardan uygulanmasına,
6-Odalarda yer alan bazı niş bölümlerinin oldukça tahribata uğradığı ve aslına uygun onarılmasına,
7-Pencere bölümlerinde tahribata uğrayan sövelerin yenilenmesine,
8-Ahşap tavan bölümlerinin sökülerek aslına uygun malzemelerle yenilenmesine
9-Çatı bölümünün ahşap destekleyicilerinin tamamen yenilenmesine,
10-Çatı bölümünün Marsilya tipli kiremit malzemelerin oldukça zarar gördüğü ve ivedi olarak yapılması karar verilmiştir.[359]

Günümüzdeki Durumu: Askerlik şubesi 2 nolu yapı çalışmalarımız sırasında restorasyon çalışmalarının devam ettiği görülmüştür.1988 yılında yapının terk edilerek yapının kullanımına izin verilmediği bilinmektedir.İlgili kurumların çalışmaları sonucunda onarımların tamamlanmasıyla Askerlik şubesi 2 nolu yapı kent müzesi olarak kullanıma açılacaktır**.**

Plan ve Örtü Sistemi: Dikdörtgene yakın kare bir plan sahip olan şube binası bodrum ve iki katlı bir düzenlemeye sahip olup kırma çatı kullanılarak üzeri kapatılmıştır.Yapıya sonradan eklendiğini düşündüğümüz güney cephe üzerinde dikdörtgen planlı,tek katlı bir depo bölümüne yer verildiği görülmektedir.Bu depo bölümünün örtü sistemi olarak ise tek yüzeyli bir çatıya yer verilmektedir.

Dış Tasvir: Yapının giriş açıklığı kuzey cephe üzerinde yer almaktadır.Küçük bir portal olarak karşımıza çıkan giriş açıklığı silmelerle geçilmiş olup yuvarlak bir kemerle sonlandırılmaktadır.Alt kat bölümünde altı,üst kat bölümünde de altı pencere açıklığın yer aldığı görülürken pencere açıklıklarının dikdörtgen biçimde olduğu ve cephe üzerinde yer alan pencerelerin boyutları birbirine eşit ölçülerde yer aldıkları görülmektedir.Giriş açıklığının zemininden çatıya kadar iç kısma girinti oluşturarak sağ ve sol cephelerde çıkmalar oluşturmuştur.Doğu ve batı cephe bölümlerinde on iki adet pencere açıklığının yer

[359]Kaan Restorasyon İnşaat Taahhüt Proje Turizm İthalat İhracat San.Tic.Ltd.Şti. ile 20 Haziran 2017 tarihinde yapılan kişisel iletişim.

aldığı bu pencerelerin doğu cephenin sol kısımlarında yer alan,her iki katta da diğerlerinden daha yukarı kısımda yer alan küçük boyutlu pencereleri görülmektedir.Güney cephe bölümü yapının diğer cephelere göre daha karmaşık bir düzende yer aldığı,bu bölümde yapıya daha sonraları eklenmiş olan tek katlı bir depo yapısının olduğu görülmektedir.Bu depo yapısının batı cephe bölümünde bir giriş açıklığı,güney ve doğu cephede ikişer pencere açıklığının yer aldığı bu pencerelerin şube yapısına göre daha küçük dikdörtgenlerden oluştuğu görülmektedir.Bina yapısında cephe üzerinde alt katta üç pencere açıklığı,üst kat bölümünde beş pencere açıklığı görülmektedir.Ve bütün cepheler üzerinde süsleme amaçlı olarak yapılmış silmelerle geçildiği görülmektedir.

İç Tasvir: Yapı plan olarak bodrum ve iki kat olarak bir düzenlemeye sahip olup,bodrum kat bölümüne yapıya daha sonra eklenen dikdörtgen bir depodan içeriye girildiği görülmektedir.Bu alanın evrak deposu veya mühimmat deposu olarak kullanıldığı düşünülmektedir.Birinci kat bölümü iç sofalı plan tipi yansıtarak,ön cepheden başlayarak arka cephe kadar uzun bir sofa ve yanlarda açılmış olan odalardan oluşmaktadır.ikinci kat bölümü bu aynı düzenlemeye sahip olup bu bölüme birinci kat bölümünde yer alan çift taraflı bir merdivenle sağlandığı görülmektedir.

Süsleme: Yapı süsleme açısında dış cephe itibariyle oldukça hareketlendirilmeye çalışıldığı görülmektedir.Kuzey cephede başlayan çıkmalarla hareketlenmelere,bütün cephelerde yer alan sivri kemerli anlıklarla devam ettirilmiştir.Sivri kemer uygulamalarından kuzey cephede yer alan alt pencere bölümlerinde taş,diğer cephe bölümlerinde yer alan pencerelerde tuğla malzemeye yer verildiği görülmektedir.Diğer hareketlenmeler ise birinci ve ikinci katları birbirinden ayıran taş bir silmenin yer aldığı,cephelerin köşe bölümlerinde zeminden saçak kısmına kadar tek bir sıra halinde kesme taş bir örgü yer alarak katlar arasında ve saçaklarda kademeli çıkıntılar oluşturduğu ve cepheleri hareketlendirdiği düşünülmektedir.

Değerlendirme: Tarihlendirme konusunda yapının H.1303(M.1885) tarihinde Sivrihisar Kaymakamlığı yapmış olan Ahmet Nafi Bey tarafından yaptrıldığı bilinmektedir.[360]Yapı günümüzde restorasyon çalışmalarının devam ettiği yapının dış cephelerinin kendine özgü özellikleri kısmen koruyabildiği görülürken,İç cephelerin tamamen kendine özgü malzemeler kullanılarak yenilenmesine karar verildiği ancak bu çalışmaların devam etmesi nedeniyle onarımların derecesi hakkında bir sonuca yer verilmemektedir.Yapı tamamlandığı zaman bir kent müzesi haline dönüştürüleceği karar alınmıştır.

[360]Altınsapan,1988, **a.k.g**,s.174

Fotoğraf No:1 *Askerlik Şubesi 2 Nolu Yapı Kuzey Ve Batı Cephe Bölümü(1987) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:2 *Askerlik Şubesi 2 Nolu Yapı Kuzey Ve Batı Cephe Bölümü(1987) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:3 *Askerlik Şubesi 2 Nolu Yapı Zemin Kat(1987) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:4 *Askerlik Şubesi 2 Nolu Yapı Birinci Kat(1987) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:5 *Askerlik Şubesi 2 Nolu Yapı Birinci Kat Kuzey Yönde Yer Alan Oda(1987) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:6 *Askerlik Şubesi 2 Nolu Yapı Doğu Ve Batı Cephe Bölümü(1988) (Erol ALTINSAPAN)*

Fotoğraf No:7 *Askerlik Şubesi 2 Nolu Yapı Kuzey Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:8 *Askerlik Şubesi 2 Nolu Yapı Güney Ve Doğu Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:9 Askerlik Şubesi 2 Nolu Yapı Batı Cephe Bölümü(2017)
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:10 *Askerlik Şubesi 2 Nolu Yapı Bodrum Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:11 *Askerlik Şubesi 2 Nolu Yapı Zemin Kat Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

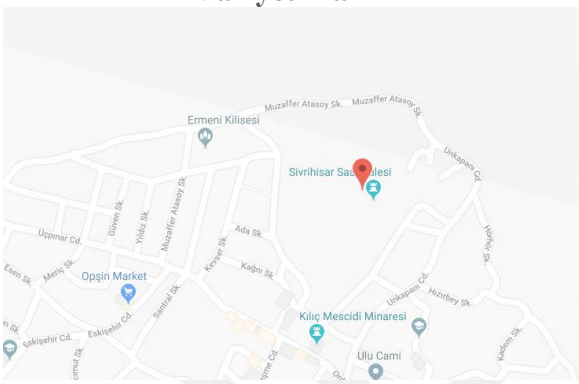
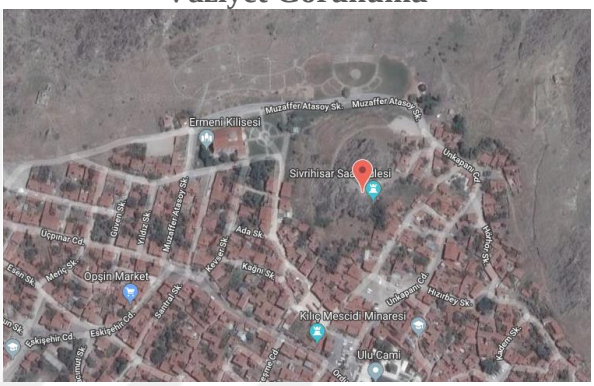
Fotoğraf No:12 *Askerlik Şubesi 2 Nolu Yapı Zemin Kat Merdiven Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:13 *Askerlik Şubesi 2 Nolu Yapı Binci Kat Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.6.3.Saat Kulesi[361]

İl	İlçesi	Mahalle\Köy	Pafta\Ada\Parsel	Yapının İncelenme Tarihi:
Eskişehir	Sivrihisar	Kılıç Mahallesi	29-28H-b\170\59	12.07.2017
Mülkiyeti: Vakıflar Genel Müdürlüğü				**İnceleyenler** Sinan Ünal Fatih Özdemir
Konumu: E.39.453028 B.31.536983				

Vaziyet Planı	Vaziyet Görünümü
	
Vaziyet Planı:1 Saat Kulesi (http://mapszoom.com/tr/index.php)	Vaziyet Görünümü:1 Saat Kulesi (http://mapszoom.com/tr/index.php

Yapım Tarihi:H.1316(M.1900)[362]

Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.

Kitabesi: Günümüzde kitabe bölümü hakkında bir bilgi mevcut değildir.

Banisi: Kaymakam Mahmut Arif Bey Ve Belediye Başkanı Yüzügüllü Hacı Mehmet Efendi[363]	**Mimarı:** Bilinmiyor.

Tipi: Üç kademeli kule

Malzeme-Teknik: Yapı günümüzde onarımları sonucu malzemelerin üzerinin kapatıldığı görülmekte olup yapının yığma bir şekilde inşa edildiği,moloz taş ve tuğla malzemeler kullanıldığı görülmektedir.

Onarımlar:Bilinen ilk onarımın onarımın Sivrihisar belediyesi tarafından 2007,2009 ve 2010 tarihinde yapının cephelerinin çimento sıvanarak kaplandığı,gövde kısmındaki pencereler kapatıldığı,kuzey cephedeki giriş açıklığı demir parmaklıklar takıldığı,saat mekanizmasına ulaşmak için kullanılan ahşap merdiven demir merdivenle değiştirildiği,yuvarlak kemerlerde yer alan pencereler demir parmaklıklarla kapatıldığı,Atatürk portesinin yenilendiği görülebilmektedir.

2011 tarihinden sonra gerçekleşen çalışmalarda eski görüntüsüne bu onarımlarla ulaştığı

[361]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(2003).Tescil Fişi,N.A42
[362]Z.Koylu and H.Şahin.,(2017).*Geçmişten Günümüze Sivrihisar*,Eskişehir:Belediye Kültür Yayınları,s.357
[363]….(1318).*Ankara Vilayeti Salnamesi*,Ankara:Ankara Vilayet Matbaası,s.155

görülmektedir.Yapı üzerinde yer alan çimento sıvalarının cepheler üzerinden kaldırıldığı,Atatürk portresinin de bu çalışma sonucu kalktığı ve gövde üzerinde yuvarlak aydınlık açıklığının açıldığı,demir merdivenin bu onarım sırasında ahşap malzemelerle kaplandığı,demir öğelerinin yenilendiği,güney,doğu ve batı cephelerine saat kadranlarının yerleştirildiği,kubbenin kurşun ile kaplandığı ve bir alem ile son bulduğu,bu alemin ise paratoner görevi üstlendiği tespit edilebilmiştir.[364]

Yapının Günümüzdeki Durumu: Yapı günümüzde oldukça kendine özgü mimari özelikleri kısmen koruyarak gelmiş durumda olup halk tarafından yoğun ilgi duyulan yapılar arasında yer aldığı görülmektedir.Yapı uzun bir tarihe sahip olmasa da yıllar içerisinde onarımlar geçirdiği görülmektedir.Yapı günümüzde dış cephe itibariyle oldukça sağlam bir şekilde olup iç kısım bakımdan tahribatlara uğradığı ve rutubet izlerinin görüldüğü tespit edilmiş,yeni eklemelerin yapıldığı,bu eklemelerin ise genellikle koruma amaçlı olduğu,(2006 yılında çan çalınmış olup 10 ay sonra geriye getirilmiştir)kapı bölümünün ahşap üzerine demir parmaklıkların yapıldığı,saat mekanizmasını koruma amaçlı olarak da iki kademeli yuvarlak kemerli bölüme demir parmaklıkların oluşturulduğu da görülmektedir.

Plan ve Örtü Sistemi:Yapı 3.88x3.89m boyutunda kare bir plana sahiptir.Üç kademeden oluşan kule aşağıdan yukarıya doğru daralan kademeli olarak yaklaşık 15 metre yüksekliğinde olduğu örtü sistemi açısından yapının saat bölümünün üst kısmında yer alan çatı kısmında dört yüzeyli basık kubbe biçiminde yapılmış,üzeri kurşun levha ile kaplanmış bir durumdadır.

Dış Tasvir: Yapının giriş bölümü kaide bölümünün kuzey cephe bölümünün sağ tarafında yer aldığı, kaide bölümünün ise,gövde bölümüne göre daha kalın bir şekilde tutulduğu ve bu bölümlerin moloz taşlı olduğu,gövdeye göre de saat bölümünün ince olduğu görülmekle birlikte,saat bölümünün yarıya kadar moloz taş ve tuğla malzemelerle inşa edildiği görülmektedir.Kalın kaide bölümünde,gövde bölümünün birleştiği bölümde bir su oluğunun görüldüğü,gövde bölümünün üst tarafına doğru her cephede yuvarlak aydınlık açıklığının olduğu,saat bölümünün birleştiği bölümde de bir balkon bölümü oluşturulduğu etrafının demir bir parmaklıklarla çevrili olduğu görülmektedir.Bu bölümde aynı zamanda güney cephe hariç ahşap pencere açıklıklarının olduğu görülürken güney cephenin kapatıldığı ve üzerinin çimento harç ile örtüldüğü kadran bölümünün yukarı ki kısmında ise dört cephede iki kademeli yuvarlak kemerli bir boşluk meydana geldiği görülmektedir.Bu boşluk içerisinde

[364]H.H.Gürkan ile 12 Temmuz 2017 tarihinde yapılan kişisel iletişim

bir çanın yer aldığı çevresinde ise demir parmaklıklara yer verilmektedir.Yapının günümüzde üç adet kadranı mevcut olup güney deki kadranın daha büyük,doğu ve batı cephelerinde yer alan kadranın daha küçük olduğu,ve yarım ve saat başlarında yukarı'ki bölümde yer alan çan'ın çaldığı,yapının saat mekanizmasının Avrupa'dan getirildiği bilinmektedir.

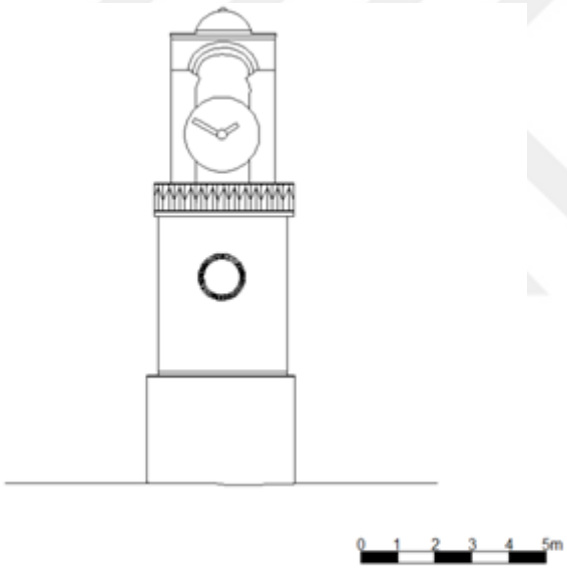
İç Tasvir: Giriş açıklığı kuzey cephenin sağ tarafından sağlanmakta olup sekiz basamak ile ulaşılan dikdörtgen formlu demirle kaplı 1.16x1.70m.boyutunda ahşap bir kapıyla sağlandığı,karşımıza çıkan ilk bölümün ise bir boşluk olduğu ve bu boşlukta yukarıya 24 basamaklı demir merdivenle ve ayrı olarak konulmuş kaide bölümüne inilen bir merdiven yer almaktadır.Kaide bölümünde elektrik tesisatının yer aldığı görülürken merdivenler vasıtasıyla çıkılarak saat bölümüne ulaşıldığı,bu bölümde ahşap kasalı aydınlık pencerelerin çift kanatlı olduğu,ve saat mekanizmaların bu bölümlerde yer aldığı ve bu mekanizma üzerinde bir çan olduğu,dış kısımdan görülürken iç kısımdan ise sadece mekanizmaları görülmektedir.Çatı bölümüne ulaşılamadığı çünkü koruma amaçlı olarak kapatıldığı görülmüştür.

Süsleme: Yapının süsleme açısında son derce sade bir yapı olduğu görülmekte olup yapının çatı bölümünde yer alan iki kademeli yuvarlak kemerlerle oluşturulmuş alanların bugün kapatılmasıyla niş alanların yok olması yapının hareketlenmemesine sebebiyet verdiği görülürken çatı bölümünün tuğla malzemelerle örülerek hareketlendirdiği de düşünülmektedir.Kuzey cephe üzerinde gövde ve saat biçiminin birleştiği kısımda da V dizeleriyle oluşturulmuş bir süsleme öğesinin görüldüğü ancak dağ kısmına baktığı için diğer cephelerden algılanması zor olduğu görülmektedir.

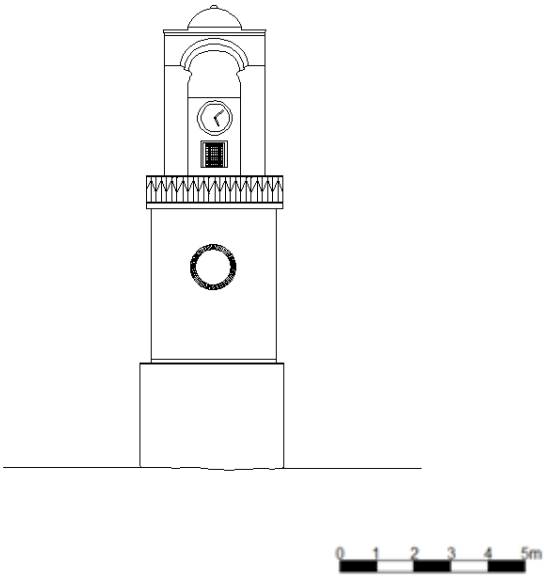
Değerlendirme: Yapının tarihlendirilmesinde Ankara Salnamesinde tarih olarak H.1316(M.1900) yer almakta olup yapının diğer illerdeki saat kulelerinin yapılış tarihleriyle bir bağlantısı olduğu da görülmekle birlikte yapının bu tarihler arasında yapıldığı düşünülmektedir.[365]Sivrihisar ilçe merkezinde yer alan yapı halk tarafından güneş dağı olarak bilinen kayalıklar üzerinde yer almakta olup halk tarafından sıklıkla ziyaret edilen bölgeleri arasındadır.Yapı 1988 çalışmalarında günümüzde yer alan mimari özelliklerini benzemekte olduğu[366],günümüzdeki yapını tabi ki onarımlar geçirdiği için farklılıkların oluştuğu bu farklıların ise yapının moloz taşlarının arasının çimento harçla doldurulması,kapı,pencere ve demir parmaklıkların yenilenmesi,ek olarak elektrik tesisatın döşenmesi,gövde üzerine yuvarlak aydınlık açıklıklarının uygulanması,çatı bölümünde yer alan yuvarlak kemerli

[365]Koylu and Şahin 2017,**a.g.k.,**s.357
[366]Altınsapan,1988,**a.g.k.**,.s.163-164

bölümün demir parmaklıklarla kapatılması, o dönemde yapılan kubbenin tahribatlar sonucu dört yüzeyli basık bir kubbeye dönüştüğü ve üzerinin kurşun bir malzemeyle kapladığı görülmektedir.Yapı cumhuriyetin ilanından sonra bütün cephelerin çimento ile sıvandığı ve üzerine beyaz badana sürülerek değiştirildiği ve siyah fon üzerine Türkiye Cumhuriyetinin Kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün Potresi'nin çizildiği 2007-2009-2010 yıllarında belediye tarafından yapılan çalışmalarda da bu bölümlerin yenilendiği görülürken 2011 tarihinden sonra tarihinde gerçekleştirilen onarımlarla Cumhuriyetin ilanından önceki görünümüne bu yıllarda ulaştığı görülmektedir.Yapı üzerinde yer alan çimento sıvalarının cepheler üzerinden kaldırıldığı,Atatürk portresinin de bu çalışma sonucu kalktığı ve gövde üzerinde yuvarlak aydınlık açıklığının açıldığı,demir merdivenin bu onarım sırasında ahşap malzemelerle kaplandığı,demir öğelerinin yenilendiği veya eklendiği,kubbenin kurşun ile kaplandığı ve bir alem ile son bulduğu,bu alemin ise paratoner görevi üstlendiği tespit edilebilmektedir.

Çizim No:1*Saat Kulesi Güney Cephe Bölümü(Çizim:Sinan ÜNAL)*

Çizim No:1*Saat Kulesi Doğu Cephe Bölümü*
(Çizim:Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:1*Sivrihisar Saat Kulesi Kuzey Cephe Bölümü(1923 Yılları)*
(https://tr.pinterest.com/pin/344595808965654470/visual-search/?x=15&y=8&w=530&h=276Erişim Tarihi 12.09.2017)

Fotoğraf No:2*Sivrihisar Saat Kulesi Kuzey Cephe Bölümü(1988) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:3*Sivrihisar Saat Kulesi Güney ile Batı Cephe Bölümü(1988) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:4*Sivrihisar Saat Kulesi Doğu Cephe Bölümü(2010) (EKVKBKMA)*

Fotoğraf No:5*Sivrihisar Saat Kulesi Kuzey Cephe Bölümü(2010) (EKVKBKMA)*

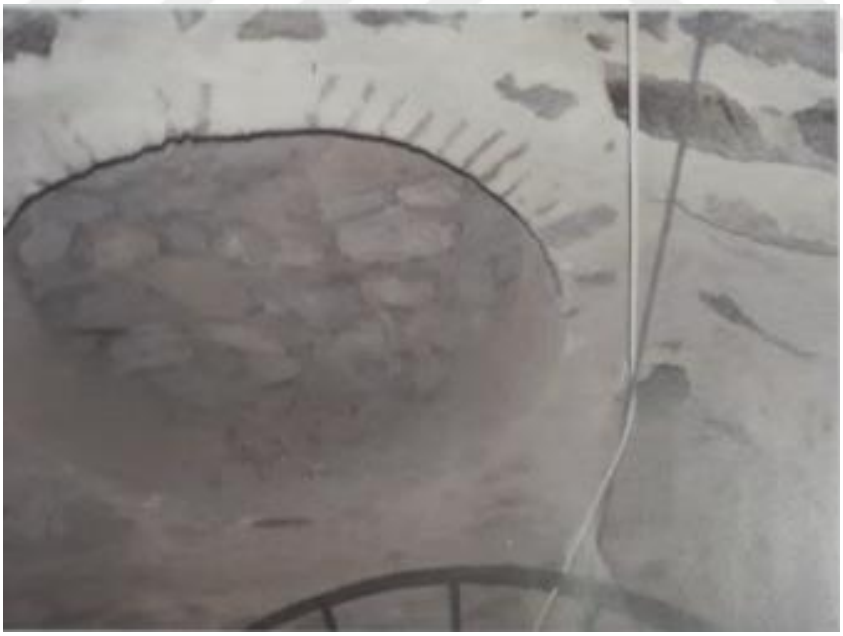
Fotoğraf No:6*Sivrihisar Saat Kulesi Kuzey Ve Batı Cephe Bölümü(2010)*
(http://www.panoramio.com/photo/44793822Erişim Tarihi 12.09.2017)

Fotoğraf No:*7**Sivrihisar Saat Kulesi Güney Cephe Bölümü(2010)*
(EKVKBKMA)

Fotoğraf No:8*Sivrihisar Saat Kulesi Güney Ve Doğu Cephe Bölümü(2010) (http://gethashtags.com/photo/1219401625404852904_1544109753Erişim Tarihi 12.09.2017)*

Fotoğraf No:9*Sivrihisar Saat Kulesi İç Görünüm Yuvarlak Aydınlık Açıklığı Kapalı Durumu(2010)(https://tr.pinterest.com/pin/344595808965631653/Erişim Tarihi 12.09.2017)*

Fotoğraf No:10*Sivrihisar Saat Kulesi Çan Bölümü (2010)*
(EKVKBKMA)

Fotoğraf No:11 Sivrihisar Saat Kulesi Genel Görünüm(2017)
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:12*Sivrihisar Saat Kulesi Doğu Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:13*Sivrihisar Saat Kulesi Kuzey ve Batı Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:14*Sivrihisar Saat Kulesi Güney Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:15*Sivrihisar Saat Kulesi İç Cephe Kaide Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:16*Sivrihisar Saat Kulesi İç Cephe Saat Mekanizmasına Çıkılan Merdiven(2017)*
(Sinan ÜNAL)

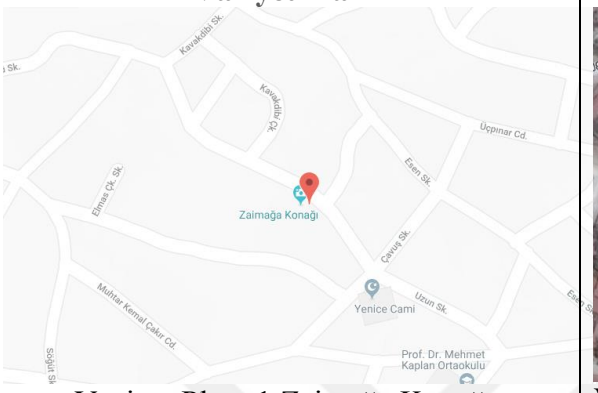

Fotoğraf No:17*Sivrihisar Saat Kulesi Saat Mekanizması (2017)*
(Sinan ÜNAL)

2.5.4.Zaim Ağa Konağı[367]

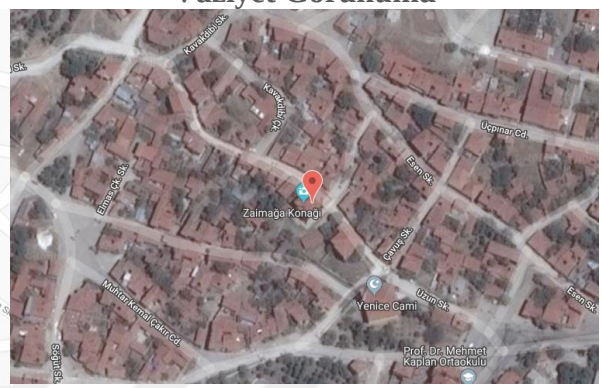
İl	İlçesi	Mahalle\Köy	Pafta\Ada\Parsel	Yapının İncelenmeTarihi:
Eskişehir	Sivrihisar	Yenice Mahallesi	29-28-İ-c/11/12	25-07.2017
Mülkiyeti: Vakıflar Genel Müdürlüğü				**İnceleyenler** Sinan Ünal Fatih Özdemir
Konumu:E.39.452260 B.31.531143				

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı:1 Zaimağa Konağı (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Vaziyet Görünümü

Vaziyet Görünümü:1 Zaimağa Konağı (http://mapszoom.com/tr/index.php)

Yapım Tarihi:M.1901?[368] 1902?[369] H.1323\M.1905?[370]	
Vakfiyesi: Günümüzde vakfiyesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.	
Kitabesi: Kitabe bölümü günümüzde mevcut değildir.	
Banisi: Ali Zaimoğlu	**Mimarı:** Bilinmiyor. **Usta:**Ahşap Ustası Hafiz Ahmed Usta
Tipi:İç sofalı	
Malzeme-Teknik: Bodrum ve giriş kat üzerinde kırma moloz taş ve çimento harç kullanıldığı,ikinci kat bölümünde ahşap çatkı arası tuğla ve çimento harçların kullanıldığı görülmektedir.	
Onarımlar:Zaim Ağa Konağında 2007 yılında EKVKBKM kararıyla restorasyon çalışmalarının başlatıldığı bu çalışmalarda tahribatların giderildiği görülmüştür.Bu Onarımlar; 1.Giriş açıklığında yer alan çift kanatlı ahşap kapının aslına uygun yeniden yapıldığı, 2-Pencere bölümlerinde yer alan korkulukların yeniden yapıldığı, 3-Dış ön cephe ve sağ yan cephelerin oldukça tahribata uğradığı ve yeniden aslına uygun malzemeler kullanılarak yeniden yapıldığı,	

[367]Eskişehir Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(2003).Tescil Fişi,N.2
[368]KVKBKMA.2003,**a.g.k.,**N.2
[369]Y.Sayan(2009).*Sivrihisar Evleri*,İzmir:Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Yayınları,s.103
[370]Altınsapan,1988,**a.g.k.**s.166

4-Sağ yan bahçe cephesi wc bölümü çıkmasının yeniden yapıldığı,
5-Güney cephe bölümü ve çıkma uygulamasının yeninden yapıldığı,
6-Sol yan cephe ve mutfak bölümünün aslına uygun malzemeler kullanılarak yeniden yapıldığı,
7-Bodrum kat tavan bölümünün tahribata uğrayan kısımlarının yenilendiği
8-Zemin kat koridorunun aslına uygun ahşap malzemelerle yenilendiği,
9-Birinci katta yer alan duvar nişinin tahribata uğrayan bölümlerinin yeniden yapıldığı,
10-Atatürk odası ahşap tavanın aslına uygun tahribata uğrayan kısımların yeniden yapıldığı,
11-Atatürk odası ahşap dolapların tahribata uğrayan bölümlerinin yeniden yapıldığı,
12- Atatürk odası kapı bölümünün yanarak tahribata uğradığı ve yeniden yapıldığı görülmektedir.
13-Yapının iç kısımda yer alan ocak bölümlerinin oldukça tahribata uğradığı ve onarımlarının gerçekleştirildiği,
14.İç kısımların duvar bölümleri üzerinde yer alan alçıların rutubetlenme sonucu kabardığı ve döküldüğü görülerek onarımlarının gerçekleştirildiği,
15,İç kısımlarda yer alan tavan,yüklük,kapı,pencere,merdivenlerin ve tavan bölümlerinin onarım gördüğü,
16.Dış cepheler ve çatı bölümünün oldukça tahribata uğradığı ve onarımların gerçekleştirildiği görülmüştür.[371]

Günümüzdeki Durumu: Zaim Ağa konağı 2007 yılından itibaren onarım çalışmalarının başlatıldığı ve onarım çalışmaları sırasında yangın çıktığı ve bazı bölümlerin tahribata uğradığı ve onarımların gerçekleştiği ancak bu onarımlarda bahçe duvarı ve kapısının ve zemin kat pencerelerindeki demir korkulukların yapılamadığı,girişin sağ bölümünde yer alan çıkmaların giriş kapısına bakan yüzeylerindeki tuğla örgülerin aslına uygun olmadığı,kapı bölümünün üst kısmında yer alan madalyonların yapılmadığı görülmektedir.Zaim Ağa Konağı bugün oldukça halk tarafından ilgi ile ziyaret edildiği görülürken yapının onarımlarla tahribatların giderildiği ancak yukarda yer alan bazı onarımların yapının kendine özgü özelliklerinin koruyamadığı göstermektedir.

[371]Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi(EKVKBKMA)(2011)Karar.N:172

Plan ve Örtü Sistemi: Uzunlamasına dikdörtgen planlıdır.Örtü sistemi iç kısmın düz bir tavan ile kapatıldığı ve dış bölümün ise kırma bir çatı ile kapatıldığı görülmektedir.

Dış Tasvir: Konak bodrum kat ve zemin kat olmak üzere iki katlıdır.Yapının kuzey ve güney cephe bölümünde yer alan iki kanatlı ahşap bir kapıdan iç kısma girildiği görülmektedir.Kuzey cephe bölümünde üst kat sofasının sağ ve sol odalarının çıkmalı olduğu,Doğu cephede ise eyvan ve kuzeydoğu bölümünün dışa çıkıntılı bir düzlemde olduğu görülmektedir.Güney cephede ise çift kanatlı ahşap kapının üst bölümünün sofa kısmın dışa çıkıntılı bir düzlemde yer aldığı görülürken,batı cephe bölümünün oldukça sade bırakıldığı görülmektedir.

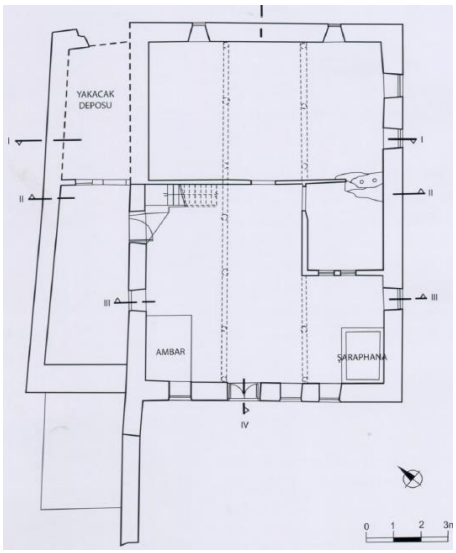
İç Tasvir: Yapının zemin kat bölümüne sokaktan düzgün kesme taşlarla oluşturulmuş çift yönlü bir merdivenden çıkılarak,çift kanatlı bir ahşap kapıyla konağın zemin bölümüne girilmektedir.Orta bölümde uzunlamasına dikdörtgen planlı kuzey-güney doğrultulu sofanın dört köşesine birer oda yerleştirildiği,bu katta yer alan odaların tamamen oturma amaçlı bir düzenlemeye sahip oldukları görülmektedir.Sofa bölümünden tek kanatlı birer ahşap kısmen üzerleri ahşap işçiliğe sahip olan kapılardan odalara girildiği bu odalarda sedir,yüklük,dolap elemanlarına yer verildiği görülürken,doğu bölümde yer alan odalar da ahşap işçiliğiyle yapılmış yüklüklerin yer aldığı ve her ikisinin köşesinde gusülhaneye yer verildiği görülmektedir.Bu odalardan kuzeybatı yönündeki odanın hemen yanında bir mutfak bölümünün olduğu görülmektedir.Bu alanın daha önceleri yıkıldığı sadece tandır evi bölümü kaldığı bilinmektedir.Bu odaların aralarına gelen boşlukların doğu kısımda bir eyvan düzenlemesine sahip olduğu,batı bölümünde ise bodrum ve üst kat merdivenlerine yer verilmiştir.Bodrum katı bölümüne zemin katta bölümünde yer alan merdivenlerle ulaşılırken konağın bahçe bölümünde yer alan çift kanatlı bir ahşap kapıyla girişin sağlandığı görülmektedir.Bodrum katı,kiler,depo,ahır,ambar ve şaraphane gibi odalar yer verilmiştir.Üst kat bölümüne merdivenlerle ulaşılarak bu bölümün zemin kat planına benzer olduğu görülmektedir.Bu kat bölümünde alçı rafları ve odalara giriş sağlayan tek kanatlı ahşap kapılar üzerinde yer alan ahşap işçiliği,sofanın kuzey cephe doğrultusunda yer alan ahşap döşemeli ızgara formlu tavan öğesi,ve eyvan bölümünün kuzey duvarına yerleştirilen süslemeli mermer lavabo önemli öğeler arasında yer alırken odalar içerisinde yer alan yüklüklerin zemin katta yer alan yüklüklere göre daha zengin ahşap işçiliğine sahip oldukları görülmektedir.

Süsleme:Dış cephe üst kat bölümünde ahşap hatıllar atılarak tuğla malzemelerin değişik yönlerle dizilmesiyle balıksırtı,meander,zikzak ve zencirek motiflerinin görüldüğü bu motiflerin yanı sıra cephenin farklı tuğla dizimleriyle hareketlendirilmeye çalışıldığı da görülmektedir.Zaim ağa konağının iç cephelerinde ise süsleme olarak ahşap tavan,tavan göbekleri,kapılar ve yüklüklerin oldukça ahşap işçiliğine yer verildiği görülmüştür.Ahşap işçiliğinde geometrik ve bitkisel motiflerin oldukça yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir.

Değerlendirme: Yapının tarihlendirilmesinde üç tarihten söz edildiği görülmüştür.Bu tarihlerden en erkeni Vakıflar tarafından yapılan tescil fişinde yer alan 1901[372] tarihi,ikinci olarak ise sokak üzerinde yer alan giriş kapısı üzerinde bulunan H.1320(M.1902) tarihinin yer aldığı,[373] ancak günümüzde böyle bir kitabenin olmadığı görülmektedir.Diğer bir tarihleme ise yapının H.1323(M.1907)[374] tarihinde yapıldığı söylenmektedir.Bu tarihler birbirine çok yakın olmakla birlikte yapının bu tarihler arasında yapıldığı klasik Türk konut mimarisi özelliklerini de taşıdığı görülmektedir.Yapı belirli bir süreç içerisinde 1914 yılında askerdeki insanların yardıma muhtaç aile ve çocuklarını himaye eden kurum(EYTAM) tarafından kullanılmıştır.[375]Bu kurumun binayı ne kadar bir süreç için kullandığı bilinmez iken yapının daha sonra bir çok aile tarafında kullanıldığı ve 2009 yılında Müze ve Kültür Evi olarak hizmete sunulduğu görülmektedir.[376]

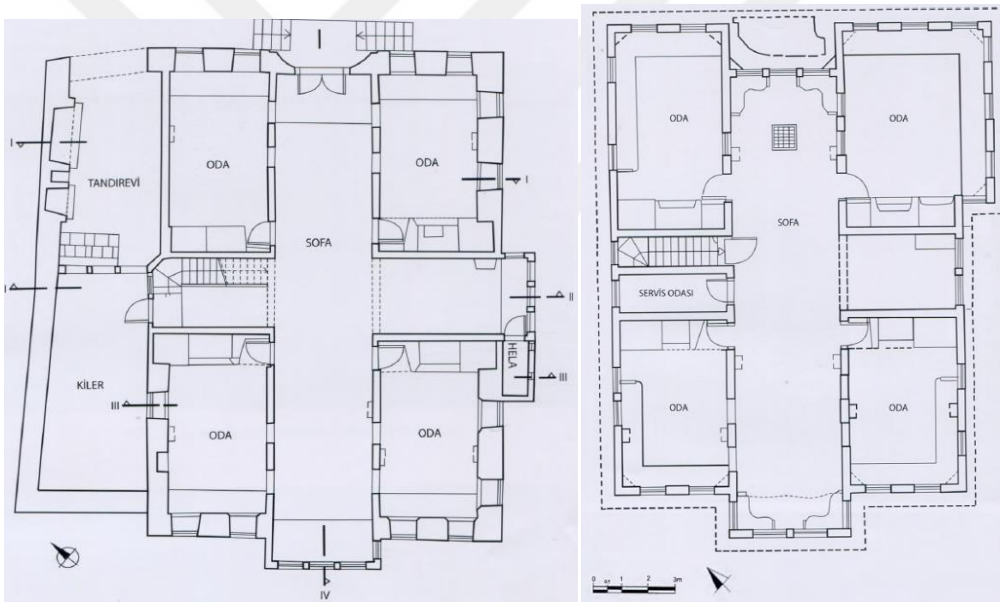
2002 yılında konağın iç kısımlarının oldukça tahribata uğradığı,dış cephelerinin kısmen de olsa iç kısma göre tahribatlarının az olduğu görülmektedir.İç kısımda yapının ahşap dolapların,pencerelerin,ahşap tavanların,ahşap kapıların ve duvar bölümlerinin oldukça kötü durumda olduğu görülmüştür.2007 yılında başlatılan restorasyon çalışmalarıyla yapının iç ve dış cephelerde yer alan tahribatların giderildiği görülürken yapılan onarımların yapı üzerinde kısmen kendine özgü özelliklerinin kaybettirildiği görülmektedir.Onarımlar bölümüne bakınız.

[372]KVKBKMA.2003,**a.g.k.**,N.2
[373]Sayan,2009,**a.g.k.**,s.103
[374]Altınsapan,1988,**a.g.k.**s.166
[375]http://sivrihisar.web.tr/zaimaga-konagi.html(Erişim Tarihi 25.04.2018)
[376]Faydacı,2017,**a.g.k.**

Plan No:1 *Zaimağa Konağı Zemin Kat Planı*

(Kaynak:http://sivrihisar.web.tr/zaimaga-konagi.htmlErişim Tarihi:20.05.2018)

Plan No:2 *Zaimağa Konağı Birinci ve İkinci Kat Planları*

(Kaynak:http://sivrihisar.web.tr/zaimaga-konagi.htmlErişim Tarihi:20.05.2018)

Fotoğraf No:1 *Zaim Ağa Konağı Kuzey Cephe Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:2*Zaim Ağa Konağı Kuzey Cephe Ve Doğu Cephe Bölümü(1988)*
(Erol ALTINSAPAN)

Fotoğraf No:3*Zaim Ağa Konağı Kuzey Cephe Bölümü(2007)*
(EKVKBKMA)

Fotoğraf No:4*Zaim Ağa Konağı Güney Cephe Bölümü(2007)*
(EKVKBKMA)

Fotoğraf No:5*Zaim Ağa Konağı Batı Cephe Bölümü(2007)*
(EKVKBKMA)

Fotoğraf No:6*Zaim Ağa Konağı Mutfak Bölümü(2007)*
(EKVKBKMA)

Fotoğraf No:7*Zaim Ağa Konağı Zemin kat Bölümü(2007)*
(EKVKBKMA)

Fotoğraf No:8*Zaim Ağa Konağı Atatürk Odası Tavan Bölümü(2007)*
(EKVKBKMA)

Fotoğraf No:9*Zaim Ağa Konağı Atatürk Odası Ahşap Yüklük Bölümü(2007)*
(EKVKBKMA)

Fotoğraf No:10*Zaim Ağa Konağı Kuzey Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:11*Zaim Ağa Konağı Doğu Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:12*Zaim Ağa Konağı Güney Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:13*Zaim Ağa Konağı Batı Cephe Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:14*Zaim Ağa Konağı Bodrum Kat Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:15*Zaim Ağa Konağı Zemin Kat Bölümü(2017)(Sinan ÜNAL)*

Fotoğraf No:16*Zaim Ağa Konağı Zemin Kat Güneydoğu Oda Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:17*Zaim Ağa Konağı Zemin Kat Güneydoğu Oda Yüklük Bölümü(2017) (Sinan ÜNAL)*

Fotoğraf No:18*Zaim Ağa Konağı Zemin Kat Eyvan Bölümü(2017) (Sinan ÜNAL)*

Fotoğraf No:19*Zaim Ağa Konağı Merdiven Bölümleri(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:20*Zaim Ağa Konağı Birinci Kat Bölümü(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:21*Zaim Ağa Konağı Atatürk Odası(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:22*Zaim Ağa Konağı Atatürk Odası Tavan Bölüm(2017)*
(Sinan ÜNAL)

Fotoğraf No:23*Zaim Ağa Konağı Birinci Kat Kuzeybatı Oda Bölümü 2017)*
(Sinan ÜNAL)

3.SONUÇ

Sivrihisar ilçe merkezinde yer alan yapıların 1988 sonrası gerçekleştirilen onarım çalışmalarında yapıların birçok kez basit onarımlar geçirdiği görülmektedir.Bunların sonucunda İlçe merkezinde yer alan bazı yapılar özgün özelliklerini kaybetmesine rağmen,bazı mimari öğelerin ise onarımlar sonucunda eski haline getirildiği görülmektedir.

Gerçekleştirilen çalışmalarda basit düzeyde nitelendirdiğimiz onarımlar yapı unsurlarının form ve mimari özellikleri açısında değişmediği,ancak yapılan onarımlar sonucunda kısmen görünümünün değiştiğini düşündüğümüz yapılar arasında;

Bodur Cami,Namazgah,Yenice Cami,Ak Minare, Kılıç Mescit Minaresi,Tek Minare,Ali Dede Tekkesi, Cafer Tayyar Türbesi, Kudbeddin Dede Türbesi,Akdoğan Çeşme, Acı Çeşme, Acem Çeşmesi, Ak Çeşme, Balaban Çeşmesi, Baba Çeşmesi,Demirci Çeşmesi, Garipçe Çeşme, Habib Çeşmesi, Hasancık Çeşmesi,Hörhör Çeşmesi, Kağnıpazar Çeşmesi,Kurşunlu Çeşmesi,Mavi Kadın Çeşmesi,Osmancık Çeşmesi,Porsuk Çeşmesi, Hisarbağı Çeşmesi, Yenice Mahalle Çeşmesi, Üç pınar Çeşmesi ve Yenice Çeşmesi yer almaktadır.

Basit düzeyde gerçekleştirilen onarım çalışmalarında;

1-Yapıların tahribata uğrayan kısımlarının çimento harç ile sıvandığı,

(Bodur Cami,Namazgah,Yenice Cami,Ak Minare, Kılıç Mescit Minaresi,Tek Minare,Ali Dede Tekkesi, Cafer Tayyar Türbesi, Kudbeddin Dede Türbesi,Akdoğan Çeşme, Acı Çeşme, Acem Çeşmesi, Ak Çeşme, Balaban Çeşmesi, Baba Çeşmesi,Demirci Çeşmesi, Garipçe Çeşme, Habib Çeşmesi, Hasancık Çeşmesi,Hörhör Çeşmesi, Kağnıpazar Çeşmesi,Kurşunlu Çeşmesi,Mavi Kadın Çeşmesi,Osmancık Çeşmesi,Porsuk Çeşmesi,Hisarbağı Çeşmesi, Yenice Mahalle Çeşmesi, Üç pınar Çeşmesi ve Yenice Çeşmesi)

2-Dış cephelerin kireç ile sıvandığı,

Akdoğan Çeşme, Acı Çeşme, Acem Çeşmesi, Ak Çeşme,Baba Çeşmesi, Kağnıpazar Çeşmesi, Kurşunlu Çeşmesi, Osmancık Çeşmesi, Üç pınar Çeşmesi, Yenice Çeşme)

3-İç cephelerin kireç ile sıvandığı,

(Bodur Cami, Yenice Cami, Ali Dede Tekkesi, Cafer Tayyar Türbesi, Kudbeddin Dede Türbesi)

4-Tahribata uğrayan bölümlerin aslına uygun olmayan malzemelerle yenilendiği yönündedir.

Bodur Cami, Yenice Cami,Ali Dede Tekkesi, Cafer Tayyar Türbesi, Kudbeddin Dede, Balaban Çeşmesi, Hasancık Çeşmesi, Porsuk Çeşmesi, Hisarbağı Çeşmesi)

Orta düzeyde gerçekleştirilen çalışmalarda ise yapı unsurlarının form ve mimari özelliklerin kısmen değiştiği ve yeni eklemelerin mevcut olduğu yapılar;

Akdoğan Mescidi,Balaban Cami,Bodur Cami,Elmalı Cami, Haznedar Cami,Hoşkadem Cami,Hızırbey Mescidi,,Yenice Cami,Ulu Cami,Yeni Cami, Ak Minare, Kılıç Mescit Minaresi,Tek Minare,Alemşah Türbesi, Ali Dede Tekkesi, Cafer Tayyar Türbesi, Kudbeddin Dede Türbesi,Mahmud Suzani Türbesi, Yunus Hoca Türbesi, Yeni(Çifte)Hamam,Sinan Paşa Hamamı, Balaban Çeşme,Çoban Çeşmesi,Garip Çeşme,Hacı Mut Çeşmesi,Kavakdibi Çeşmesi, ,Nemane Çeşmesi,Askerlik Şube Binası 1 ve 2 Nolu Yapı,Saat Kulesi ve Zaim Ağa Konağı yer almaktadır.

Orta düzeyde gerçekleştirilen onarım çalışmalarında;

1-Dış cephe üzerinde tahribata uğrayan bölümlerin aslına uygun veya uygun olmayan malzemelerle yenilendiği,

Akdoğan Mescidi,Balaban Cami,Bodur Cami,Elmalı Cami, Hazinedar Cami,Hoşkadem Cami,Hızırbey Mescidi,,Yenice Cami,Ulu Cami,Yeni Cami, Ak Minare, Kılıç Mescit Minaresi,Tek Minare,Alemşah Türbesi, Ali Dede Tekkesi, Cafer Tayyar Türbesi, Kudbeddin Dede Türbesi,Mahmud Suzani Türbesi, Yunus Hoca Türbesi, Yeni(Çifte)Hamam,Sinan Paşa Hamamı, Balaban Çeşme,Çoban Çeşmesi,Garip Çeşme,Hacı Mut Çeşmesi,Kavakdibi Çeşmesi, ,Nemane Çeşmesi,Askerlik Şube Binası 1 ve 2 Nolu Yapı,Saat Kulesi,Zaim Ağa Konağı

2-Dış cephe üzerinde yer alan kaplamaların raspa edilerek yapının duvar örgüsünün ortaya çıkarıldığı,

(Kurşunlu Cami,Ulu Cami,Yeni Cami)

3-İç Mekan bölümleri üzerlerinde yer alan kaplamaların raspa edilerek dönem özelliklerinin ortaya çıkarıldığı,

(Kurşunlu Cami,Hazinedar Cami)

4-Örtü sistemlerinin tahribata uğrayan bölümlerinin aslına uygun onarılmaya çalışıldığı veya Örtü sisteminin yeniden yapıldığı,

Akdoğan Mescidi,Balaban Cami,Elmalı Cami Hazinedar Cami,Hoşkadem Cami, Hızırbey Mescidi, Ulu Cami,Yeni Cami, Alemşah Türbesi, Ali Dede Tekkesi, Cafer Tayyar Türbesi, Kudbeddin Dede Türbesi,Mahmud Suzani Türbesi, Yunus Hoca Türbesi, Sinan Paşa Hamamı, Balaban Çeşme, Askerlik Şube Binası 1 ve 2 Nolu Yapı, Zaim Ağa Konağı)

5-Son cemaat yerinde tahribata uğramış bölümlerin yeniden onarılmaya çalışıldığı,

(Kurşunlu Cami,Yeni Cami)

6-Pencere ve kapı bölümlerinin yenilendiği,gerekli durumlarda demir parmaklıkların eklendiği,

Akdoğan Mescidi,Balaban Cami,Elmalı Cami,Hazinedar Cami,Hoşkadem Cami,Hızırbey Mescidi,Yenice Cami,Ulu Cami,Yeni Cami, Alemşah Türbesi, Mahmud Suzani Türbesi, Yunus Hoca Türbesi, Askerlik Şube Binası 2 Nolu Yapı,Saat Kulesi ,Zaim Ağa Konağı)

7-İç mekan bölümlerinin tahribatlarının giderilmesi amaçlı çimento harç ile sıva yapılarak korunmaya çalışıldığı ve üzerlerine kireç sıva uygulandığı,

(Balaban Cami,Elmalı Cami,Hoşkadem Cami,Hızırbey Mescidi,Yenice Cami,Ulu Cami,Yeni Cami, Ak Minare, Kılıç Mescit Minaresi,Tek Minare,Alemşah Türbesi,Mahmud Suzani Türbesi, Yunus Hoca Türbesi, Yeni(Çifte)Hamam,Sinan Paşa Hamamı, Askerlik Şube Binası 2 Nolu Yapı,Saat Kulesi ,Zaim Ağa Konağı)

8-Cami harim bölümlerinde yer alan mihrap,minber ve Vaaz kürsü bölümlerinin onarılmaya çalışıldığı,gerekli görüldüğü durumlarda bu bölümlerin yenilendiği,

a-Mihrap(Akdoğan Mescidi,Balaban Cami,Elmalı Cami, Hazinedar Cami,Hoşkadem Cami,Hızırbey Mescidi,Yenice Cami,Ulu Cami,Yeni Cami, Mahmud Suzani Türbesi, Yunus Hoca Türbesi)

b-Minber(Akdoğan Mescidi,Balaban Cami,Yeni Cami, Yenice Cami,Bodur Cami, Hazinedar Cami,Hoşkadem Cami,Hızırbey Mescidi)

c-Vaaz Kürsüsü(Balaban Cami,Bodur Cami,Haznedar Cami,Hoşkadem Cami,Yenice Cami)

9-Kadınlar mahfili bölümlerinin kısmen bir çok yapıda tahribata uğradığı,aslına uygun malzemeler ile onarılmaya çalışıldığı ve tamamen yenilendiği veya kadınlar mahfilinin oluşturulduğu,

(Balaban Cami,Yeni Cami, Yenice Cami, Hazinedar Cami,Hoşkadem Cami, Ulu Cami)

10-Ahşap tavan örtü sistemlerinin onarılmaya çalışıldığı,tavan örtü sisteminin ise gerekli görülen durumlarda yenilendiği,

(Akdoğan Mescidi, Balaban Cami,Bodur Cami,Elmalı Cami, Yenice Cami,Ulu Cami,Yeni Cami, Ali Dede Tekkesi, Cafer Tayyar Türbesi, Kudbeddin Dede Türbesi)

11-Kubbe örtülerinin kurşun malzemeyle kapladığı ve doğal tahribatlar sonucu zarar görülen bölümlerin yenilendiği,

(Haznedar Cami,Hoşkadem Cami,Kurşunlu Cami,Kurşunlu Çeşmesi,Saat Kulesi)

12-Zemin bölümlerinin tahribata uğrayan kısımlarının onarılmaya çalışıldığı,gerekli durumlarda zemin döşemelerinin yenilendiği,

(Akdoğan Mescidi, Elmalı Cami, Yeni Cami, Kurşunlu Cami, Şube Binası 2 Nolu Yapı, ,Zaim Ağa Konağı, Ali Dede Tekkesi, Cafer Tayyar Türbesi, Kudbeddin Dede Türbesi, Yunus Hoca Türbesi)

13-Minare şerefe korkuluklarının bu yıllar arasında oldukça tahribatlarının arttığı ve korkulukların çimento harç ile üzerlerinin sıvandığı,

(Ak Minare, Kılıç Mescit Minaresi,Tek Minare,Balaban Cami,Kurşunlu Cami,Yenice Cami)

14-Yapı unsurlarının ilk yapıldığı plan özelliklerinde yer almayıp daha sonra yapılan eklemeler(Ayakkabılık Bölümü,Abdestlik,Saat,Örtü Sistemi,)

a-Ayakkabılık Bölümü(Akdoğan Mescidi,Balaban Cami,Bodur Cami,Elmalı Cami, Hazinedar Cami,Hoşkadem Cami,Hızırbey Mescidi,,Yenice Cami,Ulu Cami, Ali Dede Tekkesi, Cafer Tayyar Türbesi, Yunus Hoca Türbesi)

b-Abdestlik Bölümü(Balaban Cami,Kurşunlu Cami,Ulu Cami,Yenice Cami)

c-Saat(Saat Kulesi)

d-Örtü Sistemi(Hızırbey Bey Mscidi)

15-Harim bölümlerinde yer alan sütunların kadınlar mahfili ve imam odalarının koruma amaçlı olarak ahşap malzemelerle kapladığı,

(Balaban Cami,Yeni Cami)

16-Çeşme cephelerinin mermer malzemeler kullanılarak kapladığı,

(Nemane Çeşmesi,Balaban Çeşmesi,Kurtlu Çeşme)

17-Çeşme cephe bölümlerinde yapılan yeni eklemelerin(Musluk,Yalak vb.) olduğu

(Balaban Çeşme,Çoban Çeşmesi,Garip Çeşme,Hacı Mut Çeşmesi,Kavakdibi Çeşmesi, ,Nemane Çeşmesi)

18-Çevre düzenlemelerinin yapıldığı görülmektedir.

(Haznedar Cami,Hoşkadem Cami,Kurşunlu Cami,Ulu Cami,Yeni Cami)

İleri düzeyde gerçekleştirilen onarım çalışmalarında yapı unsurlarının tamamen form ve mimari özellikleri kaybettirildiği,yapıların işlev kazandırılması amaçlı olarak onarım çalışmalarının yapıldığı yapılar;

Hamdi Baba Türbesi,Elmalı Çeşme,Kurtlu Çeşme ve Askerlik Şubesi 1 Nolu yapılarıdır.

İleri düzeyde gerçekleştirilen onarım çalışmalarında;

1-Özgün plan özelliklerinin tamamen ortadan kaldırıldığı,

(Hamdi Baba Türbesi, Elmalı Çeşme, Kurtlu Çeşme, Askerlik Şubesi 1 Nolu Yapı)

2-Dış cephe bölümlerinin kısmen onarım çalışmalarının yapıldığı,gerekli durumlarda tamamen aslına uygun olmayan cephe bölümlerinin uygulandığı,

(Kurtlu Çeşme, Askerlik Şubesi 1 Nolu Yapı)

3-Çatı örtü sistemlerinin yeniden yapıldığı,

(Askerlik Şubesi 1 Nolu Yapı)

4- İç mekan bölümlerin işlev kazandırılması amaçlı (Konferans Salonu,) dönüştürüldüğü,

(Askerlik Şubesi 1 Nolu Yapı)

5-Yapıda yer alan mimari unsurların tamamen yıktırıldığı ve işlevinin yok edildiği,

(Hamdi Baba Türbesi, Elmalı Çeşme)

6- Teknolojik unsurların(Asansör,Ses Sistemleri,Havalandırma sistemleri) yapılar üzerinde uygulandığı görülmektedir.

(Askerlik Şubesi 1 Nolu Yapı)

Sivrihisar ilçe merkezinde yer alan yapıların onarımlarının üç düzeyde gerçekleştiği görülmekte olup,basit düzeyde yapıların form ve mimari özelliklerinin kaybettirilmediği,Orta düzeyde yer alan yapıların ise kısmen kendine özgü özellikleri koruyabildiği görülürken,İleri düzeyde yer alan yapı unsurlarının form ve mimari özeliklerinin kaybettirildiği görülmektedir.

KAYNAKÇA

….(1318).Ankara Vilayeti Salnamesi,Ankara:Ankara Vilayet Matbaası.

B.Darkot(1966).Sivrihisar.İslam Ansiklopedisi.10.İstanbul.

C.Parla and E.Altınsapan(2016).Sivrihisar Akdoğan Mescidi. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi Elazığ:Asos Yayınları,32.

C.Parla(2005).Sivrihisar Bindirme Tavanlı Camiler.Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Yayınları.

E.Altınsapan and C.Parla(2004).Eskişehir Selçuklu Ve Osmanlı Yapıları I.Eskişehir:Anadolu Ünversitesi Yayınları;N.1548.Edebiyat Fakültesi Yayınları.

E.Altınsapan and C.Parla(2010).Eskişehir Zaviye ve Türbeleri(Selçuklu ve Osmanlı Dönemi),Eskişehir:T.C.Anadolu Üniversitesi Yayınları,N.2182.

E.Altınsapan(1988),Sivrihisar'da Türk Mimarisi.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,Konya:Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

E.Altınsapan(1997).Ortaçağ'da Eskişehir Ve Çevresinde Türk Sanatı(11-15.Yüzyıllar Mimarisi).Yayınlanmamış Doktora Tezi.Ankara:Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

E.Altınsapan(1999).Ortaçağda Eskişehir Ve Çevresinde Türk Sanatı(11-15.Yüzyıllar Mimarisi).Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Yayınları.

E.Altınsapan(2009).Eskişehir Hamamları(Selçuklu-Osmanlı Dönemi),Eskişehir;İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.

E.Altınsapan(2012).Eskişehir Sivrihisar Seyid Mahmud Suzani Zaviyesi 2006 Kazı Çalışmaları.38. Uluslararası Asya Ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi(ICANAS).Ankara:Atatürk Kültür,Dil Ve Tarih Kurum Yayınları.c.1.

Eskişehir Valiliği(2014).Eskişehir Rehberi (5.Baskı).Ankara:Sistem Ofset.

G.Öney(1976).Türk Çini ve Seramik Sanatı.İstanbul:Yapı Kredi Bankası Yayınları.

H.Doğru(1992).XVI.Yüzyılda Eskişehir Ve Sultanönü Sancağı,İstanbul:Afa Yayıncılık.

H.Doğru(1997).XV.Ve XVI.Yüzyıllarda Sivrihisar Nahiyesi.Ankara:Türk Tarih Kurumu Basım evi.

H.T.Feyizli(2007).Feyzü'l Furkan Kuran-ı Kerim Meali,İstanbul:Server İletişim,.

http://gethashtags.com/photo/1219401625404852904_1544109753 Erişim Tarihi 12.09.2017.

http://mapszoom.com/tr/index.php.

http://sivrihisar.web.tr/eski-sivrihisar-fotolari.html.

http://sivrihisar.web.tr/eski-sivrihisar-fotolari.html Erişim Tarihi:23-04-2018.

http://sivrihisar.web.tr/sivrihisar-belde-ve-koyleri.html (Erişim Tarihi:18 Nisan 2018).

http://sivrihisar.web.tr/zaimaga-konagi.html Erişim Tarihi:20.05.2018.

http://sivrihisar.web.tr/zaimaga-konagi.html Erişim Tarihi:20.05.2018.

http://sivrihisar.web.tr/zaimaga-konagi.html(Erişim Tarihi 25.04.2018).

http://www.eskisehirkulturenvanteri.gov.tr/anitdetay.aspx?ID=805(ErişimTarihi: 09.02.2018).

http://www.hafizakaydi.org/fotograflar/ Erişim Tarihi:23-04-2018.

http://www.panoramio.com/photo/44793822 Erişim Tarihi 12.09.2017.

https://i.pinimg.com/originals/13/c3/3c/13c33cb7d56395a5ca63a5f849fed18e.jpgErişim Tarihi:13.04.2018.

https://sivrihisar.bel.tr/gezilecek-yerler/aziz-mahmut-hudayi-camii/ Erişim Tarihi:10.03.2018.

https://tr.pinterest.com/pin/344595808965631653/ Erişim Tarihi 12.09.2017.

https://tr.pinterest.com/pin/344595808965654470/visual-search/?x=15&y=8&w=530&h=276 Erişim Tarihi 12.09.2017.

https://www.eskisehir.net/yasam/hayata-dair/eskisehir/eskisehir-kultur-mirasi-aziz-mahmud-hudayi-camii- Erişim Tarihi:10.03.2018.

https://www.eskisehir.net/yasam/hayata-dair/eskisehir/eskisehir-kultur-mirasi-aziz-mahmud-hudayi-camii- Erişim Tarihi:10.03.2018.

https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/eskisehir/gezilecekyer/aziz-mahmud-hudayi--camii--sivrihisar Erişim Tarihi:10.03.2018.

İ.H.Uzunçarşılı(1961).Osmanlı Tarihi I.Ankara:Türk Tarih Kurumu Basım evi.

N.Arslan(2014).Eskişehir Kitabeleri,Eskişehir:Ülkü Ofset,.

O.Aslanapa(1973),Türk Sanatı II,İstanbul:Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

O.Keskin(2001).Bütün Yönleriyle Sivrihisar.İstanbul:Bayrak Matbaası.

S.Albek(1991).Dorylaion'dan Eskişehir'e.Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Eğitim,Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları.

T.Özalp(1961).Sivrihisar.Eskişehir:Tam-İş Matbaası.

Y.Sayan(2009).Sivrihisar Evleri,İzmir:Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.

Z.Koylu and H.Şahin.,(2017).Geçmişten Günümüze Sivrihisar,Eskişehir:Belediye Kültür Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

Adı-Soyadı:Sinan ÜNAL

Doğum Yeri ve Yılı:Serik/1993

E-Posta:belekli007@gmail.com

Eğitim ve Mesleki Geçmiş

1-2012-2016,Gaziosmanpaşa Üniversitesi,Fen-Edebiyat Fakültesi,Sanat Tarihi Bölümü Mezunu.

2-2015-2016,Gaziosmanpaşa Üniversitesi,Eğitim Fakültesi,Pedagojik Formasyon Mezunu.

3-2016,Tokat Anadolu Lisesi,Stajyer Öğretmen

4-2014,Sebastopolis Antik Kenti Kazı Ekip Üyesi

5-2015,Sebastopolis Antik Kenti Kazı Ekip Üyesi

6-2016,Sebastopolis Antik Kenti Kazı Ekip Üyesi(Sorumlu)

7-2017,Sebastopolis Antik Kenti Kazı Ekip Üyesi(Sorumlu)